Da Vestfjorden lukk

Brev fra en landsdel, som

et op for storfisket.

forbedrer handelsbalansen.

fisket i vinter. At det laget sig til et av de motkeste uaar, var alle enige om. Der gik mer end halve sæsongen uten et skikkelig sjøvær at melde om fra noget av fiskeværene, uten en skillings overskud for dagsverket. — Driften krævet like fuldt sit, og lagsgjælden øket, som motet minket.

Paa denne maate gik februar, — og mars skridtet avsted den med, dag for dag; men like trøstesløs laa fjord og vaag der. — Motorene drak sin olje fat for fat, og lineanglerne spiste sit agn, tønde for tønde og kasse for kasse. Dagstøtt maatte det dyre kosthold til. Driften kræver sin faste ration enten fisket er godt

Men saa kom uken omkring 15. mars. Da kom lodden, som aarvaakne notmænd længe hadde hat et øie med borte under finskekysten, — da kom denne sildens søskendebarn paa skuthold i de smaa Sørvarangerfjorde. Det blev notstæng som forslog, og pilrappe smaa agndampere laa færdige med sine agnkasser til at pakke den, — og saa hvad stimkjel kunde taale avsted til de tusen ventende fiskere i Lofoten.

Lodden var nu som saa ofte før fiskernes siste haab. Den kom i havn, paa krok og i dypen fjord. — Næste dag, hvad vilde saa den bringe? Det var nattens og morgenens store spørsmaal langs hele Lofotvæggen. Vilde lodden gi lysning og redning?

Den gjorde saa — og den gjør det tilgagns naar dette skrives.

Der slog Vestfjorden endelig sine porte op. Lubben torsk sprellet over baatsrip og doryesing. — Den gamle lure, lunefulde fjord ødslet igjen med gaver. Overdaadig skjænket den og skjænker den nakkebred og rogndiger skrei i hundretusenvis bortover feltet. Uten personsanseelse, uten hensyn til bestanden lar fjorden liner og garn og jukse forsyne sig av det saa længe lukkede fat.

Søkklastede baater i land hver kveld. Hele natten blinker det av sløiekniver og klepper og kastepiker. Der veies, der saltes, der sperres og hænges paa hjell. — Døgn efter døgn er havne og fiskevær tuer hvor travle menneskemaur kravler om, hver optat med sit. Man spiser sin skive brød mens man arbeider, og stryker søvnen bort av sure øine med en skittenvaat sjøvaatt. — Ingen mukker om tarifmæssig arbeidsdag og procenter for overtid. Her gaar alle agitationsteorier i hundene og her skylles alle fagforeningsprinsipper overbord av et intens og sterkt bølgende arbeidsliv. — Her som ingen andre steder i vort land i vor tid ser man et folk i yrke, med spændtak i kappestridens vilje til at naa hvad naaes kan. Her levnes der ingen tid til underhandling og drøftelse. Det er det knappe „gaa paa" med krum ryg — eller ligge der væltet og uten chanse. — Nu gir fjorden, ingen vet hvor længe, derfor maa hver tomme tid utnyttes. Her lærer man endnu sandheten i det gamle ord at tid er penger, og uten pardon praktiseres den amerikanske læresætning „hjælp dig selv". Under slike Lofot-slag som de der i disse dager utkjæmpes paa den milevide front fra Røst i vest til Kjeøy i øst er det den unge nordlænding i transmurte sjøstøvler og stivfrosset oljehyre lærer at staa paa egne ben og kunne greie fra sig i et basketak i havstorm og i kuling av næringsdrivende mænd med kniv mellem tænderne.

Det er især for Øst-Lofoten det nu foregaar storfiske. Selv svære kuttere og skøiter kommer godt lastede ind fra fangstfeltet. 2—3000 skrei tynger godt paa kjølen, og det blir penger til lott for godtfolk fiskere efter slike sjøvær. En nettofortjeneste pr. mand pr. dag av 150 kroner og der omkring er værd at takke for.

Men han takker nok neppe, Lofot-fiskeren; og han er undskyldt. Han har ikke tid til slikt i disse dager, nu torsken daglig hauger sig feit og fyldig i hans baatrum, nu pengene ruller ham villig og velkommen i møte, nu midt i slagets vaabengny og hissighet, et Babylon av dialekter og motorrøster, en guldgraverleir av vildskap og mammonbegjær. — Hvem kan samle tankerne til tak og bøn. — Det faar være til paasken ringes ind.

Jeg har faret flyktig gjennem alle de store Lofotvær mellem Balstad og Kjeøy, og overalt stod jeg oppe i denne hvitglødende arbeidsintensitet, denne kamp paa kniven for at ligge en alen foran den forreste. Det er det samme veddeløpsridt ialt, smaat og stort, fra guanosamleren og leverkjøperen paa den indre havn til de „stridende" i forreste ildlinje paa eggen, hvor linefelten greies med tollekniv og eder og hvor torsken finder sin eiermand paa kryss og tvers gjennem et væv av lineparter, et virvar av plaskende aarer og et meningsløst braak av skitne, skjeggete karfolk med nyslepet næringsvett og godt ladet energi under skindkofta.

At komme fra en av de almindelige norske arbeidsplasser med det almindelige, vel indpassede luntetrav over ydelsen, og hit op til feltet ved Lofoten under storfiskesjauen, det er som efter en lummer dag med muggen skoddehang over fjeldene at komme ut i en feiende storm, som frisker grundig op og sætter styrtsjøer over skuta.

Det er slike folk som i slike dager skaper eksportværdier for landet og retter bra op i misforholdet mellem vor eksport og import.

Fiskepartiet i Lofoten lægger i disse dager godt paa sig — med flere hundretusen hver dag. — Vestfjorden har slaat sine porte op, og fiskerne forsyner sig.

De kan det, de karer.

Ola Berg.

Tidens Tegn, lørdag 10. april 1926

På straumfiske.

For „Nordlandsposten" av Br-.

Straumen løper nokså stri mellem eiene vest i Lofoten. Sør og nord farer den, og ved springsjøene kan den prestere en ganske pen fart. Den snur mot nord ved halvflødd sjø, og mot sør ved halvfallen. Når vinden blåser i motsatt retning av straumen blir det meget stygg sjø, straumskavl, eller «unnfall», som man kaller det. Er motvinden sterk og straumen stri blir det et inferno av skavlet sjø med brott i brott og med en larm som kan høres lang vei. Da er straumen farlig å komme ut i, og fiskerne i sine små båter vokter sig vel for å komme bort i denne havets tanngar, som biter med fryktelige tenner — og dreper for fote alt den kan komme over av «småvilt». — Mange er det også som i tidens løp er blitt der ute i «unnfallet».

Men i straumen er det som regel fisk å fange. Særlig liker seien å holde det gående i kamp mot straumen, og har den åte og er «oppe», er fiskerne over den med sine dorger.

Vi befinner oss ute i Nappstraumen, to mann i en lettrodd og behendig bindalingskjeks. Straumen er såvidt begynt å bære nordefter, for flo altså. Seien har åte idag som den jager i, og er vill i jakten efter litt midagsmat. Et uvær av krykje, småmåse og terner kappes med fisken om å sikre sig sin part av føden, men mens det ikke mukker i seien, lager fuglene et øredøvende spetakkel over våre hoder. Det er den rene kappskriking dette. Og da en av krykjene hadde vært så svineheldig å nappe til sig en veritabel småsild, satte hele skokken i med en hyling som kunne vekke det hele kirkesogn. Det gjaldt vel om å feire begivenheten med festlig sang, lot det til.

Det er ikke så verst bit på seien idag. Med korte mellemrum er det napp i dorgene våre av stor lubben fisk, som havner sprellende i akterskotten på kjeksen. Flere båter kommer til. Jeg teller og kommer til atten bindalskjekser. Det er to mann i hver. Det er fast bemanningsskala. I krok og kryss skjærer vi innover seiøya og henter oss fangst. — Her blir det både fisk og penger. — En riktig vilstyring av en storsei jumper overbord igjen like som den er lempet bak i skotten, men han Jens, kameraten min, er som en brand efter den til akselen ned i sjøen. Det var et mesterstykke av Jens, syntes jeg, men han er vant til litt av hvert, gammel og trenet straumfisker som han er. Selv synes han nok også at dette ikke var så verst gjort, for han under sig et pust i maset, finner frem tobakksdåsen og biter sig en durabel skrå.

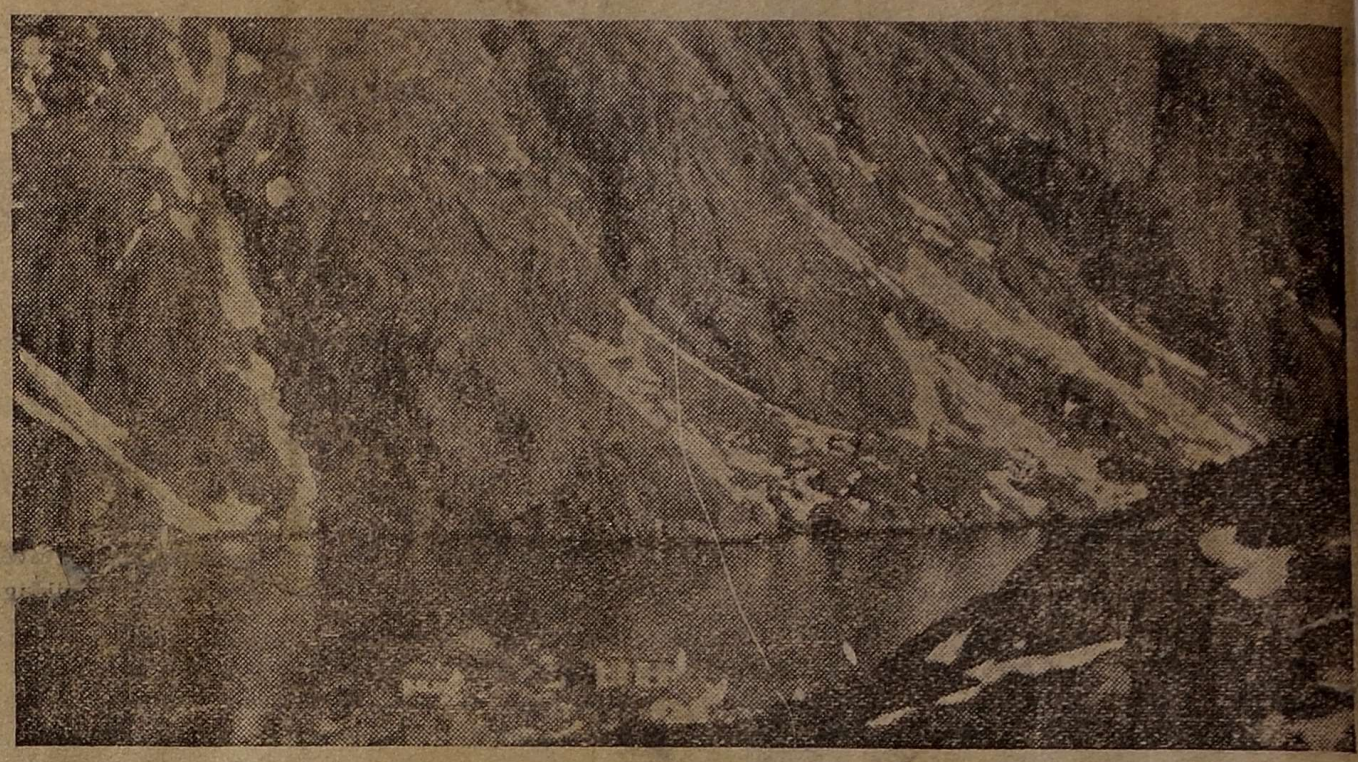

Fra Nusfjord.

Straumen legger knob efter knob i farten. Det blir stadig vanskeligere og mere slitsomt å holde båten på høide med seivøa. Vi må ro på av alle krefter. Men seien lar sig ikke drive bort fra skallen her midt i strieste straumfaret.

Og nu begynner det også å blåse fra nord — vind mot straumen. Den hjelper oss til å holde oss på skallen, men samtidig begynner unnfallet så smått å yppe sig. Først er det bare små krappsjøer, som klapper inn til båtsidene med gemytlige klask. Men straumen setter farten ytterligere op, vinden friskner til, og unnfallet får straks bedre arbeidsmuligheter. Nu nøier bølgene sig ikke bare med små klask, de spytter stadig inn i båten til oss. Vi får våte trøier, og bindalingskjeksen neier og neier som en konfirmasjonspike. Brottene blir alt større og dristigere. Øsekaret må oftere og oftere i bruk. Men seien biter som sulten vinterskrubb, og Jens gjør som ingenting. Han bare passer dorgene og auskaret vekselvis.

De første båtene har alt rømmet feltet og holder sig i sikkerhet ved siden av straumskavlingen. — En særlig ondartet skavl reiser båten vår på ende. Den står et øieblikk som en springer i sjøen, og detter så ned med et smell. Jeg føler mig adskillig rystet både av fallet og situasjonen, men min sjømannsverdighet forbyr mig å komme med noe forslag om retrett. Det er Jens som fører kommandoen ombord i skuten, som har ansvaret og dermed også avgjørelsen.

Mens det foresvever mig diverse ulykker akkurat på dette stedet og i flostraumskavl, tar bindalskjeksen en ny overhaling. Det var som en kjempehvalros hadde gitt den en ørefik, og der jeg har fått summet mig sitter jeg til langt opover småstøvlene i vann. Jens ligger på ryggen i akterskotten, delvis begravet i halv- og heldød sei og med bena sprikende op i luften. Situasjonen var så komisk, at jeg, så å si på gravens rand, satte i med en latter. — Men stillingen var jo ellers alvorlig nok. En med sjø halvfylt båt midt ute i et «unnfall», som freste og spyttet saltlake, innbød ikke til komedie.

— Ro for svarte satan! kommanderte Jens, da han omsider var kommet sig til sete igjen på aktertoften, drivende våt og med dorgtømmene i vase omkring armer og ben.

— Ro skal bli! svarte jeg og la båten over til høire med kurs for blidere farvann.

Men nu begynte det først til gagns. Vi fikk nu brottskavlan på siden, og det benyttet de sig av, de svina. Jens fikk sin fulle hyre med å holde båten lens — så noenlunde, mens jeg rodde som en Terje Viken.

Plutselig hendte det: En åre knakk, en unnfalskavl tippet båten rundt — og to strømfiskere var ikke mere på det tørre.. Jeg dukket først op, og så kom Jens' våte skjegg stikkende op av havskorpen. Det smule båthvelv delte vi mellem oss. Vi fikk tak i hver vår side av båten, og på det viset holdt vi haken over vannet — stundevis iallfall. «Unnfallet» sørget for at vi blev ordentlig spylt. — Endelig hadde Jens fått mælet såpass iorden at han kunne utstøte et nødrop. Men det bar nok ikke meget langt, midt op i bråket av brottsjø og fugleskrik. Jeg stemte i med en litt grovere bass, og dobbeltstemt sang vi ut vår nød og elendighet for den verden, som måtte høre oss.

Plutselig kjente jeg en kraftkars tak i trøiekraven, et ditto litt lenger

ned — og vips lå jeg i framskotten på en båt. Jeg kom mig på albuene tidsnok til å se Jens på innhalingsslippen på samme måte som jeg nyss hadde vært.

Vi var frelst. — Jeg vet ikke om jeg noensinne har kjent gleden risle varmere gjennem mitt jordiske hylster enn der jeg lå som et vrak i framskotten på en bindalingskjeks borte i Nappstraumen. Det er noe liflig ved dette å bli reddet fra den absolutt visse død.

Båten vår blev også berget. Årer og tiljer, auskar og en matbomme blev likeledes sanket sammen. Og efter en times forløp kunde vi igjen bestige vår egen farkost og begi oss på hjemveien, fattige som da vi kom, skamfulle og forkomne, og våt som bare det.

Jens sa ikke stort, der vi rodde hjemover. Og jeg var taus som graven. Nu skulde vi jo egentlig ha vært død, og hvad var det så å snakke om.

— Det var domt, mælte endelig Jens.

— Av dig, ja, sa jeg.

— Nei, av dig som la båten på tverra i straumskavlen.

— Du kunde snasket dig bort fra straumen før, sa jeg, ill i stemmen.

— Og du kunne båret dig ad som en fiskar og ikke som en kontorist, sa Jens og lynte mot mig.

Hjemme i støa kom kjerringen og ungan hans Jens, og et par andre mennesker og skulde høre nytt fra sjøen, og hente kokfisk til kveldsgryten.

Det var to olme menn de fant.

Og ror ikke Jens med mig så ror heller ikke jeg med ham mere på straumfiske. **Br.**

Nordlandsposstens Lørdagstillegg

Bodø, lørdag den 4. mai 1935.

Vårens fiskevær – den store stillhet.

For „Nordlandsposten" av BR–.

En gammel værbuer kan, selv på lang avstand ,føle den lydløse tomhet i et Lofotens fiskevær, når fangstbåter, kjøpefartøier og almue med alt dets tilbehør er reist sin vei. Bare en og annen av de hjemlige farkoster ligger der og svaier dovent i sine fortøininger, her og der roes en enslig småbåt til eller fra bryggene. Rorbuene står der, grå eller røde, med stengte dører, nedrullede gardiner og livløse skorstenpiper, kaiene er ryddiggjort og de primitive heisekraner har ingen ting mer å bestille. Bare rottene løper imellem, nyter friheten og slikker sol efter en lang vinters intense mennesketrafikk og hustrige kulde. De går nu en herlig tid i møte med flust op av mat og ingen risiko for økning av bestanden. — Det er ingen såkaldte kirkerotter en møter i et fiskevær. De er såmen både rundelige og trivelige og rugger firbent avsted som veritable flodhestunger.

Det heises ikke lenger noe signal for utreise til fiskefeltet i årle morgentimer, og bak kaféenes glassdisker sitter bleke jomfruer og henger over «Allers Familie-Journal» eller et halvferdig heklearbeid. Forretningen kan for den saks skyld godt stenge, det finns ikke mere kaffetørste fiskere som tramper inn og ut av dørene i tunge «trebotninger» med en tykk og tung eim omkring sig av petroleum og innestengt skøitelugar-atmosfære.

Lofotfisket er forbi, og alt liv, all rørelse og gjenlyd av virksomhet er som hugget tvert av og bortfeiet. — På ekspedisjonskaien står et par gamle kaller og spytter i sjøen mens de tygger skrå og prater om et eller annet. Der er værbuene. De er grodd fast til stedet og går omkring der og forsøker å befolke tomheten så godt de kan. — Selv måsenes alo er så godt som forstummet, — det er som også de har mistet kontakten med livet. Det er intet lenger som stimulerer til et godt skrik for en leverbete i vannskorpen eller et lekkert stykke iselje borte i flomålet. Tause flyr de omkring over havn og rorbutak, efter å ha fulgt den siste hjemfartsbåt en passe strekning utfor holmene. En slik hjemfartsbåt har intet å kaste fra sig, ikke så meget som en brødskorpe engang, og sulten og slukøret vender måseflokken tilbake til været, hvor den foreløbig har sitt standkvarter, inntil seien kommer på skallene med åte og gilde greier.

Forlatte rorbuer.

Også skokker av erfugl er i travel virksomhet med å rense op havnens bunn. De er både flittige og flinke renovatører — med en appetitt på alt mulig som ingen grenser kjenner. Med korte mellemrum lager ekallene «kvalm i gata» og slåss så fillene fyker. Det er ikke maten det gjelder, men forelskelse og sjalusi og gåen i det grønne med den rette frøken e. — Jo, det er kampglade og impulsive gutter disse krønske og paringspyntede estegger, og her i vårens fredelige og forlatte fiskevær har de den herligste tumleplass og føler sig riktig i sitt ess.

Telegrafdamene har heller ikke stort å bestille ved sine morseapparater; de kan — ærlig fortjent — ta sig igjen efter vinterens mas og påkjenning. Bare i ny og ne kommer der et telegram for inn- eller utgående, og telefonen har formelig lagt sig til å sove. Stormcentret er henlagt til andre steder. — Over sine kassabøker og folianter sitter kjøpmennene i arbeide med fasitter og status, uforstyrret av butikkenes kassaklokkers monotone klemt. Det er nok lenge mellem hver gang det singler av en kobber -eller sølvmynt i skuffene — nu efter sesongen. — Men bøkene har vel neppe bare gledelige tidener å berette sine eiermenn iår; det er sikkert ingen god «underholdningslitteratur» de rummer. Kontoene står vel udekket, den ene efter den annen. Hvad blev det å betale med, når torsken ikke vilde la sig fange hverken på det ene eller annet redskap — selv ikke ved hjelp av videnskapens ekoklodd og beregninger over temperatur. — Fattigdom og fortvilelse var mest alt det årets Lofotfiske gav sitt strevsomme folk.

Langs havnen står lange rader av fiskehjeller tomme. De snaue eser og råvedstenger forteller også sitt om mislykket fiske og uopgjorte kontrabøker.

Lokalskibet kommer dampende inn til kaien, slenger fra sig iland noen kasser og sekker, får et par kolly ombord igjen og går videre. Det er likesom ikke behov for noe mere i et vårens forlatte fiskevær, som alt liv er flyttet fra. — Litt jernsang hores dog. Det er fra den sotede smien borte i «gate»-svingen, der Morten smed lar sin hammer danse på ambolten. Det er kanskje hjul til en gjødselvogn han skal beslå, eller dregg til en sagskjellplog han skal lage. — Livet går jo sin gang og lever, selv om en ikke akkurat merker noe større til det i et dagens Lofotfiskevær — hvor selv lyden synes å stå stille. — Men det skyldes nok mest bare den bratte overgangen fra et hektisk opspilt og vilt buldrende tempo over alt og alle, til idyllen med parrende erfugl og frittløpende rotter på alfarvei, søvnig duppende kaféjomfruer bak sin glassdisk med noen halvtørre wienerbrød på en

ensom asjett, og et par krokryggete kaller som står ørkesløse på en bryggekant og spytter formålløst i sjøen...

Intet kan virke så forlatt og tomt, så stillestående og avriget som et Lofotens fiskevær de første vårdager efter at sesongen er forbi og fiskerne reist sin vei.

— Det gir dog som tro og håp å lytte til Morten smeds hårdt og koldtklingende hammersang og erfuglflokkenes pludren og innledende kjærlighetsforbindelser for det som skal komme i dun og lun varme.

Fiskeværet er dødt — men livet lever!

Fra Sørvågen.

En ny og merkelig fiskemetode.

Agnmangel og landligge vil man aldrig mere høre om.

Læs, kolleger landkrabber.

Endelig er det da en ide som er værd — jeg hadde nær sagt sin vegt i guld.

Det er ingeniør Kofoed som er ideens ophav, og for ikke ret længe siden har han holdt et længere foredrag om den for fiskerne ute paa Andenes.

Nu kån de hovne skøiteskippere staa der med sine dyrekjøpte farkoster og en lang næse, for nu er det vi foragtede landkrabber som skal vise verden vor evne til at fangste iland al havets kryp — fra den langrumpede skate til den havets frodige torsk. — Og det kan vi takke hr. Kofoed for.

Agnnøa blaaser vi et godt stykke. Tak, vi trænger ikke hverken silla eller skjæla, lodda eller akkarbellingen; — vi bruker kunstagn, vi landkrabber nemlig. Det er det rene nam-nam for torsken og smaahysa — og det har den fordel at det kan gaa i arv i familien.

Ikke tale om at reise paa sjøen efter den nye fiskemetode. Det skulde bare mangle at vi skulde utsætte os for at ligge i en baat eller dorry og duppe op og ned og faa disse berømte kvalmefornemmelser i mellemgulvpartiet, som gir sit synlige utslag i — paa godt norsk — brækninger.

Nei, den tid er nu forbi. Vi landkrabbefikere bygger os en komfortabel liten villa nede ved stranden, indretter os med amerikansk gyngestol, langpipe, toddybord og en hyggelig Steinriverton-roman — og saa lar vi linen ganske enkelt ved hjælp av en liten motor løpe ut til «fiskebygda» og indbyr de delikate smaa og nysgjerrige fiske til en liten linedans a la Kofoed. — —

Men bort med spøken. Hr. ingeniør Kofoed mener det alvorlig nok, og han underbygger sin ide saa godt og saa grundig, at det er værdt at ta dem op til alvorlig praktisk prøvelse.

Jeg overlater ordet til hr. Kofoed (efter Andøyas Avis' referat), han forklarer os sin nye fiskemetode meget klart:

Man vælger sig en passende plads ved kysten, bygger sig et litet hus hvor man er beskyttet mot veir og vind. Fra dette hus føres en staaltraadsline like ut til fiskepladsen hvor der paa forhaand er nedsænket to betonblokker med løpehjul. Ved at sænke linen et stykke utenfor disse hjul og føre enden tilbake til utgangspunktet, faar man linen op i hjulsporene naar det slakke hales til lands. De to ender sammenføies og linen anbringes rundt et drivhjul som drives av en liten motor. Man har da en line efter samme princip som en taugbane.

Paa linen fæstes en række kunstagn som er hule og fyldt med en let masse f. eks. kork, saaledes at de ogsaa kan tjene som flottører. Disse flottører er tillike saadan indrettet, at naar linen er i bevægelse økes opdriften saaledes at det hele svømmer frit i sjøen, mens staaltraadlinen i hele sin utstrækning berører bunden, naar den er i hvile.

For en lægmand kan det synes som om det skal en stor kraft til at slæpe denne line gjennem vandet, men det er ikke tilfældet, det hele gaar meget let, ti saken er at linen kun bevæger sig med en fart som man dorger f. eks. efter sei, eller mellem 3 og 4 km. pr. time, og da er motstanden i sjøen meget liten. Det stiller sig jo anderledes naar en mængde fisk har bidt sig fast og skal slæpes til lands, men selv da vil en 3 hk. motor greie en line som er 10 km. lang, altsaa 5 km. fra land til fangstpladsen. Længden av en saadan line er praktisk talt ubegrænset naar man bare vælger tilsvarende sterke greier. Hvis det ikke var for at fisken blev altfor medtat ved at slæpes f. eks. over Andfjorden, er det ingensomhelst teknisk vanskelighet med at drive fiske paa Svendsgrunden fra fast station paa Andenes.

Det er heller ingen vanskelighet forbunden med at føre linen over en stenet bund og undervandsgrund ut til fiskepladsen, fordi det kun er den tynde staaltraad som berører, buden, de kunstige agn med kroker svømmer altid ovenfor, og heller ikke tror jeg at det var nogen fare om sjøen enkelte steder skulde bryte, fordi en tynd staaltraadsline øver en liten motstand, og dertil kommer at en saadan traad som kan være mange km. lang er meget elastisk.

Hvorledes virker nu en slik indretning? Naar driftshjulet sættes igang begynder en mængde kunstsild at svømme i sjøen, saavel oppe i sjøen som nede ved havbunden og derved opsøker den fisk som er i farvandet — i motsætning til den gamle line hvor fisken maa opsøke agnet. — Denne line kan da være i bevægelse saalænge der er fisk at fange, helt uavhængig av storm og uveir.

Det næste spørsmaal som interesserer er prisen paa en saadan indretning. Den største utgiftspost er motoren. Vælges en line paa 10 km. saa er en 3 hk. motor rikelig stor. En staalline paa denne størrelse av nr. 10 galvanisert staaltraad veier ca. 700 kg. og koster ca. 300 kroner. De to løpehjul ute i sjøen omtrent samme beløp og de nødvendige kunstagn 500 stk. ca. 500 kroner. Det hele anlæg komplet færdig til drift skulde ikke overstige 5000 kroner.

La os saa tilslut forsøke at følge i tankerne et paa staaltraadlinen fæstet kunstagn. Det begynder sin vandring med at svømme utover grundt vand og undervandsgrunder, derefter bevæger det sig avvekslende nede ved havbunden og oppe i sjøen til den kommer til det første svingpunkt, derefter f. eks. langs bakken til næste svingpunkt og saa direkte til land igjen. For en line paa 10 kilometer vil den ha været paa vandring i ca. 3 timer, og det skulde gaa underlig for sig om den ikke har møtt en fisk paa denne tur som har bidt sig fast. At de andre 499 agn kommer i land med hver sin fisk er naturligvis formeget forlangt, litt mindre kan da ogsaa klare sig.

*

Se saa, der har vi hr. ingeniør Kofoeds fremstilling av den av ham konstruerte nye fiskemetode.

Det kan vel ikke være tvil om at hans ide har meget for sig ,litt dyrt er det jo at komme sig istand med alle remedierne. Men hvad er ikke dyrt i disse tider, — og desuten engang kostet kan man jo slite paa de samme greierne i det —uendelige. Det hele holder sig saa at si smurning selv.

Det er en nem maate at drive fiske paa. — Spørsmaalet, det store spørsmaal, er bare om man faar fisk paa denne maaten. Det vil jeg jo nemlig vite litt nærmere om før jeg tømrer min hytte ved strandenog synker min betonblok i havets dyp.

Isak Landkrabbe.

Fembøringen.

Fembøringen, veteranen blandt Nordlandets fiskerbaater, er igjen blitt aktuel, ikke som fiskerbaat, men som en verdifull museumsgjenstand.

Utviklingen har gaatt med raske skritt i de siste 50—60 aar. Det er ikke mere enn knapt etpar menneskealdre siden fembøringen raadde grunden alene som fiskerbaat i Nord-Norge.

De slanke, høistevnede baater med de smidige, elegante linjer hadde tydelig sitt forbillede i de gamle nordmenns vikingeskibe. De var skarpe seilere som tok mangen dyst med hav og storm baade i Vestfjorden, paa Finnmarkshavet og mange andre steder der fiskerne hentet sin næring.

Men saa kom den tid da fembøringen mer og mer maatte vike plassen for sin mindre halvbror, ottringen. Det blev liten efterspørsel efter fembøringen og snart var det helt slutt med aa bygge dem ved baatbyggeriene paa Helgeland.

Endda saa sent som for 20—25 aar siden var der en og annen fullrigget fembøring aa se her nord, men de var gamle og bar alle merker tilsyne paa at de tilhørte en utdøende «race».

Saa kom de helt bort fra det praktiske bruk. De rotnet og revnet vekk, og nu skal der næsten ikke være aa opdrive mere enn etpar helt monterte eksemplarer av den gjeve sagnombruste baattype, som hører draugens og eventyrets Nordland til, det Nordland som Jonas Lie, Elias Blix, Peter Dass og flere andre har gitt oss i sin rike, malende diktning.

Fembøringen.

Nu skal to fembøringer, som det har lykkes aa finne bortgjemt i naust nordpaa, settes inn paa museer, en paa Tromsø museum og en paa Folkemuseet paa Bygdø ved Oslo.

Denne siste fembøring, som blev opsporet i en avkrok paa Helgeland, seilet man siste sommer fra sin hjemplass til Oslo.

Var dette kanskje den siste fembøringseilas?

O. D.

Nordlandsposstens Lørdagstillegg

Bodø, lørdag den 14. mars 1936.

Kystfartens små erindsvenner, de flittige og stadig i fart jagende lokalskib kaller vi kort og populært «lokalen». Lokalen kommer, lokalen går, overalt og til alle tider, smyger sig frem hvor det er farbar vei å finne, gjennem trange sund og efter lange fjorder, den runder ness og gjør sig en tripp innom til praktisk talt et hvert sted hvor det finnes en bukt med en husklynge og et poståpneri.

Men lokalen er også «kar» om å kunne ta et skikkelig havstykke for sig i storm og høi sjø, hvor den får vasket både baug og bro — ja i verste tilfeller endog satt salong og lugarer, og altihop nesten, under vann.

For de menn som har kommandoen og ansvaret ombord i lokalen er som regel sjøfolk av den riktige og solide heilnorske støpning. Skibet har sin knapt tilmålte rute å skulle overholde, og Gud nåde både kapteinen og det selskap han seiler under om det blir «slinger i valsen», om båten ikke kommer i nogenlunde rette tid med hvad en har å frakte frem av passasjerer, pakkasser og post. Da forarges herrerne Olsen og Hansen i sitt sofahjørne og skriver klageinserater til avisene. Været var ikke — o. s. v., sier de og gir en ordentlig landkrabbeopstrammer til samtlige de «skyldige».

Alle vi som har møtt anledning n til å ta et skikkelig uvær med lokalen harmes i vårt hjerte hver gang vi ser snusfornuften fra landet er ute og lufter sig i pressen. — Det har falt i min — skal jeg si tunge lodd adskillige ganger å ta en veritabel storm med lokaler både for Saltens, Vesterålske og Troms Fylkes Dampskibsselskaper. Alle tre selskaper har ruteområder hvor det ofte spørs efter både godt materiell, den rette kaliber av mannsmot — foruten at det naturligvis kreves dyktighet i navigasjon og manøvrering av skuten.

Jeg husker et novemberdøgn for nokså mange år siden på yttersiden av Vesterålen. Lokalen hadde i hårdt vær strevet sig ut Gavlfjorden og hadde omsider orket sig forbi Langenes, da det for alvor satte inn med en storm, som jeg tror ikke å ha oplevet maken til på sjøen. Og en slik sjø! Fyda for brekninger det vesle nøtteskallet av et skib måtte ta innover sig. Op og ned husket det, blev trykket og klemt, satt på hode, reist på ende — og så forfra igjen med de samme brutale øvelsene, atter og atter. — Men der stod kapteinen på broen sammen med sin los, bet tennene sammen som i tross og vilde ikke fire en tomme. Frem skulde det. — Vi stakkars passasjerer hang bare såvidt ved livet. Vi trodde hver dukkert skibet gjorde var den siste, hver overhaling det tok skulde snu op-ned på hele greia. Og likeglad var vi. I sjette og siste stadium av sjøsyke er det ikke stort igjen av livsmotet og selvopholdelsesdriften.

Men jernplatene holdt, maskinen gav stempelslagene i tur og orden og skipperen fløitet for anløp, fikk (dog ikke alle steder) ekspedert, og satte skibet ut i det rasende hav igjen. — Slik holdt han og vi og skuten det gående hele den forferdelige lange novembernatt. Hver time kunde være den siste, men det falt ham vist ikke inn å svikte i ruten. Post og passasjerer skulde nå hurtigruten i Svolvær. Det var skipperens plikt å klare forbindelse — tversigjennem de rasende naturkatastrofer.

En annen gang mellem Lofoten og Bodø. Vi møtte sydvesten borte ved Sund på vestgående om kvelden. Den var snart oppe i stormhastighet, og efter kort tids forløp var sjøen rotet op tilsvarende. Det var tale om å se været an i Sørvågen, men kapteinen lot det allikevel stå til videre vestover. Endelig efter flere smertefulle timers kamp og slit var vi i Værøy. Det blev tutet gjentagne ganger, men ingen ekspedisjonsbåt viste sig. Det var ikke vær for en draug eller en alke på havet, syntes jeg, og ekspeditøren i Værøy var øiensynlig av samme soleklare mening. Han hadde vel livet kjærere enn å vå-

ge fire sig ut gjennem rokket som seilte avsted i høide med fjellkammene.

Og nu måtte vel endelig lokalen legge sig still? — Langtifra, ankeret blev hivet op og så bar det ivei igjen med kurs for Røst. — Røsthavet lå malt i redsel foran oss. Det veltet — ja det formelig vrengte sig under sydvest-stormens piskende press, det var som et inferno å skue i den grydende dag, og jeg syntes det måtte være selvmord å gi sig i kast med en slik seilas. — Men det blev slått klart til maskinen, og så begynte det. Vi brukte noe slikt som timen på milen, og vel så det, men skib og skipper og vi alle sammen kom — merkverdig nok — til Røst, — vi fire på tredjeplassen riktignok nokså gule i fjeset og mørbanket i hele vår syndige kropp — men altså i live. Og enda gav kapteinen ikke op. Ruten lød på Bodø, ergo var det å fortsette; men i Røst gikk to kjerringer fra Moskenes iland. De skulde til tannlæge i Bodø, men tannverken var allikevel å foretrekke fremfor Vestfjorden idag. Og de hadde evig rett. Det blev en tur full av begivenheter, med «mølje» på mellemdekket rett som det var og ofte slike raske bevegelser av skibet, at en kunde tro det vilde ta på vingene. Men Bodø klarte vi, og da vi hadde lagt til kaien der, tok skipperen sig en pipe og var øiensynlig uberørt av hele seilasen.

Disse turene og mange, mange andre av den stormende art jeg har vært med på med våre lokaler har satt respekt hos mig for disse djerve sjøfolk som — uten å fare over de store verdenshav — så ofte får anledning til å vise at de er fryktløse og dyktige sjømenn, samfundets pålitelige tjenere, som så mangen gang blir stillet på uriasposten i våre kommunikasjoner og som tar sine tørn i forreste ildlinje uten å få så meget som takk for vel utført dåd. — De går ikke og ser i været før de legger ut. De har klokken og ruten å passe på, begge skal overholdes, ellers blir det knurr og fantord både fra den ene og den andre kanten.

Lokalen er kystens bybud, kan vi godt si. De utfører folks erinder alle steder. Kommer og går — og kommer igjen, presis og med den svarte kullrøken humørfylt op av skorstenen. I sol og regn, i stille og storm seiler de ut sine ruter og knytter bygder og by, øier og fjord, grend og distrikter sammen. Uten disse flittige og pålitelige maur i trafikken vilde vi mennesker av idag ikke kunne eksistere. Lokalen er gått så fast og tydelig inn i kystens billede at vi nesten ikke merker dens store og livgivende betydning, — det er bare når den av en eller annen årsak i k k e er der på klokkeslettet at vi riktig husker den.

En klokker som har sagt amen i kapellet det tilstrekkelige antall ganger, eller en ordfører som har vannstyrt så passelig en kommune etpar-tre 10-år er omtrent sikker på fortjenestmedaljen, men det er svært glisent mellem disse medaljer til de staute, uforferte, dyktige og tro tjenere ombord i våre lokalskib, som ofte nok ikke får skvette av veien for det å sette selve livet inn. — Det blir bare ytterst sjelden gjort noen blest av d e m, og selv er de taushetens menn som aldri stikker sig frem.

Lokalen er kystens trofaste sliter gjennem onde og gode dager, og folkene på broen ombord og i maskinen de er kystens helter — uten at vi, og aller minst de selv, legger merke til det.

Det er så dagligdags,
det nevnes ikke sådan straks.

Derfor vil jeg så gjerne ha sagt det her.

Br.

Fnugg for vinden.

En mann som overfalles av et voldsomt snevær i fjellet kan meget lett risikere å bukke under og gå klar — hvis han ikke har ski.

Men den mann som møter et snefall i fjellet og har ski kan ikke bare berge sig. Har han god gli på skiene sine er det mulig han henter både styrke og glede av det snefallet, som knekket mannen uten ski.

I det daglige liv kan vi møte meget som kan slå oss ned. Motgang, skuffete håp, legemlige eller åndelige trengsler, forfølgelse, misundelse eller forargelse. Meget av dette skyldes oss selv. Noe kan sikkert føres over på andre mennesker i første omgang, men trenger vi til bunns i vanskelighetene vil vi sikkert finne at årsakene som regel kan føres tilbake til oss selv.

Står vi uten midler til å kunne bære motgangen, trengslene, forfølgelsen, da kan det lett gå med oss som det gikk med den første mannen, han som kom ut for et stort snefall i fjellet og ikke hadde ski.

Har vi derimot overgitt allt vårt til verdens eneste frelser og forsøker efter evne å ville vandre med ham, da kan vi opleve det vidunderlig forunderlige at motgangen og trengslene og forfølgelsen blir forvandlet til kraftkilder, som vi fritt kan øse av og vokse på. De blir for oss hvad snefallet blev for den andre mannen, han som fikk glede og styrke av det fordi han hadde ski med sig, godt smurte ski, som gav god gli. Vi erfarer at den største gleden vinner vi i motgangen og at det er motgangen som kan bringe oss så nær frelsen at vi oplever den fred som overgår enhver forstand.

Den mann som går til fjells skal alltid være forberedt på alt, hvis han vil gå med 100 % sikkerhet.

Riktig nok er det så at vi alle håper på at motgang og trengsler ikke skal møte oss, og forfølgelse har vi som regel svært liten tro på å få opleve, men like sikkert er det at noget av det vi er sikrest på å møte i livet er nettop motgang og trengsler og er vi ikke rene null i fattigkommisjonen unngår vi såvisst ikke forfølgelsen heller. Og hvorfor ikke forberede sig på dagliglivets vanskeligheter like så vel som på fjellturens? Hvorfor ikke streve efter å leve i hverdagen med 100 % sikkerhet.

Hvis vi lever hver dag med Kristus, korfestet med ham (Lukas 23. 40—43. Galaterbrevet 2.20), da er det mulig for oss å seire. Ikke seire over motgangen. Ikke seire over trengslene eller forfølgelsen. Men seire ved dem, «vinne mere enn seier», som Paulus sier. Vi vinner ikke kraft og glede på tross av motgang og trengsler, men på grunn av dem. Bare prøv. Overgi alt til Gud. Og enhver kan erfare det samme. Det er ikke noget nytt av dagen. Det er vidnesbyrd om nettop dette helt fra kristendommens første tid og til idag. Men for å forstå det og vite det, må vi alle opleve det selv. Det er et av disse forunderlige kristendommens paradokser, som blir til sannheter for den kristne kun gjennem egen erfaring.

Forsåvidt kan medgangen være vanskeligere å bære, for den kristne som for andre. Også den kristne har så lett for å tilskrive sig selv æren for medgangen og glemme å gi den til Gud. (Lukas 23. 47). Vi må overgi alt til Gud, ikke bare det som med et nytt og fint ord kalles komplekser, med et gammelt og velkjendt kalles synd, men også våre mulige gode egenskaper og mere eller mindre problematiske gode gjerninger. Vi skal ikke bare overgi passiva. Vi får værsågod frem med våre aktiva også. Vi må ikke gå til Gud bare i motgang og trengsler. Vi får så sandelig være såpass rettferdig mot ham, at vi går til ham med medgangen og gledene også. Og gjør vi ikke det, kan de gode dagene bli de som ødelegger mest for oss.

Vi må redusere oss selv til fnugg som driver omkring for vinden. Det er bare en som kan styre et sånt fnugg i all slags vind, både medvind og motvind.

Gå til ham med alt, også med medgangen.

Håkon Evjenth.

Klatring.

Du klatrer om i livets fjell
fra morgnens gry — til sene kveld
og tror så tidt med sollyst sinn
at du har rukket målets tind.

Men som du slik dig strever op
mot undrets faste himmeltopp
du vet ei av før skredet går —
og dig til avgrunns dybde slår.

Der ligger du på håpløs bunn
og sanser dig en liten stund
før atter du med bønnens magt
må opad hvor ditt mål er lagt.

Fra Tabors topp til mørkets dal
fra gledens fryd — til tvilens kval
slik bølger livet i ditt bryst
mens du er her på fremmed kyst.

Holger Gardbrand.

Lofotloven av 1857

Den møtte motstand, og det gikk politikk i den på Helgeland

Men på Værøy og Røst var den et savn for fiskerne

Det er bare knappe 3 år til siden vi for 100 år siden fikk den nye Lofotloven, Ketil Motzfeldts verk, kan man vel kalle den, loven som gjorde fiskerne her på Vestfjorden mer fri fra væreiernes formynderskap. Man skulle tro at denne loven ville bli møtt med udelt tilfredshet blant fiskerne, men det var ikke tilfelle. Tvertimot møtte den adskillig motstand, ikke bare i et hektisk nu, men gjennom flere år. Således kunne man i en nordlandsavis 9 år efter at loven var trådt i kraft lese et inserat fra Helgeland i forbindelse med det da nylig avholdte stortingsvalg. Dette stortingsvalg hadde vakt ikke så lite av en sensasjon, heter det, særlig blant de mer opplyste. Virkningen av Jaabæks «prediken» var innlysende og massen av befolkningen var blitt røde jaabækianere. «På grunn herav», heter det i inseratet, «fremkommer det særsyn at en mann som forhenværende gårdbruker, nu fyrvokter Stoltemberg, fordi han har vist seg mer vennlig stemt mot Lofotloven enn almuen ønsker, blir tilsidesatt, og presten Sandberg, der nok har skrålet en hel del mot loven, er blitt valgt i stedet. Den nyvalgte Heggelund er en fullblods jaabækianer, og han er en fiende av lofotloven. Nordlands amtsformannskap nedsatte i 1866 en kommisjon som skulle utarbeide forslag til forandringer i lofotloven, og det ser ut til at stortingsvalget i år (1868) har stått meget i lofotlovens tegn, som det har vært megen motstand mot, og som det altså nu er gått politikk i», heter det til slutt i inseratet.

Værøy gav øst-lofotfiskerne dårlig attest

Samme år beklager «Nogle fiskere i Værø» at lofotloven ikke er gjort gjeldende for Værøy og Røst, eller vestenfor Lofotodden, Hellseggen, som det heter. På Værøy har stedets handelsmann fått opprettet en forening av fiskere, hvis bestyrer og håndhever han har vært av deres selvgivne lover, uten noen godtgjørelse og med stor oppofrelse. Men, heter det videre i artikkelen, så vil han ikke ha mer med dette å gjøre — også av den grunn at det til anstundende vinter ventes mange flere båter til disse vær, enn vanlig og derved også vil oppstå (formentlig) mer kiv og trette.

«For oss fiskere her i Værø, der hverken ere vante med rovfisket i Øst-Lofoten, eller kan bekvemme os dertil, ser det således mørkt ud for den kommende vinter, 1869, thi omend Herren sender sin velsignelse for landet, får vi vel så lidet deraf,

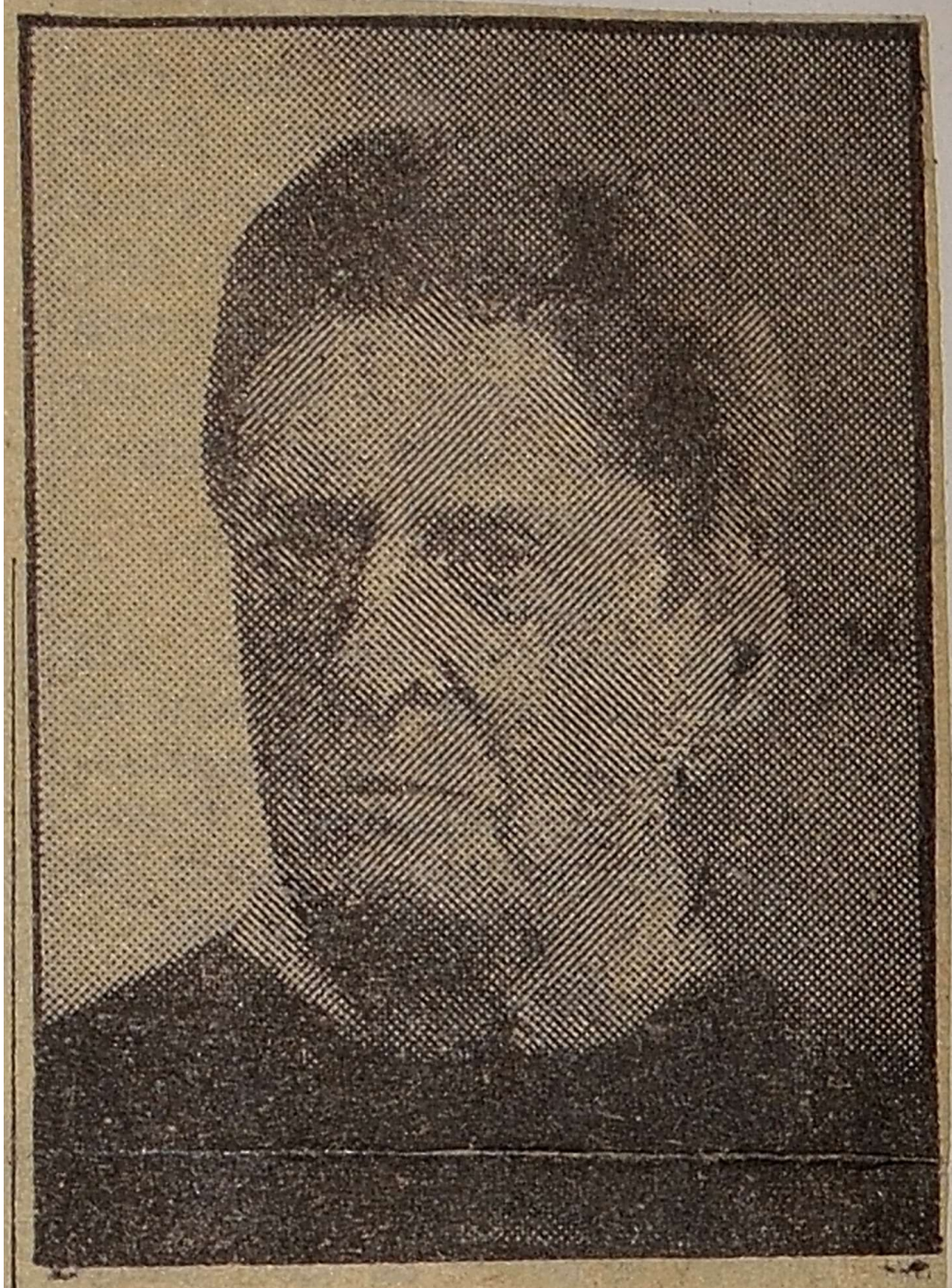

Ketil Motzfeldt

da vi hverken kan eller vil bruge den grundsætning som synes at karakterisere øst-lofotfiskerne, nemlig at enhver er seg selv nærmest, og den deraf følgende handlemåde under fiskeribedriften. Og nu påkalder fiskerne amtmandens og andre høye vedkommendes opmerksomhed på denne gjenstand, for at der muligens kan rådes bod herpå».

Mens helgelenderne i store flokker var utilfreds med lofotloven og hadde fått laget en politisk affære av den, føler fiskerne på Værøy og Røst seg meget« brøstholdne» over at de ikke har fått nyte godt av lovens bestemmelser, og krever at både amtmannen og andre myndige menn skal ta seg av «denne gjenstand», som det heter.

Det ble da også gjort.

Fiskeværet som ikke fikk havnebeskyttelse

Og som ble avfolket og lagt øde.

På yttersiden av Lofoten, en kvart mils vei eller så fra land, ligger det en liten samling av øyer og holmer, og et dryss med skjær og underfundige, lumske båer. Æsholmen kalles det altsammen med et felles navn. Da det er godt fiskehav utafor her, både til vest og til øst, var det bare rimelig at fiskerne der i distriktet fant det høvelig for seg å «ro» vinterfiske her. Riktignok manglet det havn, og det var iallfall bare antydning til en slik, på sørsiden av de to største øyene, som er forbundet med en såkalt val, som opprørt hav ved flo sjø imidlertid bryter over, men likevel, de gode fembøringer og åttringer var ikke større farkostene, enn at en kunne manne seg på dem og dra dem opp på det tørre og sikre, når havna ikke kunne beskytte dem, og det var ikke svært ofte den d e t kunne vinters tid.

I begynnelsen av 1850-årene ble de første rorbuene bygget her ute, et par stykker bare, men det kom snart flere og i 1870—80-årene var det ikke mindre enn om lag 30 båter som hadde sin vinterstasjon på Æsholmene. — Og det var såmenn godt å være her — iallfall bortsett fra alt slitet med å sette opp og sette ut de mange båtene. Balasten måtte jo først lempes ut før oppsettingen kunne begynne, og om morgenen, når båtene fløt på sjøen igjen, var det å få ballasten båret til og lagt inn på rommene på nytt. Men folk til settingen manglet det såvisst ikke. Alle hjalp alle med slikt og båt etter båt var snart prekevert og i trygghet for det sugende drag og den grådige brenning. «Sett i å hå, sett i», ropte han, oppsangeren for settelaget, og så grep alle mann til kreftene, og båten «gikk». — Nei, fiskerne var ikke umakredde den gang, og de var så innerlig vant til å måtte ta de tunge takene — daglig.

I mange år fortsatte Æsholmene med å være det relativt store fiskevær. Her sto det rorbu ved siden av rorbu, og her var det lange rader av fullhengte fiskehjeller ut mot våren. Og nettopp ved vårens tid kunne det ofte dukke opp det beste vårskrapfiske, og om sommeren lå det også massevis av båter her, trereringer, fireroringer og kjekser, etter seien. I flere år møtte det også folk fra Innlandet, særlig fra Steigen, som lå her med sine prektige seinøter og tok gode fangster, når seien hadde den riktige «gang» i sjøen. Året rundt nesten traff en flere eller ferre fiskere på Æsholmene, som var ute i sin nærings ærind. Og så kom hausten, og atter var alle rorbuer fullsatt av fiskere. Nå var det tiden for hysefiske, og de samme båtene var i bruk som under sommerens seifiske. Men hausten var ingen kjære søte tid for fiske, til dels ganske langt ut på, i de små båtene. Det ble tatt gangen kamp med elementene på dette havstykket, både vinter og haust, men der satt dyktige karer på atterromstofta, og det var mannsmot til overskudd. «Det var nå ikke finere å få det,» sa en gang, husker jeg, en slik gammel Æsholmen-fisker, som hadde dryet mang en dravat der ute på Æsholmhavet.

Havet omkring Æsholmene er — som nevnt — temmelig grumset, så en får være kjent for å kunne holde seg klar av alle fallgrupene. Det var derfor ingen lystige seilaser, når havstormene satte inn med tett snøkov, da var det å seile på måfå så mangen gang, men de gamle fiskere hadde en merkelig «luktesans», og som regel gikk det over forventning bra. Nå, en og annen gangen gikk det naturligvis ikke av uten ulykker, og Æsholmen-havet har ikke få fiskeres for tidlige grav på sin samvittighet. Kom så landvinnen og hisset seg opp til rene stormen, så var det rett ofte å måtte gå unna, eller ikke riktig det heller, men ligge på vinden til så lenge at man kunne finne en nødhavn lenger austpå, helt oppe i Halsel kanskje, eller nord i Borge eller Gimsøy, sjeldnere våget man seg vestover, hvor det ingen havner fantes langs med Vest-Lofoten — men bare det blanke, livsfarlige forlandet. Det berettes om mange slike seilaser her ute, ofte den lange natt til ende, før en kom seg ut av faren — hvis en da hadde hellet med seg.

En liten smakebit på hva som kunne hende: En småbåt med to mann fra Borge var en haustdag ut på med smålina. Det røk opp til et overhendig uvær fra sørvest, og de to mann ble snart avskrevet som omkommet. Flere dager etter kom det beskjed ute fra Bø i Vesterålen, at det var funnet en knust båt med de og de merkene, og på en holme like ved land en død mann. Han hadde fått av seg den ene støvlen, den andre hadde han på, og mange gjettet at han hadde villet svømme over sundet inn til fastlandet for å nå fram til folk, men døden hadde kommet ham i forkjøpet. For en natt måtte det ikke ha vært for de to mennene, iallfall for den ene, som hadde klart å holde seg på velvet i mer enn 18 timer. Her kunne berettes om flere slike dramaer og tragiske kapitler fra dette fiskerfolks historie.

Omkring århundreskiftet satte fyrvesenet opp en lykt på det høgste punktet på Æsholmene, og nå kunne fiskerne seile tryggere — når siktbarheten var der. — Denne lykten slo mest om seg med røde og grønne farger, men et par-tre smale hvittlysstriper var det da minsanten også, og er det framleis, for lykten den står der den dag i dag og gir sin rettledning i «villniset».

Men for mange år siden er alle fiskerne dratt bort fra Æsholmene. Sjøfuglene, otren og brenningene har sin domene der ute ubeskåret igjen. — Gjennom mange år ble det, gang etter gang, sendt myndighetene krav om en stump molo til beskyttelse av havna. Men aldri ble det vist disse fiskere noen imøtekommenhet i så måte. Stein var det rikelig av på Æsholmene, moloen gjalt ikke lang distansen og det var forholdsvis grunt der den måtte bygges. Likevel så myndighetene på «skillingene» og lot kravene ligge vel forvart i et eller annet departement. Omsider ble det imidlertid bygget en slags landgangsvorer, og en brønn — vannet der ute var ofte nokså saltblandet av sjøsprøyten, og både vinter og sommer var det svært lite av det også, så en ofte måtte føre vannet med seg fra fastlandet. Men både brønnen og vorene kom i den halvtolvte time.

Da motordriften satte inn for alvor var Æsholmen ubrukelig som fiskevær. Her ville det ikke hjelpe med oppsangen «Sett i å hå, sett i», farkosten var blitt for tunge for handmakta, og Æsholmene ble i løpet av bare noen få år avfolket som fiskevær. Den ene rorbua etter den annen ble revet og flyttet, og det eneste menneskelige byggverk som står igjen der ute er fyrlykta med sitt lille oljehus. Båtene som driver fiske på Æsholmene-havet har nå sine rorbuer og sine bruk inne i Steinfjorden, på Mærvoll og på Tangstad. Men sjøveien er dermed blitt nesten fordoblet. Æsholmene lå så å si midt i fiskehavet, og hadde myndigetene en gang vært litt mere lydhøre og bygget vern for Æsholmenes havn, ville også motorbåtene og deres menn kunnet drifte derfra.

Nå ser en dit ut, og kan bare si:

det var en gang.

Jeg glemte visst å fortelle, at før de første skikkelige rorbuene ble bygget i begynnelsen av 1850-årene, skal det ha stått noen steinbuer der ute, hvis oppgave det var å gi et nødvern for fiskere som uværsfordrevne hadde kommet seg i land her.

Og i 1870-årene bodde det en kortere tid også et par familier her, så det er da noen, ennå forresten levende mennesker, som ifølge kirkeboka er født på Æsholmene, som altså ennå har sine ekte innfødte mennesker. Men det er vel forresteen bare nå en eneste igjen av disse innfødte fra havsholvene, og han bor i Hol i Lofoten. Også fyrlyktpasseren var noen år fastboende på holmene, men så ble nok ensomheten for trykkende for ham. Og nå er det vel nesten bare han, som med passende mellomrom stiger i land på Æsholmene, for å fylle olje og pusse glass og holde de røde og grønne og hvite sektorene blanke og godt veiledende.

Ja også noen prektige gjeldværer spankulerer omkring her ute og gjør seg smellfete. — Men ingen fiskere, nei ingen fiskere. — Deres båter går nå i en lang bue utenom Æsholmene — det en gang ganske store og gode fiskevær.

Ikke en gang draugen lar sin røst mere høre der ute i uhyggelige haustnetter. Anderledes var det i gamle dager, da det ofte hendte at den fæle karen kunne synge opp til Æsholmenfiskerne og presse uhyggen inn i alle rorbuene. Men det er en annen historie.

Neptunus.

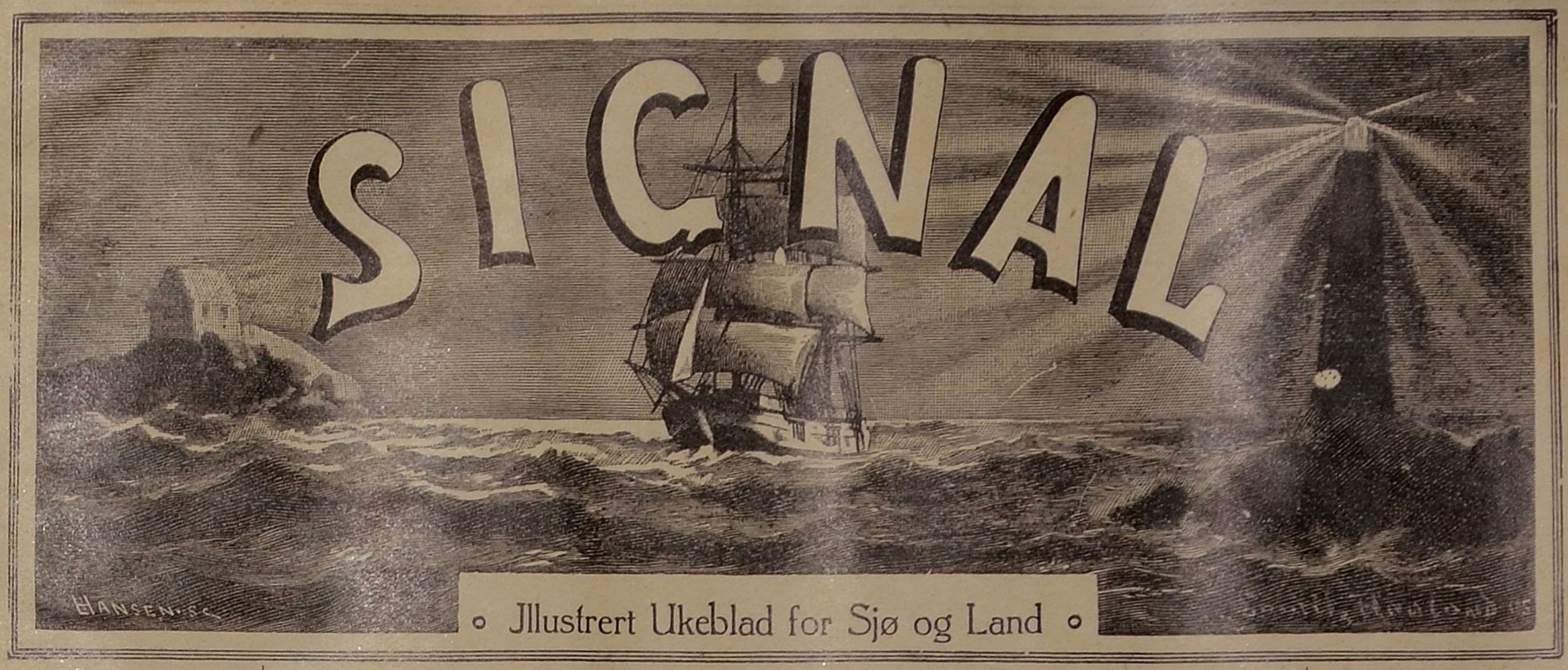

Nr. 24 | Torsdag den 12. juni 1930 | 32. årg.

„Signal" utkommer en gang om uken og koster 3 kroner kvartalet eller 12 kroner året fritt tilsendt innenbys og utenbys. Til utlandet 20 kroner. Til jul får abonnentene det rikt illustrerte julenummer fritt tilsendt. Bladet kan bestilles på alle landets postanstalter samt i ekspedisjonen.

DER LOFOTSKREIEN FANGES

For «Signal» av Ola Berg.

Man kan vanskelig skrive om de store fiskerier langs vår kyst uten å måtte minnes Ivar Aasens kjente dikt «Millom bakkar og berg ut med havet», hvor det i et av versene heter:

Han såg ut på det bårute havet;
der var ruskut å legja ut på;
men der leikade fisk ned i kavet,
og den leiken den vilde han sjå.

Han, fiskeren, vil ikke bare *sjå* denne leiken, han vil også være med i den — være midt oppe i den.

Blandt de store fiskerier norpå er vel skreifisket ved Lofoten det største og mest kjente. — Allerede fra vår histories morgengry går der frasagn om dette årsvisse fisket deroppe i den brede, havåpne Vestfjorden. Like sikkert som det nye år oprinner kommer skreien sigende inn til gytebankene i Vestfjorden. Slik har det vart ved i sekel efter sekel, og slik vil det forhåpentlig fortsette i mange sekel fremover. — Fra folkevandringstiden er der gjort rike gravfund nordpå, bl. a. i Lofoten og Vesterålen, og hvad annet kan det være som allerede den gang har lokket folk dit ut til havsøyane enn det fiskerike hav, som man her kom så å si kloss inn på livet. — Fra flere steder i historien vet vi også at nordmennene i den eldste tiden helst bodde på øyane mot havet. Mange av dalførene i Nord-Norge er jo først i de par siste århundre blitt befolket og dyrket. Våre for-

Smågarnfiske i Lofoten.

Lofothavn i fisketiden.

fedre vilde leve med pannen mot havet, fordi fiske og fangst var deres viktigste næringsvei. Nord-Norges stilling er for en meget vesentlig del skapt av de store fiskerier, og da i første rekke av skreifisket ved Lofoten og loddefisket ved Finnmark.

Vågan — det nuværende Kabelvåg — var i tidligere tider hovedstaden i Lofoten. Her bodde Tore Hjort på Olav Trygvasons tid og her bodde Håkon Håkonsønns lendermann Pål Vågaskalm. Det var også her de fleste nordlendingene samledes til lofotfiske, og kong Øystein lot derfor de første rorbuer opføre her i året 1110. På Våganstemna blev fisken solgt og siden fraktet sydover av nordlendigene selv eller av kjøpmenn fra Nidaros eller Bjørgvin.

I Nord-Norges historie møter vi ellers ofte navnet Lofoten, og da næsten alltid i forbindelse med Vågan og skreifisket eller handelen med fiskevarer.

Mens fisket på mange andre fiskeplasser og banker, såvel nordpå som ellers langs kysten, ofte har skuffet og for lange tider ligget helt nede, har Lofoteggen praktisk talt vært den samme fiskerike gjennem alle århundreder. Dit reiste fiskerne i den trygge visshet om at torsken *måtte* komme, og sjelden eller aldri sviktet den de gode fiskeres håp. I store stimer på millioner og atter millioner kom den gyteferdige skrei sigende fra havet rundt Lofotodden og inn til fjordbakkene langs Lofotveggen. — Og så kunde «leiken» begynne og holdes gående den hele vinter, helt til «vårsol i bakkane blenkte».

Lofotfisket regnes å begynne omkring midten av januar måned. Ved den tid er gjerne de første millioner veritable vinterskrei seget inn på det almindelige fiskehav, og de i selve Lofoten hjemmehørende fiskere er alltid de første som gjør prøvesett med sine liner og garn. Blir fangstene gode, besørger telegrafen og avisene nyheten spredt vidt utover til hver krok i Nordlandet, og med de første gode fisketidender kommer straks uroen i fiskerleiren overalt i bygdene nordpå — fra Namdalstraktene i sør til Kvenangenfjorden i nord. Det er mere sjelden at fiskere fra Finnmark søker Lofoten.

I begynnelsen av februar er den store tilflytning nord- og sørfra til Lofotens forskjellige fiskevær — ca. 30 større og mindre ialt — i full gang. Med ruteskibene og med egne skøiter og båter kommer fiskerne farende til værs, som det heter, i tusenvis fra alle kanter, og i fiskernes kjølvann følger kjøpefartøiene, hvorav mange hører hjemme i Kristiansund og Ålesund. Ifjor var antallet av fiskere som deltok i skreifisket ved Lofoten vel 27 000 mann fordelt på 8359 forskjellige farkoster, fra de store, sjødyktige motorskøiter forsynt med sterke motorer, til de små trerums åpne nordlandsbåter, som gudbedre hvad størrelsen angår ikke er

noget å forlate sig på i en uværskuling. — Såvel i 1898 som i 1911 var dog de foran nevnte tallene større. Hertil kommer så for ifjor 444 kjøpefartøier med en samlet drektighet av 23 514 tonn netto og en samlet besetning på 2 393 mann. Det blir således med et rundt tall ca. 30 000 man som er sysselsatt ved skreifisket i Lofoten. Tallet kan dog variere adskillig fra år til annet.

Samtidig med at fiskeralmuen kommer *utover* til Lofotværene siger stadig nye millioner av skrei *innover* mot eggen. Den er nemlig nokså presiss i ruten skreien. Gammel erfaring viser at efter 12. mars er det slutt med austsiget for skreien, da har man fått tilskikket sig den fiskerikdom havet har å by på for *det* år, — og det er som regel mer enn tilstrekkelig for behovet, selv om det er 27 000 håndfaste karer til å holde «leiken» gående måned efter måned med nattliner og dagliner, med garn og med dypsagn, den av fiskerne almindelig kalte «Jukse».

Men selv om fisken er til stede i myriader, er det dermed ikke så avgjort at fiskerne får den i sine garnmasker eller på sine lineagnler, så tett og så fin og feit som de ønsker sig det. Skreien er meget ofte en ganske vrien kar å ha med å gjøre, selv om den til daglig betegnes som «tosk». — Uke efter uke kan den slå sig totalt vrang, og vil da hverken bite efter det lekreste agn eller vikle sig bort i de lange og mange rader av garnlenker. Fiskerne sier da at skreien «sturer». Disse «stur» inntreffer omtrent årvisst i tiden før fisken skal til å gyte sin rogn og isilje, som regel omkring slutten av mars måned, og man kan vel derfor med god grunn kalde det etslags barselsyke.

Men fiskerne taper ikke motet for selv det lengste stur i fisket. De kjenner skreiens luner og unoter og vet at en vakker dag er «barselet» over, og da er både mor skrei og far skrei skrubsultne efter den lange faste, da slår fisken «kjeften op» — for å si det med fiskernes egne ord — og storfisket begynner. Kampen for tilværelsen, slik den hissig og uforferdet bare kan utkjempes på Lofothavet, stiger med larm alo, med travelt tøffende motorer, med klapprende åreslag, med djerv seilas i tross mot storm og sjøgang, men fremfor alt med en bokstavelig krig på kniven derute på selve feltet, hvor de sammenvasete linefelter på optil 10—12 parter skal greies ut og hales inn over «korten» til sine rette eiermenn, hvor det er meget vanskelig å skille mitt og ditt ut fra hverandre, og hvor det som regel gjerne går slik at den maler som først kommer til kverna. Det vil si fisken blir — for mesteparten iallfall — kapret av dem som ligger fremst på feltet. Men idag du, imorgen jeg, er en riktignok uskreven, men allikevel meget anvendt lovparagraff på Lofothavet under skreifisket.

Livet på Vestfjorden en av de store dager, når hele fiskerflåten er ute, når havet formelig koker av fisk, og det for alle gjelder å berge sig lott med hjem efter alt slitet, den opjagede arbeidstempo, den ståhei og det virvar av stemmer og mekanisk bråk av mange slag, — det liv minner alt sammen om en kjempekvern i virksomhet. — Ingen av de mange tusen fiskere tenker under storfisket hverken på mat eller hvile. Det er et «heng i» uten avbrytelse, uten en tommes svikt i de stramme liner. Her er alle sig selv nærmest, og det efter norske begreper nokså hensynsløse amerikanske «hjelp dig selv» blir under kampene på Vestfjorden praktisert til ytterlighetens grense. — Men vel og vakkert kommet i land er bataljenes mange ondartede hendelser glemt og utvisket. Et ubehøvlet ord — og det faller mange slike — en kniv som rispet unødig grovt i linefelten, en klepp (fiskehuk) som viste litt for meget næringsvett på rettferdighetens bekostning o. s. v., det er alt sammen tildragelser som hører med til dagens liv derute på Lofothavet, men det meste er op- og avgjort når felta er greid og kveldsolen i vest varsler landreise med mer eller mindre lastede farkoster. — Bare de grovere tilfeller av lovbrudd får rettens håndhevere nogen befatning med. Fiskerne er i så måte greie folk. De har sin egen uskrevne sjøens lov, som er praktisert gjennem mange slektledd, — en meget grei og enkel lov, som alle rette og sanne fiskere kjenner og respekterer.

— Når dette leses er Lofotfisket 1930 forlengst kommet i full gang. I de mange fiskeværs havner langs Lofoten ligger motorskøitene side om side med de små åpne nordlandsbåter. Fiskekjøpernes jakter og galeaser, slupper og lektere ligger allerede dypt lastet av sin vordende klippfisk, og de lange og brede rader av fiskehjeller i land bugner av mange millioner vordende stokkfisk. Det hele avhenger dog så meget av været, av skreiens bitevillighet, og mangt annet — og nu kommer jo videnskapen og forteller at også temperaturen i sjøen har meget å si for et godt fiske. — Ifjor var det samlede opfiskede kvantum skrei under Lofot-

fisket 130 000 000 kilo, hvilket var det hittil største kjente fiskeparti i Lofotfiskets historie. — Et så høit tall er det kanskje liten utsikt til å nå i vinter, dertil rusker sydveststormen for ofte og for hårdt og langvarig; men står det såsant til fiskerne, dette gjeve, driftige og dristige folkeferd der nordpå, så vet jeg forvisst at fisketallet heller ikke denne vinter skal komme til å stå til skamme i den statistikken, som viser så mange respektable tall og som forteller så meget om den kolossale betydning fiskernes innsats har for vårt lands næringsliv. —

— Et kapitel for sig er de mange ulykker og forlis som hver vinter inntreffer på Vestfjorden — denne havets største kirkegård ved vår kyst. — Når dette skrives, den 21. mars, har alt flere fiskere også denne sesong funnet sin grav blandt tang og siv. En kastevind eller en bråttsjø, et båthvelv — og ulykken er der. Ofte feier havet alt med sig av båt og mannskap, ingen kommer tilbake som kan fortelle om hvordan det gikk til eller bringe en siste hilsen med til de pårørende. —

*

Vinteren iår der nordpå er preget av mange store storme, og mange gamle fiskere, som nu har lagt årene inn og går hjemme og steller som garnbøtere eller lignende, er alvorlig bange for at det iår igjen skal bli en av de store «manndrapervintre» ved Lofoten, — slik som været er omløpende og utrygt, og ofte farer hårdt frem i storm fra sydvest og nord. — Det har som man vet vært flere slike «manndrapervintre» i Lofotfiskets historie. Den uhyggeligste var kanskje vinteren 1849, da der alene i Buksnes prestegjeld i Lofoten blev 30 enker på en dag. Den 31. januar 1910 står også innskrevet som en redselsfull dag i nordlandsfiskernes minne, en dag da orkan av nordvest krevet mange, mange fiskeres liv.

Men la oss ikke dvele ved disse mange sørgelige minner, som knytter sig til fiskerlivets saga og går inn som bredt sortkantede blade i Lofotfiskets historie. — Det er *livet* på fiskefeltet vi skal feste oss ved denne gang, det frisk e, uforsagte, av djervt pågangsmot pregede liv, som nettop nu utfolder sig over den lange slagfront fra Kjeøy i øst til Røst der aller ytterst i vest, — en kjempende hær av fiskere under Lofotveggens takkede tinderekke, samlet alle steds fra i Norge, det halve kongerike der nord, med ishavets bølgeslag mot sine nakne, værslitte kyster. —

La mig få slutte dette lille utsnitt om Lofotfisket med etpar strofer av Peter Dass' dikt Lofotens beskrivelse, der han så treffende skildrer fiskerens kår sålunde:

En udsleden Færring, en Dybsagn, en Krog,
En Skindstak, en Kofte, med lappede Brog
Er ald deres Rigdom og Eye:
Med det skal han sørge for Tiuend og Viiv,
Med det skal han selver opholde sit Liv,
Og bringe sin Skatter til Veye.
Hans Plov og hans Ager, hans Avel og Eng,
Det hænger altsammen paa eneste Streng,
Naar Fiskene løster at bide;
Hvis icke, da stiger han sulten i Seng,
Gaar sulten fra Bordet med Tøs og med Dreng,
Og jammerlig Levnet må slide.

Alfarvei fra Oslo til Jæren.

Av P. A. Øyen.

Vi vet at det i sin tid, for mere enn et hundre år siden, var flyttede blokker som i den grad tiltrakk sig alpejegeren Jean Pierre Perraudins opmerksomhet, at han utformet sine tanker om deres flytning og nedskrev disse tanker på en liten oktavside som er blitt det grunnleggende arbeide for den senere tids istidsforskning. Det er de dengang 1815—19 av Jean uttalte tanker som er blitt de bærende. Hos oss var bondefilosofen Jo Gjende på et senere punkt nådd til samme selverhvervede anskuelse.

Og de flyttede blokker har i videnskapens senere historie beholdt sin centrale plass under de skiftende teoriers fremadskriden.

Og flyttblokkene har sin interesse den dag idag om enn anvendelsen nu er en noget annen, mere avpasset efter nutidens krav på en mere detaljeret forskning. Jeg har vist flere eksempler på dette i den nylig utgivne Kråkstad bygdebok. Disse «rokkestene» har en populær interesse også ved siden av den videnskapelige.

For mange år siden beskrev jeg i «Stavangeren» fra Vigre skole på Jæren en kalksandstenblokk proppfull av fossiler, for den vesentlige del den såkaldte Leptocoelia hemisphaerica, der angav som dens oprindelsessted den kalk- og sandstenrike avdeling under Landowery. Denne forekommer i det sydøstlige Norge i en sterkt omvandlet form i Skienstrakten og i en lite omvandlet form på Ringerike og nu viste det sig at stenen fra Vigre nettop tilhørte denne sistnevnte. På den måte er dens vandringslinje bestemt. Men disse undersøkelser fra 1922 kan vi fortsette videre.

Æsholmene — et forlatt og øde fiskevær i Lofoten

Alt er forgjengelig i denne verden. Det som var engang, er ikke mere. På yttersiden av Lofoten, omlag 3 kvartmil utenfor gården Uttakleiv i Buksnes, ligger Æsholmene. Her var det en gang et betydelig fiskevær, no ligger stedet helt øde.

Jeg sitter her og blar i gamle «annaler», en no forlengst avdød fiskers etterlatte papirer. Og hva står her: Vinteren 1865 rodde jeg sammen med min bror, som var høvedsmann, fiske på Æsholmene. Fisket var utmerket, og var været slik at vi kunne trekke garnene hver dag, ble det alltid last i båtene, som var fembøringer. Alle fiskere her ute rodde den gang med garn, og det var mellom 30 og 40 båter som drev vinterfiske fra dette vær.

Men det var, skriver han, et travelt liv å ro fiske her. Hver dag etter sjøvær måtte alle båtene trekkes opp på land. Når man kom opp av sjøen, var det således først å bære i land all fisken, så var det å bære all ballasten ut av båten, og den måtte legges på en bestemt plass, slik at man var sikker på å finne den neste morgen, når den skulle inn i båten igjen. Som regel var de tre båtmannskaper som satte såkalt settelag, altså 15—16 mann om hver båt, og det ble således tre båter å sette opp på land på hvert slikt settelag. Når så båtene var kommet tilstrekkelig langt opp på det tørre, og var forsvarlig bunnet for natten, var det å ta fatt med fisken, «gjøre den til», bære den på hjell, transportere leveren til budørene (svalen i enden med rorbua) og styrte den i tønner, og så derpå salte rognen i sine tønner. Først da kunne en tenke på å få seg mat i livet. Men spør om vi spiste og la i oss da! Neste morgen, hvis det var sjøvær, var det samme historien om igjen med båtene, bare i omvendt orden: no skulle de ut, og ballastes bæres inn. De gamle, ganske store fembøringene fordret ikke lite stein på kjølen, og de dages fiskere, iallfall her for Æsholmene, ville ha god tyngde i båtene sine før de skyvde fra land. — Disse settelag hjalp til alle tider av døgnet hverandre med å berge båtene. Var det vestlig og sørvestlig vær, bar tungsjøen sterk inn på den vesle kjeila, som likesom skulle være havn. Når så båtene kom opp, under slikt vær, gjalt det å berge dem opp av dragsuget hurtigst mulig, den ene etter den andre. En fikk rappe seg da, og hale i og dra alt det remmer og tøy kunne holde. Likevel kunne det hende at båter fikk skade, før man fikk satt dem fri av sjødraget.

Ja, det var riktig et slit, men var vi ikke tilfreds? Jo, det var vi alle sammen, især når fisket slo til og vi kunne hente full last hver eneste sjøværsdag.

Det er meget urent hav utenfor Æsholmene, som for det meste langs yttersiden av både Lofoten og Vesterålen, men de gamle høvedsmenn var flinke til å ta seg fram, selv i usiktbart vært fant de veg gjennom den krokete led, ja de var så gløgge, at om de ikke kunne se grunner og fall som braut, så kjente de dem på «stemmen» — måten det brøt over dem på — og visste hvor de skulle styre klar av andre farer i farvannet. Jeg måtte mer enn en gang beundre disse gamle høvedsmenn.

Så gikk tiden, det ble ferre og ferre båter som rodde fiske for Æsholmene ,og da så motoralderen kom, var det helt slutt med dette sted som fiskevær — fordi det manglet havn. No er for flere år siden de siste rorbuene der ute ble revet ned og flyttet. Bare fyrløkta med sitt oljehus står igjen av menneskebygg. Til sine tider var det i gamle dager også fastboende folk her ute, en kjenner iallfall til at tre familier bodde her ute, to av dem samtidig.

No er det bare måsene og skarven, teisten og alkene og mindre flokker ærfugl som «befolker» stedet, som ellers ligger ganske øre. — Men det var engang.... slutter annalen.

Også i viner har mange fiskeskøyter fra indresiden av Lofoten driftet her ute på Æsholmhavet, og de som har hatt sine liner i sjøen her ute, har fisket meget godt, ja det påståes de skal ha storlott. Det blir dog lang veg fra Ballstad, Nusfjord og andre vær på «rettsiden» av Lofotveggen, ut til dette hav, men hva gjør det, oljen skaffer hestekrefter, en sliter ikke på årene som i gamle dager. Og hvem ville no til dags hatt den umaken hver kveld etter endt slitsomt sjøvær, å bære all ballasten opp i fjæra, «Sætt i å hå» på tunge båter, ja så tunge som om selveste draugen satt akter under slaget og var mothake — den slarken.

Apropos draugen, så var det ikke fritt for at den besøkte Æsholmene i hine tider, gjorde stygt mål ute på skjærene, og vippet seg ut av akterskotten på fembøringen, når en i grålysningen om morgenen kom ned til fjæra for å sette båt på sjøen. Og det sies at en av de familiene som hadde fast tilhold der ute, måtte forlate stedet seinhaustes, fordi trollskapen ble så nærgående. Ja, så fortelles det, eg veit ikkje.

Tom.

Herøy og Herøy.

Fiskeribygder som er «to alen av samme klede». For «Fiskaren» av Nordlending.

Det er to herreder her i landet som bærer navnet Herøy. Det ene av dem, og det største, finner man like nordenfor Stad, i Møre og Romsdal fylke, det andre ligger i Nordland fylke. Begge er de utpregete fiskeridistrikter og begge består de utelukkende av øyer. De er således både ved navnet og i nesten alt for øvrig som tvillingsøstre. — Det var en artikkel for en tid siden i «Fiskaren» som satte meg på den idéen å lage en liten «mannjevning» mellom disse to bygdene. Men jeg skynder meg med å tilføye at det er Nordlands-Herøya som er den tapende parten i denne tevlinga.

I artikkelen i «Fiskaren» fortelles det at Herøy på Sunnmøre har en befolkning på 6400 mennesker, mens Herøy-herredet her nordpå må nøye seg med en befolkning på omlag 2800 (i 1939 2637). Men så har også det sørgelige Herøy et areal på 104.05 kvadratkm, mens Herøy i Nordland bare har 60.59 kvadratkm. Herøy på Sunnmøre har fjell på opptil 610 m høyde («Råhorn»), mens de høyeste punkter i vårt nordlandske Herøy ikke klarer å krabbe høyere til værs enn 40-50 m. Ikke noe å fare med der heller, altså, men like i nabolaget, på Dønna, kan en i Herøy sitte å se på tinder som raker over 800 meter til værs — om det kan være til noen trøst, da. —

Møre-Herøy har, eller rettere sagt hadde, i 1939 13,82 kv.km. åker og eng og 966 skyldsatte eiendommer, Nordlands-Herøy kommer også her meget til kort, med bare 7,70 kv.km. åker og eng og 185 skyldsatte eiendommer. — Utbyttet av fiskeriene var i 1939 for Møre-Herøy 1,226,207 kroner, for Nordlands-Herøy 146,361 kroner. — I begge herredene er det flere fiskeværer, i Herøy her nordpå således Seløy og Øksningen som de viktigste med tilsammen ca. 600 innbyggere. Fiskeværene i Møre-Herøy er betydelig større og kan også oppvise en langt større og intensere drift. Når det gjelder merkepliktige fiskefarkoster har Møre-Herøy også et godt forsprang, — skjønt ikke særlig imponerende, med 343 i 1945, mens «vårt» Herøy har 311 merkepliktige fiskebåter, og det er bare fire herreder i Nordland fylke som slår Herøy i dette stykket, de store herredene Hadsel og Vågan, samt Gildeskål og Tjøtta.

Men fins det da slett ingen sjanse for Nordlands-Herøy til å kunne slå sin søster i sør? Jo, vi har gjemt en liten pølserosin til slutt: arkipelets mangfoldighet. I leksikonet står det at Herøy i Møre har 200 øyer og holmer, men i nevnte artikkel i «Fiskaren» hevdes det at tallet i virkeligheten er 365. Men de 165 som er lagt til, hjelper ikke stort på vei, for Her-

øy i Nordland kan troppe opp med 1837 øyer, holmer og skjær, så der fikk vi da endelig inn et stikk, vi også. Som tilfellet er for Møre-Herøy, er også øyene i Herøy her oppe lave, skogbare og forblåste, men det fins likevel mange hyggelige idyller rundt om på øyene. Og på flere av dem er det gamle egg- og dùnvær, som det kanskje ikke er noe videre av i Herøy der sør.

I begge Herøy-herreder er det svært mangelfulle veiforbindelser, noe som for så vidt er ganske rimelig. I Herøy i Nordland er det i dag alt i alt ikke større veilengde enn omlag 5—6 km., men det er akkurat nå stor aktivitet for å skaffe nye og mer sammenhengende veier. Flere av de større øyene ligger nemlig så tett inntil hverandre, med grunne sund imellom, at det ikke er noen særlig vanskelighet med å få dem knyttet sammen, og de forberedende arbeider hermed kan sies å være i god gjenge. Mange Herøyværinger mener dette er en «himmelplan», men de som forstår seg på tingen hevder at planen er meget vel gjennomførlig. Båttrafikken vil da kunne innskrenkes betydelig, og et godt pluss vil være lagt til herredet. — Lokalskipene har mange kroker å gjøre her i en labyrint av sund, noen så smale at en — med litt overdrivelse sagt — kan stå på skipsdekket og handhilse på madamen på stuetrappa. Den første gangen jeg reiste rundt i Herøy, ble jeg sånn litt forvirret nesten. Og en annen førstegangsreisende i dette virvaret av øyer og holmer og skjær stod ved siden av meg og sa plutselig: Nei, nå vet jeg snart ikke att-fram på meg sjølv. Og jeg var ikke langt fra å erklære meg enig med ham. Nei, her går det meget i «rundtall», sa en av matrosene, som hørte våre bemerkninger. Og denne allverdens masse av småhakket land sprer seg vidt utover,Nordland —Herøy er et vidstrakt herred. De 60.59 kvm. gir ikke noe begrep om herredets virkelige omfang, og slik er det vel også for Møre-Herøys vedkommende.

Her på øyene i det nordlandske Herøy er det gjort flere oldfunn fra så langt tilbake i tida som eldre og yngre jernalder. Det var jo, vet vi, øyene som først ble befolket, og til langt fram på tida var det her en fant den tetteste bebyggelse.

Her på kirkestedet Nord-Herøy var det dikterpresten Petter Dass ble født i 1647 — skal tro om Møre-Herøy kan vise til en slik berømt person? Og på Herøyholmen var det kremmerleie i gamle dager, her var det jektebruk og gjestgiveri, og her fant fiskerne utvei til sin vinterutrustning for Lofotfisket. Petter Dass skriver om dette:

«Vi baged Mad-Kistene strax
efter Jul,
Vi fyldte dem ganske med
Brød og med Sul
Og skaffed dem alle sine Fore.
Vi laged vor' Drenger tre
Måneders Kost,
Et Bismerpund Smør og et
Bismerpund Ost
Og Fladbrød, to viktige Våger,
Så Suppe-Mel, Kjød, og så
Stompbrød et Pund,
Så Jeren-Sten, Skind-Stak
og støvler så rund,
Så Dybsegn med Angler og Kroger.
Men dermed end ikke
fornøyes de vil,

Et Anker med Syre vi
skaffed dem til.
Og lod deres Madkister stappe.
Ja, at jeg skal kortelig
melde derom,
Vi skaffed dem, indtil Stabburet
ble tom,
Selv åde vi Måltider knappe.»

Jo, utrustningen til Lofotturen måtte være den best mulige, den skulle vare for hele vinteren, og Gud nåde den som ikke passet måten i matfatet, alt fra begynnelsen av, det kunne bli den reine sveltihel.

I nærheten av Herøy liggen den kjente markedsplassen Bjørn, engang den største i hele «Nordlandene». Den kaltes «Bjørn ledingsberg», som viser at den er oppstått ved at det her var tingsted. Bjørnsmarkedet skriver seg fra 1750. — På Nord-Herøy bodde der i tidligere tider både rike og betydelige menn, som var inngiftet eller på annen måte i slektskap med mange av de store, kjente handels- og væreierfamiliene i Nord-Norge.

En tur ut til Herøy en sommerdag er ikke bortkastet tid. Det blir reisen gjennom et «alveland» som som stiger av hav. Fuglelivet er overmåte rikt, både av svømmende og flygende fugl, nisene bukter seg gjennom sundene, ute i skjærgården pruster kval, små og større båter er på farten over alt, og Herøykirkens tårn kan sees langt til alle kanter. Det er som en seilas gjennom eventyrland. Og en behøver ikke spørre seg for om det er fiske som er hovednæringen her. —

Når vi hører at en befolkning på bare vel to tusen mennesker har et antall registrerte fiskebåter på atskillig ovr 300, sier det seg selv, at her er det «blåmyra» som i aller første rekke er åkeren og engen.

Men forstå det nå ikke slik at ikke også herøyværingene har budskap på båsen. Noen av gårdsbrukene er ikke så helt små heller, selv om de aller fleste må sies å være det. Og det er blitt meg talt at en og samme eiendom kan ligge fordelt på flere øyer, ja det hender at mannen har stua på en øy og fjøsen, i all fall sommerfjøset, på en annen. Båten må en således ha for handa til en hver tid.

Så tilslutt en liten kuriositet for Nordlands-Herøys vedkommende. Her fins nemlig den mest ideelle idrettsbane, og det flotteste badebaseng kombinert, og tilrettelagt helt gratis av naturen selv. Der kan spilles foball i seks timer, og der etter bades på samme sted i de neste seks timer! En stor bukt i hesteskoform, med grus så hard som et vanlig vegdekke, og så slett og flat som en vannflate, har naturen dannet her. Når sjøen flør kan badingen begynne, og når den faller, kan fotballsparkere sette i gang. Størrelsen på banen er mer enn den internasjonalt godkjente. Rundt halvsirkelen fins svakt oppskrånende berg som kan tjene som tribuner for tusener av tilskuere. — Naturens luner er mange, og en finner flere av dem her i Herøy.

Se dette med en slik sjøllaget idrettsbane har sikkert ikke Møre-Herøy, så der fikk vi inn nok et bra stikk!

Nordlending.

Kokkgluntenes møte med fortiden

Varm krig mangen gang ved «agndampen» og ved vasstroa. Og guttene for 40–50 år siden måtte tidlig med på leiken.

Nylig har jeg vært på en liten reise, ikke til Indonesial eller Peru, nei bare en liten «snoptur» til Nordre Helgeland. Jeg sitter i en fluktstol på hurtigrutens promenadedekk og lar septembersola gjøre sitt gode med meg, mens den driver på med å lage oss en liten «Indian sommer». — En mann, på min egen alder omtrent, kommer og tar nabofluktstolen i besittelse. Vi er flotte karer på annen klasse ombord i en av disse nye båtene, etter aller siste skrik. — Samtalen kommer så smått i gang, den innledes med gjensidige lovprisninger om det fine været vi nå har fått. Og dokker skal se vi kommer til å få en fin haust. Vi blir fort enige om det også.

Så spør han med, denne fremmedkaren: Undskyld, kor dokker e i frå? — Det får han vite. — Men han gir seg ikke bare med bygdas navn, han graver og spør videre, og kort sagt det ender med at mannen strekker seg over stolarmen og leverer meg en prektig neve, med et varmt takk for seinast og et smil så varmt at det var på randen av å blusse.

Jo, det visste seg at vi to gubbene vinteren 1903 og 1904 hadde vært kokker (landgiunter) i samme Lofotrorbu, han for far sin, jeg for en annen vegaværing. Jo, det var bokstavelig talt min engang så gode venn Einar, vi som hadde stått last og brast sammen i så mange bataljer. Det ble det ene «husker du» etter det andre. Og som vi husket. Den gangen f. eks. da vi med jollen skulle ombord i agnbåten «Viking» og kjøpe 4 kasser sild, mens de voksne karene var på sjøen. Nå var jo dette med agnhenting en så å si dagligdags «fornøyelse», men denne spesielle gangen holdt det på å ende med forferdelse. Alle det store fiskeværets kokkglunter var møtt fram rundt agnbåten, de fleste i joller, og da det straks ryktedes at «Viking» denne gang bare hadde halvannet hundre kasser fersksild å fare med, ble det krig på stående fot og et alminnelig hærskrik fra hele jolleflåten. Nå gjaldt det om. Det var i det hele tatt nokså skralt med tilførselen av agnsild den vinteren, lite sild i fjordene som det var, og det hadde hendt flere ganger at flere båter — det er åttringer det her er tale om — hadde måttet gjøre landligge på grunn av agnmangel. Bra fiske var det vinteren 1904, og vi visste at det ville ikke bli akkurat noe kjære søte hvis vi ikke klarte å skaffe de 4 agnkassene ordren lød på. Prisen var 6 kroner kassen og kontantene hadde vi på lomma.

Skal si kokkgluntan var om seg den dagen, alle hadde vel kniven på strupen fra sine respektive høvedsmenn, så det gjalt å skjære rent,, komme seg inn til skipets side, entre det, få seddel i kontoret hos skipperen — og kassene på kroken og fire ned i jollen. Men alt dette var mye lettere sagt enn gjort. — Tenker det var noe slikt som et hundre joller som beleiret skipet- og noen køkultur var det ikke snakk om her. Her gjalt det ubetinget at den som kom først til mølla, han fikk malt.

Den puniske krigen var bare blå bær i sammenlikning med denne. Årer, ausekar, de bare skitne kokkgluntnever, rapp av festtauet og hva som for hånden fantes ble brukt som våpen. Noen brukte også tennene og beit som varger. — Skal hilse og si at 12—15 åringene kunne leke slaget ved Svolder, og det for ramme alvor. Kjeftbruket vil jeg ikke nevne, det var verre alo enn ved et stort fugleberg om våren i rugetida.

Einar og jeg aiet oss tomme for tomme framover mot skipssida — skyvde jolle etter jolle til side, — fikk hugg og slag, og gav tilbake med samme slags mynt. Min nese blødde uforskammet, og Einar had de to blåslåtte fingre. — Jeg fikk i oppdrag å skaffe sedlene, mens Einar kjempet som en såret løve i jollen vår ved skipssiden, for å holde den på plass under lossebommen. Foran døra til kontoret var det i like måte kamp, og det nyttet lite med skipperens «hold fred for hævete, onger», i kommandotone.

Jeg fikk sedlene, og vi fikk kassene firet ned i jollen. Nå gjaldt det bare å få jollen bakket ut av slagets tummel. På vår vei ut til friheten møter vi en jolle med to sterke og store karer, den ene av disse kokkene er over hele fiskeværet kjent under navnet «Troll-Nils», og den andre var ikke stort bedre. De var kommet sent til slaget, og hadde ingen sjanse til å skaffe sild nå, da det fra skipet ble ropt «utsolgt»!

Men «Troll-Nils» skulle ha sild, han, og dermed så vil han forsyne seg av vårt parti. Einar og jeg brukte årene det beste vi kunne, men overmakta var for stor. Sjørøverne entrer vår skrøpelige farkost og går i gang med å skulle få kassene transportert over til sin båt. Detaljene skal jeg ikke hefte med ved, men bare kort og godt fortelle at det hele endte med at begge jollene gikk rundt, og dermed lå fire gutter og nøyaktig like mange sildkasser i sjøen. En hel del joller strømmet straks til, — guttene ombord tenkte kanskje på Carnegies heltefond, eller en blankpusset redningsmedalje på jakkeslaget. «Troll-Nils», hans kamerat og jeg ble forholdvis fort berget opp av det våte og vinterkalde elementet, men hvor var det blitt av Einar. Jollene lå som silda i en tønne, og stengte hele havoverflaten. Minuttene gikk, jeg skrek i forsvilelse: Einar er druknet! — EINAR, EINAR, ropte jeg med en blodbestenkt munn. Hallo, svarte han, nyoppdukket 15—20 meter borte, der han holdt seg til ripa på en jolle og spyttet sjø som et pumpeverk.

Vi fikk jollen vår på rett kjøl igjen, samlet sammen årer og ause kar, og de fire tomme sildekassene.

Senere på dagen anmeldte våre høvedsmenn saken til politiet, det ble stort forhør på «stasjonen» og det endte med at Nils og naes med skyldige fikk seg forelagt en bot. Men det Einar og jeg likte best ved hele rettsoppgjøret, var at begge overfallsmennene fikk ris på sin blotte, bare bak av sine høvedsmenn.

Vi kokkglunter den gang måtte døye mang en dravat ved agninnkjøpene, men det lærte oss også å stå på egne bein og ikke gi tapt for det første motstøt.

Også ved brønnene var det et «hardt vær» rett ofte. Der vi hentet vatnet var det forresten en troe som sto i forbindelse med en bekk som kom end fra fjellet. I mildvær leverte troen vatn i tilstrekkelige mengder og ganske fort også, men under frost hadde bekken og dermed troen svært lite å fare med og det hendte ofte den var i tvil om hvorvidt den skulle renne eller bare dryppe. Så ble det selvsagt krig om hvem som først skulle få bøtta under troa. Her var det nevene eller børtreene som tjente som våpen. Hadde en omsider fått sin bøtte fylt, kunne den uten videre bli stjålet fra ham — og så var det ny ventetid på kanskje flere timer. Gudsskjelov at «Troll-Nils» ikke soknet til vår troe,, men hentet vatn i en brønn på en annen kant av fiskeværet, og det gikk frasagn om kampene der.

Vannforholdene i en hel rekke av Lofotens fiskevær var dengang skandaløse, og enkelte steder er de vel det fremdeles. — Det ble ut på tiden også slutt på kampen om silda, og gudskjelov for det også. — Flere av kokkgluntene — skårungene på dette område — var ikke eldre enn 10—11 år. De fikk ik-

ke, som nå for tiden, gå heime hos ho «mor og kattungene» til de måtte barbere seg. Både Einar og jeg var med fra vi var 11 år gamle, og måtte hjelpes ad med å få løftet fisk- og potetgryta på og av ovnen, og suppegryta det samme. Egne en stamp line, mens folkene var på sjøen, hørte også med til våre plikter. Akk, hvor vi sleit og fraus, men det verste nesten var når vi ble tørnet ut klokken 5 om morgenen for å koke morrakaffen.

Takk for sist hilstes vi nå etter henrundne snart femti år. Takk for sist, med alt slitet, men også all moroa!

.... Neptunus. ..

Kjeøy – Lofotens yngste fiskevær.

Som med amerikansk fart er skutt fram av gråbergene. Hva unge, viljesterke menn kan evne å få utført.

Kjeøy er blitt et Lofotens fiskevær av betydning. I løpet av få år har dette været svinget seg godt opp og teller i dag flere større fiskebruk og rom for mange fiskebåter.

Men Kjeøy er allikevel ikke bare av i dag. Her «rodde» det fiskere også tidligere. Den første, såvidt en vet, som bygde seg rorbu her var en høvedsmann fra Bø i Vesterålen, Eidis Strøm het han, og samtidig omtrent med Eidis satte også en Robert Jakobsen fra Hadsel opp en rorbu her. Noen få år senere kom de tre buksnesværingene, Peder Rønning, Reppe, Kornelius Danielsen, Våje og Bastian Andersen, Leknes med sine rorbuer. Dette var i 1880—90-årene, men allerede før århundreskiftet var alle rorbuene flyttet fra stedet. Karene fant det vel litt for «avbakelig» for seg å drive fiske fra Kjeøya, selv om det var mange fordeler med å «ro» her, således var det kort utror og bekvemt å komme seg for segl herfra, mye lettvintere enn for det nærliggende Ballstad, men allikevel, på andre måter mer tungvint. Og så ble buene revet og Kjeøy lå atter øde og forlatt.

Tidligere på tiden hadde imidlertid Kjeøy sine faste beboere, gjennom en lengere tid.

Kjeøy hører til Skotnes i Buksnes og ligger like østenfor Ballstad. Her finner man en prektig og godt beskyttet havn, dyp og ganske rommelig. Og skulle den så ligge her til ingen nytte? Nei, mente de tre foretaksomme Skotnesgutter, brødrene Hans, Johan og Aksel Hansen. Og fra tanken til handling gjorde de ikke veien lang. I 1926 satte de i gang det grunnleggende arbeid på stedet, og i 1927 kom deres fetter Anathon Øvreskotnes og grep fatt på stedet, han også. De første steinkaiene ble murt opp og det første skuret bygget. En beskjeden begynnelse, tidene var ikke rare, men i 1933 finner vi den første bryggen bygget, og atter var det brødrene Hansen, med Hans Hansen i spissen, som var foregangsmennene. Vinteren 1933 rodde Hans Hansen sitt første vinterfiske herfra. Vel, sa kameratene, det blir nok ikke lenge før vi har dere tilbake til Ballstad igjen. Men den spådommen gikk ikke i oppfyllelse. Ikke var det annet enn parafinlamper som lysspredere, ikke var det telefon og ikke var det handel. Men karene brøt «isen», og etter hvert begynte interessen for stedet å vokse. I dag kan vi telle følgende større og moderne fiskebruk på øya: Alfred Brekken, som også driver handel her under vinterfisket. Brødrene Nymoen, Brødrene Bakkehaug (de tidligere nevnte brødrene Hansen) som er værets pionerer fra senere tid, videre Brødrene Øvreskotnes og lengst mot vest Kristian Mekiassen. Ror vi over sundet (havnen) finner vi på landsiden Sigurd Pedersens bruk, også her med handel om vinteren, Halvdan og Sten Stensens bruk og Anathon Øvreskotnes bruk. Til sistnevnte ganske store bruk er det nå også knyttet et klippfisketørkeri, formentlig det første i Lofoten. Dette tørkeri er nylig kommet i drift og her drives både kunstig tørking og litt også på berg. Resultatet er blitt utmerket, og for kort tid siden ble det innkjøpt en større last med saltet sei som skal tørkes her. Alle brukene på landsiden er av forholdsvis ny dato, med Anathon Øvreskotnes som det største. Og denne initiativrike mannen kommer vi sikkert til å høre mere om, driftig og dyktig som han er.

I 1950 kjøpte Råfisklaget Kr. Mekiassens bruk, og ansatte Hans Hansen som dets bestyrer, et meget heldig valg, kan en trygt si. Under hans ledelse og med Råfisklagets kapital i ryggen, er dette bruket vokset til betydelige dimensjoner. Det har nå hjellbruk for ca. 250 000 kg. fisk, og salteplass for omlag 150 000 kg. Men der skal settes opp mere hjellbruk, og det er også planer om bygging av et større produksjonshus, 14 meter bredt og 20 meter langt, i 3 etasjer. Første etasje tenkes bygget i betong, for saltfiskproduksjon, de to øvrige etasjer i tre. På dette bruket kan det uten vanskelighet plaseres hjelbruk for minst 1 million kilo fisk. Bruket har sikret seg grunn på landsiden.

På alle brukene er det nå husrom for ca. 24 båter (skøyter) og hjellbruk for godt og vel en halv million kg. fisk, men utbyggingen vil sikkert komme til å fortsette. Hertil kommer så brukene på landsiden.

For lenge siden er både det elektriske lyset og kraften og telefonen kommet etter, og veien er allerede skutt fram til fastlandssiden ved havnen, men er ennå ikke helt ferdig. Det var igjen Hans Hansen som tok initiativet til bygging av vei til det nye fiskeværet. Den var absolutt påkrevet, og det ble gitt ganske billige bidrag. Veien kom på «tapetet» allerede i 1938, men selve byggingen av den begynte først i 1945, og den gikk inn i rekken som fiskeværsvei. Veiens lengde er 1800 meter og 7—8 mann driver stadig på med å få gjort den ferdig før neste vinterfiske begynner. Det har vært mye sprengning, og det er et nokså vrangt fjell å arbeide med, sies det, men fram går det, og det blir en solid vei, kan man forsikre oss.

Den delen av denne veien som ligger nærmest bygdas hovedvei, er en noe eldre gårdsvei som må bygges om og gjøres bredere, slik at den hele vei kan «svelge» trafikken tilfredsstillende.

Til forbedring av havnen — ved sydlig og sydøstlig uvær kan det bli litt oppgang på ytre havn — har man søkt om å få bygget et par korte molostubber, og det er også søkt om innseilingslys, to overrettlykter, da det i mørke kan være litt vanskelig, særlig for ukjente folk å ta seg inn på havnen, idet fjellet i nord kaster skygge over havneområdet. Kjeøy venter sterkt på både moloene og lyktene, særlig det siste.

Råfisklagets bruk har bygget sitt vannbasseng et kort stykke ovenfor brukshusene. Herfra skaffes det rikelig vann både til fiskevaskingen og til øvrige benyttelse ved anlegget. Rorburommene har således sine vannspring og det beste av alt, ved bruket er det innstallert vannklosett og bad, noen som sikkert er ganske enestående ved bruk og rorbuer i Lofoten. Badet kan også fiskerne benytte seg av. Brukets rorburom er store og velstelte, de rene stuene å kalle for, og spiserommene for brukets folk er lyse og velholdte. Også ved de andre brukene på Kjeøy er roburommene gode. — Sammenliknet med de gamle rorbuene i fiskeværene, er det som dag mot natt. Råfisklagets bruk har også anskaffet seg bil for transport av fisken til hjellene, og brukets praktige kai måler ca. 100 meter.

Det er i hele tatt en fornøyelse å komme til Kjeøy og se hvordan stedet har vokset seg godt fram på få år bare — fra den gang man for ca. 26 år siden begynte å røre ved de første steinene og slo inn de første spikerne i et beskjedent skur. — Men det var ungt mot og tro på oppgavene som drev verket, og de friske menn fra Skotnes, som satte det hele i gang, har tilfulle vist at de kunne trekke lasset fram, ofte gjennom uføre og ymse slags vanskeligheter.

Hans Hansens navn fortjener kanskje særlig å nevnes i denne forbindelse. Som bestyrer av Råfisklagets bruk har han fått gjort meget til beste, ikke bare for selve bruket, men for hele Kjeøy. Det kan trygt sies at han har vært meget av en foregangsmann her ute på den steinete lille øya. Og han har mange nye planer for en videre vekst av det hele. Av hans mange jern i ilden får ingen brenne. Han kan også til bunns de tingene han er satt til å ta vare på og stelle med. Han vokser med oppgavene.

Men også andre navn fortjener å bli nevnt i denne forbindelse. Anathon Øvreskotnes, brødrene Nymoen, brødrene Bakkehaug og Alfred Brekken. Pågangsmot har de alle og dyktighet legger de for dagen.

Sannelig, Kjeøy fiskevær er i de beste hender, og det vil sikkert vokse seg enda lenger fram i rekken av fiskevær i Lofoten.

Men hjelp været med de par molostubber og de innseilingslyktene det ber om! *Br—.*

Gapøya, midtpunktet i et godt sild- og fiskehav

Og her er stedet for den fineste ferskmat på sjøen, og de mest velsmakende utfuglegg.

Mannen fra Kvæfjord er på sommerbesøk i Vest-Lofoten. Og det er første gang han går rundt omkring i disse bygder. Fiskeværene kjenner han alle, fra Røst til Risvær, men de mer skjulte bygder er fremmede for ham.

Han stusser over at det er så vanskelig med fersk fisk her, hvor det er masser av hav til begge sider, den indre og den ytre siden av landet. Jeg forteller ham at heimefiske drives det svært lite av her. Det er ikke som før på tida, da kunne vi grosse i den fineste ferske fisken hele tiden — også utenfor det store vinterfisket. Nå trekker de aller fleste båtene på land og vrenger av seg støvlene, når de har fått vinteroppgjøret på lomma.

Nei, sier kvæfjordmannen, og han er fra Gapøya, at som hos oss så mangler vi da aldri fersk fisk, vi er på sjøen nesten hver dag, så sant været tillater det.

Jeg kan betro ham at her i Vest-Lofoten, i alle fall inne på bygdene, er det ofte meget lenge mellom hver gang det slenger en kokning fersk fisk innom til godtfolk. Slik er det blitt nå. Småbåten og smådrifta på sjøen er kommet mer og mer bort i disse egne.

Og mannen fra Gapøya er nærmest forundra over dette, og han kan ikke begripe og forstå hva folk spiser her «attåt» poteten. Det gjør forresten ikke jeg heller, men det går nok mest på klippfisk og saltfisk.

Også i Kvæfjord forteller han, ermed en børse avstedkomme. sjøen så forferdelig grumset i sommer, en kan ikke se botnen på bare en favnes vatn. Noen sier at dette grumsevatnet har skremt bort fisken, men det kan jeg nå ikke være med på .Vi får da fisk allikevel.

Gapøya ligger fortrinlig til for fiske, sier han, og det vet vi jo er både sant og visst. Hav til begge sider, fiskerikt, som regel og like innpå båtstøene, å kalle for. Og sild er det nesten til enhver tid i dette farvann, mer eller mindre. Også nå står det sikkert sild inne på fjordene i Kvæfjord, garnsild, men den er visst ikke til å få tak på, skjønt blir det jo på mørke netter ....

Gapøya er det prektigste sted. Jord for en plog er det også, og så hekker det en mengde fugl her, stormåse og sæing, skarv og teist og ærfugl, og gås ikke å forglemme. Kjøtt av skarvunger er det fineste en kan ønske seg, smaker omtrent som rype, men av gammelskarv er det i seigeste laget. Og snakk om en gåsesteik engang i mellom! En gang fikk vi også besøk av et heirepar. De slo seg til på øya og gav seg til å hekke, de også. Det ble 4 egg i reiret, og ungene kom fram og trivdes. Neste vår var de atter på stedet og belaget seg på å hekke igjen. Dermed håpet vi at det kanskje kunne bli en liten heirestamme her ute. Men så kom det en mann med en børse og skjøt på de sjeldne og vakre fuglene, og dermed forsvant de — for aldri mer å vende tilbake til oss. Slikt kan uforstand

Nei, egg og fisk det skorter det ikke på ute på Gapøya. Men vi har aldri sett at gåsa under hausttrekket raster på øya. Derimot hender det at den hviler seg oppe i høgda inne i Godfjorden, men bare så lenge mørket varer, i grålysningen tar den på vingene igjen.

Tyskerne for slemt mot våre sjøfugler, forteller mannen videre. Vi gjorde dem oppmerksom på at ærfuglen var totalfredet her i landet, men det smilte de bare skjevt til og sa «betyr ingenting». Også teisten kom meget bort, ja den var nesten som helt forsvunnet, men den tar seg nok opp igje,n for nå høster vi nesten ikke i deres reder inne i urene. Også ender hekker på Gapøya, og her finner vi altså Kvæfjords eldorado for et meget variert fugleliv.

Men fisket er nå det fornemste da. Og mange slags fisk kommer det på krokene og på garna. Svenskepilken er utmerket — ikke så meget etter seien nettopp, som etter annen slags fisk, da slår den gammeljuksa fullstendig ut.

— Laksen? spør jeg.

— Den går mest langs med vesterlandet, der elvene kommer ned fra fjella, det er mindre av den ved Gapøya. Men vi har da laksenøter, vi øyboere også. I sommer har jeg for min del ikke hatt nota ute.

Når dette leses i «Fiskeribaldet», er mannen fra Gapøya sikkert ute på sine fiskeklakker igjen. Mens vi sitter og prater en stund her ute i Vest-Lofoten, merker jeg at tankene hans ofte streifer omkring på hans «heimlands» øy, men aller mest kanskje utover det gode fiskehavet, det han kjenner som sin egen vestelomme.

Skal det være fin ferskfisk og — særlig om våren - nylagte, velsmakende utfuglegg, så er stedet Gapøy. Så meget dere vet det.

Neptunus.

Brev heimana.

Kallan og gluntan og alle sammen er dokker reist på fiske, og dokker har det alle sammen bare bra, hører vi. Dokker kverker torsk, og eter mølje og legger på dokker. Og takk i like måte, kan vi svare her heimana. Vi har det slett ikke så værst, selv om vi nok savner dere meget. Ikke minst er det disse nyforlovede veikjan som går på posthuset og spør etter brev hver einaste dag. Dere må da skjønne, sier vi eldre og fornuftigere, at mannan har da annet å bestille enn å sitte på køikanten og skrive kjærlighetsbrev. nu som de skal streve ihop penger til både levnet og brurutstyr og altihop.

Vi strever med vårt her heime på gården. Kyrene kalver og skaffer i botta, og sauene lammer. Ja meiner dokker ikke mange av dem har lurt seg bort i gravær — midt imot lov og rett og tillatelse — alt mens de gikk fri bumarka og råcde sine egne lyster og begjærligheter. — Men de velsigna små lammene, vi tar jo allikevel imot dem med moderlig glede. De er jo likesom «julspell» i fjøset, så spretne og kvikke og full av morosamme innfall. Vi ser helt bort fra at de er «uekte» og kommet «fortidlig» og sånt, og at de trekker strå av en kanskje ellers knapp nok høystabbe.

Grisen står og grynter og hesten humrer og kyrene rasler med jarnlenkene sine og er utålmodige etter høyfanget. Og inne i vogga ligger vesle og sparker med bare bein og småplurrer med seg sjøl. Ho trives rett så det er en løst. Igår sa ho noe som kunne likne «pappa». Ja, der hører dokker, ho venta fiskesjesgave, ho med, ikke større kraume.

Men her er så vasslaust at vi er reint op i åsan mange ganger. Det er værst til fjøset og krætturan. Men nu seier ho Krestine, at lyg ikke gikta så blir det snart levær og drypp fra ofsan. Og dokker veit ho Krestina er som et barometer slik. Nu halta ho og velt som ei fraktkomse i stampesjø og klager at gikta «vel et ho op», og da slår det aldri feil, det er v.r-forandring underveis einkvartsted fra. — Ja, han måtte rett såvest ha gitt seg med frostet.

Nei, kor dokker bala med tia? Her kjem der sendinger fra dokker alle sammen, kasse på kasse med delikatesser. Jau, dokker skulle bare vite kor vi legg i oss så feitdråpen heng på hakesneppen. Vi tryt ikke vitaminer her heime heller, kan dokker vær viss på, og takk så vest skal dokker ha! Men eg ser tosken begynner å bli blaut på rogna så smått, så rett nu varer det vel ikke lenge før han går i barsel. og så varer det jo ikke lenge før dokker kan klave og kveile op og begi dokker på heimvei. Ja, ventan er dokker i alle gårda her omkring, og velkommen skal dokker være alle sammen — både gammel og ung. — Kor går det med skårongen? Han kasta vel op — stakkar og hold krabben med kost, og lenges heim tel ho mor og kattongan, —

I morra er vi et heilt kjerringlag som skal til ekspedisjonen med sendinger åt dokker. Det blir jo ikke som i gamle dager, med flust op av gomat, men einkvart har vi nu ruska ihop — hvis dokker ikke forsmår. Det er så godt huset formår.

Ho Ellen skal gifte seg til våren. Der stod lysning i Harstad Tidende igår. Jaja, det kan vel trengs. — Ho legger seg jo ut, veikja. Men mora henner er ikke blid i humøret. Ho Ellen var jo einaste hjelpa hennes.

Men jeg skulle ikke slarve om slikt. — Her er helsning åt dokker fra heile grenda. Og gløm nu ikke å hør etter kassene med heimanasending. De går avstad samstundes med dette brevet.

Løkke med strevet og helsneng fra alle her.

Lovisa.

Lofotbrev til »Fiskaren«.

Lofoten idag - et smilets land

Og smilet stivner ikke i frosten.

Jo, nå er det likesom karene plukker i land fisk her på Lofotlandet. Fra ytre som fra indre side stormer skøytene mot land utpå ettermiddagene, og ligger de tungt i vannet, er det ende fram å skjønne at dagens tur ikke har vært gjort forgjeves. Både i lasterom som på dekk ligger torsk i dynger, 500, 1000, 2000 stk. eller mer, frosset stiv og forlengst avgått ved døden.

Karene står der i sine gule, oljete munderinger, banker nevene som i argsinne, tramper i støvlene og tråkker imellom til litt varme. Men trass i kulden er humøret ikke frosset bort og har tatt skade, det ligger høgt over nullpunktet og stiger proporsjonalt med fiskemengden som fanges inn over rip og rekke.

Fiskerne har det vondt mang en gang. Javel, det kan ikke bortforklares — var det forresten ikke en stortingsmann som en gang for lenge siden i en debatt sa noe slikt som at de arbeider med et hardt liv, og fikk latteren etter seg både fra tilstedeværende kolleger som fra den gladere part av pressen, — men han mente det så bra, denne kårne, og han visste hva han talte om, bortsett fra forsnakkelsen. Det er et hardt liv fiskerne fører, når vinteren setter inn for fulle mugger, når vinden blåser seg opp til en veritabel storm og det er tundrakalt helt inn til margen og milten.

Men alt går med futt og fart og humør — bare havet er åpent for en god fangst. — Denne vinteren ser ut til å ha etablert seg for veldedighet. Den har gitt godt og ganglig vær hittil, og den har ikke vist smålighet med å yte til en høyere levestandard.

Jeg går her nede i et av Lofotens større fiskevær og leser av godtfolk fiskeres ansikter. Jeg behøver ikke spørre dem ut om dagens fangst i tall og vekt, jeg takserer båtenes tyngde i sjøen, og hører det på tonen i ord som faller, at her er det ingen smalhans, her matberger en seg godt for et lengere spann av tid framover. Og av takten og tempoet i det hele kan en også utlede at vinden blåser god, at det er optimismen som sitter med majoriteten. — Det slår formelig gnister av travelhet, ikke så meget som ti minutter må sluntres bort i unytte. Skreien er en lunefull medskapning med mange uanete innfall. Riktignok kan den ikke sånn uten videre ta hatten og gå, forlate bankene, før den har gjort barslet fra seg, men den har unoter på lager og kan stikke seg vekk, renne nesen kloss inn på kystbakken, eller sette av innover mot djupfjorden, la seg falle til bunns eller »flyte« opp til bare noen favner under havskorpen. Ingen vet fiskens vei i havet, er et gammelt ordtak, og det var iallfall en stor prosent av sannhet i det, derfor gjelder det om å gripe lykken mens den er innen rekkevidde. Den setter seg ikke på klyverbommen og nikker gammelkjent at her er jeg.

Nå er jo forresten vitenskapen trådt godt praktisk støttende til i fiskerinæringen. Den måler havtemperaturen, avleser ekkoloddsignaler og finkjemmer hele fisketerrenget med asdic, gransker og beregner, og radio varsler fiskerne. I vinter arbeides der for første gang også med såkalte fiskekart i Lofoten. Ombord i fiskebåtene har en eksemplarer av disse kart, hvor hele fiskefeltet er inndelt i ruter. Når så vitenskapen har forsket seg fram til de punkter hvor de største fiskestimene står, rapporteres det til fiskerne om til hvilke ruter de bør holde seg kommende døgn. Så er det fram med kartet, og kurs for den kvadrat hvor førstkommende natts lykke sitter på huk og venter på en. Det blir således trekk, nesten som under et sjakk- eller damspill.

Men oppe ved bryggeveggen står den gamle pensjonerte fisker fra 1870—80 årene og tenker seg om i sitt åreforkalkete hode, ryster litt på det og stiller en passende porsjon overlegenhet til skue. Ja nå ja, sier han, nå kan jo den største fjott i fjerdingen drive fiske. Han har bare å gå etter pekepinn og kaste ut sitt bruk i den anviste rute. — Nei, anderledes var det i min tid, da måtte en føle og prøve seg fram. Og noen av oss var flinke følere og kunne slå ned akkurat i blinken. En kalte det fiskelykke, men det måtte være erfaring og god forstand på tingen med i laget også, dyktighet, sier gamlingen og snur på skråen under de brune tannstumpene. —

Det er båtmannskaper som allerede nå, godt og vel halvveis kommet i sesongen, har fisket seg til gode mannslotter.

»Fattige fiskere« var til for ikke svært lenge siden et munnhell, og det dekket på det nærmeste sannheten både i lengde og bredde. Det var elendige kår i tusener av fiskeres heimer, forsorgen måtte titt nok innlosjeres i huset og der var, billedlig talt, nesten ikke flekken av en blåhimmel å se.

Men allerede før krigen begynte skyene å spre seg, og siden har det gått jevnt og støtt oppover. »Fattige fiskere« er i dag ord uten passform. — Kan dette nivå holdes, vil det bli sol, bare sol i alle de fiskerheimene som for bare 10—12 år siden lå her spredt mellom kystens knauser og koller, temmelig mørklagte.

Fiskerne er folk som kan henge på sjansen og utnytte den til siste trevl. De ser seg i grunnen aldri ordentlig mette, når de først er kommet til ved fiskefatet og har fått anvist peilingen på den riktige kartruten i fjordlandskapet. Nei, for de skal fiske til mere enn husbehov, millioner munner verden rundt skal også ha mat, og det er et nesten jammers skrikende behov for norsk torskelevertran. Verden hungrer etter bestemte arter vitaminer, og det er her de er og produseres, under Lofotens steile fjell, i kjeler som stimer døgnet rundt, mens det oser av fett, så en kjenner kvalmefornemmelser helt ovenfor strupehodet.

Når dette skrives er det formiddagsstille i fiskeværet. Hele flåten er ute på feltet; men en kan se den fra land. Skutene nikkende og neiende i bølgegangen, garnbåter, linesjarker og juksere. Alle er med på raidet, alle fører rikdom inn til landet, skaper valuta, gjenreiser, og bygger videre. — Det er rappe slag i takten, der står varme av dette liv, selv i 16—18 graders kulde. Og det skal være noe til kuling før han Lars Lofotfisker ser det ugjørlig å legge utpå. Det skremmer ham ikke å vite at Lofothavet er kanskje landets største kirkegård. Han er fatalist, han Lars, det går som det må, og så hiver han ankeret, starter motoren og går ut til sin kartrute. — Skøyta vasker voldsomt i stampesjøen, isforhudningen blir stadig tykkere, utabords som innabords, men det gjør ikke det slag, han er vant til slikt. Det har vært fiskernes lodd fra tiden lenge før kong Øystein lot bygge rorbuer i Vågan, og det vil fortsette med å være slik til den siste gytesprengte skrei ved Lofotegga er nakket over rekken — men den dag og den sorg.

Foreløpig er det nok å ta av, og i vinter er »fiskelykka« ute og går langs hele Lofotlandet, på ytre siden til Norskehavet, på indre siden til Vestfjorden. — En regner i millioner, i fisketall som i kronetall, og i tusener for den enkelte lottaker i leiren.

Lofoten akkurat nå er smilets land. Og det smilet stivner ikke i frosten. Her er menneskevarme nok til å holde det lunt hele veien og tiden, til påskeklokkene ringer og til sommermåls dag henger der til avrivning på kalenderen. — Da er torsken reist — og fiskerne med den.

Men det var en god sesong, det kan en si allerede nå.

O. B.

Revelje for årets Lofotfiske

Fiskeværsbrev til «Haalogaland».

Når Haalogalands lesere kan ta for seg denne stubben her vestenfra den ytterste nøkne kyst med de mange fiskeværene på rad mellom Rinøy og Røst, da har hele Lofotoppsynsstyrken trukket i sine uniformer, lov og rett for den tusentallige oljehyrte hær er satt, og godtfolk, gå ikke over streken, se dere for, oppsynets øyne er skarpe og dets armer er lange. Oppsynstroppen er forresten ikke så stor egentlig, bare godt og vel femti mann i alt, derav 36, fordelt på 19 landstasjoner, og 16-18 mann ombord i det seilende oppsyn som teller 8 skøyter — men det sies det kanskje kan bli nødvendig med flere slike fartøyer. Det er da også helst på sjøen det har så lett for å gli utenfor lovens ramme.

Når oppsynsbetjentene med sine assistenter har satt seg til rette ved sine respektive rettbord rundt om i fiskeværene, og når vaktskøytene har begynt kryssingen, da er Lofotfisket offisielt begynt. — Nå kan dere henge i karer, hile og hale på juksasnøret, kaste lineanglene overbord og vatne garna. Best dere gjør det så bra som overhodet mulig FØR den datoen kommer svi vende inn på kalenderen, da nøtene kan blande seg i leiken. For nøtene her på Lofothavet, de er nesten som den onde sjøl — sier alle fiskere som er henvist til å ta torsken på gammeldags vis, lokke den og lure den, friste den med feit storsild som det drypper ister av, narre den med svenskepilker og Hamarøypilker og andre slags trylemidler, eller med garn som står der og svaier nede i djupet og raker alle over en kam.

Derfor er det, sies det, på ett vis bra dette notfisket, det rensker opp i sjøen for gammel og overmoden og kanskje også luset torsk — som dessuten går der nede og lærer ungdommen å ta seg i vare for menneskenes onde hensikter, her langs med Lofotveggen.

Fisket er forresten allerede så smått begynt, bare sånn litt forsiktig likesom, og det er til dato, som i dag er den 25. januar, ikke mange båtene som er kommet seg utpå. Men tallet øker fra dag til dag, og forhåpentlig vil også fiskemengden gjøre det samme.

Lørdag var jeg nede i et slikt Lofotens fiskevær. De fleste fiskebåtene lå enda stille i sine fortøyninger, men det var da torsk å se på noen av fiskekjøpernes kaier, ingen store dynger nettopp, ikke noe til å sette igang salting med, nei det hele gikk med til kokfisk. Folk er jo sluken på fersk torsk med lever og rogn i buken. Mange flokker seg rundt fiskedyngene, graver fram pengeboka og betaler. De fleste vil ha «velt» med lever og rogn. Anders som her står må ha to levre ekstra, både æg og ho Anneken er så glad i kaldlever, sier han. Vi smør den på flatbrødet akkurat som margarin. Doktern sier at det også er lækedom i torskelevra, sier Anders og betaler med fem kroner og syttifem øre.

Andre steder står det fiskere og prater. Det er slike som ennå ikke er kommet seg i drifta. Den ene har skøyta på slippen. Ho la seg opp på et skarve skjær her i julehelga og reiv laus stråkjølen. Den andre går og venter på resten av mannskapet sitt. Det er en mann fra Salten og to nord fra Malangskanten. De skulle vært her for 3—4 dager siden, så æ skjønna å begripe ikkje ka dæ kain vær som hæfta di.

Ja einkvart farkensmakt skal dæ nå alltid vær som legg seg i veien, sier den første. Skøyta kraka og la seg om ei brya oppætte skjæret, før æg kom med bort til jollen. — Æg kjem meg ikkje på sjyen før et stykke ut i næste veka. Dæ høyr hinmain tel.

— Ja kain du ikkje så sei, sier den andre. Her æ jo ikkje så heilt lite mæ fesk i sjyen ailt nå. Han Søren Kalsa kom nettopp inn fra yttersia mæ næsten haltainna huiner fesk — og så skal main bli gåanes laintroll her. —

De drøfter og prater videre, disse to karene her borte i fiskeværvegen. Vil det bli austlofot- eller vestlofotfiske i vinter? Blir «han» stende langt innpå, eller nærmere under land? Vil «han» holde seg oppe i sjøen, eller nærmere botnen? Vil han få god «garngang»

og vil han «ta i» på lina og juksa? Og hvordan vil det komme til å ligge an for nøtene, når deres tid kommer?

Å, det er så mange ting å prate om, så mye en skal ta i betraktning. Det er håp og det er bekymringer. Og så er det været. Været har så mye å si. Blir det leværsvinter, blir det dårlig vær, det viser erfaringer fra århundrer tilbake. Men det bør helst ikke bli for *mye* frost og kulde heller, da liker ikke torsken seg. Så er det temperaturen i sjøen. Disse verpesjuke torskemødrene skal jo ha det sånn passe akkurat i barselsenga. Å, det er så mange skjær også i denne lofotfiskesjøen, usynlige skjær, men så betydningsfulle og farlige likevel, selv om hverken sjarken eller kutteren kan renne seg opp på dem og forlise, — de kan likevel «forlise» så meget for en stakkars fiskar, som gjennom disse barske vintervekene skal berge til seg mye av det han trenger, både for sitt hus og for herredskassereren, som sitter på sin kontorkrakk borte i bygda og skal ha «sitt», og det er sannelig ikke småtterier han krever av sine «sognebørn».

Ja dette lofotfisket, det har reddet så mang en situasjon, men det har også hendt at det har slått beina unda folk. De kom hit med båten lastet av håp, men måtte vende heimatt med skuffelsen og fattigdommen hengende etter seg som et langt slep.

Hver dag kommer det nye båter til Lofoten, sørfra kommer de, og nordfra, store båter og små båter, fasongene er så vmse. men alle stevner de til det samme yrket, alle har de det samme mål, den samme tro og forventning.

Og fisken er kommet inn på egga, påståes det. Der formodes den å jage litt rundt-i-tull i sild, men den har nå sitt egentlige ærend, som ikke kan forsømmes, så denne fraterniseringa med noen sildestimer ser fiskerne bort fra, det er bare å betrakte som menneskeungdoms natteløperi, seir gamle Edvard i Kobbosen, som nå ikke har noe annet å ta seg til enn å reke omkring i fiskeværet og «slå av en prat» med alle de som har tid til slikt, nå i travelheten like før det kommanderes: fram nå fiskarmenn!

Det var, heter det hos Snorre foran et større slag, folk å se på alle veger. I denne tiden er det båter å se i alle leiene langt nordnorskekysten. — Det trekker sammen til det store slaget. Lenge varer det ikke, men svært hektisk er det de ukene det står på — til fram mot påske.

Og hvordan vil det så komme til å arte seg? Den som lever får se — og den som ikke gjør det, for ham kan det være det samme.

Men det er minst 18 000 spillevende fiskere som skal stå last og brast med sin lykke — eller sitt uhell — i de nær meste par-tre månedene. Og alle vi andre vil følge dem i beretningene og i tankene, og er vi mennesker av den rette støpning, ønsker vi dem alle hell under slitet i de våte trøyene på Vestfjorden.

RAM.

Det slites på optimismen i Lofoten.

Uvær og sjybord og dertil kaldt.

Lofoten lørdag.

«Uværet rår, sjyboren slår», synger Hans Lind, og det var gutten sin som fikk det til med sine fiskersanger.

Javisst rår uværet, og javisst slår sjyboren. Der blåser søraustenskinnhuva av en fisker, ho fauk på havet. «Hammel att, hammel att», roper han som huva mistet. Det er er tomannsbåt med juksa, og han som får denne skarpe ordre er andøveren på framromstofta, Klaus Persa. Jo så hamler Klaus, hamler og hamler alt med han vinn. Men skinnhuva var på forhånd godt våt av sjøskvett, den sank, ja så farken søkte ho ikke. Det nyttet ikke engang med å sokne etter den med høtten, huva var gått til bunns. Farvel! Ja ja, det var no forresten bare ei gammel huve, den hadde tjent sin tid. Men no ble mannen barhodet, og i denne søraustpeisingen, lite hår har han også. Han finner et ullbind opp av matbomma og tuller det rundt hodet, en turban, han ble så indisk, nesten som en fakir.

Og sjyboren slår, villig vekk slår den. Vi kan stå her på land og de hvor den vasker og flir om på skjærene og holmene utenfor fiskeværshamna. Søraustsjøen er krapp, den er en svinehund, sier Amandus, den verste sjø jeg vet om her på hele Lofothavet. No har den ikke lenger å gå på, og gjøre seg grom på enn bare fra Kjerringøy og og Bodø og der, bare noen få skittmil tvers over Vestfjorden, men her ser dokker hvor den kan bryte og brekke og lage fontener, når den får et godt høvan mot et skjær eller en skarve holme.

Jo, det er så, det har vært mange harde sjøvær for Lofotfiskerne den siste tid. Flere dager i trekk bare delvis trekning av børnskap, og for jukserne for det meste bare landligge hele uka som gikk.

Det går dårlig dette. Der snakkes villig vekk om nye innsig av fisk, av skrei, men hvor i hunden blir det av den. Folk sitter vel bare her og gjetter for hverandre, oppmuntrer hverandre med dulmende og gåtefulle ord.

Nei, det er ikke rare greiene i Lofoten, til dag og dato. Omtrent som i fjor, ikke dusta bedre, sier en rødøyværing med sjark og juksegreier. Han har ligget her vest i Lofoten på tredje vekka no, og har ikke tjent salt i grauten. Og mange med ham det samme. Noen av folkene begynner å slippe opp for penger og for mynt. Her la man på kaffen og gjorde den nesten udrikkelig for det jevne og mindre bemidlede folk. Og kaffen den er rorbudrikken. Hva ellers? Te, nei te, takksåvisst, den er bare for russere og engelskmenn. Den er en dårlig drikk. Jeg taper matlysten av den, sier en fisker. Ja i like måte sier den andre og den tredje i bulaget. De kan gjerne legge på teprisen! Nei, så slo de av på brennevinsprisen, og la på kaffeprisen. Er det ikke makeløst til galskap, sier Konrad. Vi kan da vel ikke sitte her ute i Lofoten den lange gudskapte vinter og drikke brennevin til brødsneiene. Jo, det skulle bli en pen spasasi, og et pent rykte skulle vi komme heim med.

Saken drøftes fram og tilbake, opp og ned og til alle sider.

Noen fiskere må få skrevet det de trenger. De må få det «betrodd» hos handelsmannen. Bare dokker no blir i stand til å greie opp for dokker, sier mannen på den indre siden av krambudisken. Han er visst alt blitt litt betenkt med kreditten. — Jaja, svares der, dersom at vi no ikke greier *såpass*, så kan dokker bare beint kaste opp vår grav og synge «la fare hen, la gå».

Bare han no ville spakne og bli folkvær — og sjøvær så — —. Nei alt håp er ikke ute, langtfra, men det slites fra alle kanter, det avstumpes.

Og framleis rår uværet og slår sjyboren. No er han satt inn med hard frost også. Båtene kommer overiset i land i dag. Det er skeiseis på dekkene, oljehyrene er som Tambarskjelve-brynjer, det er ikke til å få en aldri så liten bøy over knærne.

Og hvordan går det på havet? — Bare skitt. — Men det må no vel rette seg. — Ja det må no vel det, for ellers så — — —

Filius.

Man taler om slikt i rorbuene.

Mens man venter på bedring i fisket.

Det blir visst ikke gull og grønne skoger i vinter i Lofoten. Det siste forbyr seg selv, for det første fordi det ikke er skog, ikke noe å snakke om i hvert fall, og dessuten består tustene bare av lauvskog, som nå vinters tid — ja De skjønner jo hva jeg mener. Men også gullet synes det å bli svært lite av. Hvis ikke utvalgsformannen kan få tallene til å vokse, blir det et såre magert Klondyke nordlandsfiskerne har strømmet til denne gang.

Men så har de nå denne gangen hatt både gudene og vitenskapen imot seg, gudene med været og vitenskapen med sine forutsigelser. Nå synes det forresten som været er kommet på bedre tanker, men ekkoloddene synes å være av en mere ondortet karakter. Den siste ekkomeldingen jeg hørte, fra Ballstad og vestover, hadde synderlig lite å fare med, den var mager som en vårskråp, og den fra Ballstad og austover var langtfra stinn av fisk, men den åpnet dog døra på gløtt for et lite håp, med noen spredte fiskeruter i Hølla-holla og deromkring.

Mars er fra gammelt av den store fiskemåned, så alle håp er ennå ikke sluknet, men de brenner bare med svake, blafrende flammer. Fiskere flest har kort sagt gjort seg fortrolige med at årets Lofotfiske vil bli dem en skuffelse. Og kan der så blinke et nytt håp i deres øyne? Finnmark ligger jo der langt nordpå som «reserve». Men der har man trålerne, som ikke nøyer seg med å ta bare internasjonal f i s k, men også norske fiskeredskaper, når de kan se seg snitt til det.

I rorbua i et av vesterværene sitter fiskerne en ledig kveldstund og tar overblikk over situasjonen. Det er to linebåtmannskaper som holder tilhuse her, og de to siste sjøværsdagene har ikke gitt så meget fortjeneste som til en bukseknapp, for den enes vedkommende gikk det tvertimot ned og nord begge dagene. Og garnbåten i nabobua er det ennå dårligere med. Og nå overveier de og tar mål av situasjonen. Den er ikke så morsom nei. De kommer inn på budsjettene, ikke så meget de store og landsomfattende, med tall som ruver høyt over menigmanns forstand og fatteevne, men de mere lokale, de som griper direkte inn på godtfolks lommer og er mesterlig flink til å tømme dem — ordinært og ekstraordinært, herredsbudsjettene.

«Heimefolket» er blitt så flinke de også til å operere med store summer. De fyller protokoll-kolonnene både på langs og på tvers, og de svimer ikke av når de ser sluttsummen, som aldri kan skrives mindre enn 6-sifret. Det offentlige har fått så mange jern i ilden, og dyre er de alle sammen. — Hvor lenge kan vi holde det gående med alle disse jernene? Han spør, mannen fra en av de nærmeste bygdene, og ser seg om i kretsen. Si meg hvor lenge? — Nei hvor lenge sier de andre og vet ikke riktig. Det er nå for eksempel skolehusene, de nye altså, de få som er bygd og de mange som skal bygges, ifølge plan og program. Bygger vi oss ikke konkurs på disse? Kunne det ikke klare seg med litt mindre flotte saker. Her sitter vi ti mann som er kommet fra skolehus, som må skamme seg under jorda, i sammenligning med de nye. Men hva er det egentlig i veien med oss? Kan vi ikke både lese og skrive og regne sammen våre fortjenester, ligne våre naboer, så de blir tynn under vesten, og vet vi ikke at jord og himmel og alt i hop ble skapt på seks dager, at Laban var atskillig av en kjeltring og at ho Prillar-Guri blåste tømmerstokkene løs oppe i Gudbrandsdalslia. Og kan vi ikke bøye både ryggen og knærne når det trengs, og så mye det trengs, uten å måtte læres til slikt i lokaler som koster 70—80 000 kroner eller mer — bare for gymnastikken.

Skjønn enighet på benkene rundt rorbubordet. — Dette går over «stævlan», sier en eldre mann fra nabobygda. Vi arter oss som storfolk, vi lever over evne. Livets skole er ingenting verd nå lenger Vi skal læres til alt pr. seminarister. Sønn min han var på fiskarfagskole, og kom heimatt med, jeg vet ikke hvor mye av teorier og sånnt, men det er nå jeg som er fiskar da, og best vet hvordan slikt skal gjøres. Det lærte far min meg, og det var en rett lære, mener jeg. Ikke slik at jeg forakter og forkaster det nye, men det er ikke nødvendig og trekke alt inn på skolebenkene. Og livets skole koster nesten ingenting den. Det er kanskje derfor den nå er så lite i skuddet.

Man blir enige om den ting, at budsjettene de må krympes nedover. Det er så mange ting som tydelig taler for det. Vestfjorden i vinter for eksempel. — Hva sier ikke ekkoloddene. Og ennå tydeligere: hva sier ikke våre tomme lineangler, og våre tomme garnmasker om den sak. Og skatten for ifjor står ennå udekket.

«— — Øst-Finnmark og Nordbanken utenfor Vardø: Liten vestlig kuling, dreiende nordvestlig til natten, avtagende utpå dagen i morgen, snøbyger», sier kassen på hyllen borte under høvedsmannskøya.

Pause. — Så kommer det fra kassen: «Vi får dagens Lofotmelding.» Og folkene setter seg bedre til for å lytte. Men det var med liten trøst de like etterpå alle ti barføtt og i underbuksene krøp opp stigen til lægret på tverrbjelkene.

O—g.

Lofotbrev.

Aust og vest i Lofoten

Håpet smiler for både juksa og not. Og det store basketaket vil snart inntreffe.

Fiskerne er blitt trekkfugler. Den ene dagen kan et Lofotens fiskevær være oppfylt av farkoster, den neste dag er det nesten tomt igjen. — For noen dager siden var havna i f. eks. Stamsund og Ballstad så full belagt av båter og fartøyer som det overhodet var mulig. En kunne gå tvers over havnene, det var som et slags hinderløp av skøyterekker. Så besøker man 3—4 dager senere de samme fiskeværene, og nå ligger båtene og «roper» etter hverandre. Også de aller fleste kjøpefartøyene har «smurt haser». Bare «standfuglene ligger igjen og lar seg ikke rokke, juksabåter av det små formatet, noen linebåter som ikke finner det umaken verd å flytte sine fortøyninger, og likeså noen kjøper fartøyer, som har så meget last innabords allerede, at de håper Vårherre og havet vil forsyne dem med resten her de ligger.

Men alle de andre, den store massen, de er vekk herfra, vekk over alle haugene. Noen sløyergjenger står og glaner tomhendte etter dem. Vi hører fra de austlige værene at d e r er det likesom det er farkost- og folkesamt. En mann stiger i land fra sørgående hurtigrute i Stamsund. Han forteller at i Svolvær, ja der skuil dokker ha sett på liv og leven og trafikk. Man fortalte meg der borte at bare i Svolvær var det nett no samla 15 000 fiskara. Og æg trur de' så gjerne, for overalt hvor det fantes såvidt nok vatn under kjølane, der lå det båter. Masteskogen, ja den minte beint fram om en av de stort tømmerskogene i Ranen eller Målselv. Og likeens var det i Henningsvær. Æg vil seie det slik, sa mannen, at vi så ikke riggene for bare master.

Slik er det. Fiskerflåten ligger på fisken, enten den nå er å finne ved Rinøya eller ved Røst. Det mangler intet på mobiliteten. Men de «tomme» værene her lenger vest ved Lofotveggen gjør seg likevel de beste forhåpninger. Jeg ser handelsmennene stabler massevis av varer inn på sine lager og i sine butikkreoler. Kondensert melk, tobakk, sukker og kaffe, dongery, tauverk og snører, fyrstikker i lange baner. Men også varer av det finere slaget. Og de, skjønner jeg, skal være til heimfartshandelen. Jo, man regner med en bra slik også i år. Har ikke juksafiskerne gjort det gjennomgående helt bra kanskje, og i forrige uke braut jo garnbåtene fisk i land for flere av fiskeværene, særlig i Midt-Lofoten. Jeg kunne stå her og peke på noen slike båter og skippere og for deres vedkommende hviske mannslottall på gode firesifre i øret på likningsnemnda. Og linefolkene har såmen, de også skillinget sammen til en pen liten heimfartshandel. Der klages, men det skal vi ikke ta så bokstavelig, er ikke lotten på et par tusen kroner med hull i, så heter det at det ikke er noe å snakke om, det har gått temmelig dårlig, ligger den på bare halvannet tusen eller så, da går det «bærre skitt».

Og linemannen han er forarget over at han ikke får drifte med dag lina og utnytte sin dag. Nå kunne vi gjort gode penger, sier en slik angelmann, med skjela og daglina, nå er det just tida for dette slags fiske, men hvabehager, sier han og spytter bort i bryggeveggen, nå er daglina stengt for oss — iallfall der hvor det er noe å få på den. For der ligger nøtene, og så er det for oss bare å gå her på land og pente lomman.

Der kommer det drivendes en not bas. Han bærer en tykk taukveile over ene skuldra. Han er møring og han gir seg i prat med oss. Han er forresten en av de notkarene som har gjort det helt bra, fangst hver sjøværsdag siden han kom til Loten. Det går ann, sier han, men i går var vi snau for fisk, bare fem stykker, ikke kokning en gang for alle oss manna på hovedfartøyet og hjelpebåten, vi måtte skjøyte på i grytene med hjellosing fra riggen.

Likevel, fortsetter han, ser vi lyst på det. Vi gikk, både i går og i dag over store flør av skrei her rett innfor (det er i Ballstad dette vitne fra sjøen står), vi loddet fisk og fisk og enda mer fisk, den er kommet nærmere under land, og hva bedre er, den er kommet atskillig høgere opp i sjøen. Men søraustenhindra oss i å kaste. Vi gjorde et tappert forsøk, men det ble — ja altså de nevnte fem fiskene.

Møringen ventet seg et storbask så snart været bedager seg.

For nå, sier han, er torsken takandes. Den sto i det nevnte flaket på omtrent 30—40 favners vatn, og da skal den pent tilpers. Bare skaff oss pent vær, gluta, sier han til en stor sløyargjeng, så skal dokker få meir enn nok åhenge fingra i framover mot påskeeggene. Og så begynner det nok å klø i de samme fingra, som kan gjøre sine gode 20 kroner timen med sløying.

Får vi bare et noenlunde sammenhengende arbeid et par ukers tid, så vil vi ikke bytte lott med hverkene garnkallen eller juksaren, sier sløyergjengbasen.

— Snart har vi kanskje hele flåten vestpå igjen. Og bakeren her, som nå i den stille uken har nyttet høvet til å bake opp et pent lager av kavring, han vil da få avsetning som sier seks. Det samme vil ho Marta i småkafeen, som nå bare «lyner på kjelen» for sitt eget behov, den lille på en liter, men som har den store 6-liters stående klar.

Så mangt og så meget avhenger av denne velsigna torsken. Gutten som skjærer tunger og flyr bygda rundt med dem i en kasse på syklen, vente også på litt flottere tilgang på råstoffet, som skal hjelpe så mange.

Og imens flytter flåten seg imellom og ligger på fisken der nede i djupet — litt for langt nede.

Men i gamle dager da lå flåten mer fast og urokkelig. Åttringene lå fortøyet både for og bak, lå i stroppa» som man sa, og jektene og jaktene og galeasene lå bastet og bunnet med svære kjettinger og digre trosser. Flytte på slikt var nesten uråd, og det ble sjelden gjort før det utover sommarmål ble flagget til oppgjør med fiskerne. Både fiskerne og kjøperne var mer standfugler den gang. — Men gud hvor de kunne ergre seg både gule og blå vest på Reine, når de måneder i trekk måtte høre om storfiske aust i Skrova og ikke «såg seg aventas» til å være med — eller omvendt, med aust som ergret seg — mens Reine tok lastede båter iland.

Ho Gammel-Ane sang: «Allting forandres ved tid og ved år».

Og det er ikke fritt for det.

Neptunus.

Lite skrei, men godt håp i Lofotværene.

HELGELENDERNE TRER MER OG MER MANNSTERK INN I BILDET.

Det er framleis ikke blitt noe skikk på Lofotfisket, av den enkle og gode grunn at skreien enno holder seg på fornem avstand et eller annet sted der ute hvor en ikke kan nå den med godt gammelt norsk fiskebruk. Men fiskerne «slår ikke hodet mot steinen» av den grunn, nei så langt i fra. Det er jo blitt nesten sedvane at skreien tar det «kuli» med å vrikke seg fram til den romslige barselsenga langs med Lofotveggen.

Det var just ikke slik i «gamle dager», sier en alderstegen garnbåthøvedsmann, som står og skrever i nye gummistøvler borte i fiskeværsvegen, og slår villig av en prat med hvem som helst. — Nei i den tida, sier han, da kom feskjen tidlig tilværs, da venta den hverken på oppsynet eller på vestavindskulingen for en god børr innfor Lofotodden. En kunne ofte sette i gang, med ganske gode resultater like over Trettenhelga. Jeg husker ett året, at en linebåt for Sund kom inn så meget som den 8. januar med vel 300 fisk i åttringsrommene, og andre båter både for dette og for andre av Vest-Lofotværene lå også djupt nedåt, helt punn ripbordet, da de kom inn fra sjøen. Det samme året hadde vi fullhengt nesten to hjellæser til kyndelmesse. Men no i fleire år blir det jo ingen veg i vellingen før langt ut i februar — og Vårherre han må vite ka feskjen drøya med nord i havet, sier gubben og biter seg ei ny Landgårdskrå.

Slå hodet mot steinen, nei det tenker såvisst ingen på — enno i allfall. — Hvordan artet det seg ikke hermed i fjor, januar gikk til endes uten at mange av båtene hadde fått så mye som busta på sleden, og det meste av februar strøk også med før det kunne bli litt ordentlig fart i fisket. Da, husker vi alle, var det motløyse og svartsyn og alt som til kunne være av trøstesløshet blant hele fiskaralmuen. Men så kom skreien, nett som sola på trollkjerringa, nesten, og alt ble vendt til livets solside, da også. Derfor grubliserer man ikke så hardt over dette med snaut fiskehav enno her i Lofotværene, — men det forstår seg, gode dager og veker går bort i nytteløyse.

Imens siger det daglig til nye båter, mest sørfra. Til Ballstad kom i helga som var de første Helgelandsbåtene. Det var 2—3 skøyter fra Vega, og ombord kunne de fortelle at snart var nok hele flåten der fra traktene på farten.

Fiskerne går enno for det meste bare og «rekler» omkring, slår av en «slarv» med hverandre, stikker innom krambuene, og lytter med lange ører etter alt av nytt fra de ymse frontavsnittene mellom Røst og Kjeøya. Men nei, det er stille på frontene. Ikke slik at det ikke er båter utpå med prøvesett, mest liner, men fangstene hittil skaper ikke stort av optimisme. Og det samme er tilfelle for Lofotens ytterside, hvor som kjent skreien først skal være på farten.

En garnbåt dro i går (22. januar) hele sin lenke der ute, og fikk bare 4 torsker. Det var bare såvidt «gryta gikk» etter sjøværet.

Jeg ringte med høvedsmannen, han bare lo langs med strengen og mente som så at «derfor ingen sure miner».

— Du har altså trua god? spurte jeg.

— Jau sei då, den er som forankret. Dokker skjønner fisken er ikke kommet enno, men den kommer nok. Se no bare på storsilla, før så var dette fisket i god gang alt før jul, mens det de seinere årene har lakket langt ut på januar før silla støter under land. Det samme er tilfelle med skreien, både den ene og den andre haler ut tida, og skal det fortsette slik framover noen årtier, skal du piskantull gjerne sjå, sier han og flirer, at vi må gjøre vinterfisket samtidig med våronna og slåtta.

Jeg sitter høgt på strå og kan se langt innover Vestfjorden — helt inn i en blåne. Og der dukker det opp master, jeg teller 5, 6, 7, 8. De kommer stadig nærmere. No ser jeg også skrogene. Kursen ligger på Ballstad. Det er vel helgelendere, og de har vist hatt bra skuving over fjorden, det skavler av sørvest liten kuling innpå, ser jeg. Men hva bryr ekte havmåser seg om litt frisk vind og litt sjøskvett over rekka. De skal fram. Hva dag og time det skal være kan skreien opptre på arenaen, og helgelenderne vil såvisst ikke ligge i «aktergleksa».

Der svinger båtene inn forbi «Leiskjæret» ,men det er bare 4 av dem. Jeg har glemt å regne med mesannmastene. Full fart på svinghjulene, skumskavl for baugene — la ankret falle. En god times tid seinere ryker det opp av noen flere rorbuskorsteiner i været, og borte i vegene hører vi mere islett av helgelandsdialekt.

Der handhilses med lofotinger og takkes for sist, og i like måte. Fisket er begynt — selv om fisken enno mangler i bildet.

Brandulv.

Hørt og sett i et Lofotens fiskevær i dag

Ballstad 7. februar 1952.

Så for Søren, no forsvant tenneslyset igjen. Det har den uvanen å stikke av rett som det er. Det kommer fra Tennesvannet og Krokvannet borte på Moskenesøya, langt vest i Lofoten, og lyser helt aust til Stamsund og vel så det — når det altså er i godlune. Men det er makeløst til usikkerhet med dette lyset. Det er nesten ikke en uke som går uten at det tar seg en kortere eller lengere pause.

No i kveld, som er den . februar, skulle jeg akkurat til å skrive disse linjene til «Helgelands Blad», hadde lagt bort snadda og fått papiret stukket på plass på «Torpedo»-vogna, så for lyset, og det er ikke rare greiene med det stearinlyset som står her på en kaffeboks og skal hjelpe meg i min korrespondanse. Folk her er blitt så vant til disse lysstreikene, at de gidder ikke spørre en gang hvor skaden er oppstått eller når lyset kan ventes tilbake. De er hittil — ja hva skal en si — lysapatiske.

Nede i rorbuene sverger nok en og annen karen på lyset, det gjorde iallfall han vegaværingen i ei Ballstad-rorbu forleden kveld, han var i gang med å barbere seg, og så, vips, satt han der i stummende mørke. — Nei no blir det litt for drøyt med disse lysforsvinningsnumra, sa han. Og så hitt mere da med det samme, der også ordet f.... forekom. Ja, dere skjønner jo hva prikkene betyr.

Kyst no, kyst no, sa høvedsmannen, også vegaværing, han fomlet med en linjerslampe, men var så uheldig å miste glasset i golvet. Og så ble det en lite f.... til. — Slik kan elektrisk lys som blir borte uten varsel i ubeleilige øyeblikk foranledige synd og sjels fortapelse.

Men la no Tenneslyset eksellere på sin vis. Det er underordnet, trass i alt, ved denne tida i Lofoten. No er det torsken og levra og rogna og «hauan» og altsammen det som teller og betyr noe. Og gudskjelov for at det no endelig kan merkes en aldri så liten lysning — en slags talglys-lysning for fisket. I dag er det kommet inn noen garnbåter, både fra yttersiden og fra innersiden med toppsjøvær hittil i vinter, 1700 kilo på den ene båten og 1600 kilo på den andre. No skal dere se det begynner å flaske seg, sier kjøperen på sin kai som står og veier og noterer i en kladdbok som er nesten drivvåt av snø-fokk. — Jau, sier et par stemmer blant de oljehyrere, no har vi begynt å se litt meire fortrøstningsfull på greiane. På innerenden av lenka var det riktig pent med fisk, så hadde vi ikke satt for «tørt» i går, ville fangsten sikkert blitt det dobbelte omtrent.

Også Værøy har fått noen pene fangster å slå om seg med de siste dagene, og det er tydelig å merke at et større innsig av fisk er i farvannet.

Dermed vil vel tilflyttingen av fiskere bli livligere i dagene framover. Og de skal bare komme, rorburom er det nok av enno i de fleste av Lofotværene. Det fortelles meg så sent som i dag, at i Nusfjord står så godt som alle rorbuene tomme enno. Og slike rorbuer! Med elektrisk lys fra Nusfjords eget kraftverk, panelte og malte. Det er de rene statsstuer, godtfolk. Væreier Dahl kan sidestille sine rorbuer med Johansens i Stamsund, og jeg vet ikke hvem som tar landsvær kan det jo være litt førsteprisen. Men de står altså tomme og ubefolkede — enno i hvert fall.

Hva kommer det så av? spør jeg. Å, svares det, det må vel være havna køytefolkene ikke liker. Under påurolig, men herregud, legger han til, litt bevegelse er da vi fiskere ikke ubekjent med. Og somt sagt, Nusfjord er virkelig et mønstervær hva rorbubekvemmeligheter angår.

Det blir vel slik en gang, og kanskje om ikke så svært lenge, at rorbuene i Lofoten blir overflødig? spør jeg. Mye tyder på det, er svaret. Fiskerne går mer og mer over til å følge sneglens eksempel, ta huset med seg på «ryggen». Så jeg tror ikke man skal skrike så fælt mye opp om rorbumangelen i Lofotværene. Noen årtier kan det nok ta, men så vil rorbuene stort sett være overflødige. Jeg sikter da til nøtene, at de om mindre en et sneis år har erobret hele Lofothavet, og så er det hverken garnbøtere eller småjuksere som trenger husrom på land. Nothjellene står da på rorbuenes tomter, og notbarkeriene. Slik tror jeg utviklingen vil arte seg og omskape hele fiskeværsbildet.

Det var en Helgelandsfiskers ord. Han ror med juksa i vinter, men går det skeis, så skal det jamen være slutt for godt med den, sier han. — Du vil bli notmann, skjønner jeg. — Det vil vi vel i grunnen heile hurven av oss, sier han. Det er bare om at vi har makt til å skaffe oss det bruket og den utrustninga for øvrig som skal til. — Dere får lage «spleiselag», sier jeg. Just nettopp, det er vegen vi har å gå, og vi prater alt mye om den og holder tanken varm.

Så brenner talglysene ned i sine staker her og der rundt i rorbuene. — Har dokker haurt ka ti detten hersens elæktriske kjem igjen? spør en saltværing i fleng. — Jo, så er det en som har snakka i telefonen med kontoret: Di sa vi kuin itj vente dæ før utpå morrada'n.

Ja tvi rett han være, sier motormannen fra Sømna, for et slekt spetakkel til et lys, han får tent et nytt talglys og presser det ned i flaskehalsen, såpass han kan se å klæ av seg før han stiger opp lidern og køyer for natta — og kanskje drømme om storfangst i morra. Ja for i dag har de iallfall ikke satt for «tørt». De flytta minst en halv garnlenkes lengde innover.

Brandulv .

„Og så samles vi på valen -".

Lofotfiskerne rykker inn.

I uken 16.—23. februar var det stor trafikk av fiskerskøiter nedefter Tjeldsundet.

De kom som på geledd, tøffet og trommet sig inn i sundet nord ved Rogla og svinget ut av det ved Lødingen. Kjikk-kjakk dunket det dag efter dag — og målet var et eller annet fiskevær derborte under «Lofotveggen».

Det gikk nok litt sent og tregt med å komme sig løs og avsted fra heimehavna denne gangen, men da det først bar løst gikk raset efter god gammel regel, et tog av fiskerskøiter på flyttfot.

Og så blir det nok fiskeparti i Lofoten denne vinteren også.

Et og annet forandrer sig med tiden, det er ikke til å undgå og det bør så være. Men i alt foranderlig er det noe fast og evigt vedblivende, noe urokkelig: Det rullende havet, holmene, fjellene, settemedene — *landet*. Disse livets tufter er nøiaktig de samme idag som da de aller første fiskere prøvde fiskelykken i Vestfjorden med beinangler, så kluntede og grove at vi idag ikke kan begripe hvordan torsken bar sig ad med å få hektet sig fast på dem.

Og settemedene de har gått i arv fra far til sønn frem gjennem rekken av århundrer. Han kjenner dem, fiskeren fra Staværingsbygda i sør til Vardø i nord. Lofotfjellenes skar og tinder, skogteiger og groper, berghammere og holmer gir navn og betegnelser derute på fiskefeltet. Det blir som en bygd derute også med merkeskjell og matrikulerte bruksnummer.

— Kor ha du bruke' inatt? — Og så det svares til punkt og prikke med gårds- og bruksnr. i den gamle velkjente Vestfjordbygd. Det er ikke et hav man tumler omkring på i måfå, nei det er grensegått og velordnet, matrikulert og rodelagt, en bygd hvis tradisjoner taper sig i den grå, konturløse saganatt.

Og nu er hele verket igang igjen. Garnlenker går i sjøen, liner settes, juksa og pilk er nede for å lure til bit. Over kort og rip og rekke hales havets rikdom inn. Med morgensol over Steigen og Follafjellene går flåten ut, med sola hengende vestover Lofotodden kommer den tilbake. Med den forholdsvis sparsomme deltagelse i vinter er tumleplassen nokså rummelig ute på fjorden. Det blir mindre av «felt» og vase og krangel — og ubehagelige opgjør hos opsynet.

Men enuu er det sig i strømmen av tilflyttere. Han har nok ikke ro i sig fiskeren derborte på anlegget. Plutselig kaster han bor og feisel, sag og øks, spett og skuffel. Han vet noe om et eventyr på en stor fjord, et fritt og friskt liv med spenning over sig. Det er der han hører til. Det blir for trangt i en grøft eller i et hull efter sprengt stein. Han må ha horisont, sjøsprøit, blåst i ansiktet, risiko og lukt av fiskevær.

Han reiser. Han er fremme. En flittig bruker av et matrikelnummer i den store Vestfjordbygd. —

Br—.

Nordlandsbrev til «Fiskaren».

På hatt med sørvesten

En svart og mislykket haust for fiskerne og fisket.

Men man forbereder seg til Lofotfisket og håper på det.

Sørvesten river med et frekt rykk hatten av meg. Jeg er med andre ord kommet på hatt med den herren, og hvorfor ikke forresten, den er jo blitt hele Nord-Norges gamle kjenning — om den ikke var det før — denne hausten utover. — Hatten ja, den satte meg i springmarsj, og det ble et kappløp over grøfter og marker og mange hindere. Søren også med en slik løssloppen hatt i frisk og feiende sørvestblåst, akkurat som du tror du har den innenfor rekkevidde, vips tar den fatt igjen med friskt mot — og så fortsetter det idiotiske kappløpet alt det remmer og tøy og pust kan holde. Først langt nordpå ved en bondes vergende gjerde rundt en timoteieng knep jeg den igjen. Jeg kan ikke si annet enn at jeg, sånn ørelitegrann, bante hele sørvesten og alt dens vesen.

De sier det alle sammen, både fiskerne i skjærgården og åkereierne aust i dalene, bymann og bonde, at maken til haust som denne med vedholdende uvær må en langt akterut i analene for å finne maken til. Det har gått på knak og fall hele tiden siden Mikkelsmess, og fra november av har uværet vært nærmest grenseløst. Det har ikke nyttet alt det værvarslingen har prøvd seg med om avtagende ut på dagen eller natta, kulingen har bare pøst videre på av sine fulle mugger, og stund i mellom hisset seg opp til veritabel storm.

For det meste har det dreiet seg om sønnavind, men især sørvest. Et og annet lite islett av søraust eller nordvest har ingen bedring brakt, bare villværet da også.

Under slike omstendigheter har havet naturligvis ligget stengt for de aller fleste fiskere. — Det er så gale i haust, sier en Vesterålsfisker, at vi lange tider ikke har hatt en fiskemort til vår egen matgryte. Jeg kan nesten ikke minnes det har hendt meg tidligere. Vi blir gående på land bare og råttne oss. — Og det er mange nordlandsfiskere som samstemmer med den gamle ulken fra Ytre Vesterålen.

Det har i det hele tatt vært en svart og mislykket haust for fiskerne og fisket, og i like måte for kvalfangsten. De siste har nå for lengst tørnet inn etter siste vakt i denne sesong. Man har slitt mye mer på treskoene enn på støvlene, og ikke så underlig derfor at kallan er kommet nokså langt nedpå i humøret. — Her går vi, sier mange av dem, og glaner i været, peiler drotten og lytter til kringkastingsvarslene, men ikke er det så meget som snerten av en liten lysning. — «Kor tar han all deinher sørvesten ifrå? Kan dokker utbegrunne da?» Dette er dagens spørsmål her i «Nordlandene». — Vi tjener ikke saltet i maten, — men her borte i sneia ligger likningskontoret, og karene der er ikke arbeidslause. De sitter der og dreier stadig hardere til på skatteskruen. Jo, de klemmer oss rigtig bra, vi har snart ikke så pass saft igjen i oss at vi får spyttet over rekka. En liten omdreining til, så er det «blokk i stokk».

Og hva så? — Ser og hører dokker ikke været! Det bringer fartøyene til å krake — til helt opp i fjæresteinene, det svinger hus rundt på sine murlag, blåser bort takene, knuse vindusruter, lemlester døre, og et overopphisset og stormjaget hav vasker fjellfoten til langt oppover tykkleggen. Selv fisken har vanskelig for å greie brasene, den blir kastet på land, hvis den våger seg for nær bremmen, hyse, brosme, torsk — og ligger det ikke også en halvvoksen kveite der borte i tangbruket? Jo, og skamslått er den også. Krabben snakker vi ikke om, den blir på sine steder formelig sopt på det tørre, stakkars fanten.

Vi var ute før helga med en liten minestump, sier en Vestlofoting. Men han ville drepe oss, vi måtte pelle oss i land uten tanke på å få kastet en angel i sjøen.

Slik er årets haust i Nordland.

Men ingen større arbeidsledighet likevel. Nå er tiden til å gjøre klart for Lofotfisket. Bortover i stuene sitter folk og binder torskegarn. Nålene går så eldende fort og slår sine knuter. Andre legger lineforsyn, det er helst guttearbeid. Gamle garn bøtes og vøles om. Så er det kavlbindsel, iletauene skal også fares over og det ene med det andre. Noe er det også å gjøre ombord i skøytene, i lugaren, kahytten, på dekk eller hvor som helst — og maskinen får også en finoverhaling. Det må ikke klikke for noe når vinterdrifta begynner.

Fiskerne venter seg godt vær til vinteren. Da må han nå vel ha blåst fra seg, sier de, tømt seg. Vi får ta vår mon igjen da, etter en haust som gikk i vasken.

Mens dette skrives rykker sørvesten i veggene. Det klirrer i en laus rute, hviner i telefontrådene, og regnet — nei regnet vil jeg ikke nevne en gang. Hele Nordlandet flyter bort i regn. Himmelen henger oss ned på hodene, og nå som sola ikke er mer på våre breddegrader, blir det mørketid av første klasse.

Du svarte tid, var det noen som sa — jo, det var han, fiskeren i en klynge kamerater i le av brygga. Han mente det visst både bokstavelig og figurlig. Og de andre voterte for det samme, mens de etter tur forsøkte å få fyr på sigarettene i den sju klørs sterke vind.

Nordlending.

Når skreien samler seg på et begrenset havområde, blir det lite alburom for båter og redskaper.

Spillet i full gang på Lofothavets arena.

Tusener rollehavende deltar daglig i den harde dyst.

Stor interesse knytter seg til det nye innslaget — snurpenoten — som om få dager settes på repertoaret

Bare noen ganske få dagers hopp fremover og så står man midt i Gregorsmessa, «Greismess», sa de gamle og vrengte litt på navnet, som de hadde for skikk. Og med Gregorsmesse og 12. mars er de mange tusen yngre og eldre karer som har gitt seg ut på fiske i Lofoten kommet sånn halvveis i sesongen gen — og vel så det kanskje.

Ved denne tid og dato er også all den mengden av torsk som langveis fra har umaket seg til disse farvann for å lette sin buk for rogn og melke, på det naturens bud og dens befaling at bestanden skal holdes vedlike — da er den samlet her i det antall millioner av barselsyke madamer og ledsagende kavalerer som var til å oppdrive og som har heldig sluppet forbi de mange lurende og lumske farer underveis. Hele veien var det nødvendig å vise omtanke og forsiktighet, om det ikke skulle bli en bratt avbrytelse på den lange reisen langs banker, bakker og egger frem til landkjenningen under Lofotveggen.

Engang kunne en så trygt ferdes etter disse uhyre gamle og veltråkkede havets torskestier, det fantes praktisk talt ingen usikkerhetsmomenter, før en var godt og ved fremme på «klinikken».

Det er så ganske annerledes nu. En stakkars torsk kjenner seg aldri trygg på livet. Vanskelighetene begynner alt oppe i Barentshavet, og så har en det gående hele veien med disse glupske trålerne. En får ikke sanset seg før en er i posen og i heisen, og det ender uvegerlig med at en ligger på et skipsdekk og gaper etter den rette sorten luft. — Reisetapsprosenten er meget stor, rekkene tynnes betraktelig, — men det har ingen betydning for bestandens vedbliven i det fornødne antall millioner, eller milliarder, sier folk som sitter inne med sakkunnskapen og oversikten for denne materie. Myldret av torsk vil ingenlunde kunne forminskes som følge av fangst. Et vellykket utklekningsår og «dammen» er igjen velfylt. Og når man sitter med en slik kokt torskrogn på fatet foran seg og forsøker å ta et rent skjønnsmessig overslag for hva bare én slik enkel masse kan fylle ut med i fiskebingen, overveldes man og imponeres av denne naturens ødselhet. Hesten får sjelden mer enn ett føll, og det er likevel overproduksjon av hester, kaniner og katter og rotter og denslags kan i høyden drive det opp i et dusin om gangen, men en torskemor gjør det at den velter ut av seg etterkommere, øser ut av sitt overflødighetskorn, og de er like umulig å telle som himmelens stjerner og de sandkorn som utgjør Sahari ørken.

Men likevel lurer fiskerne på et og annet i forbindelse med all denne trålerdrifta. Alt har sin begrensning, sier de, og har så evig rett, selv verdensrommet må finne seg i en viss innsnevring og det er grenser for den mest løsslupne fantasi.

Nu er det vinter og drift igjen, 10—12000 mann ombord i et tilsvarende antall farkoster av forskjellige fasonger er atter samlet på Vestfjordens gyngende valplass, dette fiskens og fiskernes store stevnested hvor så mangen dyst er utkjempet — med seir og med nederlag — og hvor det er hentet retter til så mange dekkede bord — billedlig og bokstavelig, fra lenge før den tiden krønikene vet noe å berette.

Det har imidlertid ikke villet bli til noe videre denne vinteren på arenaen mellom Rinøy og Røst, ikke noe særlig å applaudere for. Hvor blir det av torsken? spør fiskerne, seg selv og hverandre. Er den gått som trålerlast til fremmede havner, er den misfornøyd med sjøtemperaturen eller den rett og slett bare blitt heftet på turen. Meningene er mange og hypotesene drøftes i trange skøytelugarer, på veikryss og kaier og i butikkene. Alle kryssende og krokende antakelser og «formeninger» samler seg dog i det almene håpet om at «det må nu vel snart rette på seg».

Et magert Lofotfiske får ganske vidtrekkende følger, for den enkelte aktør, for kommunene, for fylket og finansministeren må kanskje også se seg om etter nye avgiftsforhøyelser for å få det til å henge sammen. Jordbruket rangerer riktignok som «modernæringen» også i landene omkring polarsir-

kelen, og mulda får en stadig økende betydning for vårt økonomiske velvære, men likevel er det å høre som et omkved: Lofotfisket slo feil, økonomien er anstrengt, og skattene går dårlig inn, og som det værste av alt, fundamentet for dem svikter.

Fisken skaper kontanter, den gjør det fort, og greit. Fullhengte fiskehjeller, dypslastede kjøpefartøyer, velfylte lagre med tran og rogn, guanofabrikker i full drift og travelhet på fiskebergene og i tørkeriene, — det blir noe av slikt, det blir bl. a. valuta av den sorten vi så hardt tiltrenger.

Skreien, Lofotfisket, det er så meget som «står eller faller» med dette.

Mange tusen menn, fordelt over en ca. 20 mil bred front, legger daglig ut til dyst. Blir det til noe, lyser det straks opp i de værbidte ansiktene, slår havet og torsken kjeftene igjen — ja så er det skikk og bruk likevel ikke å legge årene inn og fortvile, men flytte litt på redskapen og sette på nytt. Ruletten går — og alle følger vi i stigende spenning lykkehjulets gang. Blir det så gevinst? Kanskje heller ikke i dag men i morgen er det gudskjelov atter en dag. Og hver ny dag som tennes med stigende sol over Innlandets snedekte tindeverden, går Lofotflåten bankende ut, likegyldig hvordan været arter seg, hvis det da ikke har samlet seg til en veritabel storm, hver båt finner sine ilevokkert og dagsverket begynner. Hva mon garna har fanget? Har torsken fått skjerpet sin appetitt på frossensilda eller den dyrekjøpte agnskjell? Svarene hales tomme for tomme opp av dypet. — Men juksa- og snikfiskerne de sitter tålmodig med sine snører, fryser og bier på de bit som skal fylle opp i et slonkent båtrom og en kanskje enda tommere kasse. Denne fiskeredskapenes nestor har vist en nesten makeløs seiglivethet, og det er et uhyre langt spenn av tid fra den dagen den første Lofotfiskeren rodde ut på med sitt juksasnøre hespet opp på bjørkesula, og frem til i dag da snurpenotbåtene ligger startklare til å sette inn for å markere tideverv i Lofotfiskets historie.

Der knytter seg både tvil og forhåpninger til dette nye, mere aggressive redskapet for torskefangst. — Blir det «morgendagens» og fremtidens?

Det er dette spørsmålet dagene fremover etter 12. mars skal bevare. **Br—.**

Lørdag 25. februar 1950

NORD-NORGE

REDIGERT AV ROLF LØKEN

Ishavsflåten drar avsted ● ● ● ●

Og Nordhavets vikinger reiser med godt humør.

Fangstskuten «Heimland I» klar for utreise.

I disse dager drar selfangstflåten avsted igjen. Det er 20—30 norske skuter som skal delta i driften deroppe denne sesong. De fleste skutene kommer fra Ålesund, noen få fra Gratangen i Tromsø og så resten fra Tromsø og Hammerfest. Det er harbarkede gutter disse selfangerne. Man snakker om å sette livet inn, men det gjør da sandelig de karene som midt på vinteren tvinger skutene sine inn i drivisen der langt, langt nordpå og lar sig fryse inne. Gud vet om de noensinne kommer sig løs igjen. Det avhenger av vær og vind og skjebne — og meget annet som spiller inn i livets gang for oss mennesker. Men det avhenger nu kanskje *mest* av det mot og den uforsagte vilje til å ville overvinne alle vanskelighetene. Og motet og pågangsviljen det har disse guttene med sig.

Hvert år kommer disse triste budskapene nord fra isen — i Kvitsjøen eller i Vesterisen ved Øst-Grønland: Skuter som skruisen har brukket i stykker og sendt til bunns, og mannskaper som er omkommet. Eller man hører slett ingenting. Fartøier med mann og mus er blitt totalt borte. Ikke en drivende planke gir beskjed om ulykken. Vi husker bare fra de allersiste år om mange slike triste hendelser fra selfangstens hårde liv.

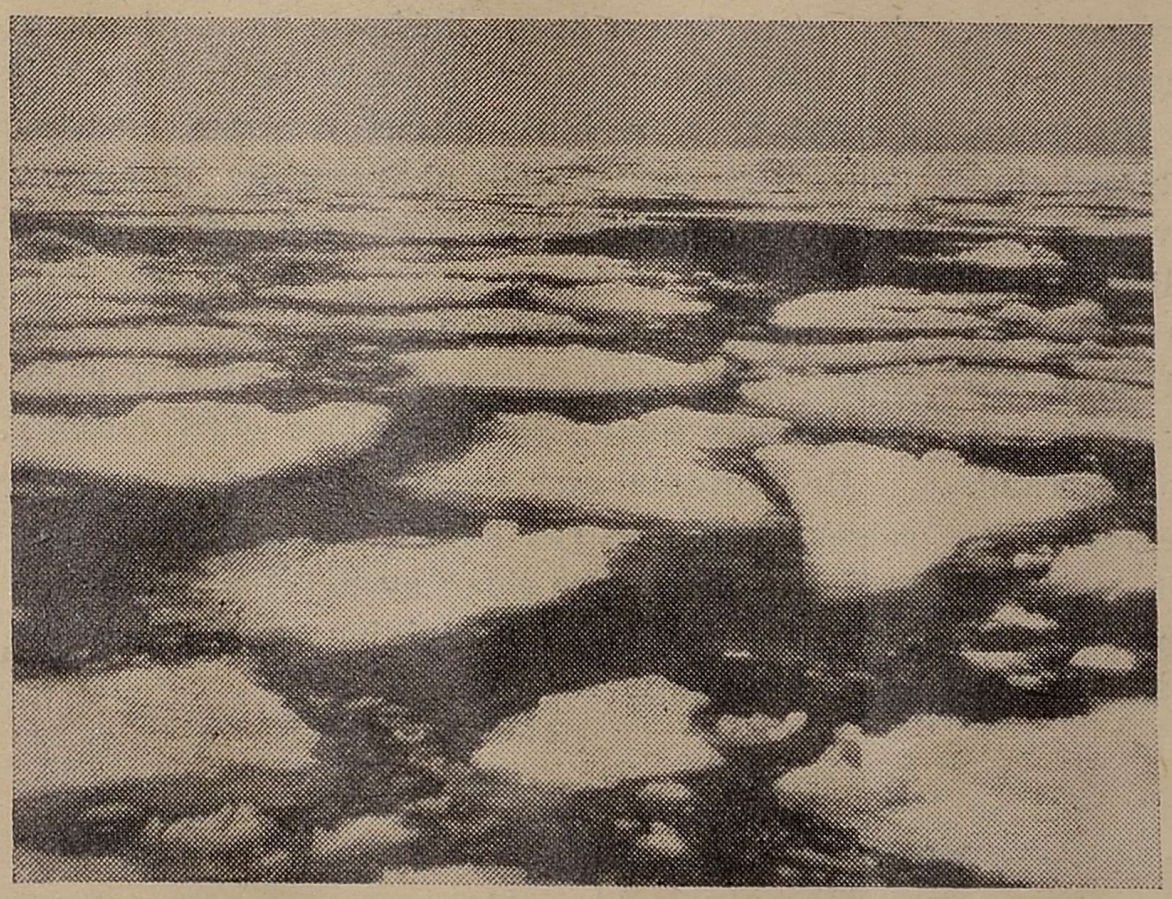

Inn mot den første drivis.

Men skutene legges ikke op for det, og de djerve karer taper ikke lysten til å fare ut igjen. Tvertimot, de går der og teller dagene til de kan få utlevert leidebrevene og stikke til sjøs.

Der ligger idag en selfanger nede ved kaien. Den provianterer og tar inn forsyning av alt det som trenges under den flere måneder lange tur. Det er et solid fartøi, med ishud utenpå de tykke planker, svær rigg og den obligate utkikkstønne over godset i stormasten. Unge sterke menn i sine beste år tar imot kull og olje, kjøtt og poteter, kavring og en masse andre ting i kasser og tønner. Man forsyner sig godt, ingen vet

hvor lenge turen kan komme til å vare. Vær og isforhold spiller inn, og dessuten beror det på hvor heldig de er til å komme i fangst. En ishavsfarer vil nødig komme tilbake med mindre enn full last.

Guttene traller og synger mens de arbeider med å prekevere utstyret og provianten. Godt humør har de altså også med sig. De drømmer kanskje om baksisen som knaker og braker mot skutesiden, og selen som ligger i tusenvis bortover isflakene og lar sig slakte ned uten å gidde redde sig ved flukt engang, ennsi sette sig til motverge. Det første blir det som regel liten anledning til og det siste er ganske nytteløst. Det er bare å dø og gi spekket fra sig.

Endelig er skuten ferdig til å kaste løs og sette kursen nordover. Ute i fjorden drar sunnmøringene forbi. De skal i rette tid være fremme i Tromsø hvor leidebrevene blir utlevert. Gratangenskuten svinger ut fra kaien, motoren banker, propellen roter hvirvler op bak roret,

som dreies hårdt styrbord, også farer den ut mot fjorden, mens vi inne på bryggen kan høre munter trekkspillåt fra mannskapslugaren i forpiggen.

Det hender dessverre sjelden at *alle* skutene som reiser ut kommer tilbake. Skruisen og de fryktelige Nordishavsstormer vil også ha *sin* fangst. Men det tar ikke humøret bort hos noen. Det er kanskje deres tur denne gang å miste skute og fangst og altihop, men det er iallfall femti prosent chanse for at det *ikke* er deres tur iår heller, og de femti prosent lar de humøret og livslysten flyte på sålenge.

De svinger huene ytterst i sundet og roper et kraftig norsk hurra for liv og sundhet og fangstlykke.

Så hører vi intet mere fra dem på lenge. De er stengt ute fra omverdenen med sin kamp, sin fangstlykke eller sitt fangstuhell — eller med sitt forlis mellem skruis som ingen og intet skåner.

Br.—

Nordlandsbrev til «Fiskaren».

Nordlandsfiskerne har mellomsesong.

Rekefiskeflåten samler seg på feltene nordpå. — Men det kreves godvær for å ta både den ørsmå reke og den store hval.

De nærmere 9000 fiskefarkoster bare i Nordland fylke representerer en stor verdi. Men de representerer noe annet og mere: De er i høy grad valutaskapende, og hva ville Nordland, ja hele landet for den saks skyld, være uten dem? Regner vi gjennomsnittlig 5 mann for hver av disse fiskefarkostene kommer vi opp i et tall på over 40,000. Førti tusen vågemotige menn, energiske karer, som ikke bare kan «støvle» av en storm så hard at fillene fyker og skuta mangen gang truer med å måtte overgi seg, men som også kan holde på energien og drive på, selv om utbyttet blir magert og det hele viser den gale vegen. De går stadig ut til nye «strandhugg» på bankene og i alle fiskeveger hvor en aldri så liten sjanse kan være til stede.

Det er mellomsesong nå her oppe, iallfall for alle båtene og karene som ikke deltar i Finnmarksfisket. Men bare et fåtall av båtene ligger likevel uvirksomme og rykker i sine fortøyninger. Lediggang tåles ikke. Det er munner å mette, det er terminer å svare renter og avdrag på — og det er lysten til å være med overalt, den sterke og alltid godt opptrekte drivfjæra, som uten opphold holder hjula i gang.

Det er ikke som i gamle dager. Når Lofot- og Finnmarksfisket var endt, var det å trekke fembøringene og åttringene godt opp i fjæra, og så sto de der nyvasket og fjelget, både utvendig og innvendig, for nå skulle de tjæresmøres og males og fiffes opp, før de — «Sett i å-hå» — med god mannehjelp ble trukket inn på naustene, hvor de ble stående og dovne seg helt til neste Lofotfiske. Bare noen av dem ble trukket ut, når det lakket fram mot hausten og feitsilda var kommet i fjordene. Da skulle neste vinters agnforsyning skaffes, og folk skippet seg sammen, 2-3 mann på hver slik «storbåt» for å hente last av sild, som ble spikersa[illegible] lagret til torsken kom. Det var ramsalt mat den fikk å «bite ti» den gangen, men det var ikke annen oppdekning å velge i, så værsågod, skulle det være en smak for en torsketunge, var saltsilda det eneste restauranten hadde å by på. Nå, seinere ut på tiden kom jo agndamperne i gang ,det ble tilførsel av fersk sild, og ut på tiden hentet de også lodde nord fra Finnmarkskysten, og skjella, som ved den tid også kom i bruk som agn, var jo den rene delikatesse. Men agnkontoen måtte holdes pent nede på et minimum. Da den for en åttringsbåt ut på tida svinget seg opp i en sum på kanskje 300 kroner, var det rent for gale. Både fersksilda og lodda fikk man for en pris av fra 3 til 5 kroner kassen, lodda kanskje litt dyrere, på grunn av den lange transportvegen — men hoppet prisen opp i 8—10 kroner kassen, ble det et samstemt klagerop langs hele «Lofotveggen». Saltsilda, som fiskerne selv hadde anskaffet, kostet en bagatell og ingenting nesten. Man kunne kjøpe den ved notbrukene for 4—5 kroner målet eller mindre, og mange fisket den selv med sine garn. Så var det saltet, men det var så billig, at det nesten ikke var til å regne med i omkostningene. Og notbrukene var såmen ikke nøye med målet. Var det flust opp av sild, fikk kjøperne slengt ned i båten sin en god slump attpå. Det var ikke som når mannen bak disken står der og veier kaffebogner og raffinade, og nesten teller hver bogn og hver bite, for at vekta ikke skal vippe over streken.

Mer enn en gang sitter de gamle fiskerne av i dag og tar seg en prat sammen om attenhundre og den tid. Det blir mest som eventyr for dem. Tallene måtte holdes nede på et sømmelig nivå. Om det så var sirupen i krukka og havregrynsposen, så måtte ikke sløsehanda få handsame den.

— Men selv no i mellomsesongen blir det ikke så svært mye tid til langvarig prat. Mange, kanskje over halvparten av de nevnte 40,000 nordlandske fiskere, har sitt større eller mindre jordbruk som skal røktes, og flere av dem er ikke mindre dyktige jordbrukere enn de er fiskere. De har handlaget og omtenksomheten der også. Og akkurat nå ligger jorda her og venter på plogen og harva, på sædbyggen og settepoteten, gulrot- og kålrabifrøene og forskjellig annet. Det er å kaste trøya og huva og drive på så svetten siler, fra sola står opp og til den kvelder. Best å få dette med jorda unna så fort som mulig. En holder alltid øye med havet og lytter til dets stemme, og kommer der en sjanse, må ingenting hefte fra å kaste seg ut i den på 0,0 tid. Det kan være seien f. eks., denne luringen, som plutselig er der — og som like overraskende kan fordufte igjen, når den har vill gang.

Men nå er det jo også reka og krabben. Ja såmenn er ikke også disse, tidligere så foraktete havets skapninger, kommet godt med på fiskernes matbord og i regnskapet. I mange av nordlandsbygdene er reketråling blitt en meget betydningsfull næringsvei de siste årene, krabbe likeså, og rusefisket vinner stadig større terreng. Disse slags fiskerier var for bare få år siden ganske ukjent her oppe. Kom der en krabbe på lina eller i garna, ble den rystet av og omgående kastet på sjøen igjen. Sett slikt svineri. Hva hadde nå Vårherre ment med å skape slikt «ukjo»?

En rekefisker kan ta inn mange penger i løpet av et års drift. Et årsutbytte på opptil 40,000 kroner og kanskje mer er slett ingen sjeldenhet, og da det foruten båtslotten, bare er et par, i høyden tre mann og dele på, blir det jo både til det daglige behov og til et innskudd i banken. — Men det er med rekefisket akkurat som med småkvalfangsten, det krever godvær, i det minste bra vær.

Og nå er det høysesong for rekefiskerne. Forleden dag kom det en flåte av skøyter nordetter leia. Jeg sto på haugen og tellet 10—12 båter som kom på rad i sundet og laget hver sin plogfure i sjøen. Det var rekebåter langt sørfra, helt nede fra Hordaland kom de, noen av dem. Det er også båter fra Sogn og Fjordane, fra Møre og Romsdal og Trøndelagsfylkene, og når de nå samles her oppe på de mange rekefeltene, blir det drift av større format. Flere av dem drar helt opp til Nord-Troms, men ikke i strak trekk, nei de prøver felt for felt langs kysten, og noen av dem er gode og årvisse, andre mere variable. Mange nordlendinger er også med på dette fisket. De er så lett å kjenne reketrålerne, på den karakteristiske tråldøra hengende bak på hekken under gang.

Og så er det heimefisket da, uer og hyse, laks og flyndre, og en og annen kveite. Men de

som har storbåter ligger på banken og tar lange og brosme — ja og kveite, de også. Torsk slenger det også noen stykker av. Og småkvalen må ikke slippe usnerta forbi. Men blåser det, og ruller havet seg opp i høgkantete bølger, kjenner den seg trygg. Og det er nettopp det dårlige været som også hele våren utover — akkurat som den lange vinter — har hemmet fiske og fangst her oppe i år — til denne tid. Det nytter ikke hva meteorologiske lover oss av laber bris, det vil nesten aldri stemme. Rekefiskerne og kvalfangerne er så avhengige av det skikkelige vær — og alle fiskere for så vidt. Når det gjelder torsken og hysa, brosma og langa, kan man trosse været, om det så blåser for en to revs vind. Men tross er nytteløs for reke og småkval. Derfor venter man på væromslaget. Det må vel komme, om ikke før, så ved neste nymåne.

Nordlending.

Når mannfolka er reist på bua

Øyeblikksbilde fra en Nordlandsgrend

Det blir «aut» omkring på gårdene, når mannfolka er reist på bua. De etterlater seg virkelig et tomrom, ikke bare i senga og ved matbordet, men i hele gårds- og bygdebildet. Det kunne vel være at de gikk her og brumlet litt, når de ikke fikk det etter sitt hode, at de dro inn skitt og er mistenksom. Eg kan ikkje skrinår de ut på hausten satte seg til med bøting av garn, eller med betting av samme, og breide seg utover heile golvet, så kjerringene måtte smyge seg fram både med kjelen og matbrettet og måtte smyge seg vekk i ei krå med spinnerokken. — Men du store verden hvor her ble tomt og øde etter dem, da de fór — mannfolka. Det sier ho Sine, det sier ho Amandora, det sier de alle sammen.

De var nå så god å vende seg til, mannfolka, når det kneip om ei bøtte vatn eller noen fiskebiter skåret og satt i vatn til neste dags middag. De var jo ikke alltid så beint fram villige til slike småtjenester, nei det skal ikke sies på dem, men de dro seg da i vei. Og var de ikke nøttige også med snøræke. Nå må vi kvinnfolk sjøl klare alt tungarbeidet. Det verste er nesten å få slaktet kalvene. Der skal manns mot og framferd til slikt. Men kalvene må dø, om de da ikke kan settes på og gjøres til et større og mere utbringende slaktefe til hausten. — Det er ikke mange kvinnfolk som har både handlaget og hjertemotet til å sette stålet i en uskyldig kalvehals, men de fins dog. Og er det, om bare en slik i grenda, må hun gjøre tjeneste for alle. Vi her er så heldige å ha ho Ane-Martha. Ho kan bruke både øksehammaren og tollekniven, og aldri hverken slår eller stikker ho feil, men gjør det just som det skal gjøres. Og ikke trekker ho folk opp med prisen. 1 krone og 80 øre pr. slakt er hennes faste pris, hverken mer eller mindre. Gir du henne av din generøsitet 2 kroner, leverer hun 20 øre tilbake, og du må ta dem. Ane-Martha holder faste priser på slikt.

— Har du nå slakta mange kalver i ditt liv, Ane-Martha ? spør han Sivert, han er mest bare gluntbane enda.

— Kæm du fræga for ? spør hun og er mistengsom. Eg kan ikkje skrive, eg fører ikkje dagbok. Eg gjær berre folk ei tjeneste. Eg måtte ta meg tel mæ dæ alt i attenårsalderen, og dæ e nu 63 år sia deingång, så dæ bli vel ailt i ailt nokker kalvskrotta på meg ja, kanskje fire huinner, kanskje fæm — kanskje et tusen — men gudbevare mi tonge, nu overdriv eg vesst.

— La oss si tusen da, så har du altså tjent på denne jobben i alt noe slikt som 1800 kroner.

— Ka du førtæl ? Kæm du regna for, gluntong, e dæ for eingangsskatten eller etterleknengskommisjonen. Tirr du ikkje still, ska du få smak økshamarn. Dæ bli slætt ikkje nokker aten huinner. Dæ e bærre di siste åran eg ha tatt så mykje som ei kron å åti øyre. Eg mått vell føll prininnvæksen, og så la eg på åti øyre. Men dein føste tia tok eg bærre 60 øyre.

— Ja alt er blitt dyrere, sier han Sivert og driver på.

— Ja ka du mein. Ser du deinher rengen. Dein kjøpt han Matinnes og ga mæ nyss før eg skull stå brur åt han, og han betalt dein mæ 9 krona og fæmåsåksti øyra, pruta pris. Heile brurstasen min kosta snaut trædve krona, og eg va ikkje kleinar brura ein at eg ha både krains å slør. — Ka kosta dæ nu å få ei kjerring i hop mæ seg under skinnfelen ? — Ja du veit dæ vel du ? Eg ser du ha ænma deg tei skjægg på haka.

Ane-Martha er ikke alltid så grei å trekkes med. Hun kan ikke skrive, det er sant, men hun har en tunge til å tale med, og den kan være skarp som skomakar-raspa. Og hun er dyktig. Hvor ville vi ikke være ille stedt, om ikke hun kunne erstatte våre kjære mannfolk ved slaktebenken. Kniper det om, tar hun både kviga og halvmarkoksen. Men grisene får gå i fred for henne. Nei dei svinpakke' må dokker ikkje vis meg tryne av, sier hun. — Og det har seg slik, men det vil hun ikke vedgå, at en gang hun skulle slakte en gris — det er kanskje 50 år siden — stakk hun kniven, istedet for i grisen, i låret på holderen, så han holdt på å blø seg fordervet, og hadde det ikke vært for det, at en mann som kunne blodordene og derved stenge blodet, var like for handa, så ville ho Ane-Martha ha kommet i skade for et vådedrap. Siden eter hun vist ikke flesk engang.

Men ikke alle grendene har sin Ane-Martha, og så blir der kanskje satt på kalver, som skulle vært gjort til frekkasé like etter fødslen, men nå får livdager helt til Mikkelmesse. De tærer på stråfóret og gjør det vanskelig for budeia gjennom vårknipa. Men herregud, hva skal en gjøre når mannfolka er borte. — Hadde her nå enda vært en bunt sellulose å få kjøpt, men de har vel ikke råd på papiret. Gamle skjemaer kunne kanskje gjøre samme nøtta.

Mannfolka er et savn. En kan nå sie om dem hva en vil, de er nå goe både å ha og å ta til. Og det lar de seg gjerne også forlyde med, når de er i det lunet, og setter oss svake på plass og holder oss godt underdanige. — Men det skal være dem tilgitt altsammen. Jeg er så lemster i ryggen av all vassbæringa, og sakner så han Jens-Petter. Men nå blir det vel snart slik at staten legger inn vatn til oss alle i hop. Jeg ser det er sterkt på tale, og venter nå bare på proposisjonen. Den velsigna staten.

Tante Malla.

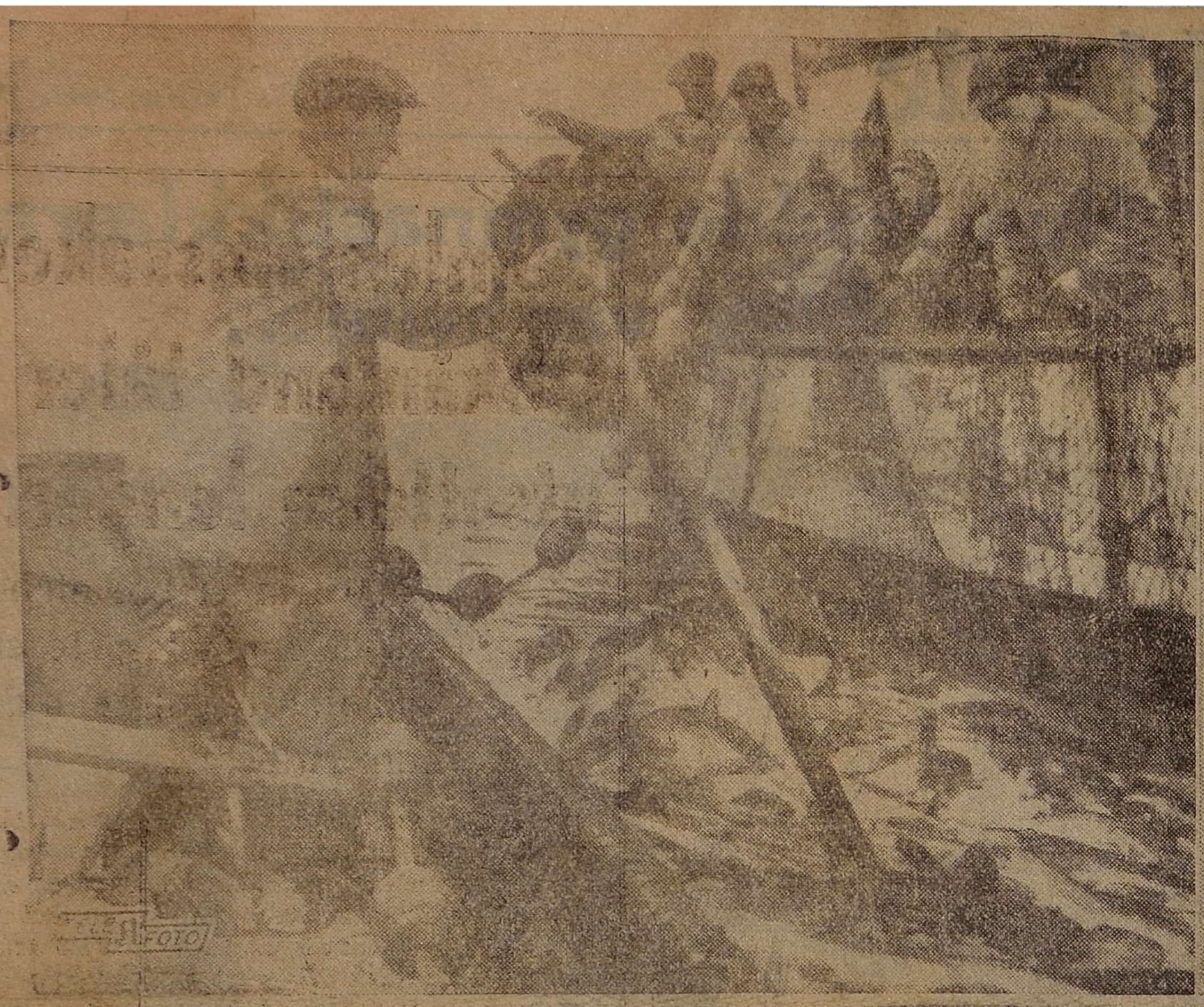

Noten tas opp og ved måling i posen konstateres pen fangst. Det kan være fare for at posen revner, men selv snurperne gir seg tid til å beundre et riktig fint eksemplar. («Aftenposten»s utsendte fotograf Randulf Kure.)

Gløtt fra dagens liv i Lofoten.

Brev til «Ofotens Tidende».

Her er de møtt frem noen og hver av firskerstanden, gamle og velbrukte karer som har lagt seg til den bøyen, dere vet, over ryggpartiet, og som kanskje er her i Lofoten i vinter for å ta avskjed med skreien og takke for seg — og unge, spreke gutter, så vidt sluppet fra presten og som med ungdommens årvåkenhet har «ét øye på hver finger» og sluker med glupende appetitt Lofot-livets mangeskiftende nyanser, skårunger som bør handse og holde inntredelsesfest — om bare ikke brennevinet var så over alle rimelige grenser dyr. En solid risengryngrøt med rosiner og et digert landssmørøye midt i fatet kunne vel til nød saktens også gjøre det, men risengryn ligger valutafast i Burma, og den vesle rosinrasjonen Forsyningsdepartementet bevilget oss til julehelga, rakk vel ikke til første nymåne en gang.

Jo, her er de å treffe nesten hele bundten av fiskere som soknet og skatter til kystbygdene på strekningen mellom Vikna og Namdal og Kvenangen i Troms. Møredialekter kan en også høre blande seg i den babyloniske språkforvirringen i Lofot-værene, og det er også innslag å merke fra Finnmark, noen bryter på det samiske og forveksler kjønnene, andre lager klump på l-ene, og så er de vel fra Salten. Bergenske r-er er det også tynne streif av. Det er et helt og fullt sammensatt filharmonisk orkester av tungemål, men ikke kastet verre hulter til buter enn at man forstår hverandre og kan komme på talefot, enten det nå gjelder en lun passiar på veikrysset, en drøftelse i krambua, en kaffeslaberas i Fiskarheimen — eller det gjelder litt kjefthruk på sjøen, når det blir knapt om albuerommet og næringsinteressene kolliderer litt for hardt.

Jau, jau, sann, det er «liv i lørvan» her, og et tempo som det lukter svidd av, så hett blir det i gjengene. Før fanden får snøret lauparskoene sine, er hele fiskeralmuen på morgenføret. Motorer som «moes», harker og småhoster alle vegne i fiskeværshavnene, det ramler fra ankerspill i aktivitet og fra kjettinger som hales inn — og så slippes flåten løs. Hold dere av veien, det blir trangt ute i havneinnløpene, alle stimer på, og merkelig at flaskehalsene ikke korkes helt til. Men nei, det glir og går unna. En må beundre manøvredyktigheten, der beregnes med sentimeters nøyaktighet, og de få, meget få sammenstøt som inntreffer, kan noteres på de hendelige uhells konto — hvis de da ikke bent frem skyldes en slompskytter som en helst skal ha seg frabedt i et selskap der ansvarsfølelse og førsteklasses faglige kvalifikasjoner samarbeider som et par sledemeier.

Det hektiske står i full blomst — om en kan nytte den vendingen. Her kan statsminister Gerhardsen spare seg sine talerstoloppfordringer til «godtfolk landsmenn» om å legge ryggen ytterligere til i produksjonen, på det at Arbeiderpartiet skal makte å få dratt lasset frem, som står med iallfall det ene hjulet i grøfta. — Fiskerne er oppe før morrasola får bluss på lampa og gløtter over austfjella, og arbeidsgnyet varer ved lenge etter at «dagsens auga» er sloknet vest over Lofot-odden.

Garn-, line- og juksafiskere gresser fredelig sammen på Vestfjordens beitemarker, de har jo i hundrer av år måttet avfinne seg med hverandre, uten at oppsynet — bortsett fra en og annen sjelden gang — behøvde å opptre i munndur for å hevde lov og retts bestandighet og makt. — Men notfiskerne ser disse gammelredskapsfiskerne på med «mistankens skjerpede blikk». De bent ut sagt liker dem ikke, ikke det fnugg nesten. En tilårskommet Tromsfisker, som sto og skrevet på en brygge, sa med rene ord at «disse nøten, di ause have' fritt for fesk, hvis di får drive på uhemma. Det kan dokker ta meg i handa på,» sa han og spyttet en klekkelig «Langaard» en tre alens lengde bort i sneskavlen. — Og det er, høres det ut for, mange som drar med den samme riva. Dokker trur kanskje, sier de, at Vestfjorden er uuttømmelig for fisk, men det er den nok ikke, og får 5—600 notbruk spille fritt noen vintrer, så skal dokker få sjå. Vi kan da legge oss heime og måkke sne og sperre kalveromper. — Fisken får ikke gyte og fornye sin bestand, sier de videre, før den ligger dau i saltet eller settes i kasser ned i skipenes kjølerom. Hvor skal det så ende annet sted enn i ødeleggelse og ruin.

Denne slags tale løper nå rundt på strømpelesten i Lofot-værene, og han står der, en Lenvik-væring, og sier at han kunne bli så forbanna over tilstanden, slik den nå er vorten, at han kunne gå ut av sitt gode oljehyre — for ikke å si skinn.

Alt har en overgang, sa reven da man trakk skinnet av den, og det er jo en gammel lekse i Lofot-fiskets historie, at de nye innslagene blir møtt med uvilje, og en

kan vel også si uforstand.

Andre synger på den tonen at nøtene er fremtidens redskap også på Lofothavet, og før en kvart mannsalder er gått vil det være snurpenota, og kanskje også andre slags angripende redskaper som dominerer på feltene langs Lofotveggen.

Vi er inne i en brytningstid for Lofot-fisket, derom er det ingen tvil. Torolf Kveldulvsønns, Raud hin Rames og Asbjørn Selsbanes træler og leikarer fisket med håndsnøre (juksa), javel, det gjorde de, og var de heldige «tøymet» de kanskje noen hundre stykker torsk i vinterens løp på båten, og så det gikk så bra så. Men vi atomalderens barn er ikke tjent med å tøyme skrei og være avhengige av dens forgodtbefinnende, vi må ta den med voll og makt, og det kan nøtene, de er på offensiven, de går ned til fisken der den har klumpet seg, — og viser den myndighet.

Reidar Carlsen er enig i at slik bør det gjøres, og han viser sitt seierssmil hver gang det innløper meldinger til hans departement om gode notfangster. Men hans partifelle Jens Steffensen er kanskje bare mellomfornøyd, eller knapt nok det, — ja, jeg vet ikke så nøye.

Tvers over alle meningsgrenser går Lofotfisket sin buldrende gang. «Sysla» ekkolodder og anviser, fiskernes studerer karter og peker seg ut gode ruter for neste nattsett av garn og liner, eller for notkast, og juksafiskerne er på pletten og lar sine jernsteiner gå ut og til bunns. — Riddere av «Lykkens prøve» er de alle sammen, og alle håper de å vinne prinsessen og det halve kongeriket. Torsken betaler godt for seg, den dør med ære og gir stor arv.

Og så skal vi eksportere på stor maner og fange heim mye god valuta. Kanskje det så kunne bli noen klyper Burma-gryn til en handsegrøt for skårungene. — En reduksjon i polvareprisene er vel ikke til å tenke på. — Men jamen har de ærlig fortjent seg en real dram disse 15—20 000 karene som nå legger kreftene til i kampen på Vestfjordfronten. — Den store brennevinsdagen i Lofoten har fra gammel tid av vært den 25. mars, men jeg vedder på den går til avholdsfolket. Gullet kan som kjent også betales for dyrt — og dessuten har ingen nå tid til fest og sjau — ikke her i Lofoten iallfall. Der skal fiskes alt det remmer og tøy kan holde, helt til de tomgytte, slunkne vårskråpene ugger seg utover mot egga og forsvinner i det store hav.

Og heim reiser fiskerne med sine lotter. Prinsessen vant de nok ingen av dem, men en strimmel av kongeriket ble det vel — for de aller fleste da.

Det skal vi håpe.

Nordlending.

Narvik, lørdag 31. mars 1951

Lofotbrev til »Fiskaren«:

Reveljen går for Lofotfiskerne.

Et glott inn hos fiskere som legger siste hånd på forberedelsene til Lofotferden.

Sørauststormen har blåst revelje, og vel blåst, sier fiskerne, vi har hørt og forstått. —

Og nå gjør de seg klar for vinterens Lofotfiske. — Det er forresten lenge siden de første forberedelsene tok til, alt i oktober, og enda mere i november og desember var det flittig husflid i hundrevis av Nordlandsheimer med binning av torskegarn, forsynlegging og oppsetting av nytt linebruk. Andre hender var i virksomhet med å bøte garn eller vøle om gamle liner. Alt skal være klappet og klart til skreien kommer. — Finpussen likesom tas etter romhelg og nyttår. Da skal sjøhyret overhales, og da får også fru husmor det travelt med å stelle i stand alt det som skal lennes og legges ned i vinterkostkisten.

Jeg gjør meg runder omkring i husene hos godtfolk fiskere, og her sitter en mann og måter til og bøter sin oljebukse; han saumer med torskegarnstråd i stoppenål og får det bra til, skjønt saumen er grov og uvøren. Siden setter han hele buksen inn med en slags olje. Men det er noe skitt til olje, sier han, den vil aldri i evighet tørke ordentlig og er klebrig som noe griseri den lange vinteren til ende. Nei, den gode gamle linoljen, det var rette slaget til slikt, sier han og beskuer sitt verk. — En annen i en stue har gummisjøhyre og bøter ved hjelp av lim, og får det både fort og fint til. Det er til slutt runde knappestore lapper oppetter begge bukselårene, men i baken er det en stor firkantet lapp, som skjærer ansikt, når mannen tar boksen på og prøver den under gang over gulvet. — I en tredje stue er mannen opptatt med å grime sine lærstøvler. De har ligget i sjåen siden i sommer, da han slutta seifisket nord for Senja, og her ser du, sier han, og holder støvlen opp, hvor musa har skamfert den. Og her, fortsetter han og løfter den andre støvlen i været, her skal du få se et hull så stort som en knyttneve; men javist, jeg måtte bare ha nådd henne, ho skulle fått seg en god dragar over snuten, snakker han biskt med sylen mellom tennene og haler i bekatråden. — Å det blir nok grimer som gjør tett, det er nok ikke første gangen musa har skamspist denne manns støvler, han har laget med å få grimen til å føye seg og falle godt til. De mus-spiste støvlene greier sikkert »ro« sitt vinterfiske like godt som mannen selv. — I en fjerde stue finner jeg seilmakeren, han har seilnålhanske på høyre hånden og skyter duk og tau sammen nøyaktig som slikt skal gjøres. Ja for selv i motoralderens tid er det nødvendig med i det minste ett seil, mesanen for å holde skøyten eller sjøldrageren til vinden under bergingen av bruket. Mannen her har 4—5 slike mesanseil han skal skyte, og flere venter han å få kastet inn av døren. Værst er det, sier han, at alle skal ha det fort gjort, helst på dagen og iallfall ikke seinere enn til i overmorgen, og seilmakeren gjør virkelig sitt beste, han sitter hele tiden lutt over sitt arbeide, syr og svetter og tørker med trøyeermet, så en kan se våte flekken helt opp til albuen. Det er tungt arbeid å skyte seil, hver gang den tykke trekantete nålen skal igjennom, må en bruke makt på den.

Kvinnfolkene baker og spinner, strikker støvlelester og sjøvotter, lapper og stryker og legger ned i den store ferdekisten med buelokk og jernbøyler i gavlene. Den kan romme all verden og blir tung å bære som en brøde, men så er det heller ikke småtteri til utrustning en slik Lofotfiskar skal ha med seg for sine tre måneders tur.

Forleden dag flyttet de første fiskere til været i Vest-Lofoten. Når Hellig tre kongers dag er forbi tar uroen og ferdelysten dem til gagns, da kan de ikke styre seg lenger. Det har alltid vært slik her i Lofoten, at når trettenhelgen er leden får de som en splint i seg, og så farer alle karsdugelige menn av huse, da måtte båtene gå, enten det nå — som i gamle dager — var under seil og årer, eller skyves frem av en skrue i enden.

Og går her kanskje ikke hardnakkete rykter om godt fiske nordenfor, på yttersiden av Vesterålen og Lofoten? Bladene slår det opp over 3—4 spalter og lager et skrik av det. Hva har en så å vente etter, få i båten og la oss komme avsted. Det er ikke lenger veien for en torskestim som har hastverk, fra Gaukværøy i Vesterålen til Reine eller Skrova i Lofoten.

Derfor! Klem på med støvlegrimen og oljebuksebøten, klem på med seilskytenålen og brødleivbakingen!

Fiskekjøperne gjør seg også grei, ordner seg med penger i banken og med fiskeflekkere på kai eller fartøydekk.

Det ryker alt fra de første rorbuskorstener, og snart ryker det fra dem alle, og hele fiskeværet er befolket. Og fiskeværenes handelsmenn har rekvirert større varepartier og har rustet seg med et ekstra sett betjenter og bryggemenn. Saltbingene er fulle, parafintankene står sprengt. — Men hvor blir det av sirupen, fiskernes sukker og søtgiver? Ja hvor blir det av den, enda to år etter freden? Det spør vi. —

Jo, her er bevegelse i alt, noe er i gjære, det er som en verden på gli. Ikke noe nytt, nei, det evig gamle og samme: et nytt Lofotfiske er i fødselen. —

Men borte i fjæren ligger han Sedolf på kne og klinker nye bord inn i sin lille motorbåts ene side. Søraustormen kastet den lille juleaften uforskammet opp mot en bergrøys ved le land i pollen og ramponerte den. Sedolf er leverroer i fiskeværet, d.v.s. leveroppkjøper, og uten sin båt vil han bli stående fast i sin næring som en Lots hustru. Han måter bord etter bord til og klinker båtsaum så det river en i ørene langt bort i pollengrenda. Da et bord revnet for ham og måtte erstattes med nytt, sa han: »steike heile sørausten« og da kjerringen hans, som var påholder under klinkingen, fusket med sin hammer et sekund eller to, var Sedolf fyr og flamme og var streng til henne gjennom et hull i båten: »Kan du aldri i evighet lære deg til å holle orntli på«, snerret han og er godt bitter over skaden han har lidt — og tidheftet.

Jeg vil spøke litt med ham og sier: »Det var da makelaus til revelje denne gangen, du Sedolf«.

»Ja, makelaus, det kunne klart seg med et mindre. Her ser dokker nå kor han har fore åt, heile halve båten skamslått og fordervet — hold godt på Nekolina. Eg vil ikkje ta i min munn ka eg tenke — hold på, hold på kjerring!«

Og Nekolina holder på og Sedolf klinker og får det til. Båten sikkert sjøklar om et par dager, og før blir det ikke spørsmål om å farte rundt på fiskeværvågen og samle lever og rogn.

I dag har sørausten slakket helt av. Det er nesten blankstille fjord. Reveljens siste strofe er dødd bort som et fjernt ljom mellom fjellene.....

Og så kommer skreien.—

O. B.

Og så er det Lofotfisket igjen

Det blir stor deltakelse av fiskere, men blir det også av torsk?

Herom er meningene litt meire delte. foreløpig.

Det var ei tid før jul. Fremme ved stueovnen står der en gamal mann og skrever og gjør sitt beste med å holde balansen, mens han med restene av sin tanngard gumler på en Langårds skrå Han har nok fått øye på meg nord i vegen, og no vil han vente her ved nova og slå av en liten prat med fremmedmannen. Gamle folk er alltid nysgjerrige, og han Per Jansa fornekter seg ikke, han heller, slik. Så prater vi da litt om været, og ka du meine om det skal bli en ny krig igjen. Ja Gud han forlate oss, skal vi no opp i den suppa igjen. Men så prater han i veg om anstundende Lofotfiske, ryster på hodet og er betenkt. Gamle Per har dårlige voner for d e t Og han nemner meg mange teikn og merker, som aldri har slått feil. Eg har sagt dæ mæ gluntan (sønnene), seier han, dokker skal ikke fare uskjøtten fram med store hyrer og kostbart bruk, for til vinteren blir det mest bare pinfeskje for heile Lofoten, dæ skal dokker tru meg trutt på. Men ser dokker, di bærre snøs åt meg, drar på fliren og estemer ikkje ka eg sei. Men eg skal sei dokker, at når gammel huin gjøy, då skal dokker høyre.

Det var Pers ord, og han vagget med hodet, spytta i snøen og var uutgrunnelig i sin visdom.

Jaja, no er det ved slutten av januar, og Per Jansa har iallfall til dags dato sine ord i behold. Det er bare elendighet med fisket, men det er ingen som ser så mørkt på situasjenen som han Per ved stuenova på Vasshaugen. I går kom fiskebåtene for Ballstad opp med nesten ingenting av fangst, og en mealders fiskar sa, at i de 37 år han hadde rodd fiske, hadde han ikke dratt sine liner så svarte som i dag.

På de to innerste stampene fikk hen bare, seier og skriver en torsk. Det kunne ikke mindre blitt, om eg hadde sett bruket i møkkerveita. Men trua god hadde han no likevel.

Og imens straumer fiskerne til fra alle kanter. Helgelenderne er for det meste kommet til værs allerede for noen dager sia, og nord fra banker skøytene seg fram med jamn fart Alt husrom er forlengst opptatt, og rorbumangel er det vistnok i de fleiste fiskeværene. Her trengs kanskje minst hundre rorbuer langs Lofoten for å kunne dekke behovet. Det seies at vinterens fiskeralmue ganske sikkert blir den største sia 1939. Fiskeredskaper er det jo no bra tilgang av, både for garn og linedrift, og fiskebåtene er holdt så noen lunne i «hevd», sjølv om en tydelig kan se, at fleire av dem er temmelig hardt nedslitt. Men imellom kommer der også «seilende» flunkende nye farkoster.

Fiskerne frykta til å begynne med for agnmangel, og som en veit blei der beordna og sendt sild over fra Island til norske lineangler både på Finnmark og i Lofoten. Men så kom storsilda under kysten på Møre og der nordover langs Vestlandet, så d e n sorgen blei snart slukket. Og no er det bare om også skreien kommer. Stemninga er akkurat no litt slapp, og det hjelper ikke på den at det heller ikke for yttersia er kommet noen fisketyngde av betydning later det til. Så no står vel han Gam al-Per ved stuenova og nikker og tenker: Der kan dokker sjå. Ka sa ikkje eg.

Så er det om trålerne skal til legges skylda for at torsken er så tynn i stimene og så forseinka i ruta? Fiskere fleist ser skjevt til trålerne, ja noen tar bladet fra munnen og seier med reine ord, at «di mått ha for beint tel helvetes». mens andre legger meire band på tunga si og er diplomatiske i sine ord, at «kem så veit, kansk,e di høyrer framtida til.»

No er det jo så, at der skal mange fisk hales opp av sjøen, før alle utgiftene er dekket, og en kan begynne å fiske for «seg sjøl» Det sitter garnbøtaran og skal ha si vinterhyra med omlag 1000 kroner til manns, noen kanskje 12-1400 kroner. Så er det for linas vedkommende egnerne med ei liknande vinterhyre; Kokkene er heller ikke billige folk, enten det no er en glunt eller ei veikje Du rikker dem ikke til ovnen og kasserollene under 7-800 kroner for vinteren. Og jeg må nesten med vedmod tenke på mi eiga tid som landglunt i Lofoten, da jeg, og alle mine kolleger »sotheksan», som vi kaltes, syntes vi var godt betalt med 40-50 kroner for sesongen, For å få slått 100 forsyn kreves der en utbetaling av 1 krone, å maske sammen et garn koster 12-15 kroner, og så videre. Penger, penger, de må trille i flom f ø r en kan få satt bruk i sjøen. Agnkontoen er også nesten på ei høgd med et gammeldags statsbudsjett. Jeg husker i fjor, det var på våren, jeg skulle bistå med et vinteroppgjør for en nabo, og tallene forferdet meg. Jeg hadde nemlig ikke hatt å gjøre med slike oppgjør sia i 1910. Da rekna vi bare i hundre som toppmåler, no er slikt bare vekselpenger å

rekne for. Jeg vasset til kness i tusentall og firesifrer. Og jeg måtte spørre: Men kan dokker få endene til å nå ihop? Hm, svarte høvesen og blunka litt lurt, du veit jo dæ Og så klappa han seg på trøylomma. Men så var det også storfiske i fjor vinter.

No kommer det an på i år. Der skal masser av fisk til for at endene skal rekke sammen til en aldri så liten knute av netto fortjeneste Og foreløpig kan han Per ved nova innkasere trumfen.

Men vinteren er jo ikke langt leden, ja ikke såpass fram på i tida av sesongen er vi kommet at oppsynet og politiet har tatt fatt. Sjansene er ikke tapt — på langt nær enda. Og nettop no ryktes der om fisk under innsig på yttersia, — Der har vi han, seier kallene, og trør seg varm i støvlene framme ved krambua i været, der de kan stå timevis og drøfte stillinga med kverandre.

Når fiskerne er kommet til værs er alle andre interesser lagt på hylla. No er det bare fisket og mulighetene for dette som drøftes — oppad vegger og nedad stolper. Temaet endevendes og tas fra alle sidene, det trevles opp, bakes ut til den tynneste leiv, og tygges så for 130. gang.

Men kan dokker skjønne at her ikke er såpas som en einaste boks melk å få kjøpt? Skal vi nøyes å terpe i oss svart kaffe heile den lange gud skapte vinter. Og er det ikke så, må jeg spørre, at melkproduksjonen er kommet så godt opp no igjen, nesten på førkrigsnivået. Men kor blei dæ av melka? Svar meg på det? er det gjengse spørsmålet — mellom fleire andre — en i dag kan høre i fiskeværene,

Det nytter nok ikke å spørre han Gammel-Per om dette.

Lofotfisket er formentlig, når dette leses i Senjens Blad, kommet i full gang. Drift på toppen kan begynne, om så i morra. Det er bare torsken (og melkeboksene) som mangler. Men torsken kommer nok — kanskje også boksmelka.

Lindor.

Fylket som gir et tversnitt av hele Norge

VI BESØKER DE «NORDLANDS BEBYGGENDE MENN»

Og finner at helt tilfredsstillende «går» gryta bare når båten «går».

Nordland er ikke bare Norges største og folkerikeste fylke, det er også det rikeste på variasjoner, skriver avdøde fiskerikonsulent Oscar Sund. — Det er i nesten alle henseender det mest representative såvel i naturforhold som i befolkning og næringsvegenes harmoniske utvikling og samspill. altså på en måte det «norskeste» av Norges landsdeler. Man kan i det store og hele si at Nordland danner et temmelig fullstendig prøvestykke av hva Norge yter og byder i natur og næringsliv. Den som kjenner bare Hedmark eller Finnmark, har et høyst ufullkomment kjennskap til Norge, men den som kjenner Nordland godt, vil ved reiser i andre landsdeler ikke lære mye nytt, bare variasjoner og gjentakelser av de grunnforhold som utgjør det nordlandske næringsliv.

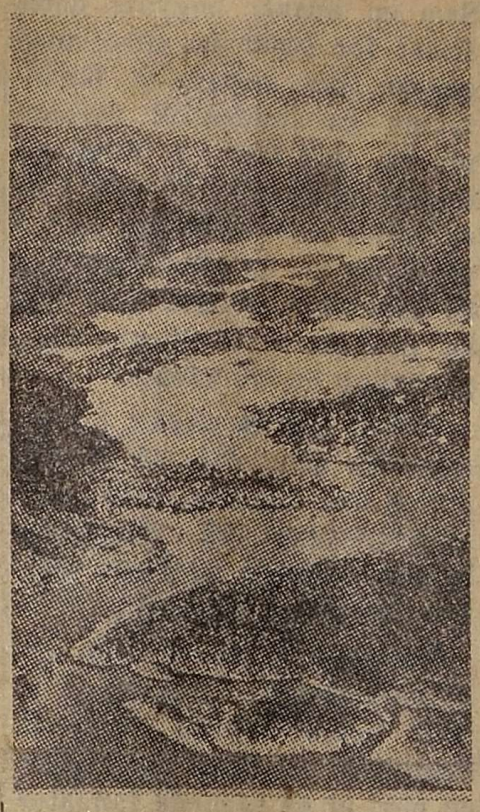

I Nordland finnes alle grener av jordbruk og husdyrhold, selv om det er fiskeriet som setter sitt sterkeste stempel på næringslivet og i en sådan grad at det i grunnen ikke er mange hus i fylket hvis økonomiske grunnlag ikke i mer eller mindre grad er avhengig av hva den «blå åker», havet, kan avtvinges, og fremforalt på den årstid da den givende jord ligger kvit og død.

Den allerstørste del av fylkets befolkning bor nær ved sjøen, på fastlandskysten eller på de tusen store og små øyer som utgjør en vesentlig del av det beboelige Nordland. De relativt få og korte dalbygder som fins huser ikke mer enn 7—8 prosent av innbyggertallet.

Et merkelig uttrykk for snart sagt hele befolkningen ligger deri at selve ordet «fiskar» som betegnelse for en særskilt stand først kommer i bruk i Nordland langt ned i det nittende århundre. De som utøver de forskjellige sesongfiskerier finner vi også i nåtida omtalt som «deltakere» i skreifisket, sildefisket osv., og før i tida, ja ikke helt fritt ennå, kalles en samling fiskere ganske enkelt «almue», d.v.s. «de alminnelige», de som er det som «alle» er.

I Nordland er det den intelligente, alsidige og foretaksomme mann som best slår seg igjennom, ikke nettopp bare den påpasselige, økonomiske og flittige arbeidskar, som er den rette mann f.eks. på Jærens steinfulle flater, på Solørs sandmoser eller i Trysils djupe skoger. Nei, den nordlandske fiskarbonde har oftest ikke anledning til å forutse sin sjanse, desto kvikkere må han derfor være til å skjønne og gripe den i farten, en kan vel si i forbifarten. Og den nordlandske fiskar erverver på sine ofte lange fiskarferder et geografisk vidsyn som gjør ham utålmodig med den sterkt lokalbegrensede synskrets som man ofte møter hos folk flest i andre landsdeler, og i andre land, for den saks skyld.

Hva er det så den nordlandske fisker henter mest av opp fra havet? Torsken kommer i aller første rekke, dernest kommer i verdi jordbruket. Så følger i verdi silda og kveita, seien, ueren, flyndre og hysa. Dernest kommer laksen og brosma, og sist langa.

Nordlandsfiskerne har, foruten sitt fjord- og kystfiske, sine mange, store og gode fiskebanker, regnet fra sør Sklinnabanken, Trænabanken, Røstbanken og Vesterålsbankene. Og så har han det en får kalle Lofotbanken, der verdens største skreifiske foregår.

Nordlands fjorder har i fiskerimessig henseende vesentlig interesse og betydning for feitsildfisket, og her inntar Eidsfjorden en særstilling. — Denne fjorden har ikke noen tydelig «terskel», den er 150—180 meter djup i hele sin lengde og fortsetter utover banken i en buktet renne på over 150 meter. Denne omstendighet må en ha lov til å anse som forklaringen på den regelmessighet hvormed silda søker inn i denne fjord. Om der ikke kommer sild inn andre steder, er det sjelden at det er ganske fritt for sild i Eidsfjorden.

Det er store verdier den nordlanske fiskar — med god bistand av fiskere fra andre fylker og distrikter — år om annet fører i land. — Vi skal her ikke komme nærmere inn på dette, men bare nevne at uten fiskarbåten og fiskaren, ville ikke bare Nordland, men hele Nord-Norge manglet det viktigste av sitt eksistensgrunnlag. La oss bare nevne noen tall, som forresten ligger mer enn 20 år tilbake i tida. Verdien av torskefisket var da nesten 33 mill. kroner, av kveitefisket vel 1 mill. kroner, av feitsildfisket nærmere 2 mill. kroner, og av andre fiskerier ca. 3 mill. kroner. Det blir tilsammen omlag 38 mill. kroner, mens jordbruket ved samme tid kastet av seg bare ca. 25 mill. kroner. Disse tallene er jo siden den tid blitt sterkt forskjøvet, verdien ligger i dag mange ganger over de her nevnte tall, men forholdet mellom jordbruk og fiske kan vel stort sett sies å være noenlunde det samme i dag som den gang.

Og fiskarbåtenes antall er betydelig større enn antallet av f.eks. ploger og harver i denne landsdel, noe som tydelig viser at det framleis er havet, fiskefeltene og ikke engen og åkeren som spiller hovedrollen i dette fylkes næringsliv. «Når båten går, så går gryta», er et eldgammelt ordtak i Nordland, som er ganske illustrerende for forholdet, slik det var — og er her nord.

Når — den forhåpentlig salige prest til Alstahaug, Petter Dass i sin ««Nordlands Trompet» kveder som så:

«Du Torsk maa vel kaldes vor
Næring og Brug,
du skaffer fra Bergen saa
mangen Tønd Rug.
den stakkels Nordfarer til Føde.
Skull Torsken os feile, hva
havde vi da,
hvad skulde vi føre til Bergen
da seilet vist jegerne tomme
herfra,

Når altså dikterpresten skrev disse ordene i sin «trompet», så visste han nok hva gyldighet de hadde. Og de har vel, stort sett, den samme gyldighet i dag. Ta fiskerinæringen bort fra oss, og gryta vil ikke kunne «gå» lenger, iallfall ikke på langt nær så godt som den — tross alt — har gjort det hittil.

Nordlending.

Den oljehyrte hær marsjerer mot målene

MEN DEN MÅ BLI FULLTALLIG

Kan du se forandringer til det bedre? Å jo, det kan du nok, om så bare med et halvt øye. Den er da også så påtakelig. Du husker de gamle fiskerhjemmene, sånn de var i alminnelighet, for, la oss si, en 30—40 år siden. Du fant ikke meget der av slikt som kan klassifiseres til det mer luksusbetonte. Ingen malte vegger, hverken i kjøkken eller stue, hverken i kammers eller loft. Svært enkle bord, umalte kanskje de også, noen pinnestoler, skyvesenger av aller enkleste slag, og mange steder på loftene fant du bare såkalte faste senger, det vil si de var plasert i en krok, slik at veggene kunne danne de to gavlene. Av kjøkken- og dekketøy fant du heller ikke stort mer enn til det daglige bruk. Gikk du så over til garderoben, fant du heller ikke der antydning til noen slags overflødighet. Alt var så enkelt, så spartansk kan en vel nesten si, og så vidt dekkende det aller nødvendigste. Maten var også undergitt den største sparsommelighet, i alle fall til hverdags.

Og allikevel kunne det være slik egen hygge i disse fiskerhjemmene. Du kom inn, du satte deg, og du trivdes. Det vor dog, i all sin enkelthet, et hjem for mennesker. Og der var gjestfrihet. Den gode ånd hvilte over det hele.

Fiskere flest den gangen hadde ikke råd, ikke utkomme til å holde noen slags stas. Det måtte klare seg med det nyttige og det absolutt nødvendige. Fortjenesten var så liten, den varä med sannhet sagt, så altfor liten. Her var det folk som slet i sitt yrke, kanskje mer enn noen andre, her var det folk som ofte satte selve livet inn i kampen for tilværelsen, vågde alt. Men ble så skamløst underbetalt. De førte mat i store båtlaster inn til landet, de var skapere av en stor eksport, de satte arbeidsliv i gang og holdt det vedlike i en mengde bedrifter, i tilknytning til fiskerinæringen. Men lønnen de fikk var i mange tilfeller hverken til å leve av eller dø av.

De var «bare» fiskere. De selv også brukte ordet «bare» når de nevnte det selv. Det var et arvet ord fra den gang, da fiskerne hadde det enda verre, og var enda mindre ansett.

I fiskeværene stod de med kontraktboka og hatten i handa og tigget etter litt kreditt. Fikk den kanskje, fikk den kanskje i k k e. De husene (rorbuene) man bygde dem, f. eks. i Lofoten, var i mange tilfeller under all kritikk, selv etter datidens krav, skrøpelige og trekkfulle, skitne og uten enhver antydning til «ytre bekvemmeligheter». Doet fikk en finne seg i fjæra eller under rorbugulvet, og den gamle grå stokkfargen var saktens god nok — til «bare» en fisker. Kort sagt, de sanitære forhold — men la oss helst ikke snakke om d e m. Kom husverten en meget sjelden gang på visitt, gjorde han den kortest mulig. Men han fikk nok ingen brann i sin samvittighet. Det var slik det skulle være — den gang.

Og fiskerne selv, de stod stort sett maktesløse. De måtte finne seg i å være en slags pariakaste, de måtte lære seg til å stå med hatten og kontraktboka i handa, og bære med seg de mange utmykende svar.

At de kunne holde det ut alt sammen.

Når det gjaldt prisene for sine surt ervervede varer, hadde de ingen hånd og makt over dem. De fikk seg betalt, en kunne fristes si etter andres forgodsbefinnende. Det ble nesten aldri til mer enn at den ene handa såvidt kunne vaske den andre, men svært ofte ble det ikke til d e t engang. Man ble stående fast i skyldbøkene, sank kanskje dypere og dypere ned i dem, uten utsikt til noen gang å komme seg opp til overflaten igjen, og ut av tvangstrøya.

Så kom omslaget. Det kom ikke bare stort, det kom godt også. Naturligvis måtte man krysse seg fram gjennom en frisk kuling til liten storm av motstand. Men gudskjelov for at fiskerne kan dette med å ligge på en storm, når de først er blitt oppsatt på det, og skjønner at her gjelder det om, her må det seiles alt det båten kan tåle. Og etter hvert gikk vinden mer og mer over til den beste børr.

Det er slutt med dette med hatten og kontraboka. Det er slutt med dette «bare» om en fisker. Det er slutt med at fiskerne selv intet har å si når det gjelder sine egne varepriser. Det er slutt med så meget av det som en før måtte finne seg i, uten å turde ta til gjenmæle.

Og kommer du i dag inn i fiskerhjemmene — ja, så vil du forbauses over forskjellen fra den gang du sist var der, for en 30—40 år siden. Også fiskerne har nå fått utkomme til å høyne sin levestandard, både når det gjelder innboet, garderoben — og den fribårne fram ferd. De kan også bygge mere romslig og vakert. De er kommet opp i likestilling, ut i en høyere og renere luft, og de er kommet seg flere trinn oppover på kulturstigen.

Alt dette ligger så åpenlyst i dagen. Alt dette vet vi skyldes, i meget vesentlig grad i alle fall, dette ene at fiskerne tok til å danne en kjede, at de tok til å gå den samme veien og i samme retning. At de k u n n e det de v i l l e, i kraft av en fast tømret organisasjon.

Og allikevel, tross alle disse klare og store framstegene, er det fremdeles noen fiskere som fortsetter med å gå i utakt, som holder seg utenfor ringen, som snylter på sine yrkesbrødre, rett og slett er det det de gjør. De vil gjerne høste, men de vil ikke så. De er ikke å finne på vårens marker, men om høsten kommer de for å hente sin part av avlingen.

Det er ennå et stykke vei igjen før fiskerne har nådd sine mål. De marsjerer videre. Men målene ville lettere og fortere nåes om alle, om de fulle hundre prosent av fiskere gikk med, aktivt og villende. Da ville det bli en hær som det stod den største respekt av og som kunne seire helt og fullt.

Neptunus.

Hamneutbedringen i Nordland — et langt lerret å bleike

HUNDREVIS PRESSERENDE HAMNEKRAV STÅR PÅ VENTELISTA

Mens fiskere og fiskarlag, amatører og vitenskap, dilettanter og sakkyndige — ja kort sagt alle som mener seg meningsberettigede og med skjønn på saken, diskuterer og debatterer og skyver spørsmålet seg imellom angående notfisket i Lofoten, uten å komme til forlik. skal vi her imens snakke om noe annet.

Vi har for eksempel liggende på ventelista flere hundre presserende hamnekrav bare her i Nordland. Det synes være et umettelig behov for havner i denne landsdel. Får havnevesenet stoppet «munnen» på ett krav, møter det like bak hjørnet et helt kor av nye krav.

Det var slik før i tida at fiskerne slo seg ned med grunnmur og syllstokker og med skorstein på taket der hvor de dengang fant det mest høvelig for seg å bo og å være. Hamna var det ikke så nøye med, blåste vinden sjøen opp til grovheter, dro man båtene på land og så kunne værgudene og sjøgudene og alt som ondt og ille var bare klemme på som de lysta. Båtene var vel bevart, der de stod oppe i fjæra eller inne på naustet.

Men så ble det jo med tiden andre «boller», det ble båter så store at en ikke kunne tenke på å trekke dem opp på land med bare mannemakt. Det ville ikke nytte alt det en ropte «sett-i-å-hå»!» og la sterke rygger og armer til, båten ville ikke rikke seg av flekken. Den måtte, værsåartig, ligge utpå, og så fikk en lite på framrei og fortøyning, men dessverre hendte det så altfor ofte at ankrene ikke klarte å holde taket, at kjettingene ikke klarte påkjenningen, eller at trossen tottsprang. Og så lå den kostbare båten der og ble smadret i stykker av brenningen, som ingen vett og forstand viste mot en stakkars fiskarmann.

Her måtte bygges ut til en hamn. Og så satte fiskerne seg ned med penn i hand og skrev krav til statens havnevesen, med mange underskrifter og med godt underbygde argumenter. Og det hastet. Vind og vær og sjøfare nyttet det ikke å argumentere med, og båtene gikk i fjæra, den ene etter den andre. Store verdier gikk tapt, drifta kom det i vase med og fortjeneste til kanskje hundre tusener av kroner gikk det utenom og heim med.

Mange hamner er de siste 40—50 åra blitt utbygget og gjort i forsvarlig stand, men framleis ligger det altså flere hundre hamnekrav, bare her i Nordland, og venter på å bli imøtekommet. De fleste av dem er påheftet ordet «presserende». Og det er så visst ingen overdrivelse at det haster med både den ene og den andre hamna langs med denne overmåte lange kysten mellom Melsteinen og fyrtårnet på Andenes. Og videre nordover gjennom Troms og Finnmark er det på samme viset, og den samme hamnenøda.

Det var slik på gammel tid, som nevnt, at folk og fiskere satte seg ned der det høvde dem som best, etter den tids behov og syn på drifta. Men ikke så langt unna kunne det flere steder ligge en så godt som fullt ferdig hamn. Om man nå flytta dit med hus og heim og med båter og børnskap? Jo, det ville saktens være en bra løsning, men folk gror fast på sine steder, de blir kjær i dem, om det så er bare noen snaublåste holmer og øyer. Nei, flytte vil de ikke. De vil ha hamn der de nå engang er, på fedres sted.

Etter siste krig var det som kjent mye på tale å flytte hele Vardø by over Bussesundet. — Det ville bety så mange fordeler. Jo, nå skulle denne byen, som det hadde kostet så mye å skaffe en noenlunde bra hamn, og som ikke kunne komme i samband med våre landverts kommunikasjoner, nå skulle den værsågod på flyttelasset og fraktes over sundet til fastlandet. Nei, sa Vardøværingene, vi rikker oss ikke av flekken. Det er her ute på øya vi har bodd i flere generasjoner, og det er her vi vil fortsette å bo og bygge, selv om hamna vår framleis ikke er så prima just. Og myndighetene måtte gi seg. En kan jo ikke godt ta en hel bys befolkning i nakken og kommandere den til flyttesjau.

Og som med Vardø, slik er det med så mange av mindre eller større steder ute ved kysten. Flytte, nei takksåvisst, det skal vi ikke ha noe av. Men skaff oss hamn!

Fiskeværet Nyksund i Vesterålen ligger ute i åpne havet. Det har nå fått en bra beskyttet hamn.

Jo, så er det noen da som pakker sine syler og saker og flytter, fra slike steder hvor en vet det aldri kan bli tale om hamneutbedring, hvor det aldri kan bli tale om elektrisk lys, kanskje ikke engang en skarve telefonforbindelse. Her er det bare en veg å gå: flyttevegen, og den fører da inn til et godt eller iallfall betydelig bedre hamnested.

Men ville det ikke i flere tilfeller vært både billigere og bedre med folkeflytting enn med millionbygg av moloer? Jeg skulle nesten tro det. Men folk nekter altså plent å flytte — fra de aller fleste slike steder så sant det kan være den minste von om hamneutbygging en gang i en ikke altfor blåfjern fremtid.

Og så pisker man på med sine hamnekrav og presser hamnevesenet og staten til det ytterste.

Hamnevesenets ca. 3 millioner kroner for hamneutbygging i Nordland i inneværende budsjettår, er ikke stort mer enn dråpen i havet. Og blir ikke beløpene til dette monnelig større i åra framover, vil de siste kravene måtte vente så lenge at vi i dag ikke kan øyne ende på ventetida.

For tiden er det fem større hamneanlegg under arbeide i Nordland. Det gjelder hamnene i Sandnessjøen, Bogen i Lofoten, og Stø, Nykvåg og Andenes i Vesterålen. På disse anleggene drives det med en arbeidsstyrke på noe over 200 mann, og det er meningen at arbeidet skal holdes i gang med omtrent samme arbeidsstyrke også gjennom vinterhalvåret, med unntak av de verste vintermånedene, da bare 120 mann vil bli beskjeftiget.

Av større anlegg som står for tur har vi Svolvær og Stamsund. Begge steder er det høyst påkrevet med hamneutbedring. Når haust- og vinterstormene blåser opp, må hurtigrutene — og selvsagt også andre båter — bå disse to trafikkmessig sett meget viktige stedene forbi, da ligger de der blokert, og det oppstår vanskeligheter på så mange vis.

Det haster her og det haster enda mer der, og mange steder.

Men når en hører at bare moloen i Bogen i Lofoten, som ventes ferdig i løpet av hausten, kommer på omlag 3,5 mill. kroner, og når en så videre vet at hele beløpet for dette — det 5. distrikt ikke er på mer enn 3 millioner, ja så behøver en ikke engang å ha gått framhaldsskolen for å kunne regne ut at før det siste kravet er blitt imøtekommet, er våre barnebarn sannsynligvis blitt tippoldefedre.

Jo, det kommer til å renne mye vatn i havet før det siste hamnekravet er blitt tilgodesett, og forresten så vil jo nye slike krav stadig dukke opp etterhvert. Det er et ginungagap å fylle her. Men fylles skal det — med tid og med år . . .

For ellers vil vi måtte høre om folkeflytting fra de såkalte utværene, så lenge både vi og våre nærmeste generasjoner lever og bor og virker her oppe.

En kan ikke unnvære hamna — nesten like så lite som en stasjonsmester kan unnvære klokka og signalflagget, eller som presten kan unnvære bi-

elen — og kjerringa kaffe-

kjelen.

Jo, midt opp i alle diskusjonene om Notfisket i Lofoten, prates her også mye om hamneutbygginga. Det går så altfor sent med den. Og selv om Vårherre kan være tjent med at hans mølle maler langsomt, så er ikke vi utværfiskere det, var det en skøyteskipper fra et slikt utvær som sa her forleden, og han mente det visst.

Nordlending.

Møringene, foregangsfolket blant våre fiskere

Nordlandsbrev til Sunnmørsposten

Møringene er kommet ganske livlig med i fiske og kvalfangst her nordpå. Som kjøpere av lofotskrei har de jo vært med her oppe gjennom aldri så lang tid, men som fiskere var de sjelden å se i disse farvatn.

— Det var notfisket etter torsk ved Lofoten som førte dem oppover, og de kom da ganske mannsterke. For bruk av nøter var noe de kunne og ville være med på. Og møredialekten har de par-tre siste årene vært et sterkt merkbart innslag i Lofotens fiskeværer. Nordlandsfiskerne syntes nok myndighetene i alle fall til å begynne med, var litt for rundhåndet med å tildele deres fiskerkamerater fra strekn. mellom Smøla og Stad lisenser for notfiske ved Lofoten, idet en reknet. som så, at lofotskreien den er no likesom v å r den. Men sa møringene det samme når nordlendingene kom sørover for å drive etter storsilda? Nei, det har en visst aldri hørt. De sa vel heller at værsågod, bare forsyn dere av sildefatet.

Er det da slik at møringene er mer romslige enn vi nordlendinger? Kanskje det. Vi nordlendinger vil i alle fall være noe for oss sjøl, og dette skyldes vel i første rekke at vi til en viss grad er blitt holdt sånn litt utenfor det øvrige land. Vi var etterliggende på mange måter, et slags anneks til landet sønnenfor Haraldssjøkråka. Vi måtte finne oss i å komme diltende etter, og det ergret oss så mangen gang. No skal jo dette søkes rettet på ved den storstilte Nord-Norges-planen som no skrittvis søkes satt ut i livet, men det er ikke fritt for at mange nordlendinger mener dette er mere skrik enn ull. De vil i likhet med tvileren Thomas kjenne på det med handa, før de tror.

Nåvel, nordlandsfiskerne gjorde seg fort fortrolig med at også møringene hadde sin fulle rett til å fiske i Vestfjord-dammen, for siste vinter hørte en lite eller intet om at fisken var nordlendingenes mer enn andres. Og dessuten var det mange nordlandske notfiskere som hadde lurt seg til å gå i notskole hos møringene, som i smug lærte seg knepene med dette for dem nokså fremmede redskap. Det var i alle fall en nordlansk notfisker som åpent og ærlig vedgikk, at hadde han ikke kunnet lære seg notfiskekunsten av en «søring», ville han ikke fått så meget som tobakkspenger ut av hele sitt fiske.

Men det er ikke bare torsken møringene vil dele med oss, også i småkvalfangsten er de sterkt med her oppe. Da jeg for noen tid siden var utpå Vestfjorden

med en slik nordlandsk «kanonbåt», pekte skipperen på den ene båten etter den andre og sa møringer, møringer, og jeg fikk det inntrykk at de var i flertall på feltet. Og er det ikke som pokker, sa skipperen videre, hvor de karene får det til å smelle, jeg tror Gud forlate min synd, at de lukter kvalen. Og så forteller han om dette dyktige folk, som han har møtt på de forskjelligste fiskefeltene i Davisstredet, i Vesterisen, på storsildfeltet og kort sagt hvor som helst hvor det var noe å hente opp fra havsdjupet. De er makeløse, sier han, og mens vi, billedlig talt, enno lå i reivene som fiskere, var de vokset seg utover alle hav. Som fiskere må vi erkjenne at møringene er de store erobrere.

Fin attest, synes jeg, og den er ikke staset til med flere superlativer enn de som bør stå der. — Jeg kom for etpar-tre år siden rekendes med min båt inn i nordlandsk fjordarm. Det lå flere mindre båter samlet der, og de holdt på med et eller annet. Vi gikk bort til, det var rekefiskere, og de var, alle i denne «klyngen», fra Møre. — Jo, det får en si, det er folk som ligger på været. Disse ordene ble sagt av en prest som hadde virket der nede i sitt kall. Der ikke en møring klarer bore seg fram og gjøre det levelig for seg, der er mulighetene lik null.

Vi skal bare være glad for at møringene kommer til oss også som fiskere. De virker stimulerende og de har noe å lære fra seg. Og romslige er de også. Det er løgn som er sagt på deres «bak», at de er nærige og småladne. I fjor vinter kom jeg ved en kai i et Lofotens fiskevær i samtale med en notskipper fra Sunnmøre, Hans båt lå akterut og leverte dagens fangst. Da jeg lettet på hatten og hilste for å gå, ropte han etter meg: Kom igjen, min gode mann! Har du bruk for en fiskekokning. Og det hadde jeg saktens. Værsågod leit deg en pen torsk i dyngen. Jeg så gjorde og fant fram pengepungen min. Han veivet den bort, og dess mer han gikk sjøl bort til dyngen og leverte meg to digre torsker til. Jeg gikk bort belesset med skrei og med sunnmørsk hjertelag og giverglede. Og dette var en dag han ikke hadde sittet videre i hellet.

Mørefiskerne skal være med også her nordpå, for det første har de sin fulle rett til det, og for det andre er dette nye innslaget av den største betydning, det virker på ymse vis ansporende.

En tromsfisker som var med en mørebåt på fiske ved Grønland to sesonger i trekk sa: De prektigste mennesker jeg har vært sammen med. Harde drivere var de, javel, men så skvære og reale, så uten smålighet og trangsyn, og med det rette hjertelaget. De brautet ikke, de besteg ikke tribunene og skrek, men som de kunne få gjort det som gjøres skulle. Og deres utrustning var gjennomført den beste som kunne skaffes. Ingenting var med «hang og slang» hos dem, sa han.

I vinter ble jo notfisket ved Lofoten en stor skuffelse, også før mørebåtene. Men velkommen skal dere være til neste vinter. Vårt hav og «vår» fisk er også eders, selvfølgelig er den det.

Skolpen.

Dengang det var krig om vanndråpene i Ballstad.

Forsbergs «viadukt» var en nødhjelp, og det samme er heiavannet.

Nu blir endelig vannspørsmålet løst på bred basis.

Det er ikke svært langt fra et faktum at Ballstad snart får sitt vannforsyningsanlegg, og i den forbindelse kommer der meg i øre en sprø, melodiøs salmodekontone fra en fjern fortid. Den passer til teksten om at «me skal koma om inkje so brott».

Vannforsyningene i fiskeværene i Lofoten er ellers et ganske trist kapitel, og Ballstad var i så måte ingen hederlig unntakelse. I Håttvika var det en eneste brønn, den var djup som et stort syndefall, med et rødmalt brønnhus, hvori en mekanisk innretning med en trerull, en kjetting og en veiv. I frostharde vintre svant vannet i dette fordekte hull inn til et minimum samtidig som det frøs til hele veien oppover og ble så trangt til slutt at en bøtte såvidt fant passasje. Her ved Hattvikbrønnen ble der utkjempet mangen dyst, når kokkene, de såkalte landglunter i flokk og følge kom med sine bøtter for å hente vann. Alle ville være de første til å få bøtta på kjettingkroken og veive rebare dråper opp fra avgrunnen. Gikk det ikke med det gode, ble neveretten straks satt og der vanket i tidens løp mye herlig juling ved det røde brønnhuset i Hattvika, med blå øyne, blødende neser, flerrete klær og feldte tenner. Det var konstant krigstilstand og rettferdigheten skjedde minst mulig fyldest.

Mer enn en bøtte hektet seg også løs av kroken og ble der nede. Og hva havnet der ikke ellers av saker og ting nede i det uransakelige dyp: treklomper, skitne sikspensluer, torskerygger, votter og sydvester, gamle støvler og hva som ellers var for hånden. Men de sanitære krav var før og omkring århundreskiftet ikke særlig hardt strammet, og godtfolk, fiskeres fordøyelsesevne var av en fantastisk høy klasse. Det var emaljerte maver dengang.

Banden ved vasstroa.

I Kremmervika kom der en liten bekk ned fra fjellet. Bekken var i og for seg god nok, i mildvær kunne den drive det til et lite bulder og var en vannforsyning av rang, men straks frosten begynte å skjære tenner falt bekken ynkelig ut av rollen. Like ved fiskeværsveien løp den ut på en troe, som var der til å sette bøttene under, og her var det en ikke mindre kampens arena, når det tok troa et kvarter eller en halv time å fylle bøtta. Alle landgluntene ville være nr. 1 med sine bøtter, og så hadde man det gående med slag og spark og spenn og gråt og tenners gnidsel. Kunne man ikke multiplikasjonstabellen, ble det dårlig eller slett ingen fasit. Den sterkeres rett satt i høysetet og banden holdt bare sammen når en voksen mann kom til og hensynsløst albuet seg frem til troa. Han fikk det hett nok, og det hendte slike respektløse personer parkerte med buksebakbota pladask på isen og fikk bøttene sine hivet opp på fiskehjellene eller ned i fjæra. — En aktet mann fra Vega, medlem av sin bygds forlikskommisjon, kom forbi engang som det gikk særlig varmt for seg ved vasstroa i Kremmervika, som det nu nesten bare dryppet fra. Bæretrær og bøtter, treklomper og frosne torskerygger vår tatt i bruk som våpen, og den omlag femten mann store guttebande gikk inn for et avgjørende slag. Død og snyte, ropte Vegamannen, då'er må da ikkje tyn kvarainner. Med ett var de femten sveiset sammen i en blokk, og jeg har aldri sett en forlikskommissær løpe så godt som han på Kremmervikveien en februardag i året 1903.

Ble vannmangelen altfor prekær måtte man smelte sne, men en slik fiskeværsne, særlig når den ble gammel — nåjå, den var ikke noe for et helseråd, men jeg hørte ikke annet enn at helsa holdt, bare i værste fall døde man — og da var det iallfall ikke vannets eller sneens skyld.

Her «måsta» gjøres noe —

Utpå tiden ble det motorskøyter og masser av dampskip som driftet for Ballstad. Vassnøden ble overveldende. Man hadde ved den tid der i fiskeværet en kortbent rund og jovial liten småsvenske ved navn Forsberg. Han var av profesjon nærmest visstnok kobberslager, men Forsberg så at her «måsta» gjøres noe. Så bygget han sitt vannverk oppe ved Reinesjøen. Ordinært legger man jo vannledningsrør i jorda, Forsberg la dem i lufta og laget en slags viadukt. Men det ble vann fra et «tjern» oppe i fjellet, og den vesle kobberslageren stod dagen og netter ved sitt provisoriske vannlås, puttet skillinger i lomma og agerte vannverksdirektør. Det var en god nødhjelp svensken her skaffet tilveie, men så døde han, og viadukten falt sammen.

Vann fra Heia.

I senere år er der anlagt et vannforsyningsanlegg med inntaksdam på Ballstadheia. Nu skulle det bli gode greier. Det holdt ikke hva det lovet — det lovet vel forresten ikke stort, et slikt anlegg på et fjell kan vanskelig bli lovende, — men det ble vist dyr nok. Selv i relativt milde og kjærlige vintre kan det på langt nær dekke behovet. Der står forbudt for uvedkommende ved tappepostene, og det er i det hele tatt ikke noe å «heie» for.

Storanlegg i emning.

Men Ballstad kunne ikke fortsette å leve i en konstant vintertørst. Vannspørsmålet måtte løses på en måte som noe er, de har lenge nok vært adskillig av en hemsko for stedets utvikling. Så er det at kommunen og staten går, skuller ved skulder, inn for saken, og nu er altså arbeidet i gang. Det blir et stort og moderne anlegg, og det blir dyrt, jeg har hørt nevnt 300 000 kroner — uten overskridelser.

Men så blir det også rikelig og godt vann, for folk og fartøyer, kanskje også til fiskevasking m. m.

Brønnen i Hattvika, troa i Kremmervika og Forsbergs sindrige «viadukt», borte er det altsammen, og der skal aldri mere oppstå noen vasskrig i Ballstad.

Br—.

BRANDULV I DAG:

Flukten fra utværene.

Gammelkara det var gutta sine som ikke var redd havet. De kom — ja så synes det — aldri langt nok ut til bremmen, der sprøyten sto ende til værs, når storingene av sjøbrott slengte seg med jettekrefter inn mot land og laget rene tordenskrall av lyd. Det var nettopp noe av fin musikk for gammelkaras ører. Havet var deres matforsyner og de holdt seg til venns med det, ja beint fram elsket det. Fant de seg tomt for ei stue og et naust, og et høvelig båtoppsett, grunnla de uten videre betenkning sin heim der, om det så ikke var andre naboer enn skarver på skittkvite berg, teist og krykje, alker og en og annen havertna. De ga en god døyt i telefon til å jabbe i, veg til å spankulere etter, og la bare både doktoren og jordmora, ja presten med være så langt vekk, de bare kan. Han tenkte ikke på sjukdom og slikt, han nybyggaren som slo seg ned ute i havskjærene i attenhundre og den tid. Det som det gjalt om for ham, først og fremst, var å ligge så nær inn på settene for line og garn som overhodet mulig, og han ville ikke ro flere åretakene enn strengt nødvendig, når han skulle ut med juksa eller dorga.

Slik så han situasjonen an.

No er det stor flyttesjau fra disse såkalte utværene. Her er ikke værendes, det er tusen umulig å bo her, sier utværsfolkene. De vil kjøre, de også, prate i telefonen, og gjerne også ta seg en tripp ender og da til nærmeste kinolokale. Og det er kanskje heile mila til doktoren og jordmora og presten. Er her så værendes!

Nei, istemmer alle vi andre også, vi forstår dokker så godt, sier vi med veger og telefoner og alle gode greier, dokker skal bare komme til oss. Og så river man og flytter villig vekk Det begynte visst nord i Senja, så dro smitten seg sørover til ytre Lofoten, og spredte seg så videre til Helgeland. No har faranga også nådd Vestlandet. Gården Vetvik i Bremanger er nettopp blitt avfolket, leser jeg. Tre familier tok forleden sitt pikk-pakk og flyttet til «leveligere» steder, heter det. Der sto de, disse husene, disse heimene på nordsida av halvøya, ut mot åpne havet, ikke veg, ikke telefon, — det gamle omkvedet. Men det var likevel noen gode, gasta gårder. På den ene av dem var det fødd opptil 16—18 kyr, 35 sauer og 50 geiter. No legges de øde, la skarvene beholde heile herligheita. De kunne ikke vente å få lys heller, der i Vetvika, elektrisk altså, og så skulle han søren bo der lenger.

Folk flytter i flokkvis fra havet, i Troms, i Nordland, i Namdal, og no starter de også på Vestlandet. Det er blitt den rene havredsel, ser det ut til, en hel liten folkevandring innover. så langt stykker av land rakk, nesten.

Men ute i Hermannsdalen i Vest-Lofoten sitter den eneste oppsitteren der framleis fast på tomta. Han lar seg visst ikke rokke. Her satt hans farfar og hans far, og tredje generasjons representant synes det er godt å være der ute i Hermannsdalen.

Og snakk om avbakelig sted, Hermannsdalen er det. Havet går rett på, hele verdenshavet, uten så mye som et skikkelig skjær til å fendre av for dets velde. Smått stell er det med landing også, og en lyt være kjapp i støvlene, skal en få bergbåt og liv, når sjøføret begynner å yppe seg, mens man er utpå etter ei koking fisk. — No tror dere kanskje at her er det i allfall gode jorder, det heter jo dal i endelsen av navnet. Men takk såvisst, Hermannsdalingene må ta praktisk talt hvert strå fra bratte fjelliene. Men der vokser graset ganske frodig, og det blir mat til både kyr og sauer, en pen liten buskap. Fin avdrott fra fjøset, og fisken står innpå båtstøa, så nesten. Man har aldri sveltet i Hermannsdalen, men bestandig hatt sine roms lige kår. Og så snakk om å flytte! La dem bare flytte, vi blir her vi — i allfall denne generasjonen til ende.

Han liker brenningsmusikken, mannen i Hermannsdalen, men jeg vet ikke om han alltid står på den beste fot med fjellet som reiser seg til den andre kanten. Det er et stygg bratt fjell, og vinters tid kan det stenge totalt. Da sitter folkene i Hermannsdalen «arrestert» mellom brølende hav og uframkommelig fjell. Men de roper ikke etter hverken doktoren, jordmora, presten, vegen, pærelyset eller telefonen. Det går en dag i senn, og engang, vet de, så bråner snø og is i fjellet, og havet, det velsignede havet, moderer seg både jamt og samt, når det har rast fra seg. Og så synger man med Ivar Aasen at når vårsol i bakkane blenkte, kan han ingenstad vænare sjå. Og vår- og sommersola kan skinne så forunderlig vakkert der ute, mens skarv tørker vinger, mens seien er «oppe» og det låter av et mangestemmig fuglekor.

Da står «Hermannsdalskjerringa» der og kneiser med sine nesten 1000 meter rett opp i været, ørner seiler rundt dens topper, bjøllekua med følge står ved fjøsdøra og jorter, mætte og melkedigre, og oppe i de saftiggrønne grasliene går saueflokken og napper seg munnfuller med rappe rykk.

Hermannsdalen, denne kanskje mest utsatte utværsgården, blir ikke folketom, ikke med det første i allfall. — Savn? Det er som man tar det til. Det er så mange savn også ved vegkrysser, under elektriske lyspærer, med telefonapparat på veggen, med doktoren og jordmora og presten som nære naboer, ja selv med kinoen og riksteatret og den politiske stortaleren like borte i svingen bare. Man kan vanskelig flytte fra savnene. De vil gjerne følge med, akkurat som nissen på lasset.

Nei, gammelkara det var guttane sine det. De hadde vel sine savn, de også, men de flyttet ikke fra dem, nei det fant de visst ikke umaken verd. Og så ville de være ved havet, helst der det braut innover og kunne synge opp med sin groveste bass.

Kystens ansikt skifter karakter i denne tida. Det ryker ikke lenger fra ovnsrør og skorsteiner der ute. Stier gror til, ingen bjølleklang, ikke et kuraut eller sauebræk, ikke lyden av en frisk og glad barnelatter.

Bare skarvene sitter på sine skittkvite berg — og de undrer seg kanskje over menneskers ferd, mens de tørker vinger etter siste «sjøværet.» — No er seien så fint oppe, og sist de var nede herute i «taren» var det flust opp av både småtorsk og flyndre, hyse og brosme, og kveite med for den saks skyld. — Men ingen som «ror» etter slikt no mere.....

Men det er fullt hus i lokalene. Og det ringer i tusen telefoner ....

Brandulv.

Fiskernes store

Nu begynner det – som i

Fiskerne på feltet.

Det synes næsten som verden holder på å falle av hengslene. Det blev under forrige verdenskrig sagt, og det var sikkert mange som fullt og fast trodde det, at den storkrigen det var sluttkampen her nede på jordskorpen, for å bruke et Hamsunsk ord. Nu skulde den evigvarende freden endelig komme. — Til stadfestelse av dette fikk man oprettet Nasjonenes Forbund. Det skulde være sikkert som yalelås: Nu var menneskenes ondskap lagt i lenker. Freden var ikke lenger bare alle gode menneskers fromme ønske, den var en realitet.

Men låsen og forsikringene holdt ikke den gang heller, og idag er vi ute i det samme uværet igjen, værre enn nogen sinne er verden oppe i alskens elendighet. Daglig skakes vi op av de mest rystende krigsmeldinger; bomberegn, minesprengninger, torpedoskudd, kanondrønn og maskingeværknitren, og meget annet «hyggelig» fra frontene, til lands som til vanns. Vi hører om folkemasser i evakuering, overfylte lasaretter, sjøfolk som stille går nedenom, og titusener av falne ved de forreste linjene. Avisene og kringkastingen har overskudd av stoff, verden er proppfull av redsel.

Midt op i denne Ragnarok setter det så i disse dager inn med en ny kamp, det langvarige sjøslag på den norske «nordfronten». — Nu er det kanskje nogen av leserne som setter store øine og skvetter hårdt til i stolen, og jeg iler derfor med å fortelle, at denne kampen hører til de mere fredelige, selv om den ofte nok kan kreve både mot og manndom, hård pågangsvilje og djervskap — og ikke så sjelden også ofre av dyrebare menneskeliv.

Det nordnorske skreifisket står nu like for døren.

Åh, gudskjelov, sier dere, er det bare det det gjelder!

Ja, heldigvis — men en hård kamp, en krig for næring og liv er det nu like fullt.

Ennu lenge før juleklokkene stemmer i har de nordnorske fiskere så smått begynt å ruste sig til felttoget efter vinterskreien. De setter sig i stand

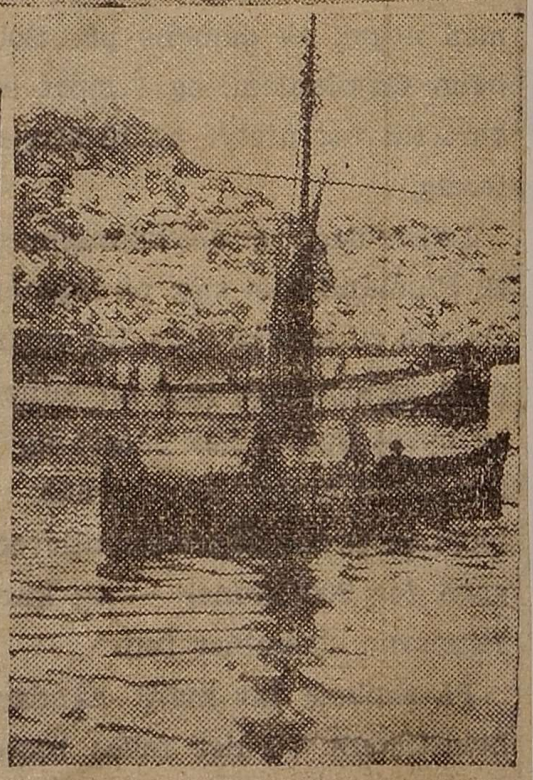

Den «siste viking» stevner inn på havnen. Det er ikke mange igjen av disse åpne færingene. — I bakgrunnen ser vi en søkklastet saltfiskjakt.

med redskaper, gjør sine farkoster sjøklare, påmønstrer mannskaper og er ute efter den nødvendige kreditt. Også en slik krig koster ganske mange penger. Og i romhelgen, mellem drammene og syltelabbene, prates der i hus og hytte, fra Helgelandsflesa i syd til Knivskjellodden i nord, om utsiktene for vinterfelttoget. Fronten er mangfoldige mil lang. Den

vinterfelttog.

alle år fra Arilds tid.

Må kvinnene til denne fronten iår?

strekker sig fra Bremsteinen nede ved Vega og så langt nordover iallfall som til Tromsøflaket, og det store spørsmålet for alle er dette: hvor vil tyngden av skreien sette under land? — Fra Arilds tid har Lofoten vært centrum for dette landets aller største fiske, derfor er det nokså oplagt, at det er på Vestfjorden ved «Lofotveggen» de store slagene, iår som ellers, skal utkjempes. Her samles det noget slikt som 25—30 000 mann, en hel divisjon fiskere, som bare har ett ønske og ett mål: å kunne knekke nakken på flest mulige millioner skrei. — For i tide å kunne skaffe sig rede på ved hvilke av Lofotens fiskevær skreimengdene særlig vil koncentrere sig, er det sikkert ennu mange nordlendinger som nyttårsnatten setter såkalt «fiskevatn». I gamle dager var det meget almindelig. Det foregår på følgende måte: Nyttårsaftens kveld, like før sengetid tar man et større fat og bolker det op med streker med passende mellemrum rundt hele øvre kant. I hver av disse bolkene skriver man så navnene på de ca. 20 fiskevær i Lofoten, slår så vann i fatet til det er blitt omtrent halvfylt og lar det stå i et passe opvarmet rum natten over. Til nyttårsdagsmorgen har det da dannet sig en masse blærer i fatet, så langt vannet rekker, og de fiskeværbolkene hvor de fleste blærene har dannet sig, der blir det også beste fisket den vinteren. Før i tiden trodde man like sikkert på dette «fiskevatnet» som på almanakkens aspektre. Og var han far sjøl i stua likegyldig med å sette «fiskevatn», sørget mor eller en av barna for at det blev gjort. — Også nyttårsnatten iår var det sikkert i mange Nordlandsheimer satt slike «fiskevatn». Det mystiske fatet var vel helst plasert under et bord eller en benk, for at ingen uvedkommende skulde få snusen i at her ennu rår overtro og slikt omkring i husene. Men fint er det med et slikt lite vink om hvor fisketyngden slår sig til, så kan en straks komme den på skuddhold.

Like over nyttårshelgen (6. januar) tar det så smått til å ryke op skorstenspipene på rorbutakene i Lofotværene. Det er fiskerne fra selve Lofoten som, først en efter annen, senere i stadig større flokker kommer til fiskeværene og tar sine respektive rorbuer i besiddelse. Når kirkeklokkene har ringt det nye året inn, har de ikke ro i sig lenger, disse lofotkarene. De er Lofotfiskets fortropper, som så snart været tillater det reiser ut på feltet med sine liner eller garn på rekognosering i Vestfjordens dyp. — Nordenfor, langs bakker og egg, i Senja, i Vesterålen og i Nord-Troms, og likeså på Lofotens ytterside, den mot Nordishavet, pleier vinterskreien gjerne vise sig allerede i slutten av adventa eller iallfall like over nyttår, men det tar den nogen tid, ofte optil flere uker å runde vestkanten av Røst-arkipelet og få svinget inn på de store og helt årvisse gytebankene på Lofotens innerside, den mot Vestfjorden.

Også skreien sender bestandig sine fortropper ivei, for likesom å undersøke terrenget, og i alle fjorder, langs alle sund og på alle øer og holmer i det langstrakte Nord-Norge sitter i denne årets første måned tusenvis av fiskere, og andre, og venter på de innledende «sammenstøt» mellem fiskernes og skreiens rekognoseringspatruljer i Vestfjordavsnittet. Straks de første pålitelige meldinger fra «fronten» foreligger om at nu kan slaget begynne, blir det liv og trafikk i farledene der nordpå. Fra syd og fra nord kommer de tøffende, skøiter og båter i mange slags fasonger, med skumsprøit for baugen; og det samme målet har de alle: kampplassen langs «Lofotveggen».

Omkring begynnelsen av februar er som regel hele flåten — og hæren — samlet, og så går det slag i slag til utover påsketider med a trekke op lubben vinterskrei.

Men Lofotfisket, og fiske overhodet, har iår et ekstra problem å klare. Mesteparten av den sprekeste ungdommen er forduftet fra bygdene og ligger her eller der på nøitralitetsvakt. Dette medfører at det kommer til å skorte meget på mannskaper til fiskerflåten. Nu, det er jo ikke annet å gjøre ved den tingen at gamlekarene som har lagt op, eller nettop iår hadde tenkt å legge op, får trekke i oljehyreuniformen igjen og dra til Vestfjord-fronten. Og de unge guttene, som ennu en vinter eller to til var ment å skulde holde sig hjemme hos «ho mor og kattungene», som man sier i Nordland, de må nok også, helt uventet, mobiliseres i disse dager før å settes inn i geleddene. — De kostbare fiskefarkostene kan ikke ligge ute av drift gjennem en hel fiskesesong. Det vilde bli loddret runin.

Nedskriveren av dette var i romhelgen på besøk hos en familie ute ved havkanten etsteds i Nordland fylke. Far sjøl i stua er nokså gammel alt. Omkring kyndelsmesse førstk. runder han sitt 66. år. Det er åtte år siden han «begav» sjøen og overlot den store gilde kutteren og hele fiskeribedriften til sine tre sønner. Men nu er de alle tre på «vakt», og på bukten rett nedenfor stuen ligger kutteren og dupper frisk og ferdig i småbåra innefter sundet. Ingen til å ta den laus i vinter kanskje? — Jo, gamlingen skal selv ivei igjen. Det er nok ikke råd for annet, — men jeg tror han gruet sig en smule. Bare han nu kunde skaffe sig det nødvendige mannskap. Men det blev nok brøk, mente han. Kutteren har fire dorryer og trenger således

ni mann foruten skipperen. Da det er mest mannfolklaust i hele grenda, ja i bygden med, står man der, nogen hver, og klør sig i håret og vet ikke sin arme råd. — Det er to voksne døtre og to svigerdøtre i det huset jeg nevnte. Gubben slår i spøk frempå om at de nok pent får trekke i skinnstakk og sjøstøvler og bli med på Lofothavet som «lotter». Og tre av de fire sa sig straks villig. — Fra spøk til alvor er ofte ikke så lang veien. Det kan derfor godt hende at det denne vinteren blir ikke så få «lotter» å se på fiskefeltene nordpå, og jeg borger for at de fleste av dem nok vil greie å fylle sin plass. De er jo vokset op derute ved havbremmet, er fortrolig med sjøens liv og luner, og er slett ikke skvetten av sig. Som de finske lottene kan sine ting i kampen på det Karelske Neset, vil nok de norske søstrene forsvare sin plass i kampen på Vestfjorden, eller hvor som helst det kommer til basketak mot skreien på den lange nordnorske frontlinje.

Ellers har jo de fleste nordnorske kvinner hendene nokså fulle i disse dager. Det er tusener av fiskeres mer eller mindre velforsynte kostkister som skal gjøres i stand før avreisen, og det skal gjerne være en krok eller en leddikk med noget ekstra godt der nede i den store kis[illegible] en slags nyttårsklapp fra [illegible] myk, varm og kjær kvinnehå[illegible] — til mann eller sønn. Og strik[illegible] kepinnene rasler og går uavbrut[illegible] i hver ledig stund. Karfolkene trenger skifte både av votter og strømper, støvlelester og pulsvanter. Alle andre klær, til indre som til ytre bruk, skal også gåes efter i sømmene. — Nei såvisst, januar er ingen dagdrivermåned i Nord-Norge hverken for karfolk eller kvinner.

Og så kommer da dagen for avreisen og avskjeden. Farkostene ligger der startklare med tendte motorer. Der håndhilses og ønskes god reise og lykke til med alt under fraværet. Ingen kan vite om de skal få se alle sine igjen. Vestfjorden har mange liv på «samvittigheten». Hver eneste vinter krever den sine dødsofre — ofte i hundrevis.

Så svinger båtene og skøitene ut fra heimhavnen og er snart blandet i det store trekk av farkoster — vintertrekket til Lofoten.

Br—.

Tønsbergs Blad

Lørdag den 2. mars 1940.

Tusset honoree
2/3-40

Ekspansjon til langt utenfor det „drivende garn"

Fiskerne skal utnytte sin del av Nord- Norges muligheter. Og det skal skje når det store byggeprogrammet for fiskarflåten er gjennomført.

PRAT PÅ BRYGGA MED EN NORDLANDSFISKAR SOM TROR PÅ FRAMTIDA

Jeg sitter på en kai et sted i Vest-Lofoten og spytter i sjøen. Sola er litt framme akkurat i disse formiddagstimene, og det kjennes godt å være til. Under kaien er tre smågutter ivrig opptatt med og fiske småmort, «tøyme», som de kaller det her nord. Borte i en fjære henter de seg marflo til agn, og det blir stor fryd der nede, hører jeg, hver gang en liten mort blir slengt opp av sitt element og lagt på kaiputa. Tidlig krøkes som krok skal bli, tenker jeg, og husker mine egne tidlige fiskeforsøk fra en stein ved straumen. Jeg var nok ikke mer enn fem år den gangen jeg dro min første seimort, av en fingers lengde omtrent, og marsjerte seierstolt opp til mor med fangsten — men fikk skjenn fordi jeg uten lov og tillatelse hadde våget meg ut på Halvkannessteinen, der jeg kunne slompe uti og bli tatt av straumen. Slikt måtte ikke gjenta seg. Men dessverre glemte jeg nok advarslen, fortsatte fisket i smug, og hadde til slutt en hel liten hjell av mortfisk bak om ene naustveggen. Siden lærte jeg å lese, og i den gode, gamle Jensens lesebok for folkeskolen, som vi brukte i mine første skoleår, sto der et lite dikt, som jeg fort lærte utenad, og husker den dag i dag. Det begynte slik: «Lille fisk bruk nå forstand, ser du gutten der på land, vokt deg for den lekre bit, som han slynger hit og dit.» Men fisken, som aldri fikk lært seg lesekunsten, kunne derfor heller ikke bruke sin forstand, en fersk og sprellende marflo fristet den over evne — og jeg fisket mange hjeller fullhengt av den fineste mort, tørket den og skipet den til Bergen med en fjælejekt. Og Bergen det var på den andre siden av en liten tjønn, ikke dypere enn at jeg kunne va over og holde et våkent øye med både farkost og last, helt til begge deler vel var framme ved Hagelsteins brygge, som var en gammel utgått og utrangert tresko. Når jeg hadde valt firmaet Hagelstein som avtaker for min fisk, kom det seg av at Hagelstein gjennom mange år hadde vært fars Bergens-kjøpmann. Jeg visste heller ikke om noen annen — den gang.

Og guttene driver med det samme i dag. De er neste generasjon i fiskarbåtene og på feltene.

Men nå kommer det en stor kutter tøffende vest i sundet, den stevner mot vår kai, bakker og legger til. Guttene der nede under kaiplankene bruker seg med sterke ord om denne forstyrrelse i deres drift, propellen har rotet opp sjøen og skremt all morten langt av lei. Fisket måtte innstilles.

Kutterens skipper er en eldre mann. Det er egentlig sønnen som har overtatt driften nå, forteller han, jeg skal bare hit som passasjer og for å få spylt lungene mine med litt sjøluft. Han setter seg ved siden av meg på tomkassen, finner fram snadde, og så koser vi oss og prater.

— Vi har jaget etter størja en tid, sier han. Det gikk ikke så dårlig, men så kom stoppen i leveransen, Italia var plutselig blitt overmett, og vi måtte slutte fisket. Nå går størja og boltrer seg her sønnenfor, uten at vi kan nyttiggjøre oss den. Det må gjøres noe her, skaffes også andre markeder enn snaut det italienske. Det er massevis av denne slags fisk i sjøen, og når det klaffer til, kan det bli en stor fortjeneste.

— Det er sagt, sier jeg, at størjefisket er overvurdert, at det trekker fiskerne bort fra andre lønnsommere fiskerier.

— Det er vel kontorprat det, sier fiskaren. I sommer f. eks. var det ikke noe annet slags fiske å ta seg til med, i den tiden vi hadde størja, og hadde ikke leveringsstoppen kommet, ville størja gitt riktig pent utbytte for de aller fleste som driver dette fisket. Bare skaff mere marked, så skal vi fiskere bevise at størja kan gi lotter — når den innfinner seg tallrik nok.

— Du driver notfiske her ved Lofoten?

— Var med der fra børjan ja. Det gikk flott i fjor, men skitt i år. Allikevel er jeg overbevist om at nota er framtidens redskap også her på Lofothavet. Det er bakstrev, av den vante sorten, når det allerede nå er sterkt på tale å få notfisket forbudt, eller så nesten det. Om en tøye tid kommer det sikkert redskaper som slår ut også nota. Utviklingen, også på fiskeriets område, har jo sjumilstøvlefart i våre dager. Med korte mellomrom kan avisene melde om nye redskaper. Nå kan silda som stikker ned blåses opp igjen, hører jeg. Det skal være en vestlending som har gjort denne oppfinnelsen, og oppe i Vesterålen har en yngre kar konstruert et nytt slags juksaredskap, som skal være helt ypperlig, sies det. Men det er de aggressive og aktive redskapene som hører framtiden til. Vi skal t a fisken, ikke l o k k e den.

— Men kan man ikke komme til å ta for meget?

— Langtifra. Det er jo en vise man lenge har kvedet på, at det mer moderne fiske beskatter havet for sterkt. Da den store utenlandske trålerdrifta begynte på bankene våre, var det mange fiskere, de fleste forresten, som mente at om ikke lenge kunne både de og trålerne sule opp, sjøen ville bli fisket tom i løpet av kort tid. Både erfaringen og vitenskapen viser noe annet. Naturen har for de fleste fiskesortenes vedkommende sørget for en ødselhet i formeringsevnen, som for alle tider vil holde oss fiskere skadesløse. Når vi vet at en enkelt skrei kan gyte et par millioner egg hver gang den gjør sitt barsel, da er det lett å skjønne at når millioner skrei gjør det samme år etter år, kan det aldri oppstå noen fare for fiskebestanden — selv med de mest effektive nåværende og framtidige redskaper.

— Fin båt dette, sier jeg og dreier litt på praten.

— Ypperlig båt ja, men så koster den også flesk. Godt og vel 120,000 kroner — med alt utstyret, vel å merke. Vi har tenkt å begynne småtråling med den, og naturligvis skal den på storsilda.

— Tønne i toppen, ser jeg.

— Den er nettopp kommet fra sin tredje tur i sommer til Barentshavet etter kval.

— Og det gikk?

— Fint de to første turene, den siste nå bare så måtelig.

— Hva mener du om det store byggeprogrammet for fiskarflå-

ten i forbindelse med Nord-Norge-planen, med en samlet investering til dette formål på 700 millioner kroner?

Det mener jeg er et utmerket program, — om det ellers kan la seg gjennomføre i sin helhet, har jeg ingen formening om. — Men det er klart at her er et stort behov for større og moderne utstyrt fiskarbåter. Vi må ta opp konkurransen på det åpne hav, og ikke bare være avhengige av de kortere sesongene, når fisken kommer under kysten. Det er som sagt fisk nok i sjøen til enhver tid, og det er en hel verden som skal forsynes med denne utmerkete mat. En kjent av meg som for noen år siden var på rundreise nede i Mellom-Europa, fortalte at det formelig vrimlet av folk som gikk med strumaposer, både her og der på kroppen. Jeg skjønner ikke hva det kunne komme av, sa han. — Skjønner du ikke det, sa jeg. De eter altfor lite fisk. Jeg har både lest og hørt, at der folk har lite fiskemat på bordet, går strumaen som en farsott, å kalle for. — 700 millioner til utbygging av vår fiskarflåte er vel anvendte penger, som kan amortiseres innen en rimelig tid. Kast et blikk på Norgeskartet, med tilhørende hav omkring. Vi har verdens største og rikeste «jaktterreng». Men vi må gå ut i det, ikke bare ligge inne i fjordene og sundene og oppe ved holmene og vente på at «terrenget» og viltet skal komme til oss. Reidar Carlsen traff det, da han under riksmessa i Tromsø sa de ordene, at Nord-Norges fiskere skal hjelpe til med å nytte ut landsdelens uutnyttede muligheter. Vi skal bygge landet vårt ut over de fjerne horisonter, langt ut over Storegga. Og der er det vår sak, fiskernes sak å være rydningsmenn.

— Du har jo også vært med på litt av hvert. Er det så at nordlendingene ødelegger Færøyfisket for sunnmøringene?

— Ka du førtæll! buser min kamerat på tomkassen ut på ekte nordlandsk. Øyelegg vi fisket for sunnmøringan?

— Det har stått noe slikt å lese i visse blad nå nylig, sier jeg.

— Ja, er det ikke makalaust hva visse blad kan få seg til å skrive.

Han får lese et av disse stykkene. — Hvis det er tilfelle at færøyfiskere blir avvist her i landet, så er det meget å beklage, det har ikke vært nordmenns vis å være ugjestfrie, og er det gjort slike bommerter, bør det straks bli rettet på. Det er ikke på den måten vi skal fremme og utvikle våre fiskerier, ved å sette opp bommer og vise tverrhet — og aller minst mot våre nære stammefrender, færøyingene. Men dette må vel rette seg snart — hvis det er så mye i dette som stykket her viser. — Vi fiskere og havets sønner er til hengere av den fulle frihet, de vide utsynene, de mest mulig hemningsløse ekspansjonstilfang. Dørene på vid vegg, fritt hav, fri konkurranse med det best mulige av båter og utstyr som kan skaffes. Det er veien, og det er den vi bør gå, ikke sitte med en nøkkel og en lås og være dørvakt. —

En ny mindre skøyte bakker inn til brygga. Folkene der ombord har det travelt, de løper imellom, handler i poser og kasser, stikker ombord igjen og kaster laust. Tøff-tøff-tøff videre. Båten skulle til deltakelse i blåkveitefisket nord i Vesterålen. Den er forsinket, og det er som motoren skjærer tenner, der den slår seg utover, og blir borte med skrog og lyd og det hele bak Teistholmene.

Så kaster også den nye fine båten laust.

Solen står allerede over Middagstinden. Det lukter stekt småkveite fra et nærliggende kjøkken. —

De små fiskerne under kaien er tilsvars igjen, hører jeg, med ferske marflo krøkt inn på elegant bøyde knappenålsangler.

Lykke til, ønsker jeg, for dagen og for framtida!

Og som jeg rusler opp over kaien med los av stekt kveite, nynner jeg den gamle lesebok-sangen: «Lille fisk bruk nå forstand — —». Men det nytter ikke med all forstand, så utspekulert som fiskeredskapene er blitt nå, så aggressive og så pågående. Guttene under kaien, med sine knappenålsjukser, vil om 8—10 år stå til havs i en skumsprøyt. De skal hjelpe til med å nytte ut landsdelens og hele landets muligheter — til langt utenfor det «drivende garn»....

Nordlending.

Mens en venter på vinterskreien

Lofotbrev til „Vesteraalens Avis"

Årets lofotfiske er i sin vorden, flere prøvesett er giort, men fangstene har til dags dato vært ganske beskjedne — i allfall her for Ballstad. En prøvefisker som forleden fikk bare 20 stk. blandingsfisk — oppsigtorsk og skrei — på to netters linebruk, ble så missmodig at han sporenstreks gikk hen og klavet bruket sitt opp. Han skjetterik skulle ligge og røyte opp børnskapen på et slikt ørbeinfiske. —

Som agn brukes småsild, visstnok fanget i Eidsfjorden, og den er saktens god nok, men når her ikke er fisk i sjøen, så hjelper det jo ikke med de delikateste delikatesser på krokene. — Imidlertid kunngjør akkurat ved denne tid trådløsen fra Røst at fiskerne der vest på halespissen av Lofoten er kommet i land med gode fangster av ekte vinterskrei, så rett no har vi den vel i farvannet også her lenger aust med landet. — Og fiskerne står i fjæra ferdige til å skyve fra stø og steinvor for å hente næringa i land. Alle som skal «ro» fiske i vinter er for flere dager siden flyttet til værs, og de siste av etternølerne sveivet opp motorene og ramlet avsted i går og i dag, så no er det bare spinnerokk-kjerringene, dukketøygjentene og gapstrekglunta tilbake her oppe i bygda — ja og så gamle avdankete kaller da, men tror dere ikke de likesom skal være med fremdeles på drifta — om ikke til annet, så til å stå vest for stuenova og glane i været og bedømme gehalten av det. De peiler drotten, avlytter sjøborturet, leser i nordlyset og registrerer giktrenslene i sin egen syndige kropp, så kan de gi værvarsler til i morgen og i overmorgen kveld, — og er det han Ol-Sivertsa med reumatisme med åseterett i hele skrotten og tobakksaus i hakeskjegget, så er han pålitelig som sjølveste geofysen i dens heldigste tilfelle. — Dokker gjær ikkje gruve for at dæ blir leværsvinter, selv om han har tatt bort snyen nett no, forkynner han Ol-Sivertsa, og legger skråa over til luvart. Dæ blir meir snv hell så dokker vel ha, når vi får Gjømån'n på lokta. Og så vet vi da det også.

Men er det noe fiskerne har respekt for så er det leværsvintre. Det følger bestandig så mye uvær med dem. Og no er de reist til værs for å fiske og ikke for å la seg blåse på skakke og på

skjeve av orkaner fra de respektive verdenshjørner.

Folk reiser ellers til værs i år med godt mot — selv om det mangler bot i oljeboksræva og oljeærmene trekker vatn som ei napprye. Det er da iallfall mat nok i kista, ekte kaffe på kjelen og nok stapp i pipeskolten. Så går resten som nesten av seg sjøl — ikke minst fordi en veit at no bærer det o p p o v e r, oppover og rette vegen med alt. Og så har de da trøsten i ordspråket: Kommer tid, kommer råd!

Det blåser frisk sørvest i dag. Det skavler godt innetter Vestfjorden og torsken har den beste børr, den kan segle for to skaut helt inn på Raftsundet — om den så lyster — og lage et moderne Trollfjordslag.

Vesterålingene er vel også på lett no for lofottur. Det var mange hadseløyinger her i Ballstad i gamle dager, ramsalte fiskere, dugende karer, og gode lotter fraktet de med seg heim ved sommarmål tide, mangen gang og fikk go'klapp av kjerringene sine for pene feskjegåva. —

Ja, dengang — —. Men no også! Å, livet er i grunnen bestandig det samme.

Tom.

Og så er d

Det begynner med kostkista og det ender ikke før etter påske.

Blir det bare vær, skal det nok bli fisk, sier fiskerne.

Meget lenger en manns minne rekker bakover i tida har det vært slik at straks trettenhelga var leden, ble det febrilsk uro i fiskarleiren — i første omgang ute i Lofoten. Nu var det på tide å få litt fart på stovlene.

Kostkistene som hadde stått bortsatt siden i april foregående år, fikk seg en grundig omgang med skrubb og såpevann, og ble så godt luftet etterpå for å få vekk all mugglukten. Og så var det å lenne og legge nedi alt som måtte til av denne slags utrustning, mat og klær — og glem ikke nåla og stoppegarnet, lefsebiten og Hoffmannsdråpeglasset. Alt dette var kvinnfolkarbeid, og sistpå kom mannen lurende med slumpen på en flaske av julebrennevinet, som godt innpakket i en sjøvott eller en strømpelegg ble oppbevart i leddiken. Velkomstdrammen, når man satt godt benket rundt rorbubordet, etter innflyttingen, måtte ikke mangle. Og skål glunta for et godt fiske.

Det er så meget man skal ha med seg til været, og ingenting må bli glemt, ikke den minste snørestumpen, garnbøtekniven eller fila til å kvesse sløvete lineangler med. Man forter seg både med armer og ben og i mens må tanken rotere og ikke klikke på et eneste punkt. Likevel hender det at kjerringa eller småglunten kommer løpende til fjæra, etter at der er skyvd fra land, og roper av full hals at dette eller hint «har dokker glømt». Det kunne være blengkaggen, hengesula, agnkipa eller sirupsflaska — selv om det nu ikke er så gale som med han høvedsmannen fra Aurvågen som glemte selveste messingtobaksdåsen og kompasset.

Det var heimeonn før man fikk fiskarfolket avgårde, og det første kjerringene

det nytt Lofotfiske igjen

Full fart til fiskeværet.

gjorde etterpå var å gå til hverandre, «lyne» på kjelen og prate om hva som var hendt. Det var stoff helt frem til «tjuendedagen».

Men fiskere flest er ikke ferdige til å bløyte bruket straks de er kommet til værs og har smattet og smakt på velkomstdrammen. Det er mange forberedende arbeider som først må gjøres unna før alt bruket med iler og fløyt og det hele er i slagferdig stand. Kanskje er det noe med båten også som skal ettersees og repareres, og maskinen, arbeider den perfekt?

De fleste vil helst også ha smakt på vintertorsken før de sjøl setter i gang, og det er alltid noen som er ute og prøver seg. Kommer det så en dag en bra fangst i land, kan det vel hende farten settes godt opp. Nu er «han» her med full tyngde, ser det ut til, og «han», ja det skjønner jo alle hvem er.

Kanskje allerede neste morgen ramler det løst, med «slag på skjold». En tre måneders uavbrutt kamp, uten permisjon eller annen slags avkobling er innledet.

Lofotslaget er begynt.

— — —

— Merker De noe til flyttesjau blant fiskerne? spurte vi en vestlofoting i går.

— Å joda, svarer han. De første er alt begynt å føre børnskapen ombord. På klæsnorene henger det rader av nystrikkede og nyvaskede sjøvotter og støvlelester til tørk, kostkistene er dratt inn på bislager og kjøkkener, der de står med åpne lokk og blir fylt av det vanlige vinterutstyret. Garnstenger står i strekk bortover markene, og til og fra går mannfolk med skinnhuene trukket godt nedover ørene, og har det travelt etter all dankdrivingen i langhelga. — Jo bevares, her er fullt opp av flytte-til-værs-stemning — så noenlunde etter den gamle gode oppskriften.

— Hva mener man om fiskeutsiktene?

— Du veit trua har man jo alltid god. Og jeg hører kallan snakke seg i mellom om, at blir det bare vær, skal det nok bli fisk.

Uer og steinbit er blitt store gullmakere.

Masser av disse fiskesortene langs den nord-norske kysten, men omsetningen må organiseres bedre.

Ueren var til for ikke så svært mange årene siden en litet påaktet fisk, den var anerkjent som en god matfisk på norske bord, men som eksportartikkel spilte den en helt underordnet rolle, ja egentlig var den vel ikke overhodet å finne blant våre eksportvarer. Når det gjelder steinbiten, var dens anseelse endå mindre, ja, var den ikke bent fram en foraktet fisk, akkurat som skate (rokken,) håbrannen, størja og andre mer «uedle» fiskesorter — den gang.

Det er ikke lenger siden enn at vi som i dag er kommet litt opp i årene godt kan huske hvordan fiskere, iallfall her nordpå, med avsky så steinbiten vri seg utenfor båtripa, og var det bra med annen slags fisk på linen, ble steinbiten ganske enkelt rykket løs fra angelen, før den var kommet over «korken», o gfikk seile sin egen sjø. Den var betraktet som verdiløs. Bare i nødsfall kunne man bekvemme seg til å skjære den i gryten, men det var med dårlig appetitt den ble lagt på tallerkenen og nytt sammen med poteten og sauetalgfettet. Helst ble den råskjæret og hengt opp til tørk, og spist som såkalt «skarpbit», var den feit, kunne den da smake godt, nesten som kveiterekling. Men masser av steinbit ble uten videre forsmådd av våre fedre og forfedre i fiskarbåten.

Så ille var det ikke med ueren. Men heller ikke den var noen særlig velkommen fisk, den ble solgt i tønnevis, til en meget rimelig pris.

I England og Tyskland var ueren, og i enda høyere grad steinbiten, en høyst uønsket fisk. Trålerne fra disse land kastet før krigen disse fiskesortene på sjøen i dyngevis fra sine trål. Ved større trålfangster av uer kunne havet i vid omkrets være rødt av flytende død fisk.

Men hunger er den beste kokk, sier et gammelt ordspråk. Tyskerne lærte seg siden til å sette den største pris på både ueren og steinbiten. Da det under okkupasjonen her i Norge etter hvert begynte å bli smalhans i «stabburene» også for fiskerne gikk for tyskerne både ueren og steinbiten ned på høykant. Med egne øyner så jeg flere ganger tyske soldater steike uer på panne i dens eget fett (levra), og karene satt rundt ildstedet og ventet med lengsel på at den gode maten kunne serveres. Vi nordmenn var nærved å «kaste opp» bare ved synet.

Det er ikke mer enn snaut femti år siden en nordlandsfiskar bante på all den ueren som en dag hadde bit seg fast på hans line. — Jeg fikk så mye «auår», sa han at den fløytet opp lina på en lang strekning, det var som en rød vei bortover sjøen, og dokker vil tro meg eller ikke, men jeg syntes tydelig se at det rødmet oppe i det nærliggende fjell. — Han kom med søkklastet båt i land. Så saltet han i tre tønner, men bare de to ble han av med, nesten for en slikk og ingenting, den tredje tønnen måtte han til slutt styrte på sjøen.

Det var den gang.

I dag er ueren blitt en stor artikkel, og en eksportvare av betydelig omfang. Amerikanerne skaffer oss et stort marked, så meget vi bare kan produsere, ja det er sagt dette marked er umettelig. Men de vil bare ha den filettert. — Uerfisket har framtiden for seg. Ueren er en stasjonær fisk, og den finnes i store mengder mange steder på passe djupt vann ved nordlandskysten. Så er det bare å sette i gang med fisket — og med filettering. Her ligger det utvilsomt store muligheter og venter på den nord-norske fisker. Det er blitt sagt fra sakkyndig hold at ueren kan komme til å distansere torsken som norsk eksportartikkel. Men uerfisket må da drives rasjonelt som trålfiske.

Nå klages det her nordfra, fra uertilvirkere at omsetningen går tregt på det innenlandske marked. Pakkerne kan derfor bare kjøpe uer i begrenset målestokk ,og store verdier går derved tapt. Det er det uelastiske prissystemet det klages over. Her må bli flere filettfabrikker, slik at all den store ueren kan bli skåret til filett, og den minste omsettes på hjemmemarkedet. Det er, heter det, et opplagt uholdbart forhold at et verdifullt fiske må innstilles bare fordi omsetningen ikke er tilstrekkelig organisert, og det rettes en inntrengende henstilling til fiskerimyndighetene om å ta opp hele problemet til alvorlig utredning. Uerfisket er av vital betydning for flere tusen mennesker fordelt over en lang kyststrekning. Og det kan bli valutaskapende i stort format. Det samme gjelder også steinbiten.

Disse to fiskeslagene er i dag — og i framtiden — meget betydningsfulle. Havet skjuler en umåtelig mengde av dem, og store markeder står klar til å ta i mot med åpne armer.

Nordlending.

Vinterliv i Vest-Lofoten.

Uværsbrev til Harstad Tidende.

Kjøper dere sno? Nei jasså, gjør dere ikke det? — Nå, dere har nok sjøl av den sorten. — Ja men her i Vest-Lofoten har vi overfylte lagre for tiden, sprengte lagre. Vi er fullstendig neddynget av snø. Det er det som er saken. Vi må skaffe oss utvei for eksport, til et eller annet marked.

Og vind har vi også hatt for meget av, altfor meget. Men som med vinden så er den, som dere vet, ikke akkurat lagervare.

Jo vi har hatt alle tiders uvær. Denne nordavindskongen, et eller annet sted ute i atmosfæren, slapp seg riktig laus her en gang i forrige uke. Først begynte han å blåse bare gjennom nesa, sånn litt pent og forsiktig, en god «segels vind», tenker jeg. Han ville vel likesom bare sette oss inn i den situasjonen som skulle komme, trene oss litt opp. Så er det at han ut på kvelden torsdag åpner hele kjeften og setter stortromma i gang, og da ble det vel noe til luft i alle lukene. Gamle kaller kravlet seg ut av dynene i bare underbuksene og gikk rundt i hele huset for å kjenne seg sikre på at ytterdøra og alle slagsvinduene var forsvarlig låst fast, og noen steder krøp kjerringer med samtlige sine unger ned gjennom lemmen til kjelleren, for å kjenne seg på den sikre siden, om så skjønt at stormen skulle få det innfallet å velte hele kassa. Ho Martina satt der nede fra klokka 24, til det nesten grydde av dag, og smått så ropte ho opp gjennom lemmen til han Sivert at han ikke skulle gå der oppe å risikere livet og helbreden, og smått så bad ho til Vårherre at nå fikk han vise litt skånsomhet og fare lempelig fram mot en synder i jordens støv.

Men han Sivert holdt det gående hele natta ovenfor kjelleren, han, i underbuksa og med de kalde føttene stukket inn på et par gamle «lertjæser» (og det er hans egne ord). Han ville da ennå en gang vise at han var et realt mannfolk, den gamle stymperen.

Alle steds fra kunne det meldes om hus som hadde rystet seg i sitt gode skinn. Tausa, ho gammel-Andrine, fortalte for mine egne ører, at heime hos dem hadde kasserolslokkene klirret på veggen over komfyren, og ho Olai-Nella fortalte at klokka 3 om natta ble vekkaruret kastet ned fra sin hylle over senga — slik rystet huset.

Og det skal være både visst og sant i alle måter, at det v a r en storstorm. Den forløp da heller ikke uten skader flere steder. I Borge for eksempel, ble flere fiskerbåter kastet opp i fjæra, der sjøen molesterte med dem og gjorde dem ubrukelige til fisketjeneste. Noen av dem kan repareres og settes inn i drifta igjen om en føye tid, mens andre har fått så store hull i skroget, at de får et lengere opphold på lasarettet. Noen sjøstak slo følge med nordavinden, og et av dem fantes det bare spredte rester av.

Så ble naturligvis det elektriske lyset, det fra Tennes vest i Moskenes, så ble naturligvis d e t borte, og gjorde stillingen dobbelt mørk og dyster. Og det er bare for små korte strekninger en fremdeles kan få seg en prat over strengen. Ja for telefon og telegraf er i villeste uorden. Massevis av stolper er gått over til horisontalen, andre står i vinkler fra 30 opp til 95 grader. Og hva som angår strengene, så vil jeg ikke nevne dem.

Og så vegene da, alle vegene, fra den vesle som kryper seg bort til gården, og til den som bærer Riksvegnavnet,, her ligger de så blokert som det overhodet går an, og vegvesenets vedkommende regner med et rydningsarbeid som vil strekke seg over minst et par uker, før det er så noenlunde i orden igjen med trafikken.

Store mannskap og snømåkere er mobilisert, og brøyteplogene med massevis av installerte Dieselhestekrefter ligger i selene, de også. Men likevel, som det går trådt og sakte med ryddingen. En dag, og det var forresten søndag, avanserte plogen og 14 mann bare godt og vel et par-tre kilometer. Når man så tenker på vegstrekninger på flere mil, kan noen hver regne ut hvor lang tid jobben vil ta.

Flere steder står biler — drosjer og lassdragere — nedsnødd på vegene. De ble overrasket av stormen. Undertegnede var med i en slik lastebil, en 4-tonner, som fikk stoppordre fra Nordavindskongen, hvis det da ikke var fra Gud fader sjøl. Jo, vi startet fra Ballstad sånn ved halv-fireogtyvetiden torsdag kveld, og skulle opp til Leknes. Snøfallet var alt i full gang og det blåste ikke så verst heller, men Ford-en svømte da med freidig mot gjennom snøen, og vi hadde det beste håp om å nå vårt bestemmelsessted. Bare en knapp halv mil fra Leknes kastet storstormen seg over oss. Den var av den sorten, dere vet, som er som sluppet ut av en sekk. Den formelig s m a l t til oss som en knyttneve, rystet i bilen og truet med å velte den over. Motoren og sjåføren bet tennene sammen og gikk på med den aller krommeste halsen. Det gikk på et slags sneglevis ennå noen favner, så stod heile greia bom fast. — Stormen var nå blitt «alle tiders» og snødrevet var så tett som en hardherdet huntonittplate — tror jeg. Hvor langt vi var kommet, viste vi egentlig ikke, men et sted i nærheten av krysssen for Haugvegen måtte det vel være. Altså bare noen mandige steg til nærmeste hus, og redning fra en forsmedelig undergang.

Og allikevel, allikevel, mine kjære lesere, måtte vi fire mann overnatte i bilen. Flere ganger pompet vi mot i bryst og bestemte oss for å forlate vår havarerte skute, men takket forsyne for at vi fant den igjen. Stormen pisket snøen slik inn i ansiktene på oss, at det var umulig å åpne øynene. Vi ville helt sikkert gått oss bort i «hør og hei» og blitt kjølelagervare på mindre enn et par timer. — Først med 6-tiden fredag morgen «heiet» det såpass i været at vi våget oss til en dyst mot stormen — og fant redningen. Da var vi halvt daufrosset.

Andre hadde lignende opplevelser denne natten.

Det er ikke så underlig at folk her ennå — et par-tre dager etter at det verste er over — snakker mest bare vær-og-vind-prat. Eldre karer og kvinnfolk disker opp med uværshistorier fra sine besteforeldres tid og fram til i går, så vi sitter så å si godt og midt opp i det også nå e t t e r stormen. Og de fleste er enige om at denne siste stormen kan katalogiseres blant de verste i siste 2—3 slektsledds minne. Og hva som angår snømengde er den uovertruffen, iallfall siden den vinteren da stua hans Ola Jylstring snødde totalt ned, slik at den høge malmrørspipa på taket bare stakk opp et par tommer som et slags periskop over snøhavet — og det var så meget som vinteren 1889.

Men dokker der borte i Sør-Troms vil altså ikke kjøpe snø hos oss, ikke om vi så selger til spottpris og gir høy rabatt. — Nei for dokker er så sjølhjulpen, forstår jeg.

Men overfloden den har nå vi da!

Juff.

Et møte på seiesjøen.

FINNMARKVÆRINGEN SOM VIL HEIM TIL GAMLE TRAKTER FOR Å «KJØRE I GULLVOGN.»

Det er sommer og sol. Jeg tar min båt og ror meg en lang tur i den stille kveld. Jeg kommer ut til de ytterste holmene. Måser og terner og krykjer skriker og holder stor alarm. Seien har fin åte, den er oppe og det koker i sjøskorpa. Men også tyvjoen er flittig på ferde og sikrer seg sin part av maten, denne alle steds nærværende «Gjest Bårdsen.»

Det er kommet en båt før meg til «klakken». Og i båten sitter det en gammel mann og steller med sine to dorger. Seien biter godt. Sannelig blir det bra på oss også fra dette matfatet. Og gamlingen er rapp med dorgene. Han kan kunsten, skjønner jeg. Det er klubbsei og den fineste fiskemat en nå sommers tid kan ønske seg. fiskar og hilser på ham. Han viser seg å være fra Finnmark, fra et lite sted litt vestenfor sjølveste Nordkapp. Tyskerne tvangsevakuerte ham. Han kom hit ned til Nordland, og her fikk sønnen seg en kjæreste, forteller han, er blitt gift og har satt fot under eget bord — der sør i vika du ser, sier mannen og peker med hatten. Og dermed så vart nå jeg også værendes her. Men jeg lenges rett mang en gang til mitt kjære Finnmark. Nei, intet er som Finnmarka, sier han, svart om hausten og vinteren, javel, det er den riktignok, men så evig lys den lange vår og sommer, og da lengter jeg meg småsjuk. Ikke for det her er bra nok, her nede hos dokker også, det mankerer ikke noe på det, men nei, Finnmark er

Så med ett søkker seien seg, og vekk er den som på kommando. Både vi to fiskere og måsene sitter litt flaue. Og fuglene er blitt stumme. Herligheten var så kortvarig, men slik er seien, full av innfall og overraskelser.

Godt. Jeg ror bort til min mednå Finnmark — det sier alle vi som er «barnefødt» der oppe, legger han til.

— Og du er fiskar framleis på «din hals», skjønner jeg.

— Fiskar ja, jeg er ikke noe annet. Det er jeg vant med fra barnsbein. Det var båten og fisket hele veien.

— Men de store fiskeriene har du vel slutta med?

— Ånei, var det likt seg. Jeg var da på Lofoten i vinter som hyrkar, eller leikar, som dem kaller det. Nei for jeg ville ikke koste meg bruk, så gammel som jeg er vorten nå, derfor så hyrte jeg meg.

— Og hyren den var bra vel?

— Skulle meine det. Jeg fikk utbetalt 1200 kroner for de få intervekene. Ja er det ikke makeløst til priser på alt nå. I min ungdom var jeg også et par år leikar i Lofoten, men da måtte vi nøye oss med en hyre på et par hundre kroner, og syntes sannelig det var pene penger.

— Men så er jo også utrustninga blitt mange ganger dyrere, for eksempel oljehyret.

— Ja du store verden. Jeg måtte kjøpe alt nytt i vinter, oljebukse, oljetrøye og sydvest, og vet du hva det kom på i alt — 58 kroner og 40 øre. Og det samme kostet i «gammeldagan» bare 12—15 kroner. Et par støvler vil jeg ikke snakke om, de er jo nå verd sin vekt i gull, snart sagt, som man sier. Før i tida kunne en få dem for 16—18 kroner. Nei prisene, det må dokker ikke snakke om.

— Skal du ikke en tur oppover snart til ditt kjære Finnmark?

— Jau, i august, i begynnelsen av august, vil jeg rive meg laus og reise dit opp en vending. Det er just finaste tida der. Da ruller solskiva seg fram austetter natters tid på horisonten der langt ute, det er nett som du ser ei gullvogn kjøre. — Nei, Finnmark er makelaus. Og så nærerikt som det er der oppe. Fisk i havet like utafor land heile året rundt, all slags fisk. Når jeg hører sagt eller ser skrevet at Finnmark er så fattig, da blir jeg så forarget. Finnmark er ei gullgruve, rett og slett ei gullgruve, sier gamlingen og snakker seg varm.

— Ja, og der kan dere altså i august kjøre i gullvogn.

— Jau seidå, ler han, det kan vi altså også.

Men plutselig så kommer seien opp igjen. Fugleskokken letter, aloen begynner, og vi får fort ut dorgene. Og vi gir ikke opp før det er et par timer over midnatt, men da har vi også dratt «kokning» for mange husstander.

Og de siste par timene har også «Nordlands-nattsola» rullet på horisonten.

— Der kan du bare se, roper jeg over til min kamerat, vi har gullvogn, vi også.

— Ja, men ho er mykje finare i Finnmark.

Han er ikke til å komme noen vei med denne Måsøyværingen som er blitt omplantet til Nordlands jord og sjø på sine gamle dager. Finnmarka er «über alles» for ham.

Nordlending.

Kystens folk og ansikt - Av redaktør

KYSTENS FOLK og kystens ansikt overhode har det i den siste tid vært skrevet adskillig om i dagspressen. Fiskerne utgjør jo en vesentlig del av kystens folk, og fiskerne har det såvisst ikke helt bra i våre dager, som helhet betraktet, hverken vestpå eller nordpå. — Fra mange hjem kommer det meldinger om åpenbar nød, og i tusener av andre hjem ute langs den lange grå kyststripen er det vel bare såvidt at nøden holdes utenfor dørstokkene.

Fiskerne er i sin næring henvist til havet; men havet er meget lunefullt både med hensyn til vær og vind som med gavene. Det kan gi overdådig rikt, men det kan også lukke sine porter — og så står fiskerne der og vet ikke sin arme råd. Utgiftspostene er der, de trekker renter og krever avdrag, til bankene som ydet lån til farkoster og maskiner, og til kjøbmennene som gav kreditt til utrustning av redskaper og til proviant for turen — og mat for hjemmene — så lenge. Holder havet stengt, kommer lensmannen for å gjøre sin plikt. Saldoene rauser den gale veien, man balanserer på falittens rand — og nøden, frekk og grinende, kommer steg for steg mot kjøkkentrappen.

Nu har jo riktignok det offentlige drevet nokså lenge på med å skulle hjelpe, men det synes ikke å monne stort med denne hjelp. Det er — jeg holdt på å si kastet ut av vinduet — noen millioner kroner til bidrag av forskjellig art til fiskerne i de siste årene, og til *noen* hjelp har vel denne veldedighet i «kronerulling» vært, men noen varig bedring av stillingen langs kysten har dette bidragssystem ikke kunnet skaffe. Auksjonshammeren henger truende over hodet på tusener av fiskere idag som før støtteordninger og alskens kunstige «tiltak» blev satt i verk. — Fiskerne selv har også i ganske stor utstrekning satt sig i bevegelse for å forsøke å få lenset den synkeferdige båt. De driver for tiden på med å organisere sig (forslag om tvangsorganisering er jo også på trappene), og tror *der* å ha funnet en form for selvhjelp som kan bære frem. Og de er lovet støtte av Den faglige landsorganisasjon, så sant de bare vil gi sig helt og fullt under dens beskyttende vinger.

Nu er det selvsagt langt greiere med organisasjon og tariffer og litt konflikt eller streik i et knipetak hvor det gjelder industriarbeidere og folk som er beskjeftiget i jord, skog og jern etc. Her har man jo mere konkrete motparter å holde sig til. Anderledes blir forholdet når det er tale om organisasjon av fiskerne. *Deres* motpart er jo i første rekke fisken i havet, og den nytter det såmen ikke å få oprettet tariffer med, gå til streik overfor eller argumentere med i det hele tatt. — De utenlandske fiskemarkeder kan vel en organisasjon av fiskere heller ikke rå noe større med, så det vil eventuelt bare bli de mellemliggende felter i denne næringsvei organisasjonsapparatet kan øve innflytelse på, *hvis* det kan da, slik at det blir til fordel for fiskerne, uten samtidig å skade viktige organer og funksjoner innen tilvirker- og omsetningsapparatet.

Den unge fiskerorganisasjon har allerede kunnet vise betydelig aktivitet. Den har fått det til å småregne med resolusjoner *for*, protester *mot* og henvendelser til styremaktene om en masse rådbøter til beste for standen. Maskineriet er bra igang, men fremdriften synes — hittil iallfall — ikke å stå i noe som helst rimelig forhold til vedtakenes masse og larmens omfang. — Kystens ansikt er like grått og gledesløst og har like tungt med å få smilet frem som før. Vinningen — om det er noen — går vel bort i spinningen, og det er derfor mange både blandt fiskerne og utenom deres rekker som spør om det kanskje spinnes fra den gale enden.

—o—

I denne tid skulde jo normalt de store torskefiskerier nordpå, og da fortrinsvis ved Lofoten være i full gang. Og igang er de jo også forsåvidt at fiskerne er samlet og holder driften gående så langt været tillater. — Men for et nedslående billede av elendige resultater og grå motløshet er det ikke man møter i Lofotens fiskevær og ved Vesterålen, Andenes og Senja i disse dager. Et kystens ansikt lagt i dype bekymringsfulle folder.

Sesongen for Vesterålen og Senja er allerede ved å ebbe ut for denne gang, og for Lofotens vedkommende er den alt kommet omtrent halvveis, men fra alle steder og alle fiskefelter heroppe hører man de samme forstemmende klagemål: ingen ting utrettet til gagns for det daglige brød og for de mange forpliktelser. — Vinteren hittil iår har artet sig som en sammenhengende kjede av uvær. Straks kulingene av sydvest har løiet av, har vestenvinden og nordvesten vært klar til utrykning. Sjøen har gått svær, og fiskerne har måttet gjøre landligge. De ganger fiskerne har kunnet trosse Guds vær og vind og røktet sine red-

kystens

Ola Berg.

skaper, har havet vist sig påholden som en gnier. Det har vært meget glissent mellem torskene både på linenes angler og i garnenes masker.

—o—

— — Borte i Lofotværene står fiskerne i flokker og drøfter og diskuterer situasjonen. Det er snart ikke stor plass for optimisme og bra humør, nei, det er så grumset og mørkt som det kan være. — Det er slikt tungt sig på støvlene der de rusler, karene, frem og tilbake i værenes veier for å hente sig litt mere kreditt på kontraboken hos handelsmannen og litt lysning i sin pessimisme hos kamerater og «lidelsesfeller». — Men hvor tar man sol fra med en tykt overskyet himmel. —

Og allikevel, selvopholdelsesdriften er fremdeles og tross alt levende og ganske sterk blandt denne store fiskeralmue. Motgangen og nordvestrokket får ikke så lett slått bena under denne oljehyrete hær av gedigne mannfolk. Man finner frem både det ene og det annet eksempel fra farne tider i Lofotfiskets historie, da stormene raste og Vestfjorden syntes å være fisketom som en badebalje til et godt stykke ut i mars, og allikevel hendte det at sesongen kunde avsluttes med pene lotter og greit opgjør både hos væreieren og andre som hadde vist vindskibelighet med kreditt og støtte for en slunken pung og en botnskrapet kostkiste. — Fiskerne har — gudskjelov — denne levende, blodrike tro som ingen kuling får blåst helt fra dem og som et fiskeløst hav aldri totalt kan knekke. Den er et av deres største aktivum.

Borte i en klynge for sig selv, i ly bak en bred bryggevegg, står syv-otte karer av den gamle «skole». Det er Lofotveteraner fra Helgeland og Salten, fra Lofoten, Ofoten og en enkelt nede fra Namdalskanten. To av dem bærer langt, sterkt gråsprengt skjegg. De tygger skrå alle sammen og spytter brunt ned for sig mens de prater. Og de har vel sagtens noe å prate om, disse gubbene. En av dem er nu i Lofoten for 62. gang, sidemannen hans er i vinter igang med sitt 57. skreifiske, en tredje kan notere vinterfiske nr. 55, mens en fjerde «bare» er ute på sin 50. Lofottur. De fleste av dem «ror» fremdeles fiske, d. v. s. de holder sig standhaftig til den åpne nordlandsbåten med årer og seil. Konservative karer som ikke fjaser sig bort i eksplosjonsmotorer og parafin og messingpropeller på sine gamle dager. De har sine mange oplevelser å betro hverandre, gode fisker og magre fisker, rene dauår og gylne tider da havet gav til overflod. Seilaser i storm med hvelvete båter og mange som blev derute i «fiskebygden». Dristige og djervt utførte redningsdåder, da draugen blev fravristet sitt bytte — og varmende minner om hjemkomst frempå vårparten med en velspekket tegnebok på barmen under den svettestive ullskjorten, og kona med barneflokken møtt frem til glad velkomst i båtstøen der hjemme. — — — Ånei, de mangler nok ikke temaer disse Lofotveteranene der borte i livd bak den brunmalte bryggeveggen i Balstad.

Med sitt gråhvite skjegg, sin flintskalle og sin bøiede rygg kommer de igjen og igjen til sitt Lofotvær når nyårsklokkene god og vel har ringt fra sig — hai sydligst fra Helgeland som hai nordligst fra Troms. De kan ikke undvære Lofoten og livet på Vestfjorden, men tar trøstig fatt på den lange reis midtvinters mec sine giktiske smerter og sine rin nende øine — men med ungdom melig mot og lysegrønne forhåp ninger, som den første gang de drog ut som skårunge. —

Men et engang friskt og fyrig innslag i Lofotens fiskerliv er der ikke mer: staværingene fra Trøndelag med sine lett kjennelige båter og sin egenartede dialekt. Det var trauste karer og dyktige fiskere disse langveis fra kommende mannfolk, som snakket et «fremmed» sprog og som gjerne holdt sig litt for sig selv.

— De siste staværinger nedskriveren herav så i Lofoten som fiskere var to båtlag som rodde fiske i Nusfjord for ca. 35 år siden. — Det var sindige folk, som ikke hadde det med å løpe fra sig selv. Dager med rusket vær, når høvedsmennene gikk på utkikshaugen for å «sjå han an», tok staværingene det med ro og tilsynelatende likegyldighet. De var sjelden blandt de første til å fare ut, om sjøværet var tvilsomt, men hadde de trukket i sitt hyre og satt båtstevnen til havs, bød de vind og brottsjø lenger tross enn de fleste. Og de kunde seile sine båter, og hadde god fiskelykke. — Men staværingene er ikke mer i Lofoten; bare minnene om dem er ennu sterkt levende i mange av fiskeværene langs Lofotveggen, og disse minnene fikk jo en stor og flott renessanse med Johan Bojers mesterlige bok «Den siste Viking», en bok mange nordlandsfiskere har kritisert nokså kraftig, men en bok de ynder å lese — jeg tror som ingen annen. — Bojer lar jo sine staværinger som regel ha overtaket på nordlendingene — og det skulde bare mangle han ikke det gjorde —, men samtidig tegner han for oss hele det store og mektige og sterkt farvenyanserte Lofotbillede så klart og ekte, så majestetisk stort og så forståelsesfullt og sant i alle dets detaljer, at hver eneste fisker, han være fra Rissa eller Åfjorden eller fra fjord og bygd i Nord-Norge, må være forfatteren av «Vikingen» takknemlig for dette viktige bidrag til den norske fiskers historie.

—o—

Dagens fiskerbillede her nordpå er temmelig mørkt og dystert. Uværene herjer og fiskestimene holder sig borte fra de kjente gytebanker. Himmelen er skyet og tung, bokstavelig som billedlig.

Men det er jo ingenting i veien for at imorgen eller iovermorgen kan skyene trekke bort, solen bryte igjennem — og hele billedet er som ved et trylleslag forandret.

Det blir fart på støvlene, fart på motorene, fart på fiskeklippene og garnspillet. Livet blomstrer igjen, på fjord og i fiskevær — og i de tusen hjem langs kysten, som er så avhengig av hvad Lofoten og de andre fiskefeltene gir.

Fiskerne ser mørkt på stillingen, men ikke håpløst — ennu.

Nordlandsbrev til «Fiskaren».

Fra en fiskarbygd i Lofoten

FOLK I ARBEID, OG DERES TANKER OG MENINGER.

I går kom jeg tilbake fra en tur til fiskarlandet, der jeg besøkte min barndomsøy. Den ligger i sentrum av Lofoten, og de «gamle fjell i syningom» stod der og hilste meg med sine topper og tinder. Og var det ikke under ett av disse fjellene jeg ble født en gang for mange herrens år siden, da livet ennå var enkeltknept, da fiskerne rodde i sine fembøringer og åtringer, eller i trereringen og kjeksen, da harde never holdt fast om styrevollen, når frisk vind fylte seilet og båten skar seg fram med skarpt stevne og fant støa ved naustet. En og annen listerbåten var kommet med i flåten, men de eneste dekksskutene var «bomseileren» (jakta) og den breiflabbete jekta som hver vår ved Sankt Hans-tider dro avsted til Bergen med tørrfiskfarmen stablet flere meter opp i masten, og vendte hjem igjen sånn fram mot slåttonna med mel i sekker og parafin i blåmalte fat — kanskje også teglstein og ymse annet av tunglast til folkets behov. Det var den gang fiskerne brukte røyserter av holdverkelig lær og de gamle skrevstøvlene og geitskinnshyret ennå ikke var gått helt av «mote».

Jeg husker handa hans far, som Anders Hovda har diktet så vakkert og så treffende om, den var trellet og hard, men så god og varm. Det var en roende fiskars neve. Jeg fikk tidlig respekt for den handa, den stod ut med alt, enten det nå var i båten eller i yrket på jorda. Nå har den lenge visnet under muld, men jeg står her på tunet og holder i den gamle, vidkronete bjørka, som han plantet den gang jeg så vidt kunne krabbe over dørstokken og dra katta i rompa. Den var liten som en bukett da den ble satt her utenfor stuevinduet til å vokse, nå må jeg ta godt i med begge mine hender for å få satt den litt i bevegelse.

Tunbjørka og jeg er altså omtrent av samme alder. Men som den har vokset meg over hodet, og som den står her og er fast på jorda, mens jeg er blitt omvankende og rotlaus og vaklende.

Akk ja, så mye er blitt annerledes, men bjørka og fjellet, de står her og er urokkelige og bestandige.

Da jeg seilte med «Polarlys» nordover Vestfjorden, med peiling på Stamsund, var det blikkstille hav vi skled henover, og fjorden lå der så aldeles øde og

En av den gamle garde, med sin medalje for redning av 20 menneskeliv på sjøen.

tom. Bare noen stormåser holdt tålmodig tritt med oss, i håp om at kokksmatten skulle kaste en skylle eller to overbord. Næringsvett har vi alle. — Og langt der vestpå, kanskje på høyde med Røst, lå der en svart røykstripe og dovnet seg under solskiva, som jenket seg tomme for tomme nedover mot havskorpa og rødmet som av blussed før den dyppet sitt ildhjul i sjøen. — Hva mon det er for slags damper som går der ute? spurte jeg en medpassasjer. — Det er vel helst en stimer som drar Kirunamalm til en eller annen kanonfabrikk ute i verden, svarer han. Verden står jo og truer hverandre med knyttneven nå igjen, føyer han til.

Nærmere under Lofoten møter vi noen skøyter som skal ut for å sette sine drivgarn etter sild, og et par kvalbåter har mann i tønna på utkikk etter bytte. En flokk svartbaker strømmer oss i møte fra Stamsund, og det blir en hel sverm over mastetoppene. Men kokksmatten holder hardnakket på sine skyller. Unner han ikke våre flyvende venner en matsmule? Det er også for godt vær til at noen henger over rekka med konvulsiviske rykninger i kroppen. Måsene blir simpelthen snytt for kveldsmaten.

Tomme fiskehjeller i Stamsund. Skreien er forlengst kommet i pakkhusene og ligger klar for skipning til mange lands matmonser. Guanoen er visst også malt ferdig, jeg ser iallfall ikke en eneste torskeskolt — og her pleier da ofte ligge kjempestore dynger av dem. Alt er skovlet unna, og der gjøres klart til neste vinters fiske.

Jeg går rundt i fiskarbygda og hilser på gamle kjente. Her er blitt fullt opp av nye heimer, og masser av nygifte par venter på tur til å slippe seg laus med støyping og bygging. Husmangel her også. Folk skal ha romsligere plass nå mot før. Så og så mange golvkvadratmeter til disposisjon, kamin i stua, varmtvannsbeholder over vasken, telefon på entrébordet, radio på skjenken, sofa med puter og innbygde skap til garderoben. Svingtrapp opp til andre høgda og en stasstue for blomstene og putestolene. Og rett så! Det var så altfor trangt i de gamle stuene mange steder, menneskene gikk og gnisset seg mot hverandre og ble irritable, ja bent ut sagt huskors — i mange tilfelle. De står ennå mange igjen av de gamle husene, med bordveggen helt ned i jorda og med sine tykke torvtak som lekker og drypper en evighet etter at det har holdt opp å regne. Men noen av dem er blitt oppfiffet med en ark eller et nytt bislag, har fått papp- eller bølgeblikk-tekke på taket og kanskje også innsatt nye, større vinduer. Ja, noen hofferdiger seg endog med høy, ny mur og står der som i løftet stemning. — Jo, oppsving er det å se alle steder.

Og det er slik her at de aller fleste fiskerne har også sin lille jordvei å sysle med. Det var en gang mye snakk om, da skøytedrifta var kommet ordentlig i gang, at jordbruk og fiskeri ikke lot seg forene. Jorda for bonden, havet for fiskaren, det var grei skuring. Men man kom snart på andre tanker, litt «vekselbruk» var godt og fornuftig. Det ble mange penger spart, både til melkedråpen, til kjøttbiten, ulla og smøret. Og er det ikke noe hjemlig over et godt kubrøl, en geit som mekrer og noen sauer som løper omkring og ringler med sine små bjeller og hermer etter hverandre og sier «bæ»?

Sannelig, her står de og tar opp poteter på alle gårdene, mens båtene ligger stille og smårykker i sine fortøyninger. Jeg går fra åker til åker der menn og kvinner og unger med bøyde rygger graver og finner seg uunnværlig mat i massevis. Jo, det blir et bra potetår, sier de, retter seg opp og klager over ryggverk. Noen kan endog selge i sekkevis og hjelpe sine fiskerbrødre lenger vest i Lofoten, hvor landskapet er slik at det flere steder ikke er så pass meget jordsmonn at en kan få jordet en bøtte poteter. Her på øya har fiskere flest sitt lille jordbruk, og noen har rene storgår-

der, for her å være. Jeg teller kyrne som slippes inn på fjøset og kommer på sine steder helt opp i tallet 7 og 8, før den siste smetter inn av døren. Og hestene vrinsker og springer på tjoret, rene villstyringer — alle sammen av fjordingrasen. Det er bare den som er i vinden nå. Før var det Lofothesten, en og annen brune eller svarte dølingen, og ellers dyr hvis stamtavle var uransakelig. Nå er det rein rase, stamhingst og fesjå med sløyfer og ikke tale om å slingre i valsen. Siloer ved mange fjøs, og låver som ruver. Kulturbeiter anlegges også i det vide og brede.

Nei, tro bare ikke alt konsentrerer seg om torsken og silda, kveita og småkvalen, størja og ballhysa, selv om havsåkeren nok må sies å spille hovedrollen i næringsdrifta, nå som før.

Og selv her, midt mellom stua og fjøset, vil karene helst snakke om sjødrift og høre hverandres meining om ditt og datt. — Nå er det jo så godt som avgjort at det blir 300 snurpenøter til torskefiske på Vestfjorden kommende vinter. Meningene låter temmelig delte om denne sak. Noen mener 300 er i strieste laget, andre sier det er meiningslaust meget, mens atter andre hevder at fjorden godt kan tåle atskillig flere nøter, uten at det vil sjenere drifta med annet bruk. Og så blir det diskusjon og innlegg om nota, pro og kontra. — Hva gjorde nøtene oss i vinter? sier noen, ikke det dust til fortred. — Jamen når det nå blir hele 300 av dem, hva meiner du så? — En radikaler slår stort på og framturer med sin påstand om at før fem år er gått fisker vi heile kula med nøter. Men da hakker straks 4—5 andre på ham og kaller ham en galning, rett og slett en fusentast. — Nei, juksa og lina og garna slipper vi ikke fra oss. Og det gjør iallfall ikke hverken han Arnt Olsa eller han Peder Villumsa, de sitter alt på sine stueloft og bøter torskegarn alt de vinn. De har alt fått sin potet i kjelleren, og nå går det kjapt med bøtenåla. Arnt har arbeid helt fram til jul, sier han. Jeg fikk to lenker så revne i vinter som var, og det er skammelig dyrt å kjøpe nytt, veit dokker. Se på denne rifta her, fra telne til telne. Han biter i nåla og hesper garnet opp til bøtings.

Her snakkes i disse dager så mye om flukt fra fiskaryrket. — Forekommer ikke her, blir det sagt meg, ikke noe som er å nevne. En og annen ungdommen drar sørover på tømmerhogst, de vil prøve seg med øksa på granleggen, men de som var i vei i fjor fikk nok av den jobben. Vi saker oss ikke for mannskap til vinteren. Men det skal være verre slik oppe i Troms

og Finnmark, sies det. Det kommer vel av all husbygginga der nord. Det er jo mange også herfra som er nordpå og setter opp hus. De begynner som hjelpearbeidere og ender som fullbefarne med saga og hammaren. Men de kommer nesten alle heim til vinterfisket. De kan ikke unnvære spenningen på Vestfjorden, de har den lidenskapen i blodet og vil være med i trekningene i dette alle tiders lotteri.

Det står i avisene at fiskerne i Nord-Troms og Finnmark ikke klarer sine forpliktelser i det siste. Hvordan er situasjonen i så måte her? Til denne tid har det ikke hørtes om noen vanskeligheter i så måte. Du kan visst skrive at vi alle sammen baler bra og kan gjøre rett og skjell for oss både i banken og hos kemnaren. Men du kan føye til at straks det melder seg et dårlig år kan det komme til å stå høtt om for noen hver. Skattene er presset for høgt i været, der bør nå tas inn et rev eller to, hvis det ikke skal bli kollsegling.

Og det er sagt at fiskerne nå mer og mer er blitt en maktfaktor i samfunnet. — Da retter de seg opp. En maktfaktor — det har vi vel vært heile tida. Man kunne ikke unnvære oss. Verden ropte etter fisk, kjøpmennene i Bergen og Kristiansund likeså, og rundt om i fiskeværene møtte det fram fiskekjøpere alle steds fra, og alle ropte etter fisk, mer fisk. En maktfaktor var vi, men bare en latent sådan. Vi kunne ikke vise vår makt. Vi vi var som molboere i en båt og rodde hver vår veg, og ødet vår makt. — Nå som vi har lært å trekke i samkjensle, kan vi vise makta vår. Man kan ikke komme her og dutte oss. Vi reiser bust, vi får flytte på tingene til vårt eget beste, men også til det hele samfunns beste. Vi er med andre ord blitt oss vår makt bevisst.

Slik talte de, fiskarfolket der ute på øya i fiskarlandet mellom Lofotfjella.

Nordlending.

„Nå går jeg for fulle mugger inn for „atom"-trål-fiske!"

En småkvalfisker som sier farvel for godt til kvalfangsten.

Han står på gatehjørnet, med nevene i lommene og tar mål av trafikken. Jo, det r r han, en ca. 100 kilos kar, litt rund og framlut over skuldrene, kasjetthue med blankskinnsskygge, snurrbart under den krumme nesen, og passe skrevende — på sjømannsvis. Snurrbarten avgjør saken, blant tusen voksne menn i dag er det neppe mer enn én, i høyden bare en som fremdeles holder på denne avlegs ansiktspynten.

Jeg skrår over gata og hilser på ham, nevehilser naturligvis, det er slik jeg vet han vil ha det.

— Det var i grunnen akkurat deg jeg stod her og småtenkte på, sier han, smiler og fikser litt med barten. Du er jo blitt bymenneske igjen — ja-ja, noen skal jo være det også, men ikke jeg.

— Du er det jo nå iallfall, og står her med hele din velvoksne kropp og vitner imot dine ord.

— Bare et lite øyeblikk, jeg skal straks forsvinne ut av bildet.

— Men i all verden, er du ikke oppe i Barentshavet og skyter småhval?

— Har slutta med det — det slutta forresten seg sjøl. Skal ikke ha mer av den «bisnesen».

— Jaså?

— Jeg skal si deg du, det lønner seg dårlig å kaste fortjenesten på sjøen. Den jobben får andre ta. Jeg har styrta større partier hvalkjøtt to ganger på sjøen i sommer, og det får klare seg for en tid. Nå har jeg satt staven igjen på småhvalfeltene, ikke skal min fot og min båtkjøl komme der mer. Jeg er både arg og forarget, du kan da vel se det på meg, jeg forsøker iallfall av alle krefter å legge det for dagen. — Som du vet har jeg vært med i denne næringa praktisk talt fra den lå i bleiene, og jeg skal ikke klage. Det gikk naturligvis skitt en masse ganger den første tida, vi kunne ligge midt oppe i småhvalstimer, som formelig ertet oss opp, men fikk ikke tak i såpass kjøtt at kokken kunne legge på steikepanna. Det var bare barnegreier vi hadde å fare med den gangen, kanoner som vi i dag ville gå en lang omvei utenom, livsfarlige var de også — ikke for hvalen, men for oss som skulle handtere dem, og det øvrige utstyret var av samme sekunda sort. Men vi høstet snart våre erfaringer og da vi hadde fått dem summert sammen, kunne vi by hvalen til en dyst. Da gikk det godt i næringen vår, tildels storartet. Og folket ville praktisk talt kaste seg utover bryggekantene for å få tak i den prektige maten vi førte inn til landet. — Så hender det — i år altså — at vi seiler oss bent opp i en avsetningskrise. Egentlig kom den på oss akkurat som sola på trollkjerringa. Og nå er jeg lei av å gå tiggergang til kreti og pleti for å bli av med kjøttet — og jeg føler det som en forbrytelse å ta livet av de prektige fiskene, for bare å måtte kaste hele herligheten i havet igjen. Det er jo som om verden plutselig er blitt overmett. Men står det ikke den dag i dag i bladene at husmødrene vrir hendene, minst hverannen lørdag, og vet ikke sin arme råd med å skaffe kjøtt til søndagsmiddagen — og samtidig så ligger vi småhvalfangere i full sjau med å måke kjøtt på sjøen. Det er gæli fatt i maskineriet et eller annet sted, og iallfall så arbeider det ikke effektivt nok.

— Og hva er så din akt og mening nå da?

— Jeg er på tur til et eller annet verft for å få tinget slippplass for båten min, jeg skal ha den forandret.

— Det er altså ramme alvor at du hopper av som småhvalfanger?

— Det er gjort — for fjorten dager siden, jeg løsner ikke et skudd mer på hval, og jeg blir sikkert ikke den eneste som kobler av for godt. Næringen er ødelagt, det er nå min oppriktige mening. Etter hvert som alminnelig kjøtt kommer mer og mer på markedet, her i landet og i hele verden, blir etterspørselen på hvalkjøtt mindre, og det lønner seg ikke med vårt kostbare utstyr og båter å ligge i fangst og fiske bare for revmatens skyld — og dessuten så er det jo tynnet så ut i revgårdene, at det heller ikke der er noe marked å regne med — ikke noe som er å bygge på i større omfang.

— Men det hele hvalkjøttkvantum i år hittil utgjør jo, ifølge den offentlige oppgave, bare ca. 6000 tonn.

— Ifølge den offentlige oppgave ja, men den stemmer nok ikke med det faktiske forhold. Det er utvilsomt ført i land et betydelig større kvantum, jeg føler meg sikker på det, alt er vel bare ikke kommet på papiret. — Feilen er at eksporten ikke kom tidsnok i gang, omsetningsapparatene er for dårlig smurt. Nå ser jeg riktignok at en frysebåt kanskje skal nordover for å ta imot hvalkjøtt, men det er i grunnen for sent med den også. Derfor takker jeg, og flere med meg, av.

— Og så?

— Tja, nå skal jeg for som først ha «jækta» på slipp for en del omkalfatring, og så stikker jeg til sjøs igjen på et nytt sett.

— Og det er?

— Med «atomtrål». Det er så velsigna med havet, det er bunnløst med muligheter. Jeg tror på atomtrålen, den har framtida for seg, såvidt jeg kan skjønne — bare der ikke legges restriksjoner i veien for den. — Men litt sårt er det i grunnen å måtte slutte i småhvalnæringen, jeg hadde innstillet meg på den på lengre sikt — men det er jo så at ingen kjenner dagen før sola går ned. — Tjent penger har jeg på det feltet, men jeg har også fått betale for den fornøyelsen. Her ser du meg nå, en såre alminnelig fisker, når jeg fraregner snurrbarten, men jeg har i løpet av forholdsvis få år måttet punge ut med vel 40 000 kroner i skatter. Vel — samfunnet og det skal ha sin part, det er greit nok, men det synes å være litt for meget av en god ting, litt i overkant av det rimelige. Nå er jeg omtrent akkurat så fattig igjen som da jeg begynte. Det forekommer meg å være i dyreste laget i drift dette statskjøkkenet. Nå, dette er saker og ting jeg ikke forstår meg noe større på, ikke utover det at det svir hardt, både i hjertet og i lommeboka hver gang skattekreveren kommer med regninga. — Der kommer kompissen, ser jeg. Vi er to som skal i vei for å tinge slipp-plass for skutene våre.

— Skal han også legge om til atomtrål?

— Greit han skal. Morn, du, og takk for praten. Hils «Fiskaren» fra meg. Jeg er gammel abonnent og bladet har vært meg både til nytte og hygge. Og si at N. N. nå for fulle mugger går inn for atomtrålfiske.

Nordlending.

Torsdag 4. august 1949

Livlig heimfartshandel i Bodø

OPPTIL HUNDRE FISKEBÅTER VED KAIENE SAMTIDIG.

No har de sloppet seg laus fra Lofoten, og båtene kommer søretter Vestfjorden som perler på den bekjente snora, store notfarkoster, middels garnbåter og små sjarker, og de fleste tar svingen om Nyholmen-snaget ved innløpet til Bodø havn og gjør seg æring inn til byen. De partre dagene har en lettvint kunnet telle opptil et hundre Lofotbåter eller mer ved kaiene i Bodø, hvor de ligger 6—7 i bredden for å finne seg plass og kunne gjøre landgang.

For no skal det handles, butikkdørene går seg nesten varm i hengslene og små nette butikkfrøkener løper i mellom og ekspederer med rappe fingrer, regner ut summen, med den nye omsetningsavgiften, pakker inn og værsågod.

— Har doker pænt kjolty, er det en helgelender som spør?

— Hvilken farge skal det være? spør damen med saksa i en snor.

— Nei da veit eg ikkje, men da ska va pænt, svarer mannen.

Andre skal ha sko, undertøy, bukseseler, underkjole og hva det no er alt sammen som forlanges langt på disken til beskuelse og ervervelse. Men mannen fra Brønnøy han river i en hel komfyr, og en Tjøtta-væring kjøper seg både spade og spett. No skal jorda der nede få seg en god omgang. Det skal da være høy og kjøtt også, ikke bare frossen agnsild og fisk.

Bodø er som omskapt til et slags fiskevær i disse heimfartsdagene, og handelen går — tråss i de svære prisene, pluss siste omdreining oppover.

Over alt ser en fiskere med pakker under armen, og en kan vel så omtrent skille ut de ymse slags fiskere etter de pakkene de bærer. Notfiskerne har de største, og mange av dem er neddynget av pakker, akkurat som grossereren som har vært sammen med kona si og gjort juleinnkjøp. Garnfolkene har bra store pakker, de også, mens linefiskernes er betydelig mindre, og juksafiskernes er helt små, ja mange av dem går meint fram med nevene i lomma og har ikke så mye å bære for seg med, når de kommer heim, som ei stoppenål eller et hektebrev.

Nei, for Vestfjorden er en stor fant, er den, og deler gavene sine så umisjamnt, at det er en skam. Her går notfiskerne og brauter seg med flust opp av hundrekronesedler, mens han som fristet løkka med svenskepilk, knapt nok har kommet seg fra fiskeværet med æra og begge ørene i behold, og han må renonsere på den fiskjesgåva, han også så gjerne skulle hatt med heim til kona og småveikjene. — Slik er det, og akkurat som i tippinga, noen får 12 riktige og blir krøsuser, mens andre bare høster ergrelser.

Også Bodø-Polet gjør visst gode forretninger i denne tida. Fra gata kan jeg se det er stappfullt ved disken og en liten hale av kø utafor døra. Det er heimfartsdrammen som må bekostes, selv om dråpene er dyre som radium, nesten.

Noen timers stopp i Bodø, så går ferden videre. Men nye båter strømmer stadig til nordfra. Det er enno over 4000 av dem igjen i Lofoten, og nok å ta av for flere dagers heimfart. Bare ikke forretningene slipper opp for kjoletøyer og bukseseler, kanskje også komfyrer og gjødselgreip.

Og i båtstøene søretter hele Helgeland, ja helt ned til Møre og Romsdal, står de ventende koner og jenter og tar i mot og ønsker velkommen heim.

Og her har du fiskjesgåva, slit den med helsa.

Brandulv.

Notfisket har skapt nye problemer i Lofoten.

En prat med fiskere av „den gamle skole"

Lofot-flåten går ut.

— Egentlig kan vi ikke nå snakke om Lofotfiske, men om Lofotkrig, sier en eldre og erfaren garnfisker i Ballstad. Jeg ror nå mitt 35. Lofotfiske og har sett forskjellig her på Lofothavet, men maken til liv som utfolder seg her denne vinteren har jeg ikke opplevet. Det er dager da det hele kan minne om et slags helvede — ja, slik forekommer det meg, og jeg tror å kunne tale på de manges vegne, notbruksfolk inklusive.

— Og hva er så årsaken til denne forandring til det verre?

— Det behøver jeg vel egentlig ikke nevne med ord, og iallfall ikke med mere enn ett enneste: notbrukene. De kan godt understreke det, legger han til.

Det begynner om lag klokken fem minutter før 10. Hele notflåten ligger da i full slagorden på feltet, så langt en kan se og over en frontbredde på neppe stort mere enn 500 meter. Så fløyter opsynsbåtene at notfisket kan begynne, og oppsynsfløytene besvares av alle fløytene ombord i notbåtene, det er som et dommedagshyl over hele havet i og med at det hele settes i gang. Er så vi garnfiskere — hvilket meget ofte skjer — ikke ferdig med trekningen av vårt bruk, er hundre og ett ute. De fleste av notfiskerne tar ikke noe hensyn til oss, men velter sine redskaper ut i sjøen, og så er «krigen» i gang. Mer enn en gang hender det at garnfiskerne må skjære av sine lenker, eller hvis det blir tid til det, løse de garna som er kommet i «kollisjon» med nøter fri, og så må vi gå til den indre ilen for å trekke derfra. Vi må arbeide på spreng, ja mer enn vi evner for å få vårt bruk og vår fisk berget, men det lykkes ikke alltid. — Det skal dog sies til mange notfiskeres ros at de viser hensynsfullhet men langtfra alle gjør det, og noen er de rene villmenn, forekommer det meg.

Det er ikke bare mellom nøtene og de andre bruksarter det kan oppstå konflikter, også notbrukene seg i mellom kan ofte komme opp i brudulje. Som for eksempel hvis et notbruk er begynt å kaste og har så vidt fått nota ringet ut, det skjer alltid til styrbord (høyre), så opptrer det plutselig et annet notbruk på arenaen og foretar kasting midt inne i den allerede kastete not. Hva som da inntreffer kan en vel omtrent tenke seg. Det blir munnhoggeri av verste slags, men kort sagt, det hele ender med at den første kastete not må hales inn hurtigst mulig, og naturligvis tom for fisk, mens den andre og siste kan gjøre fangst. Slikt forekommer ikke så sjelden, kanskje daglig her på Lofothavet i denne tiden.

— Hender det også at linefiskerne kommer i konflikt med nøtene?

— Å jada, men ikke så ofte som vi garnfiskere. Linene kan jo trekkes fortere enn garna, slik at de kommer seg av veien før det ved 10-tiden hyler opp over Lofothavet, men som sagt innfiltring blir det rett som det er her også.

— Det er blitt for trangt på sjøen, skjønner jeg.

— Altfor trangt. Når 500—600 notbruk skal breie seg over et forholdsvis lite område, strekker det ikke på langt nær til med hav. En slik not trenger jo en 300 favners vidde å arbeide på, så da vil en skjønne det skal ikke så lite til av «blåmyra» — hertil kommer så vi andre, som også skal ha vår plass å rutte med, men overfor notbrukene har vi ikke stort vi skulle ha sagt. Vi er likesom blitt husmenn i vår næring.

En ny klasse — «Kaprerne».

— Så er det jo ganske mange av det en får kalle «kaprere», slike som har «rustet» seg for bare å «høtte» fisk fra notbrukene, når den er halt opp til sjøskorpa.

— Ja, bevars, den slags fiskere har vi også fått. Det er et par menn i en småmotor, og med seg har de en lett elvebåt. Når nota er trukket passende opp, skyves elvebåten på vannet og en mann går i den og ror bort til nottelna, klar med kleppen. Når nota trekkes oppstår det gjerne en straum ut av den, særlig hvis den har mye fisk, og med denne straumen reker det gjerne en og annen fisken over telna, forresten sjenerer de seg ikke disse kapre-karene for å legge ene åra litt for tungt på korktelna for å trykke den, slik at fisk lettere kan komme over til fritt hav, og så er den på elvebåtmannens klepp og er hans. — Fra notbåtene blir det ropt og skjelt etter alle kunstens regler til disse outsiderne om at de må se til å komme seg bort på flyge flekk, ellers så skal — og så kommer det trusler som det nesten lukter svidd av, men elvebåtfolkene har ikke ørene med seg, de er døve som grinnstolper og huker bare videre så lenge de har en sjanse. De kan jo også kjenne seg forholdsvis trygge, notfolkene ligger fast med sitt og kan ikke få jaget dem bort.

— Men er ikke den fisken som føres over nottelna egentlig «fri» fisk?

— Det kan en vel egentlig ikke si. Den må jo betraktes som notbrukets eiendom, og straks dette får sine båter fri, farer disse rundt og henter alle villingstorskene, som ennå ikke er stukket av — eller hentet av andre. — Når så «kaprerne» har gjort seg ferdig ved et notbruk, trekker de elvebåten inn på dekk, og piler av sted til neste bruk, hvor det samme gjentar seg.

— Hvor mye fisk kan slike «kaprere» hente seg på en dag?

— Nei, det vet vel ingen uten om dem selv, men mye er det neppe, og for mange blir det ofte bomdager. I forrige uke en dag vet jeg at to slike båter hadde «fisket», den ene 6 stykker og den andre 18—20 stk. Men det kan vel hende noen riktige og spesielt frekke karer kan hente seg både 30 og 40 skrei på en dag. Men «tunghørte» må de altså være og ikke skvetten for harde ord og durable eder.

Nylon-juksen har slått igjennom.

— Fisken er for feit for oss, sier en juksafisker, den er for mett og svært lite villig til å bite. Og svært stor er den jo også, gjennomsnittsvekten dreier seg om 6 kilo. Men litt blir det jo også av havets grøde, selv om vi juksere er «jumboer» i vinter og kan regne med de magreste lottene — hvis da ikke sluttsesongen skulle rette noe opp, men det er vel lite sannsynlig.

— Dere driver jo nå mest med nylon-jukse?

— Ja det gjør vi praktisk talt alle sammen i vinter. Vi er gått over til nylonen. En slik nylonjukse koster med svenskepilk og det hele omlag 40 kroner, mens en snørejukse, inklusiv jernstein, bare kommer på 10—12 kroner. Likevel finner vi det fordelaktig med nylon. Den er mye sterkere og varigere, og jeg tror også mere fiskelig, og til nylon behøver vi ikke jernstein, den er så tynn og fin i tråden at selve pilken trekker den ned. Litt mere vrien er den til å trekke opp, når det er storfisk på kroken, men det går da, og best med gummivotter.

Blant linefiskerne gjøres det nå daglig forsøk med skjellagnete dagliner, men hittil uten synderlig resultat. Fisken vil ikke bite på skjell ennå, sies det — og forunderlig nok, tilføyes det. Den er nok for feit for daglinefiske. Jo, det må sikkert være det som er grunnen, hevdes det.

Men nå er den i full gang med å gyte, og når den har gytt seg ferdig, så kommer det an på. — Alt for flere dager siden ble — særlig not- og garnfisken — så blaut på rognen, at denne var

lite salgbar, og bare til sterkt redusert pris, ned til 20 øre literen. Og når et par-tre dager er gått kan en regne med at rognen er falt helt bort for denne sesongen .

Jager nøtene fisken?

Båtbrua har vært overveldende, sier en linefisker. Den har vært ikke bare billedlig, men bokstavelig, sier han. Tett i tett har båtene ligget, særlig mellom Henningsvær og til og med Nusfjord. Ofte hender det at skal en ut eller inn gjennom denne båtmassen, må en lete seg farbar vei, og blir ofte brydd med å finne den. Og da kan en skjønne hvilken tilstand det blir på et slikt hav, hvor kampen om brødet og skattepengene er minst like hissig som den i Korea for tiden.

— Hvordan ser dere fiskere i sin alminnelighet på denne nye tingenes tilstand i Lofoten?

— Vi ser temmelig mørkt på den, både næringsmessig og hva det moralske angår. Hva den som næringsvei angår kan det vel ikke herske noen tvil lenger om at nøtene jager fisken, det ligger så temmelig klart i dagen. På en ukes tid er den skysset fra Henningsvær vestover mot Reine. For bare få dager siden var mesteparten av flåten samlet på havet mellom Stamsund og Ballstad, i dag (lørdag) ligger denne havstrekningen praktisk talt øde, flåten klomper seg nå utenfor Sund og vestover. Denne fart vestover må vel kunne sies å tale sitt tydelige språk. Også mange av notfiskerne synes være klar over dette. Og blant oss fiskere rår den meningen som gjengs, at den dag notfisket slippes helt fritt her på Lofothavet, kan vi skyte en hvit pinne etter Lofotfisket — iallfall som den betydelige faktor det har vært gjennom «alle tider».

— De nevnte også moralen?

— Ja, det sliter temmelig hardt på den her langs Lofotveggen under slike forhold som rår i dag. Det er jo bent fram krig, om ikke blodig, så ikke mindre hard. Vi mere tilårskomne fiskere må ofte se oss nesten forbalt, men de unge synes kanskje, mange av dem, at det er «fin sort» dette. Men det frynser opp moralen og døyver samvittigheten. Det er kort sagt ikke bra det hele, og det må ikke få fortsette slik. Nei det må det ikke, sier linemannen og er dypt alvorlig i sitt rynkete ansikt.

For å fly ut av den verste «mørja» har flere garnskøyter de siste dagene flyttet sitt bruk helt inn på egga, hvor det er fredelig å være. Det går et «trel» av fisk helt innpå her, d. v. s. utenfor Midt- og Vest-Lofoten, sier de, og bedre heller med litt mindre dagsfangster enn å ligge oppe «kula» og slite vondt på alle vis, både på sjel og sinn, på kropp og på redskaper.

Nye erfaringer — —

Det er nå omlag 1200 notbåter, også hjelpebåtene medregnet, som deltar i Lofotfisket, en hel flåte altså bare i denne gren av fisket. Noen av brukene har gjort det helt bra, mens andre er nullfiskere til denne dag. Det er de erfarne notfiskere som helst tar fangster, slike som har ligget «på silda» og «på seien». De som liten eller ingen erfaring har, er ofte bomkastere. Men, sier en notfisker, selv om vi har erfaring fra sild- og seinotfiske, går det så ganske annerledes for seg etter torsken, slik at vi må «erfare» på nytt, likevel faller det o s s lettere å gripe saken riktig an, enn de som er nybegynnere i faget.

Noen notbåter har allerede fisket seg til bra, ja en kan vel godt si ganske gode lotter, andre står fremdeles med to tomme hender .

For notbrukenes vedkommende er det fra 22 til 32 lotter å dele på, medregnet både båtenes og nøtenes parter. Det skal altså mengder av kilo fisk til før det blir noe videre på den enkelte kar ombord. Men noen fulle nøter, så er likevel lotten berget.

Men det er «sinte» menn en treffer nesten overalt i Lofoten i denne tiden. Det blir altfor mye tråkk på tærne, altfor lite albuerom, altfor mye «gnissing» og «gnuing», altfor mye «bajonettangrep», som han uttrykte det, en fisker.

Og det verste av alt er: Fisken forjages.

Hvis dette da virkelig er tilfelle?

Nordlending.

Vesterålingene kan det som fiskere

Med „Fireskillingen“ som med „Stormfuglen“

Fiskerne ligger værfast her — det gjør de nok også i Vesterålen. Jeg våger for at han tar godt både for Nyksund og Våje, for Nykvåg og Hovden og hele rekken av steder nedover til Gaukværøya og «Verdens ende» for Vesterålens fiskere. Og Andenes med Bleik vil jeg nå ikke nevne engang.

Men de er noen «hardhausinger» disse vesterålsfiskerne, de har ry på seg slik, både karene der nord på landspissen Andenes og hele raden nedover til Gaukværøya. Men er de, mon, ikke m e s t vågelige Øknes-væringene? De var det i all fall i hine tider, da en var henvist til å forankre sitt liv og sin velferd til fembøringen og åttringen.

Hva satt han ikke mer enn en gang og fortalte meg, den gamle mannen der ute fra Våje, fembøringshøvedsmannen, som tre ganger hadde ridd på hvelvet og kjent døden mellom hendene, men likevel alltid var rede til en ny frisk kamp med Vår Herres vær og vind der ute på et hav — ja som gjorde sitt ytterste for å ta knekken på sine «motstandere».

enn den andre, i storm med «kov og dam» og opprørt hav som fikk alle blindskjær og grunner til å «gå», så en aldri kunne vite når «hauen stod på», som han sa, og døden slo sammen over oss. Da gjaldt det om å holde motet oppe, hodet klart og være handlingens menn. Og da var det disse Øknes-væringene, ja a l l e vesterålsfiskerne, mer eller mindre dengang — og dagens menn derute har nok tatt både evret og arven opp.

Det var den seilasen, og den, han kunne dem og husket dem alle sammen, den ene farligere

Det sa han i all fall, den gamle og forhenværende fra landværingen der ute den siste gangen jeg snakket med ham for over 25 år siden, mens kjempebølgene derute fra Norskehavet kastet seg skummende tunge inn mot den bergfaste kysten og bragte den til å skjelve.

Uværsvintre, det var mange av dem ut gjennom tida. I år har vi en igjen. Men nå er det skøytenes sak å mestre vanskelighetene. Harde karer ombord nå også. Blodet er det samme. Gå på ! Den sjøen som kommer der er stygg, en farlig filister, bryter og brekker seg, reiser seg gang etter gang, blir innhul i fasongen og grønn i hamleten — faller innover baugen — og begraver det hele skrog. — Hva så? — Jo, da kommer det smått om sen opp til overflaten igjen, ryster vannet av seg, og gjør seg klar til neste omgang. — Om det nå hadde vært en fembøring eller åttring, ja hva så? — Og titt er ingen med, som bringe kan beskjed. . . .».

Jo, de vesterålingene, de har det i blodet, de fra Andøya og Langøya, fra Hadseløya og Hindøya og fra Strandlandet. Mange av dem var foregangsmenn også, og med overalt, fra Utsira til Kola, og spurte man etter dem vest ved Sagaøya med Heklas ildsøyle, så var de kjent folk også der.

Nå er det hard vinter igjen — hardværsvinter. Men torsken står i bakken. Det får våge seg, vi prøver ham. Motoren banker ut, fra Langenes, Øksnes, Malnes og Bøværene. Båtene går rett på, brøyter seg vei gjennom havets ulende. Mannen og motoren er samforstått, har begge den samme fortettede energi, det samme pågangsmot, yter til det ytterste.

Men den gamle høvedsmannen fra Våje ville vel ha gått på utkikken og tatt mål av situasjonen. Fire klørs vind i dag. — Nei, så får det i Guds navn være. «Fireskillingen» klarer ikke brasene idag. — Men «Stormfuglen» tar risken og slår seg igjennom — kanskje.

A. G.

Lofotbrev til »Fiskaren«.

På guanofeltet i et Lofotens fiskevær.

Magert rundfiskår.

Lofot-rorbuene står tomme — alle sammen. Innvendig på de halvskitne vindusrutene summer flokker av feite fluer, rottene kan, uten å risikere liv og lemmer, snuse omkring overalt etter frokost og aftens, og fiskevær-rottene har til enhver tid sine velforsynte stabburer å ta av. Det er ikke langt mellom avfallsdyngene, og ser en dem ikke, lukter en dem desto mer. Fiskeværene byr i det hele tatt en meget skarp parfyme utover i vårtiden. Der skal sterke neser til å holde ut med denne cocktail av odør, og mange ikke-akklimatiserte greier den da heller ikke i lengden.

Pest, sier du, men der tar du feil, fiskeværslukta skader ikke helsa, den er stram som den onde sjølv, men den kaster ikke folk på sjukesenga, tvertom mistenker jeg den for å være helsebefordrende.

Nå, her ligger noen millioner torskerygger slengt utover hauger og berg og hvor som helst en ledig plass var å finne. Noen menn og et par kvinner driver med hver sin jernrive med å vende disse rygger, for at de kan bli tørre tvers igjennom — og for å gjøre stanken harskere. — Guano, — ja vel, det kan en ikke ta feil av. Mennene arbeider med godt mot, vender og vender og gjør luften stram av stank.

Men det blir penger av disse usle ryggene, dette nesten intetsigende i store flak over alle haugene. De har gjort billig innkjøp i vinter, båtlaster av rygger for en slikk og ingenting. Nå er herligheten tørr snart, så den rakes sammen og føres til fabrikk. Torskehodene konkurrerer skarpt med ryggene som parfymespreder. Rimelig innkjøpspris for dem også, og mye ganske gratis. En av grossistene med jernriva lar skinne igjennom, at han regner med pen fortjeneste. Han står midt i tjukkaste stanken og værer mange røde pengesedler. Snart legger han siste hånd på vinterverket og kan gå til banken her like ved som innskyter av bra format.

Da jeg hilser godtdag og signe arbeidet, skyver han skuggelua bak mot nakken og svarer «takk, såvisst for det».

— Mye arbeid med denne guanoen? spør jeg.

— Massevis, svarer han, og slikt et svinarbeid. Skal en få samlet noe som det er mon i, er det å henge i tidlig og sent den lange gudskapte vinter.

— Det er ikke latmannsliv altså å være guanosamler?

— Nei, en får ikke plages av sovesjuke i vår bransje.

— Men snart nå kan De vel rake også penger med jernriven?

— Fullt så flust er det nok ikke men vi regner da med å ligge et godt stykke i overbalanse. — Det er forresten ikke svært mange nå for tida som velger seg jobben som guanosamler.

— Dere sjeneres da ikke av utidig konkurranse?

— Nei, det er heller kanskje i minste laget av oss, især når fisket slår til, da går her meget både av «hau» og rygger i vasken, og det er da forgalt, det er spill av verdier.

— Det er Deres «eng» av rygger hele veien her bortover?

— Ja, og så har jeg et par felter på andre kanter.

— De kommer til å slå selv storfiskerne med lotten?

— Jeg tror ikke jeg vil bytte med dem, — men arbeidsdagen min er mye lenger enn deres.

Og så vender han videre.

Det er mye tomt hjellebruk i år i hele Lofoten. Rundfiskpartiet blir derfor meget lite, meget for lite, sier tilvirkerne av denne varen.

Hjellhengtfisken er allerede godt stivnet, og om ikke mange ukene kan bergenskjøpmenn slå opp sine bryggedører for de første rundfisklastene nordfra. Det blir dessverre ikke mange og store denne gangen.

Korrespondent.

Nordlandspostens Lördagstillegg

Bodø, lørdag den 3. november 1934.

Mens silla gjør svenske av sig.

Men gamlebasen fra Gildeskål har lovet et storbask.

Harstad har i nogen dager vært adskillig av en sildeby, med havnen dørgende full av fiskeskøiter og saltefarkoster — nogen med høi farm av tomtønner. Langt nede fra Vestlandet var de kommet, fiskere og kjøpere. Det var kanskje sensasjonen fra Eidsfjorden, som ekkoloddet hadde funnet pakkfull av sild, som hadde lokket dem. — Men Eidsfjorden har ingenting å fare med iår, later det til. Den har gjort skam på sitt rykte, og gudene må vite om det overhodet er nogen større fetsildtyngde under land i høst. Notbassene har sine tvil, og drivgarnfiskerne, som natt efter natt må trekke sine svarte garn op av sjøen, er snart godt lenset for tro på noget sildefiske av betydning.

Og iår som det var slike storartede utsikter for et rikt fiske av sild, et kronår av de gamle gode, da det nesten var mere sild enn sjø i havet. Men det er vel temperaturen som er skyld i «vanheppa». Det var ennu så sent på høsten som igår 16 graders varme i sjøen ute i Andfjorden, og hvor i herrens navn kan sild bestå i et slikt suppamauk, sier han underbasen på landnotbruket fra X, han sitter oppe på telegrafstasjonens venterum og skal ha en samtale med rederen om hvad der skal gjøres under de foreliggende omstendigheter. — Ja siger og skriver 16 grader celsius målte vi igår, fortsetter han. Det er jo badevannsvarme. Sild kan ikke bestå i slik sjø, den koker bort, den får kvalme, kan dåkker skjønne. Bare det nu kunde komme iskalt vatn sigende oppe fra nordpolegnene; men det skal være så varm sjø deroppe også, fortelles det. Golfstrømmen tar næringen fra oss, og ingen kan stanse den i sin galskap.

Skippere og notbaser, kjøpere og skøitehøveser kommer og går på stasjonen. Der røikes, spyttes og diskuteres. Apparatklokkene kimer og ut fra boksrummene høres grove mannfolkbasser. Det er først og fremst sildtidender man er ute efter. Rykter her og der fra skal nærmere undersøkes, priser skal fastsettes, markedet granskes. En og annen tar sig også en prat med madamen der hjemme:

— Kor dåkker har det? — — Æ kan ikkje høir ka du sei! — — — Ka for nokke — ha du ikkje fått han Aron Nilsa tel å slakta sauen? — — Ja så må du høir åt han Krestoffer i Vika! Dåkker må ikkje lat krætturan gå ute nu længer, — og dessuten så fell kjøttprisan kvar dag nu. — — —

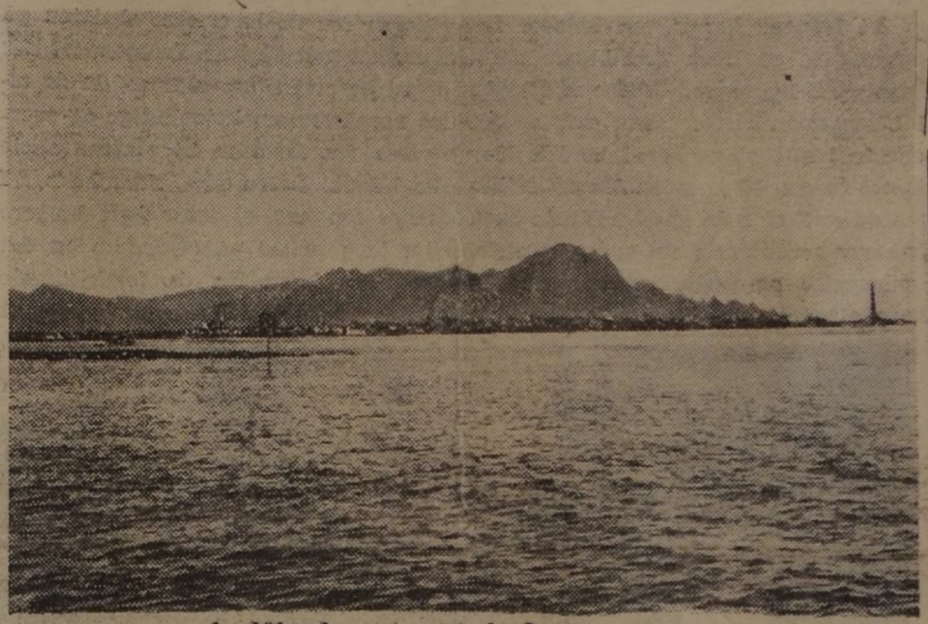

Andfjorden ut mot Andenes.

Fra et annet rum: Kem e dæ eg snakka med! — — Kjøss farken, de va X-fjorden eg skulle ha. — — — X-fjorden ja, kan dåkker ikkje høir — X-fjorden for en svingande! — — — Nei, nei X-f-j-o-r-d-e-n!

Folk har travelt. Det er kommet gode tidender fra Laksefjorden. Noen smører i vei med engang, andre gir sig bedre tid. En kan nu aldri vite hvor meget sant det er i disse sildryktene. Det er kanskje en bladmann som skal slå sig noen skillinger, og som regner med å få sin umake honorert efter antall mål sild. Eller det er en handelsmann eller noen strandeiere som regner med vareomsetning og landslott. Et strel sild har så lett for å bli til en fullpakket fjord. De kjenner til det, sildfiskerfolket, de er ikke så lett å narre på limpinnen. Men på den annen side, sett nu at det er et durabelt sildinnsig, dette? — De må på stasjonen igjen, de har ikke ro på sig. — Jau, det er gode utsikter deroppe, ikke tvil om det. Og Andfjorden har ikke mere å by på. Den er for varm. Det var 16 grader igår. Tropisk for feitsild, som liker det kalt omkring sin isterbuk, at den ikke skal gå i oplosning og få ødelagt helsen.

Et bra kast.

Men hermetikkfabrikkene har da litt å gjøre. Det kom såpass meget av däsematsild at det kunne bli drift av. — Men nu snakker kommunistene om å lage en liten konflikt — et bitte lite grand konflikt iallfall. En må jo passe på med slikt når det er arbeide. Men kanskje blir det allikevel ingen konflikt? Arbeiderne er vist uvillige. Nu har de gått her og ventet på småsilla i nærpå et helt år, og skulde de så spytte efter arbeide og fortjeneste akkurat som de har fått det. — Nei, det får nå sannelig være måte på kommers også. Det ryker op av de høie teglstenspiper, og bitte små sildunger blir til däsedelikatesser. Jentene får penger mellem hendene. De kan atter gå i butikker og velge sig skjeve vinterhatter, og bestille sig kåper på avbetaling. Med småsilla og fabrikkdriften blir det mange nye butikk-kunder. Det er så meget en slik fabrikkjente trenger, når hun først kommer sig til litt penger — både til ytre og indre bruk. Til og fra arbeidet stanser de op utenfor manufakturistenes utstillingsvinduer og drøfter hvad de skal kjøpe første lørdagskveld. — De

vil slett ikke streike. De gir en god dag i tariffer og formalia. De legger ganske enkelt småsild i blikkesker og får sin betaling for det, kontant opgjør hver lørdag. De er ikke kommunister, de foretar ikke Russlandsreiser for å dovne sig på Krim, — de er rett og slett jenter som vil tjene penger til vinterhyre og motepynt og mat. Og så hiver de kvinnfolkelig kaut på hodet og blåser tariffene en liten marsj.

Det er så meget som avhenger av silla. Hadde det nu bare blitt sild, sier folk og er godt håpefulle. Ja selv de som ikke eier såpass som en garnfille å fare med de går også og er om sig med sildtidende. De har tatt på sig småstøvlene og har sildrist på nesen. De kan da iallfall verke og salte. Det blir fortjeneste av alt.

Og gammelbasen fra Gildeskål han er ikke forfært ennu. Dåkker skal ikkje dætt av pinnen for et lite stur i feskje, sier han og tar sig et langt og innerlig drag av sursnadda. Her e sild nok i have iår, vør ikkje å tvil på det. Og enstan må ho vel søk åt lain. Kor storbaskje bli, dæ e ikkje godt å sei, men at vi får ei størtneng mæ sild før hausten e omme, ja dæ høir dåkker nu eg ha sagt. — Og de andre basene lever i trua, de også. Men drivgarnfiskerne, de er størsteparten faret hjem for å barke garn og gjøre sig grei til dette der storbaskje, han gammelbasen har stillet i utsikt.

Tore.

Brav fra Afrika.

Et eksportfirma mottok nylig følgende brev fra en av sine sorte kunder i Afrika:

Njambve Nogogo, Østafrika.

Massa Sorensen, Hansen & Co.

Massa! Hvorfor har du ikke sendt den såpe, jeg har bestilt? Tror du mine penger er dårlige:

Forbandet være du, Sorensen, Hansen & Co., måtte gresshoppene æte op dine maismarker, og tsetsefleun stikke dine kyr, fordi du ikke sender mig såpan! Send straks såpen og din underdanige tjener takker dig.

Hassan ben Oman.

Efterskrift: Undskyld brevet, min hustru har nettop funnet såpan under disken.

Allah velsigne dig!

«Og du som sa du vilde opfylle mitt minste ønske».

«Ja, men det er så vanskelig å avgjøre hvilket av dem som er det minste».

Det koster å være fiskar i dag

En liten prissammenlikning for 1914 og 1951.

Den store krambua i et av Lofotens fiskevær har mange folk ved disken, små jente- og guttunger, ikke større enn de såvidt når med nesene sine over diskkanten, kvinner som står ved *sin* del av disken og fingrer med ymse slags tøyer, bedømmer kvaliteten og spør om prisen, og adstadige fiskere som stamper tungt i trebunnstøvlene, røyker eller tygger tobakk, prater med hverandre og får sine varer.

Jeg huker meg på en av disse fiskere, den eldste i laget, han står med noen bolker snøre under armen og en pakke Mustadangler. Jeg skjønner han skal til med å gjøre seg i stand for kommende skreifiske.

— Hva må dere fiskere nå betale for en slik bolk eller dusin linesnøre?

— Dette er 8 kilos, svarer han og det koster i dag nøyaktig kr. 70,75, mens vi før den forrige verdenskrigen fikk det for kr. 15. For 22 tommers forsyn, nr. 9/3 må vi i dag betale kr. 19,75 pr. tusen, mens det før 1914 bare var litt over 3 kroner, og nr. 8 angler koster nå pr. tusen vel 8 kroner, mot før bare kr. 2,50.

— Men så garnfiskerne?

— Ja, et 35x300 torskegarn — altså bare linet, som vi sier, uten telner og øvrige tilbehør — av hamptråd koster nå kr. 45,50, mot før kr. 14,70, og torskegarnstråden, nr. 7/3 kostet før 1914 kr. 9,80, men må i dag betales med kr. 30,00, skal det være italiensk tråd koster den kr. 10,30 pr. kg. mot før godt og vel 3 kroner.

— Og så er det juksafiskerne da?

— De karene slipper jo forholdsvis rimelig fra det. Et noenlunde komplett jukseutstyr, selve bruket altså, kostet før 1914 ikke mer enn kr. 2,30 pr. mann, og i dag ligger vel prisen på om lag kr. 8,30. Et vabein kostet før kr. 1,75, i dag kr. 6,30.

— Så munderingen, jeg mener hyret?

— Et alminnelig oljehyre, bukse, trøye og sydvest, av lerret eller duk, koster i dag litt over 50 kroner, mens man før 1914 fikk hele det utstyret for bare skikkelig 12 kroner. Støvlene, røyserter som vi kaller dem, koster nå mellom 65 og 76 kroner, vel å merke hvis de er av lær, men før 1914 kunne vi kjøpe støvler i gross for 17—18 kroner.

— En må jo si det er bra til forskjell på prisene fra dengang og i dag.

— Ja du store min, sier fiskeren, jeg skulle mene det. Når folk av og til skriker over seg med hensyn til fiskeprisene i dag, så tenker de ikke på hva det koster oss fiskere å trekke fisken opp av sjøen. Oljen for eksempel, er jo mangedoblet, og slik er det med alt som vi behøver for vår drift. Enn båtene da! Jeg vil ikke nevne dem, så mange tusener av kroner er de gått opp i pris. Men det forstår seg, på den annen side er det blitt betydelig mer lønnsomt å drive fiske nå, enn i det vi får kalle gamle dager. Vi har hatt gode og forståelsesfulle, og formående menn på vår side de siste årene, som har hjulpet oss storartet, får jeg vel si, i vår næringsdrift. Og fiskarlagene kom ikke en dag for tidlig. De har gitt oss tryggere grunn under våre føtter, våre støvler, legger han til og ler.

— Men nå må jeg nok gå. Jeg skal gå i gang med å sette opp liner for vinteren.

Fiskerne her nordpå kaller det å «sette opp», når de føyer angler, forsyn og linesnøre sammen til ferdig redskap. Å feste anglene til forsynet kalles å «knoppe».

Da han har gått noen skritt bortover mot døra, snur han seg plutselig og sier:

— Hvem er det forresten du spør for?

— Bladet «Fiskaren», svarer jeg. Skal jeg kanskje gjennom bladet hilse til fiskarkolleger i andre landsluter?

— Ja, gjør det du, hils å si at nå bur vi oss til neste omgang i kampen med lofottorsken, og at vi håper snurpenøtene ikke blir så mangfoldige her inne på Vestfjor'n at vi «gammeldagse» fiskere med liner og garn og jukse og snik og sånt, ikke får komme til på skikkelig vis.

Så lo han igjen, hilste med handa opp til sydvesten, og noen sekunder senere falt ytterdøra igjen med en noe umelodisk klemt fra bjølla som prompte versler ankomst og avgang i krambua.

Nordlending.

Fiskefartøyer på Lofothavet.

Ved Lofotfiskets avslutning

— Brev til N. H. og S. T. —

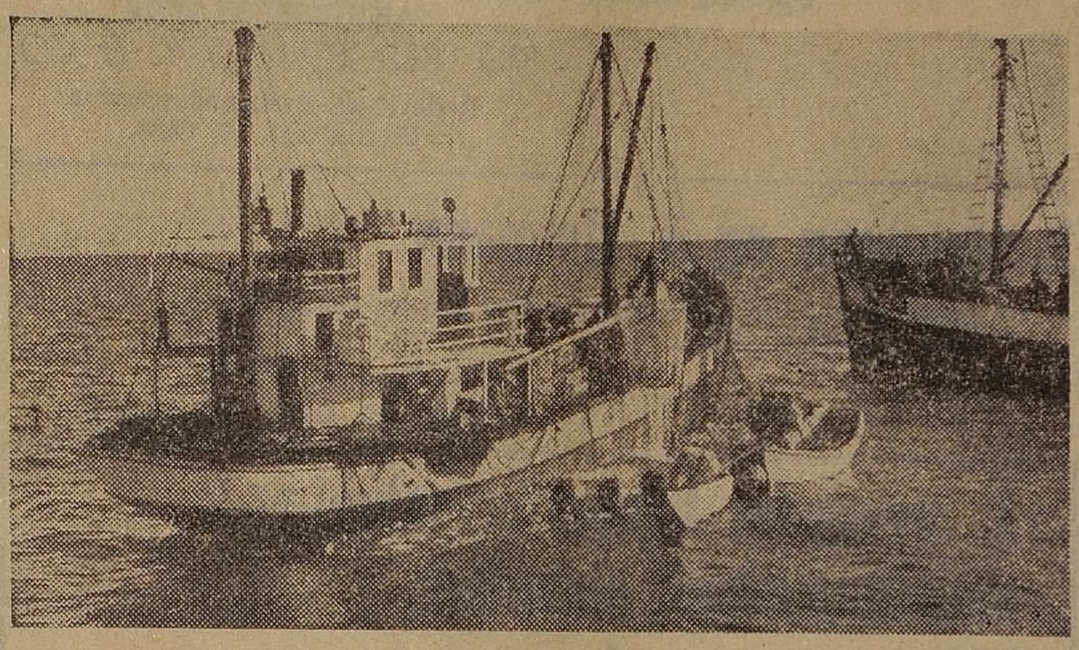

Noten er trukket inn og bobler av skrei.

Lofotstrømmen har vendt seg. Lørdag den 7. april kunne jeg fra et høytliggende sted i Bodø telle 33 Lofotbåter i fart sørover leia på hjemreise fra Lofotfisket. De gikk mot solen og mot våren, med større eller mindre utbytte ombord, etter et par-tre måneders hard aktivitet på Vestfjorden, hvor kampen for tilværelsen føres med alle til rådighet stående midler. Og i vinter har den vært særlig hard, sier fiskerne, og tørker svetten som siler nedover ubarberte ansikter. Her gjelder ingen tariffer og ingen klokkeslett, da en kan legge bort arbeidsverktøyet og avslutte dagens yrke. Trengs det, og det hender meget ofte, tar en både 15 og 18 av døgnets 24 timer til bruk, og det blir såmen ingen sympatistreik satt i gang fordi om noen blir skubbet ut eller lir overlast. Tråkk på tærne og støt på mansjettene for noen og hver tåle uten å sette opp det store grinet og formulere klage til «forbundet». Lofotfisket har sin egen lov, som fedrene har formet gjennom utallige generasjoner, den er uskreven, men dens gyldighet vil ingen bestride.

Lofothæren har i vinter bestått av omlag 22,000 mann, med notgruppen som den største med vel 7600 aktivister. Snurpenøtene er således langt på vei til å erobre Lofothavet fra de andre bruksklassene, som mener seg å være de mest «odelsberettigede» til denne del av blåmyra. Og det er også nøtene som har skapt den største forargelsen blant de andre fiskerne, der hvor det ble trangt om plassen og sjansene til fangst var de beste. Selv en landkrabbe vil forstå dette, når han fra land, dag etter dag kan se flåten ligger der som en stor flytende øy, i opptil et par mils lengde. Det er som en illustrasjon av slaget ved Svolder eller i Hjørungavåg, og kampen her er nok ikke mindre innbidt enn den gang, det på et eller annet vis gjaldt Norges framtid og vel. Men her på Lofothavet er bueskytterne og spydkasterne ombyttet med håver og klepper og fendrende båtshaker, og gule oljehyrer må gjøre tjeneste som brynjer. Med våpengnyet er her like fullt som ved Svolder.

Naturligvis passer det seilende oppsyn på at Lofotlovens paragrafer så vidt mulig overholdes, men selv med et øye på hver finger går det vel her og der ikke annerledes for seg enn at en og annen fisker i forhippelsen går litt utenfor streken og er hjemfallen til bot og straff. Det er heller ikke alltid så greit med å skjelne mellom ditt og mitt av fisk. Når linene ligger sammenfiltret med kanskje opp til 10—12 parter, og det haster med å få gjort sjøen ryddig til notbrukene skal sette i gang, da blir eiendomsretten skjøvet mer eller mindre til side ,og den første på «felta» sikrer seg nok brorparten av havets gave. Snører, angler og forsyn er nå også så like, og den fisken som har bitt på Sørens bruk er på en prikk lik den som har ofret sitt liv til hr. Kristoffers eller hr. Severins beste. Slik har det forresten vært alle dager og år på Lofothavet, at likheten for eiendomsloven var det bare så som så med, i mange høve.

Vi må arbeide på spreng, sier en garnfisker, for å få garnlenkene våre opp av sjøen og gjort den ryddig før notbrukene, med sin kongelige norske lov i hånd, kan ta havet i besittelse. De er våre *store* brødre, og jeg har inntrykk av at de står under statsråd Carlsen, og kanskje også hr. Gerhardsens særlige beskyttelse. Disse herrene i statsstyrelsen har satt seg som mål at Vestfjorden denne vinteren skal måtte yte minst 100,000 tonn fisk til vår valutas trivsel, og det ser virkelig ut som at målsnora skal nås før den siste slunkne skreien stikker av fra barselbassenget under Lofotveggen.

Når nøtene har satt i gang, har de andre bruksartene ikke noe de skulle ha sagt. Det er ganske svære greier en slik not, og den trenger et ganske vidstrakt albuerom, så når 500—600 av dem omtrent samtidig går i sjøen, er det temmelig stor havvidde de legger beslag på. Har så skreistimene samlet seg på mer begrensede områder, vel, så blir det «notekø», og det hender av og til at den ene nota kaster inn i den andre for å sikre seg den beste forsyningen fra fiskefatet. Og så kan en vel tenke seg hvor amper stemningen kan bli. Det blir stort forbruk av ord, og jeg vil ikke påstå de blir valgt med omhu og omhyggelighet.

Alt tatt i betraktning er det likefram beundringsverdig hvor — stort sett — det hele kan gå for seg så nesten knirkefritt, og iallfall uten noen slags himmelropende kontroverser og skjermydsler. Og det tør kanskje ha sin riktighet, det en gammel oppsynsbetjent en gang sa, at fiskerne er våre mest lojale borgere. De kan nok frese, men de biter sjelden. Og ivrigere karer til å «samle i lade» finnes det neppe. Statsråd Carlsen behøver, sier han, minst 100,000 tonn Lofotfisk, og vel, han skal få det. Tallet ligger ved denne tid sikkert på godt og vel 90,000 tonn, og selv om en sør- og nordgående strøm av Lofotbåter fyller livlig opp i kystleia på tur hjem fra fiskefeltet i disse dager, er det mange nok tilbake til at det store, runde tallet kan nås, kanskje også overskrides med noen tonn. Og det er nøtene som har reddet situasjonen. De kom, så og vant, kan en med Cæsars bevingede ord si om dem, og hva en ellers måtte mene om de skadevirkningene som det påståes nøtene har ført med seg til Lofothavet, angripe fisken kan de etter beste strategi og bringe fisketallet opp i den store, runde summen som en optimistisk statsråd hadde antydet. Deres effektivitet kan vel best illustreres med et par tall for den driftsuken som sluttet 31. mars. Da ble det i hele Lofoten ført i land om lag 26,000 tonn skrei, og av dette brakte nøtene alene 19,000 tonn.

Jo, nøtene må vel sies å være framtidens fiskeredskap også etter

Fiskearbeiderne i land har også meget å gjøre.

skrei ved Lofoten. Men velsett er de så langtfra fra de andre fiskeres side, sier en at de likefram er hatet, er en det riktige meget nær. De både forbannes og beundres. Men, sier de fiskerne som fremdeles og sikkert i mange år framover er henvist til å måtte drifte med de gamle slags redskaper, garn, liner og jukse — de fleste av mangel på kapital til anskaffelse av nøter — skal nøtenes tall ytterligere stige på Lofothavet, da kan vi andre bare pakke sammen og se oss om etter et annet yrke, da har vi ikke noe ærend mer til vårt gamle, gode virkefelt ved Lofotveggen.

Stort sett har vinterens notfiskere vært lojale borgere av Vestfjorden. Likevel har de dog voldt fiskeroppsynet mange vanskeligheter, sier oppsynssjefen. De aller fleste av dem holder seg forskriftene etterrettlige, mens andre nesten til stadighet overtrer dem. Direkte håndgripeligheter har det, oss bekjent, ikke vært, men veldig mye kjeftbruk forekommer. Lovovertrederne er blitt ilagt bøter på opp til 4000 kroner, men dette har øyensynlig ikke vært nok. Det er imidlertid meningen at de skal få lære at det ikke lønner seg å ture fram, bøtene vil derfor bli temmelig meget høyere heretter, sier oppsynssjefen.

Det store vårtrekket fra Lofoten er, som nevnt, alt i full gang, og før sommermåls dag, den 14. april, kan en regne med at slaget er helt endt — for denne gang. Og ut av kampens tummel har de trukket seg, de 22,000 oljehyrte menn, noen med godt, til dels rikt utbytte, mens andre ikke har fått «buska på sleden». Notbruk med en samlet fangst hittil på mer enn 370,000 kg — det er flere som ligger på 300,000 og derover — har selvsagt store mannslotter, mens det til gjengjeld er juksefiskere som må reise hjem fattigere enn de kom, og det fortelles for sant og sikkert at det var juksefiskere like før hjemreisen som gikk rundt i fiskeværene og fallbød sine enkle og billige fiskegreier for å skaffe seg noen kroner til billetten hjemover. Så ulikt fordeles godene i denne verden, og især i Lofoten, og slik «rangsforskell» kan fru Fortuna gjøre. — En mann og en stakkar. Så er det å resignere og håpe på et større avslag på skatten, og en bedre lykke ved vårfisket i Finnmark, som mange nå gjør seg klar til å delta i.

Under sørtrekket fra Lofoten er det mange båter som stikker innom Bodø for å gjøre en større eller mindre «heimfartshandel», som det heter — naturligvis bare slike fiskere som har litt på lommen å rutte med. Det er kjoletøyer og sko, nylonstrømper og makko, kanskje også portierstoffer eller et perlekjede. De som hjemme sitter venter på «fiskjesgavene», som det heter i Nordlandsdialekten. Men den kona, eller var det kanskje kjæresten, som skulle ha det kjoletøyet en «søring» kjøpte i Bodø forleden dag, det ble nok temmelig «solket» før hun fikk det. Mannen hadde øyensynlig rundet «Pol»-hjørnet litt for intimt. Han var bent fram sagt godt på støvlene, og så falt han og ble liggende i den sølete gaten. Pakken gikk i oppløsning, og da han vandret videre med *noe* av pakken under armen, mens han trallet en stubb, dro han minst to meter av tøyet etter seg gjennom sølen — til en velvillig sjel fikk samlet det opp og dyttet det inn i det våte papiret.

Det var kanskje til en brudekjole. Men lykke på reisa. Det var en notfisker, og han kan kjøpe nytt brudekjoletøy.

Men juksafiskeren, han mangler kanskje det han skal stappe i den sure snadda til en nødtørftig røyk.

O. B.

NORGES HANDELS OG SJØFARTSTIDENDE

Nr. 86 – 51

Lørdag 14. april 1951

«Fiskaren»s kronikk:

BYFISKAREN

Kort morgenprat med en i Nord-Norge.

Byfiskaren — det er ikke ofte vi hører noe om den karen, og han kommer svært sjelden på trykk. Kanskje er det også noen som er tilbøyelig til å karakterisere ham som «bare en byfiskar». Men sannelig, byfiskaren har det ikke så lett alltid — han har det langt fra lett. Og han utfører et meget nyttig fiske, han kan ikke unnværes. — Riktignok er det s t o r e havet ikke hans tumleplass, men det kan være ille nok med en fjord som ryker og en skjærgård hvor det vrimler av lumske båer. Byfiskaren har likesom sitt eget fiskehav og hans båt er som regel liten, og mangen byfiskar bruker ennå årene, men de fleste har vel tatt motoren i bruk. Jeg har sett byfiskaren slite meget hardt. Hans arbeidsdag er oftest natten, iallfall i den lysere tiden av året, for han skal bringe fisken blodfersk og morgenfrisk til salgsdiskene. Han er ikke å misunne. Og han har det, f ø l e r det iallfall som sin plikt å holde byfolkets bord dekket med den maten havet gir. —

For noen dager siden snakket jeg med en slik gammel byfiskar. Han satt nede i den gamle båten sin og kveilet opp fiskesnøret. Det gnisset i det våte oljehyret hver gang han veivet rundt til en ny hespeløkke. Trett var han, og våt, og sulten. Natten hadde vært regnfull og sur, og fangsten var snau. Dagpengene ble små. Han kunne holde seg på klakken ved hjelp av et par fyrlykter i nærheten. — Men det er så lite fisk i sjøen for tiden, sier han. Seien er blitt borte nå, hysa er ikke kommet

ennå — hvis den kommer da, og ueren ligger for langt unna for meg gamle skrotten. Så blir det bare småtorsk, og den går visst glissent der nede — eller den vil ikke ta i. Her ser du nattens hele fangst, sju små gjedder og to steinbiter. — Men han klager ikke. Det er netter og dager da fangsten blir bedre og dagpengene blir hele sedler til å gå i bank med. —

I 36 år har han drevet som byfiskar — etter at han sluttet som storbåtfiskar på det vide hav. — Ingen har det så surt og så andsamt som vi byfiskere, sier han. Vi farer ikke så langt av lei, neivel, det gjør vi jo ikke — som regel, men et uvær er et uvær hvor en så møter det, og det ligger mer enn en byfiskar også og sover på havsbotnen. —

Han henger sitt oppkveilete snøre på kolleren, vasker oljebuksa før han vrenger den av seg, og går i land. Nå går jeg til frokost og så til senga. — Vi byfiskere lever livet bakvendt, likesom, smiler han. Har natta som dag og dagen som natt. Men vi er rett nok, tilføyer han, tar matbomma i handa og rusler opp en tverrgate. **Br—.**

Kan redning utføres ved å seile over båtkvelv —?

TRO OG VANTRO BRYTES I SPØRSMÅLET.

Med lengre eller kortere mellomrom tas diskusjonen opp om hvorvidt det er mulig å utføre redning av menneskeliv ved å seile over båtvelv. En slik diskusjon er for tida i full gang igjen her nordpå, og meningene er akkurat like delte som de altid har vært det. Noen hevder med bestemthet at slike redningsdåder er det utført flere av i de åpne nordlandsbåters tid, den gang da fembøringer og åttringer rådde grunnen på alle fiskefeltene, mens andre bestemt avviser dette som en umulighet, og forsøker å gjøre det klart at denne slags redningsbedrifter bare hører heime i fantasiens verden.

Her står påstand mot påstand, og det nytter ikke alt det en fører i marken av helt pålitelige fortellinger om denne slags redning, de «vantro» veiver det hele bort som utopier og «tull». Heller ikke hjelper det å føre forfatteren Carl Schøyen som vitne i saka. I sin bok «Nord i værene» beretter han om den store høvedsmann Fredrik at han reddet mer enn 40 mann fra havets grådige gap ved å seile sin båt over velvene. Motparten kaller det rett og slett «Pæterdikt», etter Peter Dass.

Som kjent er det tildelt også kongelige medaljer til menn som har utført denne slags djerve dåder, og en skulle tro at i slike tilfeller, i allfall, må beretningen stå til troendes. Men nei, sies det, redning ved å seile over båtvelv ligger absolutt utenfor ringen av det faktiske.

Siste vitne i saka — inntil videre — er gammel mann fra Bodin i Salten, som forteller om en slik redning mellom Henningsvær og Skrova i Lofoten vinteren 1875. Fortellerens egen far, bror og morbror var med, så en skulle tro det her foreligger en helt troverdig beretning og et uomstøtelig bevis i saka.

Det var fem båter som under flytting til Lofotfisket, kom ut i storm på Vestfjorden, to Helgelandsbåter og tre fra Salten. Den ene Helgelandsbåten kullseilte og alle ombord omkom. Saltenbåtene, som alle hadde samme eier kom seg nesten under Lofoten, da den ene av åttringene ble brukket ned. Den andre åttringen var ute av syne, og så ble det fembøringens sak å gjøre redningsforsøk. Ombord der var det bare høvedsmannen Johan Petter Olsen, en skårungsgutt og en namdaling. Namdalingen ble så skremt av ulykken at han dånet av og ble liggende i framskotten. Likevel klarte høvedsmannen og skårungen å gjøre redning av hele det forliste mannskap, tre mann, og det ble utført ved at fembøringen ble styrt over velvet.

No har de «vantro» ordet.

Br—.

Prektige båter, utmerkede skoler men vi mangler snart fiskere

Begynner „fiskarblodet" å bli utvatnet?

Noen betraktninger om krisen i fiskaryrket av Ola Berg

Jeg forstår meg ikke på folk no for tida, sier en gammel fisker i Lofoten. De er født så å si med sin fulle fiskermundering, fra støvlene til sydvesten, de sitter med «rompa» i sjøen, men de skyr mer og mer havet og havets næring. Se no her borte på hamna, her ligger det ikke mindre enn som fire skøyter og kuttere, kostbare «karer», men de kan ikke komme seg av flekken, de har ligget her og bare svinget seg etter vinden siden lofotfisket tok slutt.

Og hvorfor? vil du vel spørre. Ganske enkelt fordi en ikke kunne få tak i folk. Vi er kommet opp i en krise slik — ja slik også er vi seilet opp i vanskeligheter. Det er nesten ikke til å tro, men vi mangler altså fiskere. Vi har massevis av fiskarlag, vi har fått prektige fiskarfagskoler, vi har utmerkede fiskebåter, alt har vi, godt bruk og gode greier på alle måter, men det skorter på fiskere.

Nei, det skorter i k k e på fiskere, det er galt å si det slik. Her skal være 25—30 000 av dem bare i Nordland fylke, men den ene etter den andre av dem gjør seg til landkrabber, vil ikke lukte sjø, vil ikke bløyte sine never i salten hav. De foretrekker et eller annet «knog» på land, til 3—4 kroner pr. timen. De foretrekker denne ene fuglen i handa, framfor ti på takmønet. De er blitt det vi kaller «dagsere», ja kan du forstå slikt.

Og her ser du tilstanden, slik den er blitt: Skøyter og kuttere ligger død, mens bankrentene tuller på seg fra uke til uke, og mens det står bom fast med avdragene. For dem som eiere er av slike forankrede farkoster er situasjonen aldeles uholdbar, og det varer ikke lenge før den er blitt prekær. Det kan komme til å ende i en katastrofe.

Da fiskerne fikk det godt, da de ikke behøvde umake seg med hverken årer eller seil, og heller ikke med handmakt hverken på garn eller liner under trekkingen, da hopper de av. Jeg tror fiskerblodet må være blitt utvatnet i den siste tida, det må være blitt oppblandet med noen slags fremmedlegemer, sier gubben som legger meg disse ordene i pennen.

Og han fortsetter: Du må bare ikke tro at disse fire fiskebåtene er de eneste her nordpå som ligger «fastfrosset» formedelst mangel på folk og fiskere. Nei de ligger slik både hist og her langs med hele kysten vår mellom Vegafjerdingen og Reinøya utfor Vardø. Jeg leser akkurat i dag i bladene at det samme er tilfelle med ishavsflåten. Den kan ikke komme seg ut igjen, en kan ikke få skrapet sammen mange nok folk. De går her og tviholder på denne stakkars ene fuglen i handa, og vil ikke friste lykken og ferdigheten, dådstrangen, kunne jeg fristes til å si, med å fange de ti på taket.

Far min han fortalte at den gangen da her skulle bygges telegraflinje nordover i disse egne, og det var altså den første i sitt slags, så trengtes det mange folk til dette arbeide. Joda, fiskerne kom halende med spader og spett, de grov huller og reiste stolper, og fikk sine skillinger. De drev godt på med dette noen dager og kanskje også noen uker, men så slappet de av. De bare ble stående der og prate om skal tro hvordan det kan være på havet, med kveite og flyndre, med taretorsk og brosme, med lange og hyse. De gikk seg ulidelig trett av dette med å rote hull-ler i jorda og reise «trepinner» på rad bort gjennom markene. Dette var ikke noe realt mannfolkarbeid. Det var ingen spenning i det, det gav ingen saltsmak likesom. For hvert hull og hver stolpe, så og så mange skilling. Javel, men var det noe eventyr, var det noe som det smakte lotteri med flaks og gevinst av ved slikt. Var det sjøsprøyt, seig motvindsror og vågsom seilas. Var det noen som sto i støa og hilste velkommen av sjøen, og «kor dæ går?» ..

Den ene fiskeren etter den andre forlot sitt telegraflinjearbeid. Det var fiskere de var, det og ikke noe annet. Den gang var det som «amen i kjerka» at sønn tok fatt der far slapp. Det var den greieste rekruttering for vår fiskeflåte. Det var folk og fiskere nok. Det var på havet de ville vise sin dyktighet, samle seg fjær i hatten, ikke med en feisel og en bor, med et tappjern og en spade, et spett eller en skiftnøkkel, men som de fødte og heilstøpte fiskere de var.

De seilte såvisst ikke med den beste bør alltid, den gangen heller. Bevare meg hvor vi fikk nesestyvere. Fisket slo feil, vi kom på fillehaugen, men satte oss ikke ned der, vi forble der ikke. Vi hadde det stålsatte med på vårt yrke, hadde tro på det, selv djupt der nede i bølgedalen, nesten fri for gryn i posene og svart til alle sider, som under en ankersgryte. Men hoppet vi av, skrevde vi over ripene og vadet i land — det gjorde vi slett ikke nei. Det var nok heller slik dengang at motgangen gjorde oss enda mer forhipne på å komme ut på ny tur til ny fangst. Vi visste så vel at havet før eller senere gas oss lønn for umaken. Og vi var ikke umakredde. Nei det var det minste vi var. Ikke på havet iallfall. På land derimot hadde vi nordlandsfiskere fra den tid det ordet på oss at vi var noen store lathanser, der var vi bjørnen som spratt opp — og datt ned som en skinnfeld.

Jeg våger på at hadde det vært no som før, la meg si en 60—70 år siden, så ville hele fiskeflåten vår kunne blitt bemannet, ja overbemannet, og på det minste vink. Og den tids fiskere ville kjent det som å gå til juleselskap, å få være med ombord i våre dagers komfortable farkoster.

Vi satt på toftene og rodde oss lemster i hele vår kropp. Eller vi seilte med «draugen» ondt varslende både til le og til luvart, balanserte så mang en gang på livsstrengen som en akrobat. Det krevde dyktighet, det krevde vågemot og manndom, men det gav spenning, og som vi vokste på oppgavene, dem som vi var født til alle sammen, vi fra de grå stuene langs den værbitte kyst.

No er verden blitt en annen, og unnskyld er den ikke blitt en smule vanskapt.

Bare her på hamna ligger det fire fiskebåter «innefrosset» midt i sommervarmen, fordi fiskerne har mistet den rette ånd.

Når jeg står her på steinfjæra og ser bort i hamna, så kan jeg ikke la være å tenke på svartedauen som herjet her for om lag 600 år siden. Den la gardene øde. No er det båtene det gjelder.

Men tras i alt, jeg tror no at vi før eller siden får båtmannskaper nok igjen. Fiskerblodet er for tykt og for friskt til å kunne ta varig skade. Men i mellomtida kan skaden bli stor — kanskje ugjenopprettelig for mange.

Sier den gamle fiskergubbe fra Lofoten.

Nr. 131 12/6-54 (Sunnmørsposten) Minner om hønen 8/7-54

Mens båtene er utpå etter fangst.

FRA FORMIDDAGSLIVET I ET LOFOTVÆR.

Med hilsen fra kokkepike Magda fra Helgeland.

Det er formiddagsstille i fiskeværet. I dag er det, til en avveksling, bra vær og hele flåten er ute. Bare en og annen landkrabben trasker likegyldig omkring på fiskeværsvegene, og de er vel ute i nødvendige ærend.

I linefiskernes rorbuer står egnerne og krøker frossen sild på krokene. De må gjøre nøyaktig arbeid, legge godt i stampen, som det heter, på det at det ikke skal gå i vase når settingen pågår. Det er jo ikke slik no som i åttringenes tid, da høvedsmannen gikk på akterskotten, tok linestampen mellom beina og kasta ut angel etter angel. No foregår det hele «maskinmessig», stampen settes bare til, og så er det å kjøre stimen på motoren og hurve i veg. En og annen vasen blir det jo, hvor mye så enn egneren har gjort seg flid med sitt arbeid, men vi er i fartens århundre — la bare gå ....

Kokkene har allerede fisken, potetene og suppen godt på kok. Noen av dem broderer eller strikker mens maten koker, andre leser ukeblad — eller det er kanskje kommet herrebesøk fra egnebuene, en liten fløtt skal også pleies. Ja, for no er det jo for det meste bare kvinnelige kokker i rorbuene. Jeg treffer en og annen Helgelandsjenten også. Magda fra — nei det får dere ikke vite, men hun er fra en Helgelandsbygd, setter kjelen over og spanderer kaffe — den går på laget, sier hun, og har hun ikke også myke lefser. Værsågod, byr hun, hvis dokker ikke vil forsmå. Kan jeg forsmå skjønne Magdas delikate oppdekning. Det er hennes tredje Lofotfiske, forteller hun, og hun er kokk til «han pappa», men hun koker og steller også til kameratbåten, som er fra Vega. Og tjener seg en pen vinterlott. Magda akter seg på husmorskole, det er den hun sparer sammen til.

— Liker du denne jobben? spør jeg.

— Tja, svarer Magda, den er no ikke så værst. Men jeg skulle gjerne ønske at kosten hadde vært litt mer variert. Det går mest på fisken — som rimelig er forresten. Magda får så lite vise sine ferdigheter i kokkerasie.

— Sjelden kjøtt, forstår jeg?

— Nesten aldri det nei, svarer frk. Magda. Det er for dårlig fiske til den slags luksus, mener hun. Jo forresten, sier hun, en og annen søndagen slår vi «han» i fersk kjøtt, eller saltaflesk.

— Forlovet? Jeg begynner å gå frøkna litt på klingen.

— Ånei, det var nok ikke så vel, ler Magda — bare et slags fast følge, føyer hun til og er med på spøken.

— Så nytter det altså ikke for meg å by meg fram da, skjønner jeg.

Magda ler hjertelig, og skjenker i en ny kopp med kaffe.

— Nei, sier jeg, jeg er jo blitt så skamlaust gammel, grått hår, se bare her, og i hele tatt, mitt lys er brent så nesten helt ned i staken.

Jo, Magda og jeg får oss en riktig god prat sammen. Men no er det hennes siste vinter som kokke i Lofoten, absolutt. Jeg er blitt for gammel, og no er det søsteren min sin tur. Hun venter forresten bare på å få veltet meg av lasset, hun vil ut i verden, og vil være med på Lofoteventyret.

— Har det vært noe eventyr da?

— Kan ikke akkurat si det, svarer Magda og tar av potetkasserollen.

— — —

En annen rorbu og en annen pike. Hun er «innfødt» lofotværing, og steller huset for et båtmannskap «norantætte», tromsværinger. Men Annie er en annen type enn Magda. Hun er visst litt av en flokstre. Da jeg kommer inn på bua sitter hun på benken ved ovnen og en gutt henger opp på skuldrene hennes, noe hun ikke synes å ha tatt ille opp Annie skaper seg tverr imot meg, surmuler og hennes svar innskrenker seg mest bare til ja eller nei. — Nei, man skal ikke bryte seg inn i en idyll og slå hr. Amor pilen ut av hånden.

Det er forresten mange mødre som sier: Ja ikke skal mine døtre inn i den jobben. Før klarte det seg jo fint med gluntonga, men no skal det bare være veikja. Det er no ikke slikt et hotellkosthold de fører i rorbuene .... Nei altså ikke min datter.

Men jeg har da hittil ikke hørt om noen særlige utskeielser i det moralske blant disse rorbukokkene i skjørt. Det går visst helt skikkelig og anstendig for seg. Og bedre stell blir det no i alle fall. Jeg kommer inn i rorbuer, rene og fjelgete som stuer. Det kunne være så ymse med det i guttenes tid. Men litt skitt i maten gjør ikke det slag, sa han Bernt Jensa, han fant en halvtygd tobakkskrå i grautfatet. Den var havnet på gal plass, og kokkglunten hadde ikke vært observant nok før han slo grautmauket opp i gryta.

I krambuene nytter man de rolige formiddagstimene til å ordne i reolene, stille ut nye varer, komplettere og fylle skuffene i disken. Bare en og annen fiskearbeider eller kokke slenger innom og får noe i poser eller i veska.

Men allerede før middag begynner linebåtene å komme inn. Ikke så rent dårlige fangster i dag, ser det ut til, mange små, naturligvis, ikke alle er jo like heldige tippere, her heller, men noen riktig pene, fine «dagpenger», svares det. Og torsken er jo nesten verd sin egen vekt i sølv Priser på atskillig over 80 øre går glatt over «lesten». Og ikke noen kjøper «hannammer» en mort under 80 øre. Han sa «hannammer», mannen der bak i styrehuset på en linesjark. Og ordet er godt nok og forståelig for oss alle — selv om det er blitt forsynt med en uvedkommende «h» i brodden.

No blir det litt mere fart på sakene. Fiskevektene begynner å arbeide, det søles og skvettes i skyllekar med rinnende sjø, der skrives sedler og livet begynner å leve.

Litt seinere kommer garnbåtene, og arbeidsintensiteten øker. Det skal tas unna til juksabåtene kommer — og kanskje slenger det også innom noen notbruk. Men jukserne kan ikke ventes før ut på kvelden, de fisker så langsomt og må ha dagen og tiden med seg. Først ved den tiden da sola begynner å dale ned bak om Lofotodden, kommer de første juksabåter, men de siste, de iherdigste, kan ikke ventes før etter mørkets frambrudd.

— Det så ut slik at det var litt å få på juksa i dag, sier en linemann. Og jamen trenger de det, de stakkaran, legger han til. Ja, ikke slik å forstå at vi (linefolkene) er blitt baroner, vi heller.

Jo, fram mot kveldsleite kom det også to—tre notbåter, den ene av dem med god fangst. De ventende sløyere får tre i aksjon, et 6-mannslag trekker knivene og går inn i dyngen av skrei. Det blir nattarbeid, men så blir det også fortjeneste, og er det noen som trenger den, så er det især sløyerne. Til denne tid har de fleste av dem ikke tjent til syra i suppen eller saltet i grauten.

Så retter det seg kanskje opp, også for denne vinteren, skal du se, litt opp i all fall. Det ser slik ut.

Alle så sier de, at hadde ikke været vært så bort i hør og heim, ville det blitt en bra vinter. For prisen er jo så høg.

Og det er den jo, svimlende høg, nesten.

Filius.

Mannskapsmangelen på fiskarbåtene av forbigående art

Vekk med de siste «pestbrønnhullene» i fiskeværene

Sett ikke skreppekarene på porten. - Urjødene solgte både godt og dårlig til nordlandsfiskerne.

Men «sjarke»-navnet bør vi få tatt tabbe på.

Juli-brev til «Fiskeribladet.

Norge har i dag mer enn 80 000 aktive fiskere, og brorparten av disse oljehyrte divisjonene rekrutteres fra de tre nordligste fylker. Men for noen år siden var tallet godt og vel 85 000. — Dette gir vel forklaringen på at mange fiskerbåter har vanskeligheter med å skaffe seg fulltallig mannskap. Før i tida var det aldri tale om en slik mangel, tvertom, det var mange folk som bød seg fram til tjeneste i fiskarfarkostene, som ikke kunne få plass, markedet var overfylt. Men så kom de den gangen også fra langt oppi dalene for å mønstre på som fiskere, særlig under Lofotfisket, folk som, flere av dem, aldri hadde sett salten sjø. Nå må det svært ofte averteres etter folk, og det hender heller ikke det hjelper, slik at båtene må gå ut både to og tre mann mindre enn «bemanningsskalaen» tilsier. — En skøyteskipper som nylig er kommet heim fra Finnmarka, etter en god vårsesong der oppe, forteller at det har vært et slit over alle grenser, fordi man måtte drifte og drive med to mann under minimumsgrensa. Folk valgte heller å knoge på flyplassene, eller de fikk seg ei øks og ei sag og en hammer i neven og gikk på husbygg, sier han.

Den samme klagen kommer også fra bondelandet. — Vanhjulpenhet og slit som går på helsa laus. En bonde forteller at han her i vår bydde en kar 25 kr. om dagen og full kost, fra 1. mai til 30. september, men han lukta ikke på det. Han visste å tjene mere, sa han. Jeg la på til 28 kr. dagen, men han lukta ikke fremdeles. Han visste om å kunne tjene det dobbelte, sa han — på en god akkord.

Slik er det vel også på sjøen. Folk vil ha reglementert arbeidstid, og det kan ikke en fisker gjøre regning med. Der kan, særlig i Finnmarka, arbeidsdagen strekke seg opp til døgnet rundt.

Men gruv ikke for at Ola Normann hopper ut av båtene noe mannjevnt. Dertil har han altfor mye arvelig belastning i kroppen. For når alt kommer til alt er nå det frie havet noe aldeles makalaust. Det står et friskt vær omkring en fiskar, nei s'gu, han vil ikke bytte med «dagseren» på flyplassen eller andre steder. Så dette med undersskudd på fiskarfronten er sikkert bare av rent forbigående art.

— — —

Bare i Nordland fylke skal det fram leis være 60—70 fiskevær som trenger bedre vassforsyning. Det er mye gammel sund og slendrian å ta knekken på her, og det er staten som må ta saken i sin hånd. Staten har vel ikke «personlig» smakt på noe av det stygge vatnet som fiskerne på mange steder må supe i seg, enten direkte fra blengkaggen eller via kaffekjelen og suppegryta. Hadde den det, ville den sikkert satt mere fart i arbeidet med disse vassforsyningsanleggene. — Men det kommer jo etter hvert, og stadig flere av de gamle fiskeværsbrønnene — noen av dem kunne være rene pesthullene — kan fylles igjen og gå over i historien.

Dette med vatn har til alle tider vært et smertensbarn for fiskerne. — Når det går så vidt at man måtte bråne snø — og det hendte svært ofte, og hender vel framleis, for den saks skyld, da satt basillene på lur og godtet seg til å kunne sette igang med en større eller mindre epidemi. For fiskeværssnøen var ikke akkurat som den julesnøen vi synger om, hvit og rein som et Blendavasket putevar eller som en guds engel.

Jeg har selv mange ganger sett denslags snø bråne i en gryte eller en kasserolle. Vi måtte fløyte ovenav tyk ke lag av «fløyte» før vi kunne tenke på å ha mel eller gryn uti. På kaffekjelen er det jo mindre nøye. — Man dytter «han Lars» proppfull av snø, klemmer lokket godt nedpå, maler brasileren, smugler den nedpå, og så drikker man og synes det smaker slett ikke så verst. Det ikke øyet ser og øret hører gjør ikke hjertet ondt — som bekjent.

La oss få vassforsyningsanlegg i *alle* fiskeværene, og så snart råd er.

— — —

I Lofoten er det av handsstandsforeninger, herredstyrer og andre slike foreninger, med støtte av politimesteren, vakt mosjon for at omførselshandelen under Lofotfisket skal dukkes. Den er ikke lenger hverken nødvendig eller nyttig, er det sagt.

Men fylkestinget var nå av en litt annen mening. Det sier at denne slags handel framleis skal være tillatt i fiske rioppsynsdistriktene i den tid fiskerioppsynet er satt.

Denne slags handel er meget gammel i fiskeværene. Når det lakket ut på vinteren og skrepphandlerne kunne regne med skillinger blant fiskerne, kom de ruggende med sine sekker og kasser, eller de drev mere storveies og slo opp sine telt. Også urjødene innfant seg. Klokkene sine bar de i skinnvesker, eller de hadde dem begravd i et utall av store lommer. Jeg så en gang en jøde (han hadde ingen veske) hale fram av sine skjul i vamsen, trøya og buksa, så mange tikkende klokker at de kunne telles tresifret. Han var like makeløs som en tryllekunstner med sin hatt for både silkebånd i kilometerremser, kaniner og gjess og mye annet — og et skipsur som finalen på trylleriet. — Så ble det forbudt jødene å reise rundt med sine ur, de var jo, iallfall noen av dem, små snytenstruper, som solgte 15 steins ur som slett ingen steiner hadde, eller de pusset messingen og solgte den som «pore goll». — Men de kom nå likevel, gjorde jødene, de hadde bare ingen vesker lenger, men skjulte lagret i lommene.

Disse mer «løsaktige» fiskeværshandlere var ingenlunde uglesett av fiskerne. Man kunne gjøre mange godkjøp av dem, rene røverkjøpene, bare man

hadde evnen og iherdigheten til å prutte på prisen og persse den ned til lavmaalet. Naturligvis sa både jødene og de andre handlende at nå tapte de, ja gikk talitten bent i møte, men ingen trodde dem, og de kom igjen neste vinter.

Jeg kjøpte et lommeur for mer enn 45 år siden av en polsk jøde. Det var, og er fremdeles et Elgin-ur. Det går til din dødsdag, og litt lenger enda, forsikret denne Mose sønn, og han har, om han lever, sine ord i behold. Det har aldri vært kluss med min «Elgin» i vestelomma, og lever jeg ikke til opp over hundreårsalderen, vil det sikkert tikke tiden for meg til min siste time og stund. Bra folk, de jøder, hevder jeg overalt hvor deres moral synes være litt i miskreditt.

Og fylkestinget i Nordland synes å være av samme mening.

— — —

Når nye båter skulle bygges i gammel tid, var det å vende seg til Rana eller Salten, men Ranabåtene var alltid foretrukket, enten det nå skulle være en fembøring eller bare en kjeks. Det var to båtbyggersentra her, Hemnesberget og Mo, men Korgen må heller ikke glemmes. Det var søran-båt fra Hemnesberget og Korgen, og rorran-båt fra Mo. Båtene fra Salten fant fiskerne som regel for tunge, men de kunne være skarpe seilere. Og så var det bindalsbåtene da, lette, lekre saker og av fasong som en ungjomfru.

Og fiskerne forsto seg på båter. — Man fikk ikke narret inn på dem hva som helst. Denne er for lett på unnaføret, og denne her er skitt på framvinden. En god båt skulle besitte egenskaper for et hvert høve som måtte inntreffe. Lett for årene, stø under seglet, ikke for djup, ikke for grunn, ikke for rundbygd og ikke for flat, ikke for «tung» akter eller for lett i frambolingen, eller omvendt. En god høvedsmann kjente det straks på styret hva slags båt det var han hadde under støvla og handa.

Fullt så blånøye er det vel ikke nå med skøytene, og med motoren som trekk-kraft.

— Farkost kan være hva som helst, var det en fiskar som sa, og så regnet han dem opp alle sammen, fra jollen til storfembøringen, fra kjyla til listerbåten. Det var noe slikt som 12—15 forskjellige typer han fikk til ialt. — Nå går det på kutter og skøyte, klipperbaug og krysser — og så sjarkene da. Men hvor er nå dette navnet kommet fra? Det er bare her nord vi bruker det, og det skulle vel betegne noe mindreverdig likesom, opprinnelig. Men det bør forsvinne, mener mange, og det bør iallfall ikke nyttes i offentlig rapporter og dokumenter. Det betegner gjerne båter i størrelsen 20—30 fot. Navnet sjark er slang og sjargong, vekk med det. For sannelig kan en «sjark» være en riktig pen farkost og en god båt — og en «fiskerik» båt. Det er like ille med «sjarken» som med «råbikkja»-betegnelsen for en jekt.

Enn om vi døpte om sjarken til å hete — ja kom nå med gode forslag, I prektige og oppfinnsomme fiskere. La det være litt av en landliggejobb dette med å få døpt om sjarkene. Det er noe forsimplende ved dette navnet, og disse småskøytene har da virkelig gjort seg fortjent til noe bedre.

Neptunus.

Gutter som skjærer seg vinterlott.

Ballstad-spesialist i torsketunger.

Det er i fiskeværet Ballstad. Det er fredag den 19. mars. Jeg vandrer omkring mellom rorbuene. Båtene kommer inn fra sjøen. Fangstene er dårlige også i dag, ja også i dag. Nei, fisket vil ikke bedre seg. Det blir mer og mer håpløst. Fiskere står i små klynger og drøfter situasjonen, men det er liten og ingen trøst å finne i ordene som faller. Hvordan skal dette bli? Ja Gud vet det. Sesongen går mer og mer mot slutten. Fiskere samler seg i nye små klynger, og prater videre.

Der kommer to gutter i framslengsalderen, 12—13-åringer. De har begge sykkel og de har begge små kasser fastbunnet til bagasjebærerne. Og de går med kniv i slire uten på sine overalls. De er i godt humør, kjenner ikke trykket av den dårlige stemningen som ligger som en grå tyngsel over fiskeværet.

Guttene setter sine sykler ved et hjellæse og går ned til en dynge torskehoder av dagens fangst på en kai. Jo, de kan bare forsyne seg, sier formannen på kaia. Der har de sannelig også med seg en spiker og en liten hammer. Så slår de sine spiker i kaiplanken og er klar for sitt dagsverk. No går det fort med å skjære torsketunger. De huker skoltene fast til spikerne og tvinger torskekjeften godt opp, så inn med kniven, og der ligger tungen i kassen, det hele er gjort på et blunk. De er virtuoser i sitt «håndverk». Jeg tror ikke det tok dem mer enn litt over en tive, så er kassene fylt.

Knivene tørkes av, og så i slirene med dem. Kassene blir igjen surret fast på bagasjebærerne, og så full fart forover. No skal de tråkke landvegen opp gjennom bygda, så langt det blir nødvendig — til siste torskeltungen er omsatt og omgjort til kontanter. Det kan bli en strid jobb. Handelsferden må kanskje utstrekkes til en mil, ja til halvannen mil. Og det er ikke så bra vær akkurat denne ettermiddagen.

Sent ut på kvelden møter jeg guttene igjen langt opp i bygda. Klokka er blitt nærmere 21, men så er også kassene deres tømt no. Og de er i strålende humør. Jo, forretningen har gått bra. Til å begynne med fikk de 6 øre pr. tunge, men så måtte de slå prisen ned til 5 øre, og de siste tungene gikk for 4 øre. Likevel har de en bra dagslott. Og i morgen skal de på'n igjen, men da skal de legge sin handelsrute til andre kanter av bygda. For, sier de, folk vil ikke ha tunger to middager i sleng, det blir likesom for kraftig kost. Men vi har med oss bestillinger på minst 800 tunger til tirsdagen.

— Det blir bra fortjeneste av dette kanskje? spør jeg den største av guttene.

— ja, ikke så værst.

— Har du solgt tunger for mange kroner hittil da?

— Med de 14 kronene jeg har her i lomma for i dag, så blir det noe over 150 kroner

— Og du? spør jeg den andre gutten.

— Jeg har tjent mellom 80 og 90 kroner, men jeg skal nok nå et halvannet hundre, jeg også før vinteren er gått. Nei for jeg var sjuk en ukes tid, legger han til.

— Lykke til, hilser jeg guttene, og står ogser etter dem der de setter farten opp i måneskinnet for å nå heim til de forsømte leksene — og til en noenlunde borgerlig sengetid.

Disse små tungehandlere klorer seg kanskje til en større vinterlott enn mange av de voksne fiskere.

Mons Mentsa.

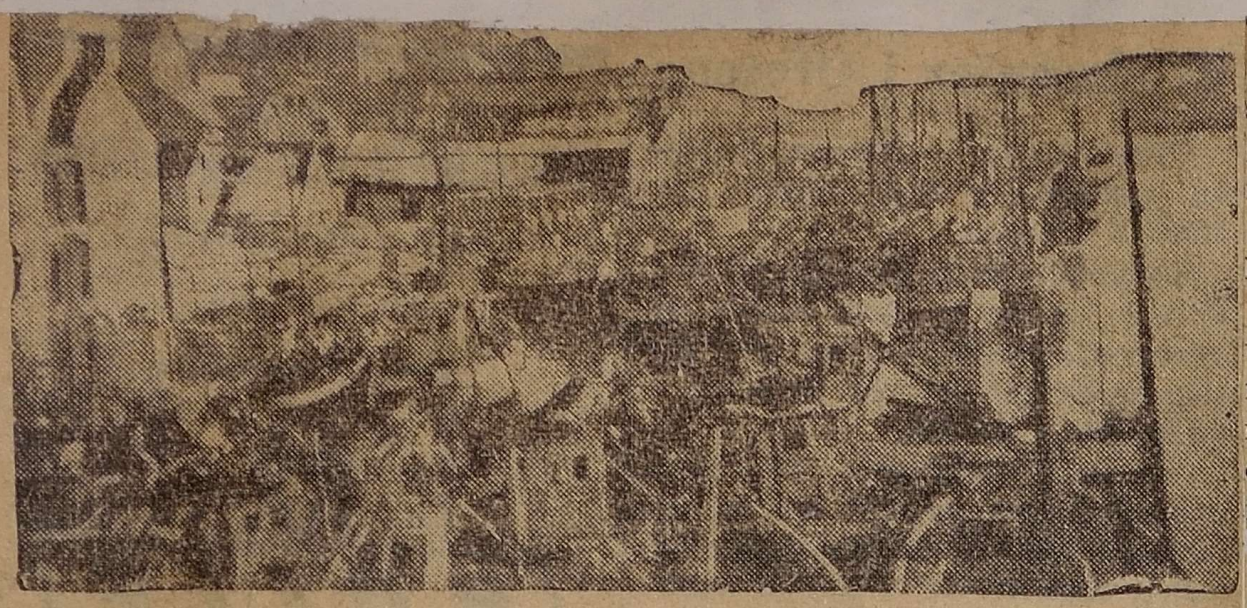

Fiskere og fisk — det er dagens Lofoten.

Hamarøyværing som «aleinamann» med sin pilk. Rissamenn er også med som «siste vikinger» fra Bojers bygd.

Fiskerne synes ta det i sakte marsj med å komme til Lofoten i vinter. Tallet av fiskere for de forskjellige vær er fremdeles ganske beskjedent. Det øker jo fra dag til dag, fra uke til annen, men det vokser heller nokså sent. Det er likesom ingen fart over det hele, nei folk går nærmest bare og drar seg. Nå, det er jo heller ingen fart over fisket. Fangsten er liten, tallene er små. Bare for agnet og for oljen, sier fiskerne som kommer i land fra feltet og ser heller nokså molefunken ut.

Men det går forhåpentlig mot bedre fiske og bedre tider. Tenk hvis det i k k e det skulle gjøre! Jo, fiskerne har slett ikke mistet håpet, iallfall ikke a l t av det, nei bare en liten brøkdel. Det var samme elendiheta i fjor ved denne tid, sier en Hamarøyværing, han «ror med juksa» og har sin pilk med seg hjemmefra, Hamarøypilk. En utmerket pilk, sier han, bedre enn den svenske, absolutt. Han ror «aleinamann» på en liten småmotor, 5 hester. Så er det ingen å dele med, andre enn som meg og oljeselskapet, sier han.

— Gjorde det kanskje bra i fjor? spør jeg.

— Ånei, ikke noe særlig. Men året derfør, altså i 1952, da gikk det an.

— Pen vinterlott da altså.

— Ja, ikke så verst.

— 4—5000 kroner, ellr mer?

— Ikke mindre i hvert fall, sier hamarøyværingen. Han er nylig kommet «av sjøen» med en fangst på bare 6 torsker. Store beist er det riktignok, men allikevel, det er alt etter 8-9 timers ustanselig jag med «Hamarøypilken.»

Jeg møter også en trønder nede i fiskeværet. Han er fra Rissa. Ja han er fra Rissa, fra Johan Bojers «land». En svær kar, tykke armlegger, rund over ryggen, bjørnekrefter, gjetter jeg. Ikke første gang han er i Lofoten, denne karen nei. Pen motorbåt, en holser til å gå, Brunvoll på 15 hestekrefter. Gått hele veien nordover uten å ta fast et eneste sted. Tre mann i alt. Skal jukse, de også. Far hans var også Lofotfisker i sin tid, med geitbåt som farkost. Seilte den lange veien, et slit, forteller han. Nå er vi bare to båter her fra Rissa. Har også rodd vinterfiske etter skrei i Viknaværene flere år. Gikk bra en tid, de siste årene bare «åredaue». Så ble det Lofoten. Glad i sjøen, morsomt å være fisker, sier han. Har en jordlapp i Risse, naust ved fjæra, drvier hjemmefiske den øvrige tid av året, når han ikke høster for de par kyrene go noen sauer. Selger fisk i Trondheim og gjør det ikke såv dårlig. Godt kjent i Ravnklo a. Ikke tale om nå at bydamene prutter på fiskeprisen, slik de kunne det før, å til det ytterste pruttet de. Nå har staten gjort den fast både for oss og for bydamene. Greit slik, kaster ikke bort kostbar tid med å knaute.

Han sier «ja» i slutten av hver setning, denne staute dissaværingen og taler sitt utmerkede og bastante morsmål. Trønder, seig og tung, av den sorten trøndere som setter seg ned på baken og ikke er til å rokke. Står på sitt, en malmkar, tror jeg «ja». En «Kristoffer Myran».

Kjenner Bojer, nevehilst på dik-

teren et par ganger. Prektig kar den Bojed, sier han, godt likt i Rissa, har gitt oss kirke. Nå er det ganskje tvilsomt om han kommer flere ganger til sin heimbygd. Er blitt så gammel. Men sakna blir han ja.

Broget skare av folk her i Lofoten vinters tid. Ja ikke så verst mange ennu, men det siger hver dag nye båter til. Og hver dag siger det også større torskemengde til — forhåpentlig. **Jonas.**

Nr. 23 — Lørdag 20. februar 1954.

Fra skreifiskefronten på Vestfjorden.

SLAGET ER NÅ I FULL GANG OG HÆREN TELLER FLERE TUSEN MANN.

Mange sogninger i annet, tredje og fjerde ledd er også med.
Nordlandbrev til «Sogningen».

Den som nå bare kunne slå fast på dagen da den første vinterskreien ble trukket opp av Vestfjordens vann, men se det lar seg ikke gjøre. Det er ingen gitt å kunne trenge gjennom det fortidens tette slør. En kan bare tenke seg at engang, kanskje for tusener av år siden, var det en skinnkledt fyr som bakset seg litt ut på i en slags skinnbåt, fra et eller annet sted her ved Lofotens strand. Så kastet han beianglen, hilte og halte, opp og ned, opp og ned — og jamen ble det ikke napp til slutt. Den første veritable skrei kunne bringes i land.

Utviklingen gikk sin mer eller mindre skjeve gang her som overalt ellers. Båtene ble bedre, redskapene likeså, og snart gikk det rykte rundt om i «Nordlandene» at ved Lofoten var det mye fisk å hale innabords hver eneste vinter. Og slik en fisk da, så feit og kvit i kjøttet, og med innvoldene fylt av lever og rogn, hvis det var en hunnfisk, hannfisken hadde det en kaller mælke, eller «iseli» som det heter i fiskerispråket her nord.

Lofotfisket var blitt en årlig tilbakevendende begivenhet. Folk i båter strømmet til, nordfra og sørfra, helt nede fra Trøndelag kom de for å være med i dette baske-taket. Husværet under fisket var ikke rare greiene, ofte fikk det klare seg med bare å tjelle under seglet i snoskavlen. Folk slet vondt så det gikk på helsa laus, ja det meldes, og det ganske langt ut på tida, om fiskere som fraus også plent ihjel i sine meget luftige «losement», når midtvinters spikerfrost bet som sultne, sinte varger i kroppene.

Det var derfor en stor velgjerning kong Oystein gjorde, da han bygde rorbuer i Lofoten, men det ble nok bare så altfor for få av dem. Saga sier jo han bare bygde slike hytter i Vågan, mens fisket ble drevet over en 15—16 mil lang strekning langs med det vi kaller «Lofotveggen».

Nå det ble jo bedre og bedre etter hver, og i dag bor fiskerne rent ut sagt som prinser, sammenlignet med gamle dagers husly.

Ved denne tid er det skreiens ankomstid. Den og storsilda søker under kysten så noenlunde samtidig — når folk har gjort seg vel og vakkert ferdig med julekaka og julesjauen, har fått børstet av seg alt gammelårets støv og står her med ansikten vendt mot det nye års forhåpninger.

Den store da pleier vanligvis å ligge noen hestehoder foran skreien, og så er det nå det med silda der nede hos dere på Vestlandet, at den kommer som en hodestups invasjon, den fyller garna og nøtene med engang, laster båtene til langt over den tillatte linja, og poser penger inn i godtfølks lommer. Jeg satt nylig å hørte tallene, og de gikk allerede opp i mange millioner kroner på første hånd, altså fiskernes vottebeskytte de never — og det bare etter noen få dagers drift. Jo, storsilda hun kan det hun.

Slik har det seg ikke med skreien. Det kommer mere lognt likesom og i langdrag. Per får noen skreier her, Nils noen der, og Hans endel for et annet fiskevær. Ingen store tall, ikke noe å hive seg ut i med villskap. Nei, skreifiskerne tar saken mer med ro. De sitter ennå og bøter på sine garn, filer sine angler sylkvasse og ruster seg med juksagreiene. Så skal det kanskje være et nytt oljehyre, et par «trebotninger» (støvler), litt kull til å fyre med i buovnen. Og så skal de ha nummer hos fiskeroppsynet i de forskjellige værene, og oppsynet i år det skal ikke «settes» før lørdag den 30. januar. Rommelig med tid ennå.

Men imens siger skreien sammen langs Lofotegga, den ene stimen følger den andre, og så en dag kommer det noen båter lastet til rellingen i land. Hva? Er han kommet for alvor nå? Jau såmen det er han. Og så blir det fart på «trebotningene», skal jeg hilse og si. Flere båter strømmer til, fra sør og fra nord. Alt som er skikket av båter for Lofotfiske blir mobilisert, skøyter og kuttere, sjarker og såkalte småmotorer, ja helt ned til små ombygde nordlandsbåter, av bare 20—25 fots lengde mønstrer på i slaget om lofotskreien. Og alle sammen har de sine brummende eller iltert bjeffende motorer, alt etter farkostens og motorens størrelse.

Slaget er i full gang — vanligvis omkring midten av februar, og da kan en telle en «lofothær» på 20.000 mann eller mer. Inne på feltet ligger båtene så tett at det fra land ser ut som en milelang flytende bru — Vestfjordbrua. Det er fart på sa[illegible]. Fiskeværene gjenlyder av motorbank fra årle morgen til silde kveld, ja ofte til langt på natt. Fisk i haugevis veies, vaskes og saltes, eller henges på hjell. Andre tar seg av fiskehodene og ryggene, intet må gå til spilde. Og i butikkene går handelen så det ryker etter. Ofte blir det for lite av varer, særlig hvis kanskje flere hundre fiskere plutselig dukker opp i et vær og skal ha sine forsyninger. Har dokker brød, har dokker sokker og gryn, har dokker det og det? Men så står man der og er utsolgt i øyeblikket. Hva så? Man skal jo ikke binde til mulen på den oksen som tersker, står det skrevet. Det er alltid en utvei. Opp med ankeret, fyr på maskinen, man går til et annet fiskevær — og får sin mat og sine mager [illegible].

Jo, slik er det, at når skreien for alvor er kommet, så er det samme hektiske drifta på Lofothavet som på storsildfeltetne. Det er bare det at skreien kommer ikke som styrtet ut av en sekk, slik silda gjør det. Men kommer den sent, så kommer den godt — som regel da.

Årets Lofotfiske synes ganske lovende, og det er tegn som tyder på at skreien er ganske tidlig på farten denne gangen.

Ikke så få sogninger har gjennom tidens løp deltatt i Lofotfisket. Mange av dem var også høvedsmenn. Det var i den tiden, sånn utgjennom siste halvdel av forrige århundre, da så mange vestlendinger reiste nordover for å forsøke bedre sine kår. Fisk var jo penger, selv om prisen for en stor torsk var ussel nok dengang. Og sogningene var såmen ikke borte her på Lofothavet. De lærte snart kunsten å fiske, de kunne bite fra seg, når de kom opp i «avl og vase» av redskaper, og de kunne seile i en kuling som de beste blant de «innfødte». Ennå i dag er det mange etterkommere av disse sogningene som er med på Lofothavet, annen, tredje og fjerde, ja kanskje også femte generasjon.

Jeg snakket her om dagen med en slik tredje generasjons sogning. Han lå ved slippens kai for å få fikset litt på motoren, som hadde gjort svenske av seg. — Vi er ikke ferre enn tre sogninger her ombord, sa skipperen, han av tredje generasjon. Han Peder der er fjerde generasjon og han gamlingen der fremme ved lugarkappa, er annen generasjon. Far hans kom fra Kaupanger, sier han. Han heter Arnt eller Arne, er det vel, og er snart sytti år. Nå er det siste vinteren han skal «ro» Lofotfiske, sier han, men ikke tror nå jeg det. Det har han nemlig sagt de siste 5—6 årene, så det er ikke noe å høre på. Og han Arnt er framleis sterk som Sognefjell, stol på det. Han går ikke av vegen for selv de tyngste takene. Tvertimot så sier han rett ofte til oss andre: Flott dokker, glunta, så skal æg greie detta taket. Og så greier han

det.

Jo, sogneblodet var en forfriskning for nordlendingene. Men nå sitter sogningene fast på sine steder langs sin uhorvelig lange fjord, og ingen tenker mer på å flytte nordpå. De har det vel også godt som det er.

Når dette kan leses i «Sogningen» er fiskerioppsynet «satt», som det heter. Lofotfisket er da forhåpentlig i full gang langs hele den mange mil lange egga fra Rinøy i aust til Røst i vest. Havnene er blitt fullstappet av båter, og ute på Vestfjorden er båtbrua bygget ferdig.

Når så storsilda der nede hos dere har sagt stopp, kommer mange av disse fiskerne nordover for å delta også i lofotfisket. Det er karer som skal ha både i pose og i sekk.

O. B.

Den gule hær snart ferdigmobilisert til kamp.

Rund og godmett skrei stiger inn til Lofotegga.

Vi venter, alle venter vi på skreien. Og ventetid er alltid lang, bare den som henges skal synes kanskje den er i korteste laget. Heldigvis er ventetida snart omme. For hver dag som kommer, og som går auker meldingene om at no har den båten her og den båten der fått ikke så rent få skrei, og ekte er de som indigo blå farge.

Det er spenning med disse første båtene som farer utpå. Når de omkring middagsleite kommer bankende inn på fiskeværshamna, står folk stimlet sammen langs kaikantene for å frege nytt.

— Nei korsen kain dæ ha gått? Vart dæ for olja og agne'?

Så løfter en av karene ombord en diger torsk i været som svar.

Jau så piskantull, dar har du rette karen. Feit er han, med god innmat av lever og rogn.

Det meste av disse førstegangssjøværene går til kokfisk. Folk omringer den vesle fiskehaugen som blir kastet på kai, noen roter i den for å finne den rette fisken for seg, andre bruker seg for dette, og mener som så at slik framferd den er ikke demokratisk. Pengene opp av boka, der betales og veksles, og så trekker man avsted, den ene etter den andre med sine digre torsker. Jau detta skal bli noe til kveldsmat. Intet kan måle seg med en slik førstegangsskrei. Du skal renske godt med lever, sier Frantz til sin kone. Gamle Olea er også på kaia for fiskekjøp. Hun har sine arme alderstrygdpenger knyttet i et gulternet lommetørkle, og møyes før hun får knuten løyst og finner fram pengene. Hun får godhandel med høvesen. Ta den storingen der, sier han til Olea, du skal få den for ei kron å femti øyre. Og så trekker Olea avsted med sitt digre bytte, hun sleper det etter seg, må kvile flere ganger, og takker til da smeden kommer og skal samme vegen og tar torsken på «fri hand». Jau dein som hadde kræftene sine, sier Olea. No har hun fisk for stive fjorten dager. Gud velsigne såvisst han Martin høvedsmann, han trekker ikke ei gammel kjerring opp, men så er jeg no også både hans faster og hans faddermor, tenker Olea.

Jo, torsken er kommet, ingen tvil om det. Fler og fler egner sine liner og greier inn sine garn, men juksakallan tar det enno med ro, ser det ut til. Rorbuene fylles etterhvert, men det er mange enno som ikke har fått losjerende, og det averteres ledige rorburom hist og her i værene.

Også leversamlere og haukjøpere er faret tilværs her i Lofotbygdene. Fiskekjøperne likeså. De har fått ordnet sine pengesaker og er redan til å sette kjøpet i gang.

— Vanskeligheter med å skaffe det nødvendige av kapital? spør jeg en fiskekjøper.

— Nei, kan ikke si det. Tror heller det har gått litt glattere med det i år enn de tre-fire foregående år.

— Det skal jo ikke lite penger til?

— Nei det skal være visst. Vi fiskekjøpere som tenker drive litt stort må ha mynt i sekkevis. Jeg har drevet denne slags forretning helt siden før forrige verdenskrig. Og de første årene kunne jeg sitte her og drive storkjøp med en kapital på 15—20 000 kroner. No er en slik kapital bare som lommepenger å betrakte, sier han.

— Tap og gevinst har det vel vært opp og ned, og en rekke år var det mest ned, djupt ned noen ganger, jeg var nær ved å «drukne». Men siden vi fikk ordninga med lovfestede priser har det gått godt og støtt som etter en rels.

— Mener De prisen på skrei ligger for høgt?

— For høgt og for høgt. Selvsagt er den høg, men sett fra fiskernes synsvinkel er den ikke høgre enn den bør være. Det må vi kjøpere innrømme. Alt det fiskerne behøver for sin drift ligger jo i en prishøyde, som våre fedre ville svoret på var løgn og forbannet dikt. Nei fiskerne må ha den prisen for sin vare som de får. Ingen bør misunne dem det.

Nord i fjæra driver 5—6 mann på med å lange flyttegods ombord i ei «spissa», for å føre det ombord i kutteren borte på vika.

— Vi er vorten så besætt forsinka, sier høvesen. To mann nord fra Andøya hadde lovt seg, men så her om dagen kommer det avbud fra dem. De skal på anleggsarbeid, forteller de og gir katten i heile torsken. Hadde jeg hatt tid skulle jeg hisset lensmannen på dem. Slik går da ikke an, bli narret slik opp i stry. Så måtte jeg hive meg rundt her i nabolaget for å finne erstatning for de to svikaran. Men jeg manker enno en mann.

Jeg står og ser på en eldre kar i dette laget, Sivert i Åsen. Er ikke han blitt for gammel no til å mønstre på i denne fiskarfylkingen. Det er minst tre år siden jeg leste i avisen at han fylte 70 år. Men Sivert svinger seg imellom og bærer ombord, stamper og tønner, sekker og kister. Han er litt snøven i trebotningene, ser jeg, når den lange hestetangen i fjæra vaser seg rundt beina på ham, det blir overhaling til den eine eller andre siden, og en gang bærer det helt overende, med en stamp i fanget. Da sier Sivert et par ord, som ikke akkurat er noe for et bedehus. Fort kommer han seg opp, og han er ergelig, ser jeg.

— Det er bare på land jeg er blitt litt snøven av meg, sier han som forklaring på «fallet» i tangsenga, ombord er æg snop som ei katta.

Ja, sier høvesen, og kommer sin gode gamle fiskarkamerat til unnsetning, Sivert er ikke borte vekke han, selv om han spiser alderstrygdens brød på tredje året. Han har rodd i lammæ meg i tretten vintra, og der han står ombord er tingene i sikre hender.

— Ja men, sier Sivert, no skal dæ være siste vintern deine here.

— Da sa du i fjor også, og forleden år, så farken han må tru deg, sier høvesen, og plass med meg skal du få så lenge du kan trekk på deg støvlan og ete levermølje.

«Spissa» er blitt fullastet, men det står enda noe igjen på fjæra. Skyv i fra, kommanderes det, vi må gjør en vending til.

Mens de ror bort til kutteren, roper høvesen til meg fra småbåten:

— Har du hørt nokka fesketien i dag?

Jeg roper tilbake til ham og forteller det jeg vet av slikt fra gårdagen.

— Dar høyer dokker glunta, sier han til sine menn, her æ ikkje nokka tid å gi bort. Vi må kvikke oss.

En halv times tid seinere smeller det som et mineskudd opp av «Falken»s ekshausrør, ankeret hives opp. En båt til går til fiskeværr, den siste fra denne grenda, men så ble den narret opp i stry av folk som velger seg anleggsknog istedet for det friske fiskerlivet.

Blir det godt, middels eller dårlig Lofotfiske i år? Spør ikkje meg, spør trollan, sa gamle, forlengst henfarne Gjertrud i Kjærran.

Jeg ser Rollefsen mener noe som så at det kanskje kan bli et middelsår. Men det er jo så mange faktorer som spiller inn. Været for eksempel, og så disse nøtene da. Kommer de alle sammen som har fått konsesjon, så kan vi takke for oss, sier en linefisker. I like måte vi, tilføyer en juksakall.

Jaja, den som lever for se.

Lofothæren trekker sammen. Fronten blir fast og sterk. Og om ikke mange dagene går en flåte som teller mange hundre «skip» ut til slag, når oppsynets leiesvenner heiser dagens startsignal.

Og så er kappestriden i gang. 18—20 000 mann ligger på torsken som jagere på et bombefly. Og mange slags dialekter blander seg med

motorenes varierende musikk, fra veslesjarkens bikjebjeff til den store 100-fotingens bjørnebrum.

Alle spiller de i havets lotteri, med trekningsliste omtrent hver eneste dag, og med mange, mange gevinster, ja alle får da l i t t i hvert fall. Her gjelder det om å kunne være sin egen lykkes smed. Det hjelper lite å tilbe fru Fortuna, da blir en bare narret opp i stry — akkurat som høvesen vi nevnte her foran.

Lykke til da i gjeve menn i eders gule rustninger!

Filius.

Det gjøres „klart skip" til årets Lofotfiske

Rorbuene befolkes og de første båtene ligger klar til prøvesett

Men mannskapsstyrken blir neppe førsteklasses for alle båtene.

Lofoten, 12. jan. 1954.

Nytt år, nye voner, ny innsats, nye investeringer, ny vilje og — ja alt skal jo likesom være nytt pr. 1/1, men vi tar alle sammen med oss de gamle erfaringene, kanskje også en god del av de gamle bekymringene og slikt annet som vi hadde å trekkes med i gamleåret. — Gamleåret ja, det var nå ikke så storartet akkurat for de fleste av oss som var i første ildlinjen på fiskarfronten. Det var ikke det nei. Lofotfisket slo stort sett feil, Finnmarka var heller ikke så bra som den burde, silda skuffet den også, og det øvrige slags fiske gav langtfra de resultatene en hadde ventet. Men det gikk da, de nord-norske fiskere sleit seg fram til årets siste dag også denne gangen, og da nyårssola begynte å skinne her oppe for noen få dager siden, tok de hatten av og hilste den velkommen— noen jamvel med et stille bravo. Det er så rart med denne nyårssola, skal jeg si dere, den får det til å blusse av nytt livshåp og nytt pågangsmot hos de aller fleste av oss som sitter tuftet her nord i «mørketidslandet». Den er så forunderlig ny denne sola, som en dag — om det ellers er klarvær — dukker opp sør i havranda eller i et lågt skar i fjellet, den er så merkelig ny. Folk i husene roper til hverandre: Kom å sjå nysola! Og heile huslyden strømmer til det vinduet mot sør, som nett nå får sine ruter forgyllet. Solstrålene er på nordfart i denne tida, de har allerede passert Helgeland og Salten og har for en duvande bør seilt seg over Vestfjorden til Lofoten, akkurat i denne tida har de klart å klatre seg over Lofotveggen og feier innover Vesterålen og Sør-Troms. Snart kan også finnmarkingene ta årets første «solbad», og etter et langt håp synger karene nord på Svalbard «O sol med din glede».

Men nyårssola varsler fiskerne om noe annet og mye viktigere enn å bare gå her og fryde seg i disse årets første solstreifene. Skøytene og kutterne, sjarkene og småmotorene ligger på havna og tjener ikke så pass som saltet i grynmelsgrauten. Oppsigtorsken har allerede i romhelga merket seg i større eller mindre mengder ved Lofoten, likeså for Senja og Vesterålen, og den varsler skreiens ankomst om ikke så lenge. For Senja skal det alt være tatt en del skrei, som har blandet seg med oppsigfisken, og her i Lofoten likeså, skjønt her var det litt dissens om hvorvidt den «karen» der er oppsigfisk eller rettelig skrei, «fyren», som en mann uttrykte det, «er mistenkelig både som det ene og det andre».

I alle fall så er tiden kommet da «alle mann» skal flytte til fiskevær i Lofoten. Helt siden et par-tre dager etter nyttårsdagen har denne flyttesjauen vært i gang, og akkurat nå som dette skrives er det mange båter laus. Støvletråkk lager veier til stadig flere rorbuer, det ryker opp av pipa på taket, så fra den bua der, så fra en annen og tredje og fjerde, og om ikke svært mange dagene er det «ild løs» i de aller fleste rorbuene, iallfall i Vest-Lofoten.

De første linebåtene har gjort klar til prøvesett, og venter bare på en bra værmelding. Juksakalene tar det med ro foreløpig, og garnkallan har fullt oppå gjøre med å ruste seg ferdig.

— Vi kommer neppe til å sette bruk i sjøen før ut mot slutten av januar, sier en garnbåtmann.

— Men sett nå det at torsken kommer før den tid, sier jeg.

— Ja da så, veit du, svarer han, da blir det å kaste seg haustompande uti det.

Foreløpig er det omtrent bare fra Lofotbygdene flyttingen til værene er kommet i gang, men helgelenderne har også så smått begynt å røre på seg, hører jeg. Det var vel disse ryktene nord fra Senja som fikk satt mer fart på sakene. For yttersiden av Lofoten har en ikke fått gjort noen forsøk ennå, på grunn av værforholdene, men også her ligger flere båter klar til å sette bruk i sjøen ved første høve.

Hva mener så fiskerne om årets Lofotfiske? Forventningene ligger nok stort sett nokså langt nedpå, har jeg inntrykk av. Flere fiskere kan likesom ikke rive seg laus fra fjorårets miserable resultat og tror at det blir samme elendigheita også denne gang, andre har bedre forhåpninger og et fåtall er optimister til helt opp i hattepullen. — Gamle fiskere, som er gått fra borde for flere år siden, tar fram sin visdom og forteller «ungdommen» om sine merker på ditt og på datt.

— Analius sier som så, «at vær bærre ikkje traurig, glunta, her kjæm mykje fesk under Lofoten i vinter. Ei aina sak e da jo om dokker kan få kloa i han, før dessan «helgames» nøttern».

Ja nøtene ja, de er, tror jeg, nå mer enn noen sinne på alle manns tunger. En Vest-Lofotfiskar og høvedsmann, og en erfaren og forstandig sådan, har nylig lansert den tanke at notbåtene og de andre båtene bør ha samme utrorsignal her i Lofoten. Men at nøtene likevel ikke kan settes i sjøen før kl. 10. Det vil, mener han, være nyttig at notfiskerne får god tid på seg til orientering på feltet før de lar nota gå. Den kan da følge med i trekkingen av andre slags redskaper, ekkolodde etter fisk, og i det hele tatt være å jour med alt som foregår. Nå kommer de pjæsande inn på feltet og velter nøtene i sjøen «hals over hode».

— Hvordan stiller det seg med å verve mannskap til båtene? spør jeg en høvedsmann i Vest-Lofoten.

— Det er litt av en jobb det, svarer han. Som du nok har lagt merke til er avisene nesten proppfulle av annonser etter fiskarbåtmannskaper. Det er blitt fler og fler av slike annonser fra år til annet i det siste. Massevis av ungdom har skiftet over fra oljehyre til dongeri, de arbeider på flyplasser og på andre militære eller sivile anlegg, og vil ikke lukte på selv de beste hyretilbudene.

— Er det fare for at båter kan bli liggende fast på grunn av mannskapsmangel?

— Så galt håper jeg det ikke vil bli her for Lofoten, men mannskap og mannskap, — en må selvsagt nøye seg med det en kan få tak i. Og i vår tid med den intense drift gjelder det om å ha friske karer på dekk. Det kan visst ikke alle regne med å skaffe seg i vinter.

Vel, Lofotfisket anno 1954 er i sin vorden. Motorene tramper takten og flere tusen mann vil følge den.... Nordlending.

Havets stormfugler

«Vi må være ute både når det ryk og når det fyk. Vi er havets stormfugler».

Disse ordene er notert av en samtale med en noe eldre fiskar som nylig er kommet hjem fra Finnmarkfisket.

Og det er sant som det er sagt. Fiskerne er som havets stormfugler. Nå er jo sjøfolkene det i sin alminnelighet, men det vi vanligvis kaller sjøfolk, de har større farkoster å ferdes på enn fiskerne, selv i våre dager har det. En 40—50 fots skøyte eller kutter — mange fiskarbåter er jo enda mindre, helt ned i 30—40 fot — blir liten når uværet raser og havet er i opprør, når det vasker over til langt opp i masten, når farkosten kastes i mellom som en ball eller bolle.

I de åpne båters tid var det jo slik at ble været for sterkt og havet for urolig, gjorde man landligge, det var bare når uværet kom uforvarende over dem, at det ble kamp og strabasser, våte trøyer og livet som innsats. I våre dager er det slik at båtene går ut, selv om sjøværet egentlig ikke tillater det. Kampen er blitt hardere, konkurransen krever det. Det er stor gjeld på båt og bruk og øvrige utrustning. De størst mulige daglige inntekter må skaffes til veie. Stillstand tåles ikke. Så får man ta det på skinnet.

Som for eksempel i Lofoten under skreifisket. I åpenbåtenes tid var det hver vinter flere eller ferre landliggedager. En lot stormen rase fra seg, uten å uleilige seg med å prøve den, som en fiskar sa en gang. Nå er det praktisk talt slutt med det som heter landliggedager under dette fiske. Det samme er tilfelle i Finnmark, skjønt her **må** en jo nå høstens tid bøye seg for overmakten, men fiskerne der oppe gjør det bare nødig og når naturkreftene blir for overmektige.

En kan møte disse vingeløse stormfuglene overalt langs den lange norske kysten. Et folk i krig uavlatelig, sjelden kan de koble av. De farer fra det ene feltet til det andre. Båtene må være på farten, og folkene med, ustanselig. Drifta er intensivert til det ytterste.

Den samme fiskars ord som det her er innledet med er også disse:

Folk som har sine sysler på landjorda sier ofte at vi fiskere har det godt nå til dags, med våre store, gode og maskindrevne båter. Men jeg har prøvet forholdene både som åpenbåtfiskar og nå i flere år som dekksbåtfiskar. Det siste er så visst ikke mindre anstrengende og helseslitende. Fiskaren i dag har utvilsomt de hardeste livsvilkår her i landet. Han er stormfuglen langs vår kyst. Hans trøyer er ikke mindre våte nå enn de var det før i tiden — jeg kan forsikre om at de meget oftere er mer våte.

Derfor bør fiskerne være blant våre best betalte yrkesutøvere.

Tilflyttingen til Vestlofot-værene i full gang.

Foreløpig er det bare de såkalte «inn byggere» som gjør seg til værbuere.

Ro, ro til fiskeskjær —

Det tar så smått til å stige røyk opp av rorbuenes skorsteinspiper her borte i Vest-Lofoten. Allerede like over Trettenhelga ble den første bunøkkelen satt i låsen og vridd om, og værsågod, stig på, herr fisker, og velkommen skal du være! Som du ser er alt slik du forlot det den dagen i april i fjor — som du nok husker. De umalte bordene foran vinduene, ett på hver side av rommet, trebenkene, køyene (bellene) under taket, kopprekka ved ovnen på røstveggen — men unnskyld at her ligger litt aske på ovnspanna, du glemte nok feie den bort før du reiste, du hadde det jo så travelt med å komme deg avsted på heimvegen, du hadde denne store heimlengslen i deg. Ja som du ser er alt slik du forlot det. De to gamle blikkbøttene står kvelt under oppvaskbordet, oljelampa henger på spikeren, den gamle oljebuksa og et par oljeermer henger også på plass ute ved døra. Nei, ingenting er kommet bort for deg. Ikke et levende vesen har vært innenfor her siden du reiste. Jo, stopp no litt, her i haust kom det en mus innom til meg, og noen dager seinere en til. Det ble nok for kalt til dem der ute, stakkars krypene. Så har de snusket omkring her etter noe å spise, og de fant da litt av hvert, mjøl i en papirpose, litt havregryn i en annen pose, og ja min santen fant de ikke behag også i en bit overmyglet gaudaost, så hard og fortørket at den spratt fra golvet da den eine musa fikk veltet den ned fra vinduskarmen. Men i seg har de no fått den likevel.

Ja, så er du altså kommet hit igjen for å områ deg med litt vinterfortjeneste. Det gikk jo ikke så bra i fjor vinter, vet du, men no er du kommet med nye voner, skjønner jeg. Og så får vi håpe resultatene denne gangen kommer til å svare bedre til forventningene enn forrige gangen.

Jo, tilflyttingen til fiskeværene i Vest-Lofoten er alt i full gang. Men for som først er det bare folk fra de nærmeste bygdene, lofotværingene som siger inn over rorbudørstokkene og tar sine hus i besittelse, og det første de gjør er å få kveiket opp i ovnen og satt over «han Lars».

Det er garn og liner som oversees og settes i stand, iletau som skal anskaffes, våkerter som skal ettersees og det ene med det andre. Går det ikke rykter om mye skrei alt på Senjabankene? Og ikke rykter bare, men den skinnbarlige skrei som er brakt i land, og der ligger den på kaiene og er ikke til å ta feil av. Kyndige folk beskuer den, jo, sier de, denne her karen den er ekte nok, det er skrei og ikke bare oppsigfisk.

Mandag den 11. januar skal den første linebåten fra Ballstad ut for å sette bruket sitt. Ballstadværingene pleier vanligvis være de første som gjør prøvesett her for Lofotens innerside, og så kommer det da an på. Det har vært ganske bra med oppsigfisk her for Vest-Lofoten i julehelga, snurrevadene har tatt tildels ganske pene fangster, og det er jo slik at oppsigfisken den er forlauparen for skreien. Fiskerne har derfor bra tro for kommende vinterfiske. Om man no bare ikke hadde disse nøtene å trekkes med!

Mandag som kommer — det er lørdag 9. januar i dag — begynner den store tilflyttingen til fiskeværene i Vest-Lofoten, både for indre og for ytre side, til alle værene i Borge, til værene mellom Å og Stamsund og litt også til Aust-lofotværene.

Bare no været ville bedage seg, sier en gammel Flakstadfiskar, men jeg er stygt redd for at vi skal få en uværsvinter å trekkes med denne gangen.

Røyk fra stadig flere rorbuskorsteinspiper, mere travelhet på fiskeværskrambuene, for hver dag som går. Dunk av motorer, ankerkjettinger ramler, spor etter støvletråkk til flere og flere buer. Lofotfisket anno 1954 er så smått i emning.

Men mange av høvedsmennene klager over vanskeligheter med å skaffe nok mannskap. Hvor i hunden blir det av ungdommen? spør en Værøyværing.

Ja hvor i hunden blir det av den? En Borgeskøyte har denne vinteren bare gammel-kalla som mannskap. Yngste mann er skipperen, og han ligger like under femtitallet.

Ungdommen er på flyplassarbeid eller i annen slags militær beskjeftigelse, sies det. Dokker kan bare ha heile lofotfisket for min del, var det en 25-åring som svarte, da han ble bydd vinterplass med en garnskøyte og 35 prosent av nettoen. Han lokta ikke på det, sier skipperen som gjorde dette budet. Han viste om et sted hvor det var penger lettere å tjene, sa han. Og dermed så gikk han ombord i hurtigruta og reiste over fjorden til Bodø.

Om ikke mange dagene skulle man kunne spre ut «ryktet» om at no er den første veritable vinterskreien nakket innover korten også her for Lofotens indre side. Og så blir det vel futt og fart i sakene også nedover Helgelandskysten, tenker jeg. Det store nordtrekket av båter begynner, og vegen er den samme gamle som fra Arilds tid. Også Støttarota er den samme og uforanderlige, forberget som danner front mot Vestfjorden, og som i klart vær kan sees fra line- og garnsettene og fra juksabåtene under Lofotveggen. Den står der og er Helgelands nordgavl, og er som en hilsen heimefra gjennom alle de slitsomme vinterdagene på skreifeltet.

Dere skal få høre nærmere fra meg siden, alle i prektige fiskere der sør i bygdene mellom Kunna og Lekamøya.

Godt nyttår allesammen, og velkommen til Lofotfisket! *Filius.*

En gretten juksafisker, en skattearg linedrager og sulten garnmann snakker fra leveren.

Like langt mellom lottene som mellom Loppakalven og Fruholmfyret.

Mange har «heist sine seil for hjemfart» fra det magre lofothav.

Av Ole Berg

En gretten fisker står nede på en kai i et av Vest-Lofotens fiskevær. Han suger på en ca. halvannen sentimeter lang sigarettstump, og jeg er litt spent på om den ikke snart begynner å gjøre det litt hett for ham — og så med ett hiver han den og tråkker den ut med en bred gummistøvelsåle. Ferdig med det. — Nei, sier han, jeg blir vel pent nødt til å venne meg av med røyk. Det er ikke tider for oss juksafiskere å pleie noen slags luksus. Han haler en Frisco-eske opp av dongerilommen og viser frem sine to siste sigaretter. Det får klare seg med disse to armingene over morgendagen, og så skal det være jamt slutt — tror jeg.

Mannen hører med i den store leiren av juksamenn som denne vinteren har sittet i utur på Lofothavet. Vi gikk i gang, forteller han, så meget som den 22. januar, og det var en fredag, og du vil tro meg eller ikke, men til idag har vi ikke fisket mer enn 656 fisk, på ed å gjøre 656, og vi er fire mann med hver vårt snøre, og vi har ikke ligget på latsiden — jo forresten, de siste fjorten dagene har vi «gjort landligger», jeg tror det er 3—4 dager, fordi vi simpelthen ikke gadd fare ut. Motgangen og motløysa har tatt hele arbeidsapetitten fra oss. Nei, ser du, en fredag skulle man vel ikke sette noe i gang på. Ikke for det, de som startet på en annen dag, har ikke fått stort mer av de herrens gaver som svømmer omkring her i Vestfjorden. Men nu skal det være slutt, iallfall med juksa.

— Not kanskje? spør jeg.

— Tja, not, jo du sier noe. Det blir vel til det at vi hele «lofotkula» må begynne med not. Kameratbåten vår, han som deler rorburom med oss og som tidligere i vinter har driftet med liner, men gikk over til not, straks myndighetene slapp denne til, han kom igår i land med nesten 14 000 kilo, mens vi fire krypsylene ikke hadde mer enn knapt førti. Nå har denne notbåten bare på nota fisket over 30 000 kilo, så det er da fanden til forskjell.

— Neste vinter tipper du på not, skjønner jeg.

— Jeg tipper iallfall ikke på juksa, det kan du forlate deg på. Men så er det kapital. Vi er et «konsortium» på 6 stykker som går her og vrir oss i vånde for hvordan vi skal kunne reise den nødvendige notkapital, men det er som å gå i en ørken og lete etter et morbrætre. Vi har forhørt oss i bankene, men der rister man bare på hodet. For risikabelt med slike lån, sier de. Nøtene er et meget variabelt redskap, sier de. Og det kan en jo ikke benekte. Det er nøter her i Lofoten som til nå nesten ikke har fått fisk på dekk, og er det ikke den siste mars idag? Jeg er blitt døgnvill midt oppi denne elendigheten vår, skal jeg så bent si deg. Det er disse pengene, ho mann, har du penger i boka, har du slanter, det er dagens rop mer enn om noe annet. Og har en ikke «gryn» står en bomme fast som en dør i vranglås.

En linefisker som står ved sin stamp og krøker frossensild på anglene, er ved bedre mot, høres det ut for. Han krøker pent og omtenksomt og legger agnene med varsomme fingre ned langs stampkanten, på det at det ikke skal gå i vase under settingen. Før på tiden tok høvedsmannen, som da hadde plasert seg helt bak i båtens akterskott, angel for angel opp av stampen og kastet dem til sjøs over båtripa, mens det øvrige mannskap rodde med passe fart. Det måtte ikke forekomme at det ble så meget som to angler i vase under settingen, og hendte det, var det straks å hamle att og få vasen greid ut. Nu går settingen helt maskinmessig. Det får stå i guds hender om «stampen går godt» eller om egneren har fjusket seg fra arbeidet sitt, «lagt» dårlig, og i så fall så måtte han tykje ta ham. Motoren går uavbrutt, og va-

(Forts. på. 8. side.)

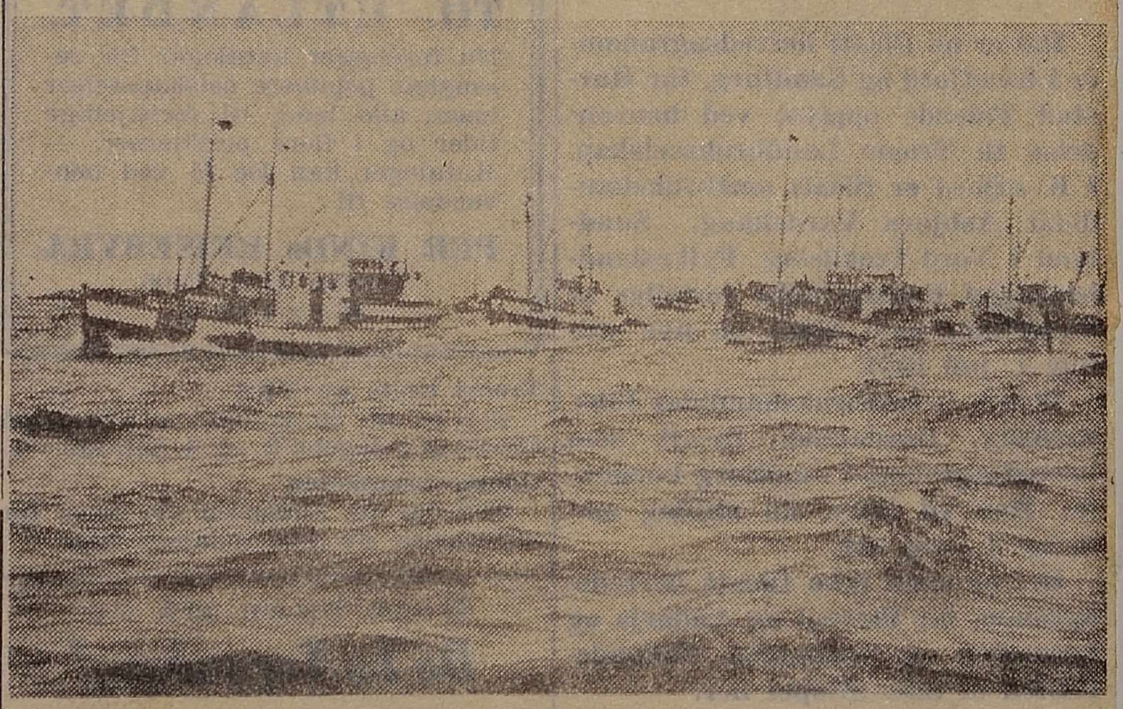

Flåten for full fart på vei til feltet. — (Foto Per Lorentsen).

Notfiskerne i aksjon. Ikke alle har vært like heldig iår. Ja, et fåtall har fått normalfangst, men kanskje akkurat idag blir det 15 000—20 000 kg. i ett kast. *Foto Per Lorensen.*

ser det seg, er det ingenting å gjøre ved det.

Mannen her legger godt, ser jeg. — «Brunvollen» kan bare harve i vei, jeg garanterer for at det hele skal gå godt, sier mannen og er sikker i sin sak.

— Dere linefolk har gjort det bra i vinter, eller hva?

— Var det bra du sa. Jaja, bra og bra, vi ligger nu oppfor, som man sier, iallfall de aller fleste av oss, men det blir ikke hverken til villa eller piano, ikke til en dress heller, tror jeg. Nei, denne vinteren og dette lofotfisket er jo som utgjort for oss alle sammen, hva slags redskap vi så har knyttet vår velverd og vår skjebne til. Vi for vår del har ennu tilgode å få et sjøvær såpass stort som på et tusen kilo, ja ærlig talt er storsjøværet vårt mindre enn sju hundre kilo. Sammenligner vi med for eksempel vinteren 1947, er det bare husmannskår denne sesongen. I 1947 kom vi flere ganger søkklastet i land og kunne hive opp 3000—4000 kilo, ja en dag hele 6000. Da var det eventyr og Soria Moria og prinsesse Gullsko, og vi var alle sammen askeladder som fridde og fikk ja på stående fot hos kongsdatra. Vi ble så pengesterke at ligningsvesenet — du kjenner vel det — formelig svømte i store tall på sine lister. Nu sitter vel de karene også og suger på labben, tenker jeg, og får ikke trådendene til å rekke sammen. De skulle vist mere forstand og forsiktighet, disse kommunale myndighetene dengang de fikk skillinger å rutte med til overflod, men takk så visst, det gjorde de ikke, auste ut og for raust frem og planla rene Babels tårn av byggverker. Nu kan de bare jagu ha det så bra. Nu sitter de i sine tårnkammers og speider etter utvei og forløsning fra sin pine. Ja, statsmaktene i like måte. De berger seg med lån, ser jeg, fra den eine blautmyrtuva til den andre..

Men linemannen bør egentlig ikke klage — ikke i sammenligning med sin kollega juksakallen. Det er linene som har sittet i det største hellet denne vinteren, hvis en overhodet kan ta et slikt «formastelig» ord som hell i munnen i forbindelse med årets lofotfiske. Det er dog, er det meg fortalt, linefiskere som kan klave opp bruket og fare hjem til ho mor og kattungene med en mannslott på iallfall et par tusen kroner. Nu er jo ikke dette noe til lott å nevne, ikke nu i årene etter krigen, da Nils og Anders, Sakarias og Arthur kom hjem med brystboka svulmende av sedler, 6000—7000 kroner og var bare velstand fra støvlesnuten til kasjetthuveskyggen.

Jeg leter meg fram til en garnmann. Han sitter ved rorbubordet og får seg litt mat innabords, halvfinstomp med margarin og sirup som pålegg, og svart kaffe til å svelge ned med. Med det er heller en nokså bitter garnmann jeg har slumpet til å treffe. Han er «nordantifra», forteller han, fra en bygd oppe ved Tromsø-kanten. Og at jeg skulle finne på å snaske meg hit ned til Lofoten, sier han, jeg kunne like godt ligget heime og røyta meg på sengbrisken, saga ved og hørt på radioen. Til å begynne med vil han ikke uttale seg noe videre, han bare skjærer seg nye brødskiver, smører på og svelger. Apetitten er iallfall i de beste hender her, ser jeg, en riktig matmons er han denne tromsværingen.

Nu, han tør da opp litt etter hvert. Da jeg freger han etter lottens størrelse, så omtrent, låner han meg et alenlangt øyekast. Og så kommer det: Sa dokker lott. Fins ikke noe som heter det blant oss garnfolk her i Lofoten denne vinteren, eksisteres ikke, så godtsom iallfall. Dokker har vel lest i avisen om en og annen bra toppfangst på garn, og så tror dokker, som alle andre utenforstående, at her går det jo heisan og bra, men velsegne dokker mann, det er nesten like langt mellom slike — skal vi si bra fangster som det er mellom Loppkalven og Fruholmfyret. Dokker må legge merke til gjennomsnittet, for å få et noenlunde pålitelig bilde av situasjonen, og på gjennomsnittskrotten finner dokker ikke mye kjøtt på beina.

Han ordlegger seg godt denne mannen, han får meg til å gapskratte, og jeg sier at du burde så min sandten gå til sukkerbiten. Hva for slags sukkerbit? spør han. — Jeg mener radioen. Du kunne hamle godt opp med han Carl Bertheussen. — Lenger ut i samtalen får jeg greie på at han sitter i sin kommunes herredstyre og formannskap, for han brekker plutselig til med å si at når som at æg kommer heim, så skal æg ikkje spar på krutet i første «hærrestyre». Æg skal la dem vette kor han judakongen David kjøpte ølet sitt. No må vi da vel endelig ha lært at det er på tide å sette tæring etter næring. Han går bl. a. løs på lærerne som streiker. Æg måtte hatt mæ mæg ei horg av di karane her på Lofothavet, så skulle æg lært dem ka dæ vil sei å hale fortjeneste opp av uvissheita.

— Nei, ser dokker, min gode mann, vi må fire oss nedover, vi må manne oss opp til å slå budsjettan hardt og ettertrykkelig ned.

— Helt ned i støvlene, bemerker jeg.

— Ja, akkurat du, ned i støvlan med dem. Det er jo ikke meining skapt at vi og kommunen våres skal agere grever og baroner, når som at forholdet og den kåre og skinnbarlige situasjonen er den, at vi har ikke til så mye som ei bot bokserauva.

Og han utvikler dette videre. Så det lover jeg for at i vedkommende herredstyre blir det iallfall en representant som kommer til å forlange duvet nedåt mange klør i kommuneseglet. — Men se det går jo ikke.

— Nei, det veit æg nok, sier han, kommunan di vil framleis sitte høgt til hest og ri oss arme skattytara til vi ligger der flate som flyndrer.

Plutselig bryter han seg selv av og sier:

— Dokker spurte etter lottenes størrelse. Jau, dæ kan æg fortelle dokker. For vårt vedkommende blir dæ vel såvidt at vi kommer oss heim mæ æra og begge øyran — dæ vil sei, då rækna vi ikke slitasjen på bruket. — Og der høyrer dokker kor dæ står til , og der ser dokker kor vi sett. Og dæ æ akkurat på potta dæ.

En frisk kar, denne garnmannen, han snakker fra levra. Og nu legger han stomp og margarinpakke og sirupskrukke fra seg, og setter seg til med å bøte etpar oljearmer.

Ellers snakkes det nu mye om påske og om Finnmark. Mange akter seg dit, forstår jeg, ja de første har jo alt for flere dager siden «heist sine seil» for heimfart fra det mag-

re Lofothavet. Men det er som tvilens sed er sådd i mange fiskeres sinn, de tror ikke noe videre på Finnmark heller. Nei for, sier mange, trålerne tar jo fisken, den går beinveis til markedene i utlandet. La bare videnskapen og den forkynne og forklare oss så mye de vil om havets overveldende rikdommer av fisk, alt har nu sin begrensning. — Ser vi det ikke her i Lofoten denne vinteren. Det er bare «strel» av torsk tilstede her. Og det lille som er jager nøtene som reven tuppene i en hønsegård. Og de gjør det med våre allerhøyeste myndigheters velsignelse. Myndighetene og trålerne fra utlandet samarbeider mot oss fiskere — ja slik kan det se ut. Det er så mye uforstand at — —, er det en fisker som sier. Men han også går svanger av planer om å anskaffe seg not. Jo, sier han, trass i alt, en må jo tute med de ulvene en er sammen med.

Det var et lite gløtt fra dagens Lofoten, med sin heller nokså ampre og dystre stemning. Men vi kjenner da bildet igjen. Det er ikke nytt. Den samme «fanden» har tidligere vist seg på «veggen» i dette havlandskapet. Til neste år kan det stå en vintersol og skinne på det samme sted. Men nei, det har fiskerne så vanskelig for å tro. De går idag med mørke briller, og ser alt som grått i grått.

Harstad Tidende

Lørdag 3. april 1954.

SILD VAR GUDEMAT I GAMLE DAGER

Og silda som investerende faktor i norsk næringsliv i dag kan neppe overvurderes.

MED LETTBENT PENN OVER SILDEFELTENE FORAN DEN NYE SESONG

Skal en tro gamle, solide Edda, er det norske sildefisket gammelt som alle hauger, ja, det er kanskje det aller eldste, og de første sildefangstene — store var de nok ikke — ligger langt bakenfor den tiden da ynglingekongene hersket her i landet — under æsenes formynderskap. Det berettes nemlig at guden Tor, han som syslet med å skaffe oss tordenvær, spiste sild til frokost, og det synes vi da var en merkelig morgenrett. — Sild har det altså vært i sjøen i flere hundre tusen år, og at den er der framleis, kan lettvindt konstateres ved bare å gå på kaiene i en Vestlands-by eller kaste et blikk inn på en nordnorsk sildoljefabrikks binge i sesongen.

Silda, som bærer det latinske navnet clupeidæ, men det interesserer vel ikke hverken sildebasen eller kjøpmannen på brygga, tilhører de fysostome fiskers familie, og den har en kolossal formeringsevne. Selv om store mengder av den gytte rogn går til spille, er reservene så store at det aldri mangler silderetter på havets store bord, men det kan naturligvis variere med mengden fra tid til annen. Det er som kjent vårsilda som besørger bibeholdet av bestanden. De nyklekte larvene driver så nordover med straumen, mens de vokser og utvikler seg, først til mussa, eller som vi også kaller den, kril, etter et par års forløp kalles den bladsild, og derpå så blir det feitsild, som er forbeholdt de nordlige landsdeler, fra og med Trøndelag, i største mengder. Silda er en selskapsfisk, den går i stimer, ofte så tette at en nesten kan «gå» på dem, som en fisker uttrykte det.

Men silda er en lunefull fisk. Ingen kan som den pøse penger inn i lommebøkene til fiskerne, og gjøre dem nesten «søkrike» i en handvending, men plutselig peker den nese av karene, både dem som driver med landnot, de med garn, faste eller drivende, og med snurpenot. Den blir borte, som nåla i høystakken, eller den kommer overhodet ikke under land. Nå er vi jo riktignok kommet i den heldige stilling at vi er i stand til i ganske stor utstrekning å holde oss den på sporet, og vi gjør oss også stadig mer uavhengig av å måtte vente til det behaget den å komme inn på de gamle fiskefeltene.

Vår havgående fiskeflåte kan snart snurpe silda hvor som helst den måtte finnes innenfor en rimelig radius. Annerledes var det jo tidligere. De faste garna kunne ikke settes langt av land, drivgarnfisket hadde også et begrenset havområde til sin disposisjon, og landnota — ja den var jo helt avhengig av at silda ble trykket kloss under land og på et dertil passende stengested.

Silda har skapt mye liv og rørelse gjennom tidene. I fortellingen «Fiskerjenten» skriver Bjørnson innledningsvis, at der hvor silda i lang tid har hatt stadig innsig, danner seg etterhånden en by, når leiligheten for resten er der. Ikke alene kan man si om slike byer at de er kastet opp av havet, men på stor avstand ser de også ut som oppskyllet tømmer og vrak, eller som en flokk hvelvete båter som fiskerne har trukket over seg til ly en stormnatt. Det siste vil jeg nå slett ikke underskrive. De sildebyene vi har langs vår kyst, og det er ikke få av dem, virker såmen ikke som oppskyllet vrak. Gå til Haugesund, Ålesund, Florø, Harstad og noen andre, som i utpreget grad har sin skjebne knyttet til silda og annen slags rikdom fra havet. De kan da alle sammen hamle opp, hva arkitektur angår, med de byene som er «kastet opp» av enten jordbruk, industri eller andre slags sterkere investerende faktorer.

Hva silda og sildefisket har betydd for det norske næringsliv, kan vanskelig overvurderes. En merker det kanskje først når de magre sildårene inntreffer. Da er det som mange av samfunnshjulene går i stå langs med kysten vår — åja, i flere av innlandsdistriktene også. Og er det ikke slik også, at vi likesom føler oss matlause, til en viss grad i allfall, slik vi gjør det når potetbingen i kjelleren er tom? Derfor går vi her år etter annet og venter på silda.. Høyrer du nokke sildnytt? er spørsmålene — som refrengen i en revyvise.

Og så kommer silda — og skaper den rene eksplosjon. Ingen fiskesort setter slik fart i tingene som silda. Hals over hode kaster fiskerne seg ut i feltlivet, bryggedørene slås opp, det blir rulling på tønner i tusentall, folk skynner seg i mellom, iler som ved jordmorskyss eller under brann. Heft meg ikke med passiar og prat! Silda er kommet, jeg har ikke tid til slikt. For en vet at silda kan forsvinne like fort som den kommer. Hvert øyeblikk, mens den er tilstede, må derfor utnyttes til det ytterste.

Da er det annerledes med den andre, stort givende fiskesorten vår, torsken, den kommer mere langsomt skridende, tar seg det nødvendige av tid og holder seg gjerne på feltene den «reglementerte» tid. Torskefiskaren behøver ikke å løpe støvlene av seg, han er ikke trengt om å kappløpe med sekundviseren, slik sildefiskaren ofte må det — om han ikke vil komme forsent til gildet.

Derfor må sildefiskerne, særlig da storsildfiskerne, ligge helt kampklar når tiden for utrykning nærmer seg. En vet aldri med sikkerhet når «fienden» (silda) går til åtak på landnæringa, og da må en være ferdig til å håve den. Jeg har sett sildefiskere legge avgårde, som under en flyalarm.

Ja den silda, den har så mange innfall. En gang kom en stim — og det var feitsildstim — settende inn på en trang bukt, jaget av størje. Mannen som bodde ved bukta, drev også med litt sildefiske i ny og ne. Nå stod han og brukte potetgrevet i hagen sin like ned ved fjæra. Det var en av småguttene hans som først ble oppmerksom på at noe ekstra foregikk nede på bukta. Pappa, vil du sjå! ropte han. Og faren så, og skjønte straks hva som her var tess.

Han ba straks gluntkjørven renne etter hjelp i nabogården, sprang sjøl til naustet, opp med dørene, opp stigen etter garna som hang under taket, kastet dem ned. Så kom nabokallen, ut med båten, ombord med garna og avgårde. Skal si det var fart og presisjon over handlingene. Så fikk de garna spent over buktkjeften. Sildestimen var låst inn, som i kjøkkenkråskapet. Og kjøparen, som etter telefonbeskjed kom til «låset», kunne laste inn nesten 400 mål av den fineste og feiteste feitsild. Penger kasta opp av havet, rett inn på båtstøa. Storesøstrene, (storsilda og vårsilda) kan opptre på liknende overraskende måte. Og hastverk blir det, minuttene blir kostbare. En må kaste alt og springe.

I haust var det et liknende tilfelle i Ålvik nede på Helgeland. Her var det seien som jaget en sildestim opp i fjæra i en trang vik. En mann i en småbåt kunne bare uten videre sette i gang med å ause sild opp med en potetkurv, og tok båten lasta, før det meldte seg konkurrenter. Da sjøen flødde dro sildestimen videre opp i elva, helt til et fjøs som

stod i nærheten. Bonden på gården stengte for elva med bølgeblikkplater og tok en fangst i sin møkkerveit på 10—15 kasser. — Slike eksempler er det flere av ut gjennom tida. Silda er en overraskelsens fisk, mer enn noen annen.

I en bok jeg har liggende foran meg, heter det om silda at den er en beinfisk. Ja det skal gudene vite at den er. Jeg vet ikke om noen har umaket seg med å telle beinene i en slik skapning, vedkommende fikk i så fall en vrien jobb, for de er mange og stikker seg fram over alt. Storsilda ho har mykje meir bein enn en mindre sild, sa kjerringa, som satt og matberget seg foran et storsildfat her ene året. — Det tror jeg ikkje, svarte mannen hennes. Jau, mente kona, det kan du være skråsikker på, — hun plukka bein i hundrevis og ble aldri ferdig. Så trettet de en stund om dette, og mannen måtte gi seg.

Men den gamle finnlenderen som en høstkveld i min barndom kom til gårds og spurte etter arbeid, han tok storsilda inn med hud og hår. Feitsilda hadde svikta oss her nord det året, så far hadde kjøpt en tønne storsild fra Kristiansund. Mor dekket bord for mannen fra Suomi land, med storsild, varme poteter og flatbrød. Potetene skrellet han, men silda bet han bit for bit av som den var. Han begynte med hodet og alt gikk ned, på høykant, tror jeg, til og med sporen. Tre slike storsild forsvant i hans gap. Jeg satt hele tiden og gapte av forundring og beundring. Det var en særs grei måte å ta storsilda på, tenkte jeg — som nesten ikke klarte få ned en bit, formedels all den hersens skare av bein, som hukte seg fast, så mellom tennene, så innpå tungrota, i ganen og hvorsom helst de så seg snitt til det — så jeg måtte kaste opp, gråt og nektet spise mer av denne «stygge silda».

Silda er eventyret i vår fiskerinæring. Kort og godt det er den. Og som i eventyret gjør den mange askeladder til prinser. Men slett ikke alle — og det skulle nå bare mangle.

Trekktid - både sør- over og nordover

Finnmark er våre fiskeres framtidsland, og mange innflyttere «tar det i besittelse».

Den milde, ofte langvarig vindstille sommer er ikke mer. Den ebbet ut sån henimot slutten av september, sam tidig med at skogen kledte seg i det gule gevant og trekkfuglene tok vingene fatt for sørtrekket. Bare mindre flokker og stær trosser ennå høsten og vimser omkring i godtfolks hager hvor de konserterer, eller rettere sagt snadrer mens de holder festivitas på de siste rognebærene, eller hva det nu monne være de fyller nisteskreppa med, før de gir seg i kast med langturen. Også våre venner sæingene er dratt sin veg. For noen dager siden så jeg de siste to av dem, en mann og hans kone formodentlig, sitte oppe på et bryggetak i småprat med hverandre, formentlig en drøftelse av reiseplanen. — Sæingen reiser jo ikke langt akkurat, de fleste bare over Nordsjøen til Skottland, Irland og England. Andre flokker finner mere behag i Nederland og Belgia, og noen er vinterturister i Vest-Frankrike.

Vi her nordpå må imens klare oss med stormåsen og svartbaken, som året rundt følger våre fiskerbåter og ruteskip, et slags «fast følge» gjennom alle årstider, — og ville det ikke bli nokså aut på havet uten disse «livsledsagere».

Og stormåkene kan være trofaste ledsagere. En fisker fra en bygd på Nord Helgeland forteller at da han i fjor vår gikk med sin skøyte hjemmefra med kurs nordover for Berlevåg, tok et par stormåser opp «forfølgelsen» straks da han var kommet ut i leia, og snart ble det også noen flere. Den ene av de første to, som slo følge med skøyta, var lett kjennelig ved at dens ene bein hang slapt ned under flukten, og dessuten hadde den en vingefjær som var kommet ut av lag og leie. Og den måsen fulgte båten hele vegen fra Lurøy til Tromsø by. Om noen av de andre gjorde det samme, kunne fiskeren ikke si med sikkerhet, for de hadde ikke noe identifiseringsmerke. — Men i Tromsø kom den bort, denne halte stormåsen, enten det nå var Polet eller noe annet som fristet den over evne legger han lunt til.

Dette stemmer ikke med hva andre fiskere mener om disse følgesvenner, nemlig at de holder seg innenfor visse begrensede deler av kysten, og når de har nådd sitt distrikts yttergrense ven der de «heimatt» igjen. For, mener de, måsene har et slags heimstavnsområde, som de bare nødig beveger seg utenom. — Ja, kan hende det.

Men i dette sørtrekkets tid, er det også et nordtrekk: fiskerne som skal til haustfiske i Finnmark. Det er mange som skal den vegen, og de aller fleste er alt kommet seg på plass derope, eller de er undervegs. Så ligger nå ikke de da og demmer opp til store tall på arbeidsledighetslistene i sine respektive kommuner. Jeg har inntrykk av at det i år er særlig mange som kaster seg inn i haustfinnmarksfisket. Det er også mange, iallfall fra Lofoten, som er reist til Finnmark for å delta i annet slags arbeide enn det akkurat som knytter seg til fiskeridrifta. I Båtsfjord f. eks. skaffer ett vassverkanlegg beskjeftigelse for mange her nede fra. Og folk som kan bruke øksa og saga, tappjernet og hammeren, er sikret arbeid straks de kommer nord til Finnmark, hvor det enkelte steder er mangel på arbeidsfolk til byggefaget.

Det er her nord i Finnmark framtida vår ligger, mer enn andre steder, sier en nordlandsfisker. Og det er vel derfor ikke så rart at fler og fler av fiskere her sørfra, ikke bare reiser på fisketur, men *flytter* nordover, med kone og barn og alt de eier og har. — Hvorfor skal vi ligge her og fare i mellom denne lange vegen, sier de, når vi det meste av året holder til i Finnmark, høver det dårlig med god praksis å ha heimen hundre mil eller mer fra der vi har yrket vårt og tjener til livsoppholdet. Nylig er det tre familier bare fra «mitt» sted som har solgt sine steder her og er flyttet til Finnmark. For, sa de, «siden nota tok Lofothavet fra oss, har vi ikke mer her å gjøre.»

Den ene av disse utflytterkonene, som grudde seg meget for å bli bosatt oppe i det «fæle Finnmarka», skriver nå til venner her i «gamlelandet» og forteller at hun trives riktig godt. Ka du meine, skriver hun til sin bestevenninne, for en fin sommar vi har hatt her nord, jaja, det har no dokker også hatt denne gangen, men våres den har vært *storfin*, og de innfødte her nord sier at slik har de sommaren nesten hvert gudbidige år. — Kailsnekjen kan det være av og til, selv i juli, men det er så rart med ei sol som stadig holder dampen oppe, både dag og natt, den varmer fort opp rommet etter en snøbyge eller et kaldværskast nordantfra. — Så nå skjønner jeg vel hvorfor finnmarkingene ville,, så fort de bare kunne, komme seg nordover og heim etter tvangsevakueringa. — Bare pakk og selg og kom nordover, du også, Kristine. Eg veit mannen din har masa på deg om dette, de par siste åra.

Nå går det to-tre familier til her og snakker om flytting nordover. — Det er forlate meg, som om vi, ja også vi her i sentrum av verden er blitt værendes et slags utvær. — En mann gikk her i mange år, en fisker, og klarte såvidt bare å holde det gående på kanten av forsorgen, ja noen enkete ganger var han vel innom hos den også, for kortere stunder. — Så braut han for 4—5 år siden over tvert og flytta til et Finnmarksvær. Her i bygda var han aldri i stand til å komme seg ut av inderstenes rekker, nå sitter han i eget, nybygget hus der oppe og er godt ovenpå, forteller folk som kommer fra dette været. Jau, sier de, han M. han er kommet seg virkelig godt. Og det har flere enn han gjort, siden de ble fastboende finnmarkinger.

Mange fiskere kan, samlet til kor, synge om dette landet: Du er vårt, du er vårt, du er framtidens land.

Neptunus.

Om sild

Det er gammelt det norske sildefiske, hundgammelt. Den første sjømaten som vi hører om ble tygget og fortært her til lands, var sild, og det var ingen ringere kar enn kusken på bukke-vogna, guden Tor, som forlangte sild servert fra kjøkkenet — og til frokost. Edda forteller dette, og farer den ikke med fjas, hadde Tor smaus på «ansjosen».

Vi høyst alminnelige mennesker tror nok at sild er sild, og det er jo forsåvidt helt riktig, men vitenskapen kan fortelle oss at det finnes ikke ferre enn 18 slekter av den med over 160 arter, fordelt på de forskjellige verdenshav, fra den store 60—70 cm lange stamsilda, ned til den vesle krilen, — det er brislingen og sardinen, feitsilda og storsilda. Vi har bladsild og småsild, og mussa, og hva navn de nå har alle artene. Og hva heter de alle salgsproduktene av sild? Jeg vet det ikke, det er krydra og sukra, det er sild i olje og tomat, kippers og ansjos, det er sildemel og sildesalat, sildball og nei jeg er ikke hverken kokk eller kokksmatt. Men det er også sildolje — og så er det sildehai (håbrand) ,sildekval og sildekonge (sølvkveite). Det er sildnot og sildgarn av ymsle slag, og det er agnsild og spekesild, kokasild og flaksild, sildebiff og sildesuppa, sildekaker og sildekarbonade, sildefrikase og stekt eller ristet sild, røket sild og sildepannekake, sildepudding og sild a la russe, Lucifersild og marinert sild, rullesild og nedlagt sild, og her står det hos Schønberg Erken også noe som heter frokostsild. Den oppskrifta har hun vel lurt til seg fra Hammar-Tors kjøkken.

Ja alt det, De, som en kan lage av sild. Og alt det silda har gitt navn til. Nordpå har vi øya Silda nordpå Lopphavet, vi har Sildnebben, sildgapet og vi har de mangfoldige sildfjordene våre — langs med hele kysten, fra Halden til Jarlfjord. Og på Sørjyllands vestkyst har de øya Sylt, som betyr rett og slett Sild.

Det er ikke bare sølvkveite som bærer den hederskronede titel av sildkonge. Gjennom tider og år har mange av våre grommeste og heldigste sildefiskere båret denne titelen, for kortere eller lengere tid. Det kunne være en slik «sildkonge» sørpå, eller det kunne være en nord i landet. En fikk beholde titelen til en ny slik konge dukket opp. Det er med slikt som i sporten nesten: skikongen, skøytekonge, isdronning o. s. v.

Dette var noe om sild, et sammensurium, men den som orker får greie ut det han måtte finne behag i av vasen.

Og så sier jeg velbekomme til et godt sildemåltid!

N—g.

LIA-BREV
til Harstad Tidende.

Den velsignede silda.

Sild er sild og fisk er mat — det vil si, når kjøttet er godt, heter det i et, utvilsomt ironisk hipp til silda.

Og nu er parolen: Spis sild, mye sild, masser av sild — sild til morgen, middag og aften. Og hvorfor ikke, forresten, sild er utmerket mat, ikke sån at det dufter av den — bortsett fra steiksild —, men den gir blod, befordrer velværet og — ja nu holdt jeg på å si at den er billig, men gudbevare min blyant fra å skrive no sånt nu. — Nei silda er ikke dummere, den heller, enn at den forstår å følge med tia og ta sprangene i priser sammen med kjøtt og flesk og egg og selbuvåtter m. m. m. Ja, jeg tror sogar silda snart er den som ligger i teten i dette meget spennende løpet. Tipp på spekesilda og ta gevinsten, herrer veddemålspraktikere.

Ikke slik å forstå at silda, når den går og stimer i sjøen, er på børs og får i stand hausse for å gjøre sig feit om sidene; det er først når den kommer i not og garn og mellem menneskehender at der flyr en liten djevel i den, den kommer på prisenes travbane og blir som olja lyn i det å løpe. Tipp på den, som sagt.

Men dyrt er godt, det gjelder også om maten, og silda er nu kommet såpass op i pris, at en med trygghet kan si den er blitt herremannskost. Den er ikke lenger mat på fattigmannsbord, når en ikke er så heldig å kunne fange den selv, og derfor er det blitt — for mig ialfall — et problem hvordan vi med de snaue inntektene skal kunne overkomme det, økonomisk, å spise all denne sildmaten som parolen nu anviser oss. Hver gang jeg skjærer i en sildbuk og slikker ister av tarmene sutrer det av bekymring i bukselommen, der pengeboka ligger og drar sig — tom og sliren som en utgotten vårskråp.

Men allikevel — la oss leve dyrt og godt så lenge vi kan, efter oss kommer syndfloden — med eller uten et Ararat. —

Jeg slår fast: Sild er god og nærende mat. Den er dessuten norsk nasjonalkost, som er spist og fortært her i landet, antagelig lenge før Yngligesagaens folk sprang omkring på isbreene her oppe å forsøkte veide villrein og mamutter.

Det var slik før, at hadde en sild og poteter, flatbrød og suppemjøl, så var det mest som velstand på gården. Et anker eller en tønne melkesyre blev det jo alltid en råd med. Og så var det bare «bord dekk dig». Det blev røde kinner og fast nattesøvn efter sildmaten.

Og sildrettene var meget enkle den gangen. Spekesilda serverte man så å si direkte fra tønna med flatbrød, poteter og syresuppe til. Det var et måltid mat både til å takke for og rape efter. Eller man kokte silda, la den rett og slett i en gryte med vann. Flaksild var en herrerett og fersk steikasild var bedårende. Den kunde en sette frem for både fut og amtmann. — Ja, så var det vissu ikke stort flere tilberedelsesmåter av sild i de dager, som vi kaller gode og gamle, og som var det også.

Men så nu da! Jeg sitter med en «sørana-avis» foran mig og leser sildopskrifter av det mest utspekulerte og raffinerte slags.

Her er det noe som heter frokostsild, sild i remoulade, sild i papir, sildball, sildpudding, sildsalat, nedlagt sild m. m. m. Men det blir ingen billig kost. — Bortsett fra at selve silden nu koster en husmannsformue for en tønne, så kommer det her til en masse ingredienser, som heller ikke er vekk i prisen. Det skal være eggeplommer og citronsaft, hakket persille og tomatpure, agurker, hårdkokte egg og oljer, pepper, sennep, kapers, løk og fløte, rødbetter, eddik, gressløk, salt, epler, melk, hvetemel, smør, kavringer, kokt hakket kjøtt og ett og annet ellers. — Her blir det, som en skjønner, mye mer av alt annet enn av sild. Det skal en kombinert frukt- og kolonialforretning til for å få satt sammen slike sildretter. Og prisen — kjære betal før De svimer av.

Schønberg Erkens store kokebok eksellerer i sild efter alle kunstens regler. Der finnes det 16—17 forskjellige sildretter, som mange krever smør, fløte, egg og andre dyrebare saker til undsetning for å kunne behage ganen. — Men egg og smør og fløte akkurat nu!? Her i Lia ialfall, er egg en sjelden og kostelig raritet, fløte må kjerringa stjele sig en skvett av til kaffen, og smør — ja, dere vet nok hvor en kan gasse sig i det både formedelst dets beleggelse med kort og den pris det har hevet sig op til.

Skal folk av den almene hop spise sild til morgen, middags og aften, ja om de innskrenker sig til sild bare 2— ganger om uka, og så skal destillere og delikatisere den efter opskriftenes mangfoldighet og raffinement, så vilde lensmannen få nok å gjøre med å tillyse tvangsauksjoner utover bygdene, og jeg tror i byene med. Folk vilde ha ætt sig «på dungen» før de var kommet halvveis ned i sildtønna.

Jeg skal ikke blande mig bort i opskriftene. De kan være bra nok, ikke tvil om det. Men de kan utvilsomt også være mindre bra, sett fra et almindelig landsens praktikerstandpunkt. Det er noen som bare kan drikke cocktail, jeg liker en blank dram, når det skal være. Noen kan bare røike Cardus og parfymerte cigaretter. jeg pakker i karva bla og setter fyr på. — I riktig fine hus bugner bordene av gullkantede fat og tallerkener, av opsatser og krystall, av glass og asjetter, tariner og opsatser og gud vet hvad, foruten blomsterbuketter og en masse tøi til å tørke sig med. Maten er så nedlagt a la kokebøker at en mest ser sig oprådd med å finne ned til de vesentligste bestanddeler.

I gode gamle dager på landet — la oss holde på dem — klarte det sig fint med en kniv, med eller uten gaffel, og en tallerken. Og de matberget sig bra den gangen også. Fremforalt var folk i de dager sunde og friske. Doktor hørte de bare «gjeti» og sykehus viste de næsten ikke hvad var. Men nu så — — med alle de fine sildrettene og alt det kostbare krystallet.

Sild er sild og fisk er mat — det vil si når kjøttet er godt. Det er galt å si det slik. For sild er mat, så god som noen, er det i kraft av sin egen iboende charme og næringsverdi — uten eggeplommer og hakkede agurker, kostelige oljer og fløtekrem etc. Prøv den engang på gammel god norsk maner, ganske enkelt med poteter, flatbrød og syresuppe av grynmel til.

Det var daglig kost på hvitskurte udukede bord før i tia. Og det var mat, syntes de, verd å bøie hode, lese og takke Gud for i sine hjerter.

Synes De det?

Trond i Lia.

I jevne dage.

Vestlofotbrev til „Nordlandsposten".

Foreløbig har nordøsten sat bom for alt fiske herute. Det blaaser 4—5 «klørs» vind, og nordøsten i juni kan, som Gud og hvermand maa vite, være endeløs. Den spakner av paa kveldingen, men paa morgenkvisten er den til kræfter igjen — og slik uke ut og uke ind.

Selvsagt maa fiskerkallerne i slikt veir gjøre landligge. Det er uraadelig, selv for de større skøiter, at holde ut med en stivere nordøstkuling. Det blir et hav i skum og skavl, motstrøm uthuler sjøerne og braatene falder med grundtrækningernes kraft og fælske.

Aa nei, man faar være glad til at ha sine støvler paa trygt land i nordøstens tid.

*

12te juni, fiskebyttets tid er forbi. dagen har ikke længer klang og betydning, og siden stortinget i 1921 ophævet bestemmelsen om at al hjellhængt fisk i Lofoten først kan nedtakes efter 12te juni er denne store dato degraderet til en almanakkens menig dag.

I «gamle dage» var der liv nede i fiskeværene i fiskebyttetiden. Bortover alle hjeller skranglet det av knas tør fisk som skares ned av stængernes, barbente unge, blygne, jenter og gamle kjærringer bar tørfisk nat og dag —, bar til de fik saare rygge og ømme hænder. Holdt maaltid i en luktefuld rorbod eller en sommervarm bergkløft, stjal sig halvanden times søvn hvor det faldt — og saa paa'n igjen med at bære. Ved kaierne laa otringer og tok imot til de fik høie rausformer — og saa var det ut-paa vaagen til jægterne, i hvis rummelige buk tusen paa tusen blev stablet for skibning til Mowinckel og Tangen, til Ameln og Hagelsten og Reusch i Bergen.

Saa var det leverbrænding i store gryter, og svarte kaller med dypsindighet rørte om med aarelomer. Det gjaldt at faa bruntrana fin. — Nu og da sendte man en tobaksklyse op i den potrende gryte. Naar det spraket godt efter spyttet var «gryten færdig», trana var kokt, og en ny levertønde paa hode ut i næste gryte.

— Saa blev det heimfart. Brændevin i bomma, slappe aaretak men desto motigere hurraer ut i sommerlyse nætter.

Aajo, det v a r oplevelser at træffe paa fiskebytterne. —

Men nu er ogsaa det forbi.

En og anden av de gamle regner dog endnu sommerhalvaaret i to avsnit, f ø r og e f t e r fiskebyttet.

*

I — jeg kalder dem — havgaardene langs Lofotens ytterside har der utover vaaren foregaat en meget livlig tarebrænding.

Havet herute har skikket iland rikelig mængde av raastof, tareaskeprisen er god og hvem vil saa ikke «røike» sig nogen hundrede kroner.

Nu kom tørken og nu ryker det tare saa hele distriktet ligger hyllet ind i graablaa, ilde luktende røik. Den trænger ind i husene og gjør sure øine paa folk langveis fra loerne.

Men havgaardsfolket tjener penge. Sæk for sæk fylder de med sin herlige aske, stabler i naust og sjaa — og røiker videre.

Og en havgaardskall, ekspert i kunsten at frembringe tungaske, en loernes konge paa sit sted, han vil ikke høre om at røiken er skadelig for noget menneskes syndige legeme. Selv — fortæller han — sætter jeg «gapet» over værste røiken og suger til mig, og har fundet den bedste helsebot heri. Den renser lunger og svælg og er motgift mot alle slags sykdommer.

Saa siger havkallen ja, og han er selv et meget levende bevis paa sin teoris rigtighet: Over de 80 gaar han endnu let og svinser om mellem sine tareloer og passer det hele maskineri. Ja, det er nok noget i dette med at annamme en god slurk tarerøik imellem, og det staar utvilsomt paa høiden med baade Vitabælter og Anker Ferda.

*

Ogsaa i indremissionsvennernes kreds herute har regjeringens «despotiske» bispeutnævnelse vakt harme og forbauselse.

Tænk en liberal biskop! utbryter emisæren oppe fra katetret, en liberal kirkens yppersteprest. Ja tænk det! sukker man nedover bænkeraderne og tænker medynksfuldt paa regjeringens ansvar overfor en slik formastelig handling.

Hvad er forresten noget liberalt for noget drister en ærlig kallkrok sig utpaa at spørge? Ja, hvad er nu det da, gaar spørsmaalet videre opover til emisæren ved sit vandglas og testamente. Og h a n gir da forsamlingen en «malebarisk» utredning av liberalismens aand og hensigt. — Sandelig, hadde min enfoldighet været stor nok til at fordøie hans utlæggelse av spørsmaalet, jeg vilde ogsaa ha lagt mit hode paa skakke og mumlet bønner for at de liberale maatte bli renset i sin tro.

Det var langt bedre om alle religiøse dilettanter holdt inde med sin dogmemættede præken i det stridsspørsmaal som er opstaat ved sidste bispeutnævnelse. — De har intet andet at gjøre end at gyde olje i en ild, som det bør være enhver sundt tænkende kristens pligt at faa slukket jo før jo heller.

Trond fra havkanten.

Vaarbrev fra Harstad.

Av Reinert.

—o—

Endelig er det april, og endelig skulde det vel ogsaa være vaar med varmegrader i skyggen, og takdryp og stærkvider. Men saa vel er det nok ikke. Vinteren hænger fremdeles haardnakket i, og selv om sola gjør all mulig flid med at skape litt vaarstemning i luften omkring sommermaaldagen, er dog vaarvinden den for overmægtig, — den er sur og argsint som — jeg hadde nær sagt — fandens oldemor og vil ikke gi op med at leke keiser selv nu langt ute i april.

Men i vore dage falder jo keisere og konger som græs for ljaaen, og saa maa vel ogsaa aarets vinterkeiser en vakker dag finde sig i at gaa i hundene.

*

Det er daglig et livlig og oljeluktende indryk til byen av fiskere paa heimfart fra Lofotfisket. Og de kommer tilsynelatende ikke pengelause fra felten iaar, de karer.

Man kan likesom alt langveis høre det av ekshauslyden at der er godt humør og digre lommebøker i indrelommene og paa barmene ombord i førkosterne, der de med flotte sving runder sig ind til kaierne i byvisit.

I mægtige bataljoner paa 12 15 stykker marscherer fiskerne op i gaterne, entrer kafeerne og beleirer butikdiskerne. Smaa bleknebbede ekspeditricer tripper driftige omkring og henter frem, slaar av paa priserne og pakker ind.

Handelen gaar. Og chefene staar brede i døren og gjør løse overslag over omsætningen.

Der brer sig likesom et smil over den i konkurser og akkor der stivnede by, — — et vaarens forjættende haap om bedre tider som er ved at løfte sine lyseblaa øine over en graa og grumset horisont.

Selv byens kommunale autoriteter — der i den senere tid nok har følt lavkonjunkturens byrder tungt paa sine skuldre — synes at promenere fortaugene med betydelig lettere fjed.

De vet jo, at de økonomiens mange smaabække tilslut som den store flod vil tømme sig i byens og herredernes utfyrrede kassebasseng, og gi lindring for de debitorernes kvaler man nu saa længe har krympet sig under.

Derfor kommer disse flokke av fiskere, som lukter av olje og gammelt pumpvand, som rene redningsmænd i en trassig tid, som elskelige vaarbud, og lukten kildrer næserne som myrra og oliven.

Aa, er der vel nogen grænse for pengenes makt!

— Nu maa bare ingen faa det indtryk at Harstad sitter ildere i den økonomiske klemme end mange andre smaa og store byer her i landet.

Tvertimot har jo byens ordfører for ganske nylig forsikret at stillingen for hans kommune var adskillig bedre end for mange andre. Retter bare tiderne sig litt, vil nok Harstad snart være helt paa ret kjøl igjen økonomisk — selv om byens kommunistblad maler sort og tygger op og op igjen om de slette tilstande.

Kan man ta antallet av de arbeidsledige som et barometer for forholdene her i byen, maa der være al grund til at se optimistisk paa situationen.

Her er ikke mange av dem som vil arbeide som er nødt om at gaa ledige nu. Alle hermetikfabriker er stadig i fuld drift, sildoljefabriken sender daglig sin parfyme indover byen, og verkstederne synes nu ogsaa at faa det mer og mer travelt.

Alt i alt, arbeidslivets pulsslag slaar stadig sterkere, og er undertegnedes diagnose ikke altfor meget paa feilspor kan om ikke ret længe patienten Harstad regnes for at være en renkonvalescent med de beste forhaapninger om snarlig og fuldstændig helbredelse.

En ting bør dog byens styrende kunne samarbeide sig til enighet om, den ting nemlig at føreta en smule forenkling og besparelse av byens administrationsutgifter, som utvilsomt er unødig høie. Man kan ikke komme bort fra den opfatning, at der i de kommunale kontorer sitter for mange mennesker av begge kjøn.

Som et fingerpek kan kanske tjene at nævne, at mens Trondenes, med et indbyggerantal tre ganger større end Harstad, faar sine kommuneregnskaper revidert for 800 kroner pr. aar, koster revisionen av Harstads kom. regnskaper over 6000 — seks tusen — kroner.

At dette er et — blandt flere andre — næsten haarreisende misforhold, som der uten vanskelighet maa kunne rettes paa, er indlysende.

*

Byens nuværende ordfører, hr. Sven Nielsen, har ved flere anledninger vist sig at være en utpræget sparemand, som har gjort alvorlige forsøk paa at faa byens financer i mere velordnede forhold igjen, — mange har derfor fremdeles det haap til ham at han tar forenklingsspørsmaalet op til fornyet og grundig gjennemgaaelse i formandskap og bystyre med det allerførste.

*

Osaa ute i Senjen kan fiskerkallerne glæ sig over pene lotter iaar. Alle de derutefra som undertegnede har raaket i byen er veltilfredse — som de ogsaa bør være naar lotternes sum for de fleste vistnok maa skrifiresifret. Og inderlig velundt er det disse havets sønner. Man ved de har faat gjøre ret for for tjenesten i sure sjøveirsdage, i kamp og slit og forsakelse.

Men kjedelig er det med disse jevnt store lotter for kommunistagitatorene, som utover hele vinteren har ligget i sælen med at fiske proselyter for det røde bolsjevikdiktatur paa grundlag av det utbytteri fiskerne er prisgit. — Jeg tænker aarets fiskepriser og forhold i det hele slaar næsen av denslags agitation, som nok fiskerne selv ved at værdsætte efter fortjeneste.

Skar heter en ung mand som sikler efter en plass paa Nordlandsbænken i stortinget. Ramberg heter en anden, som alt har faat den ene foten indenfor denne ærgjerrighetens helligdom. Begge ser de i fiskeralmuen redningen til at kunne albue sig frem til de politiske matskræpper — og komme hjem med pelskrave og passende nedlatenhet i ferier og valgsjau. Jo, man kjender da typen.

Men for Skar stakkar er det nok mere end skralt med utsigterne, hvormeget han saa blaaser sig op til alle fiskeres formynder i sin avis.

Fiskerne er voksne folk. Det har de altid vist. De er hærdet i storm og stræv — og lar sig ikke bluffe av denslags aandelig margarin som Skar og Ramberg med gelikere hujer ut over dem paa friluftsmøter og i kommunistisk tilhyllede avisartikler.

Jeg sier: Leve den frie, den selvstændige nordlandsfisker!

Kjender jeg det folk jeg er runden av ret vil det aldrig la sig bruke til skruer og splinter i et organisationsmaskineri, hvor aand er forbudt og hvor selvhævdelsesfriheten er et ukjendt begrep.

Nordlandsfiskeren lagt i disse lænker, er en utænkelighet.

Harstad, 12. april 1924.

Reinert.

Liv og virksomhet i Lofotens fiskevær

Små glimt fra det hektiske livet som utfolder seg når båtene kommer inn.

Av. Ola Berg

Sløyergjengen har også sitt å gjøre.

Det er virksomhet overalt i disse dagene i Lofotens fiskevær — og inne på Vestfjorden, fra en til et par mils vei fra land. Det er skreien som har satt all denne bevegelse igang, iår som alle år, så langt tilbake i tiden som sagn og saga rekker, og enda et stykke til, hvor langt kan ingen med sikkerhet si.

Jo, det er fart på sakene, alle skynder seg, mer eller mindre, fra gutten som får lov til — helt gratis og uten noe slags vederlag i klingende mynt — til å gå angrepsvis tilverks mot dyngen av dagens torskeskolter, og til kjøpmannen som sitter bak sin skrivepult på kontoret og holder dagbøker og kontokuranter, fakturaer og regninger i orden. Men travelheten er vel mest iøynefallende blant fiskerne enten det nu er en juksakall med sine svenskepilker og sitt snøre, en linemann med sin frossensild og sine stamper, eller en velhyret garnkar som telner bruk eller som greier inn nye, velbøtte garn for neste dags setning.

Småguttene ja, de er også om seg, gru ikke for det. De kommer med en liten kasse og en kniv i sin slire, spør seg for og får tillatelse til å skjære torsketunger. Og det er gutta sine som får gjort det, de viser en ferdighet med å kappe tungene løs som er helt forbausende. Øvelse har også her gjort mester. Når kassen er fylt, blir den surret fast til sykkelens bagasjebærer, og så er det i samme farten å tråkke ivei og finne kunder, ofte langt oppe i bygdene, milevis fra fiskeværet. Prisen er som regel 5 øre pr. tunge, men har veien vært særlig lang, må de ha så pass som 6 øre — upruttet — mener de, og får det. Det blir handel og omsetning. Einar kommer hjem langt ut på kvelden og kan legge 15 kroner og 35 øre på kjøkkenbordet, som sin dagsfortjeneste. Flott gjort, sier moren hans som serverer nystekte vafler for den unge forretningsdrivende.

Og der har vi hodesamleren, «haukjøparen» som det heter i lofotfiskersproget. Hans dagsverk begynner først omkring middagstider, etter at de første line- og garnbåtene er kommet inn fra sjøen, men hans dag varer til langt ut på natten, mangen gang, hvis «fangsten» har vært noenlunde tilfredsstillende. Han samler i sin båt til den er synkeferdig, og vet han det er mer å håve rundt omkring i fiskeværet, kaster han første lasten iland og ror straks i vei etter mer. Det gjelder om å få kapret mest mulig til seg, og konkurransen kan være skarp. Når så alt for dagen er samlet, setter han «hautrenåla» igang; det blir 20 skolter på hver hank, og de mange hankene skal så bæres og bringes opp på tørkeplassene, som ofte ligger langt fra samle- og arbeidsplassen ved fjæra. Er han litt av en stordriver i sin bransje, leier han seg hjelp til hautreingen, men likevel kommer han seg sjelden under dyna før langt ut på natten, så man skal ikke bebreide haukjøparen at han dormer av utover formiddagen, da han forresten ingenting har å ta seg til, såfremt han har fått alle gårdagens torskeskolter prekevert før han køyer

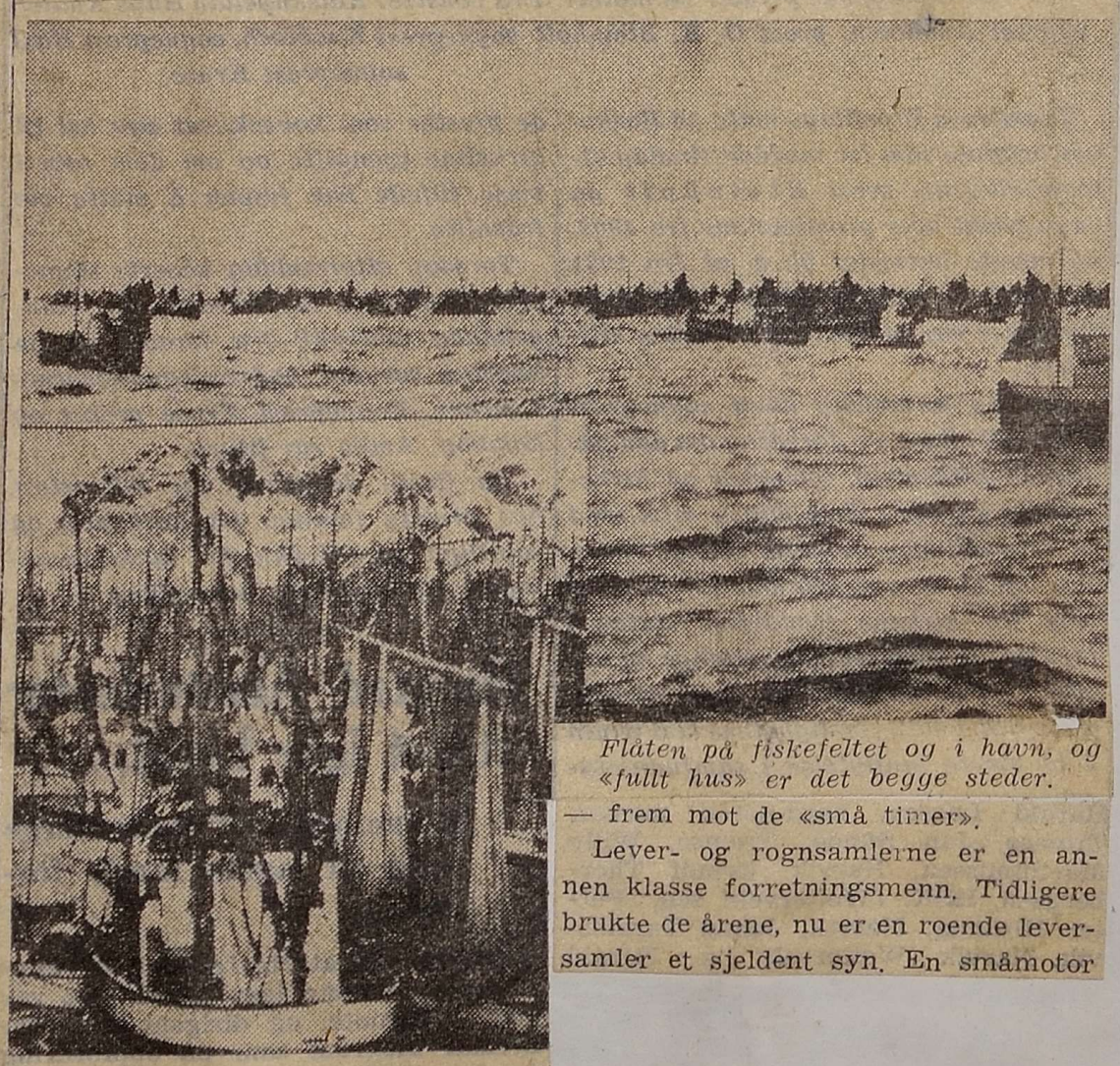

Flåten på fiskefeltet og i havn, og «fullt hus» er det begge steder.

— frem mot de «små timer».

Lever- og rognsamlerne er en annen klasse forretningsmenn. Tidligere brukte de årene, nu er en roende leversamler et sjeldent syn. En småmotor

på 5—6 opp til 10 HK besørger den tyngre del av anstrengelsene. — Han skal rundt på havna, og tiden er knapp; det er også flere om «leverbeinet», og siste mann på mølla får sist malet — eller får slett ikke gjort noe. Leversamling er et heller nokså

— tross det dårlige fisket.

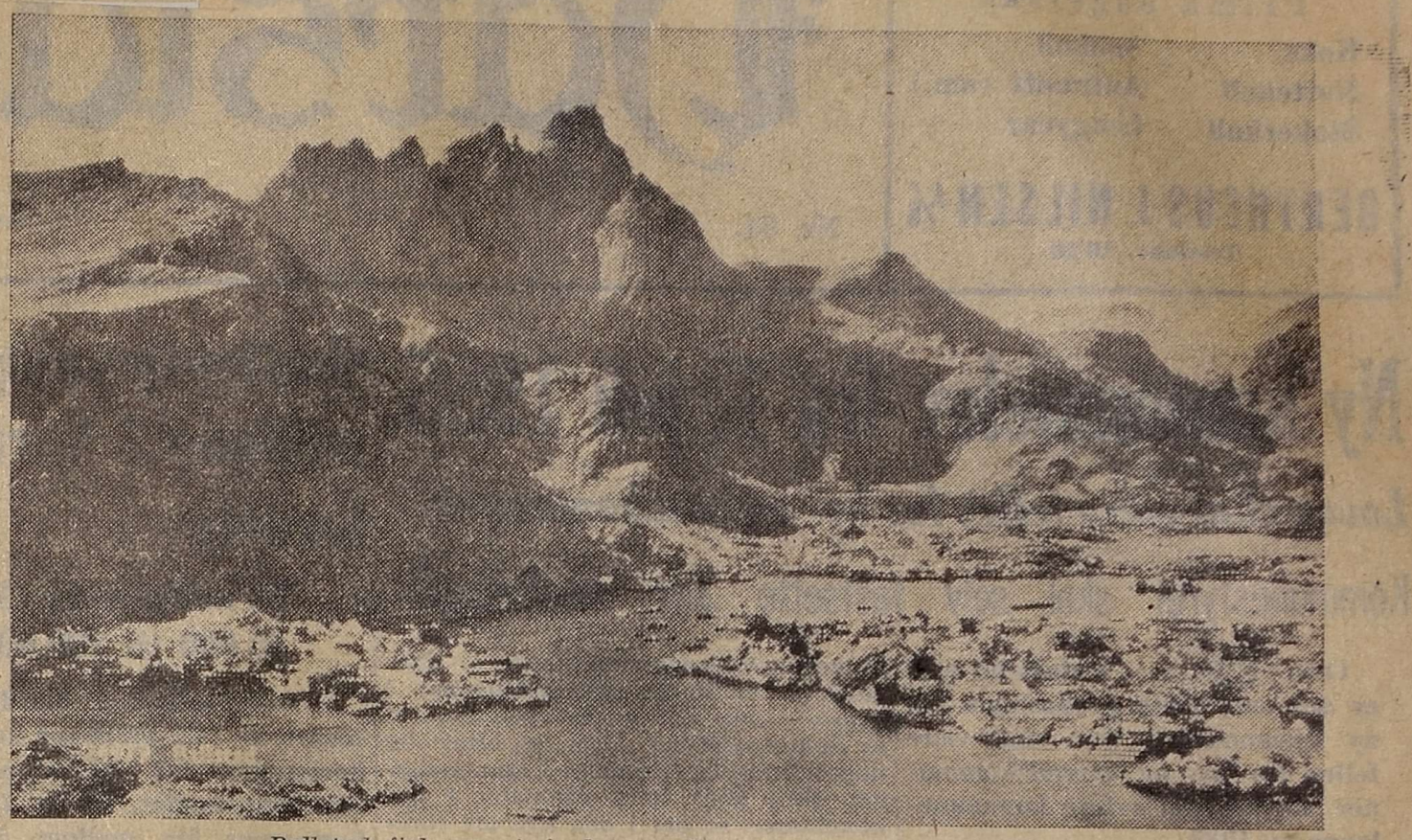

Ballstad fiskevær i fugleperspektiv og i sommerantrekk.

ufyselig arbeid. Mannen og alt han arbeider med er tilsmurt med leverfett, det er båten hans også, alt er glatt og litt ekkelt. Men likevel er han «hosk» etter mer. De fleste slike leversamlere har faste båter de samler fra, men tilfeldige leverandører tas med takk imot. Og nu som nøtene er kommet med i kampen, blir det mange nye båter å stikke fremom til og forhøre seg hos etter denne feite skreiinnmaten.

På kaier og brygger går det også slag i slag, fra den første fiskerbåten legger til og leverer og til den siste har fått kastet opp sin fangst. Det kan da kanskje være litt sent på kvelden. Vektene går, tall noteres, så over i skyllekaret med fisken, og ny fisk på vekta. Fra skyllekaret går fisken fort videre til karene som står med skarpe kniver ved sine flekkebrisker, og som med enkle, raske snitt gjør fisken ferdig for salternes hender. Og der ligger den, godt innsatt med salt i sin binge eller sitt la. — Jo bevares, det skal da bli en bit mat også til spanske og portugisiske damer og herrer. Tvil ikke på det. Vi har dem i tanken, og i saltfiskbingene våre. — Men italienerne, de skal da vel ikke sitte der nede i sitt støvel og omkomme av mangel på tørkatorsk. Gi bare tål, godt folk italienere og lirekassemenn, rett nu begynner vi her i Lofoten å samle i lader for dere også. Ennu er det riktignok lite og nesten ingenting kommet på hjell av torsk, men om ikke mange dagene er tiden inne til også å sette igang produksjonen av tørrfisk, eller stokkfisk som den også kalles.

I butikkene er det blitt sving på betjenter og betjentinner. Skuffer hales ut og skyves inn, det fylles i poser, veies og knytes for. Og ved tankene ligger det stadig båter som får oljetørsten slukket. Fart og tempo over alt.

Og fiskeprisen stiger. Nu er den, hører jeg, kommet opp i 78 øre, 17 øre mer enn det ble bestemt ved forhandlingsbordet i Oslo. Vi taper på en slik pris, det er opplagt, sier fiskekjøperne, men hva skal vi gjøre? Ligge her og klø seg i håret, eller kjøpe og la humla suse.

Det er jo til syvende og sist fisken sjøl som bestemmer prisen, så mange «hunder» som det nu er om torskebeinet. Vil ikke Per gi den prisen fiskerne forlanger så gjør han Pål det, og ettersom Per ikke under Pål fisken, så blir det til at den ene byr over den andre. Men tap blir det — sier kjøperne. Og så må de klø seg i håret av d e n grunn.

Nei, det er jo det at skreien denne vinteren ikke har flokket seg som den burde her langs Lofotkysten. Det er bare som et «strel» av fisk, sier en garnhøvedsmann. Riktignok er det — såvidt jeg kan skjønne — nylig kommet et nytt innsig av fisk, men ikke noen svær mengde det heller, later det til. Denne siste fisken er ennu traust og fast på rogna, mens den første fisken nu begynner å bli temmelig blaut i buken og må tenke på å finne seg en friar og en make, før den drektige mor torsk går i barselsenga.

Akk ja, barselseng. Det er jo nettopp dette med bestandens bestående som man mener nøtene virker sterkt forstyrrende for. Fisken får ingen ro for dette sitt forehavende, dens egentlige og virkelige ærend hit til Lofoten. Derfor går fiskere og representanter for de andre bruksartene her og skjærer tenner, faste eller gebisser, til alt som nøter og notfolk heter. De ser det slik — med rette eller urette, skal være usagt av meg — at notfolk kommer her og tar brødet ut av munnen for fiskerne, først for dem som driver med gammeldags redskaper og til slutt også ut av sin egen munn. —

Lofotfisket vil om ikke mange årene være en saga blott, hevdes det, solo og i kor. Nu er jo dette ikke akkurat noen nydiktet vise, tvertimot, den var skrevet før både Seips og andres visebøker gikk i trykken. Det ble sunget i både våre foreldres og besteforeldres tid, ja, skal tro om ikke også tippoldefaren våres var litt borti den — den gang da de første hjuldamperne kom svabbende inn på fiskefeltet ved Lofoten og naturligvis skremte torsken og gjorde den landflyktig ved sine dampstempelslag og sine stort vaskende skovlhjul. Nu er det jo så at sjøen bryter og bråker svært meget ved hjelp av vinden, men det var nu mere naturlig, en annen sak var det med dette kunstige oppstyret oppe i havskorpa. Det måtte man se til å bli kvitt, for ellers kunne fiskerne pakke sine syler sammen og skyte en kvit pinne etter alt som het skrei. Jo, visen er gammel den, hundgammel. Og den er fremdeles populær.

Vel, det kan være at nøtene virker forstyrrende, at de uroer fisken under parringsakten, i så tilfelle er de å sammenligne med vandaler. Men dette er ennu ikke bevist, man har ennu for liten erfaring til å kunne felle noen avgjørende dom i saken.

En gammel høvedsmann sa her om dagen at hans teori angående dette spørsmål var den, at når fisken ikke fikk levendes fred, så måtte den søke hen til steder for å gyte hvor temperaturen i sjøen ikke var den rette for rognens utvikling, og dermed så gikk den aller største prosent av denne tapt. Den fikk ikke livskimen i seg. Og her har du sannheten om nøtenes fordervelse, sa høvedsmannen, og beit seg en ny Langaards skrå. Det kan saktens være noe i d e n teorien. Jeg vet ikke, og ikke du heller, for den saks skyld.

Imidlertid gjør alle fiskere sitt aller beste med å berge seg en størst mu-

lig vinterlott i land. Det skal ikke kunne sies om dem at de ligger på latsiden. Det blåste ganske kraftig igår, og jeg tenkte; idag stenger sydvesten både «Haveggen», «Sjøblomsten», «Karen Marie», «Hauken» og alle de andre inne fra å kunne røkte sin drift. Det blåste virkelig ganske alvorlig og sjøsprøyten ute på skjærene ved havneinnløpet sprang med avmålte mellomrom tilværs som slottsparkfontener. Jo, sa jeg til meg selv, idag er «han» da såmenn trygg landligge. Vestfjorden holder butikken lukket idag. Men jeg hadde ikke før avgjort saken med meg selv, så begynte det hist og her borte på havna å sige tunge stønn opp fra ekshaustrør, og like etter kunne jeg høre ankerkjettingenes larm i gattene. Båt etter båt gikk ut; der en linekutter, der en garnskøyte. Bare juksabåtene tok seg betenkningstid, og det samme gjorde notfarkostene. Disse båtene er de mest «ømskinnede» under ruskevær, de mest værsjuke, kan man vel si. Men utover formiddagen, da sydvesten hadde slakket aldri så litt på «tampen», var det også noen juksere som hivde ankeret og stakk tilsjøs. Det fikk nu bare våge seg, resonnerte de vel.

Det er jo så at tiden går, ja formelig springer, og så må man kappspringe med den. Man er kommet godt og vel halvveis i sesongen. Når dette skrives er 12. mars like om hjørnet, dermed slutter skreien, ifølge gamle fiskeres viten, å sige lenger øst; den bremser da hardt av på farten og «sturer», som det heter. Vinteren begynner å helle mot vår, noe som bl. a. nyutsprungne sneklokker oppe i Harstadgården står der og frekt vidner om, tjelden kan hva dag det skal være spasere i sine rødestrømper langs med våre fjærer, og har ikke skjura noe fore der borte i haverogna, samler den ikke kvist og orienterer seg om en tomt for sitt nybygg — med eller uten «byggeløyve». Jo, tiden labber ubarmhjertig avgårde, og fiskepartiet i Lofoten ligger fremdeles på et nivå, så lavt at det nesten er en skam å ta det på tungen eller i penna.

Her må noe gjøres, om vi ikke skal komme i vanskeligheter både med vår eksport av fiskeprodukter, med vår prisverdig høye levestandard, og ikke minst vårt, kanskje allerede nokså spente forhold til kemneren eller herredskassereren.

Så er det altså at nøtene får slippe til, dette redskapet som ikke nøyer seg med å ligge der nede i sjøen og s n i k e på fisken, friste den, lokke den; nei, den går frem med voldsverk og t a r, akkurat som kua i meldrikkebøtta. Vell, det hender jo at nota tar i mist, at torsken er den for sleip om sporen, men den tar og tar, og til slutt kommer den opp med et rikt bytte; flere tusen kilo, og fiskepartitermometeret begynner å stige litt faderlig fort. Det er — mener mange — nota som skal berge oss. O s s ! den berger iallfall ikke noe for det store flertallet av fiskere som driver med lokkeredskaper. Tvertimot — den gjør bare vanskelighetene enda større for dem.

Og så har man striden gående mellom gammelt og nytt. Det forekommer meg at den er ytterligere tilspisset i vinter, ja, at den begynner å nærme seg klimaks. Men så forresten er alle fiskere just nu så sterkt opptatte, hver med sitt, at det blir lite høve til å flekke tenner angående det en får kalle notstriden.

Lofotfisket går sin gang. Hittil er det mest gått på skjeve, men, som det heter: bedre lykke neste gang.

Harstad Tidende

Lørdag 3. april 1954.

Redaktør Ola Berg.

Leknes i Lofoten.

Nordlandsbrev om lidt av hvert til „Dagsposten".

Nu er solen gaat under.

Ikke ved middagstider engang orker den at løfte sig over den laveste fjeldgaren i sør. Den «blør» bare over himlen i en kort middagsstund, og er væk i hver mindste anelse endda længe før den har naaet henimot vesten.

Og saa vet da nordlændingerne saa vist og sikkert at nu er det advent — og mest bare nat.

Borte i «Trollhaugene» vælter gygrekallen sig over paa andre siden og tar til at undres paa om det ikke snart nu er paa tide at komme ut og lufte sig lidt. Og draugen seiler sin halve baat for en fin «gnuing» ind forbi holmene og op i Ol-Jørgens stø. Han slaar ildmørje bortover mellem tangsteinene og sætter sig til at snorke og snorke paa naustdørstokken, saa ingen gudsskapte sjæl tør røre sig husimellem paa gaarden. Huff!

— Aa jau — der gaar endda mangen haarreisende troldhistorie av stablen op efter i Nordland nu senhøstkveldene. Der lever de endnu mangen kroket krop, som var til i de dagene, da djævelskapet gik «klbært» midt i folkevei og da det grov og spøkte hveranden kveld paa nøstene og paa laave.

Og skrømtskræmte sitter ungerne og stirrer med rædslen malet i sit ansigt og tror det altsammen like saa vist og fast som bibelhistoriens beretninger om Samson og syndflodens mirakel.

Bevares vel, her oppe i Nordland har da mangen bra mand endnu troen paa sin overtro i hel og god behold. Den gaar likesaavist i arv fra mor til datter og fra far til søn som utskaarne saltkar og krinemalte kostkister.

La mig bare nævne en bygd som Borge i Lofoten, eller de mange smaafjordene i Ytre Senjen. Her lever folket mangesteds fremdeles i den bedste forstaaelse med smaatrold og hulder, draug og drake. Og aldrig faar du vel praterkallen mere lysende forarget end om du ymter tvil om sandheten i hans historie; da slaar han din vankundighet til jorden med selvoplevede ting, saa du aldrig klarer reise dig alt med dine moderne tvil mere.

Det er helst paa slike steder, hvor den nye tid har vanskeligst for at naa frem over et brat fjeld eller forbi farlige utnes, at gammeldommen faar hænge længst i. Jeg har selv hørt unge folk fra disse trakter fortælle om sit skrømt og sine overnaturlige oplevelser, som var det hele like saa haandgripelig sikkert som det fjeldet de har grundmuret huset paa. Og i saadanne utkanter av «folkeskikken» har draugen og huldrefamilierne endnu mange hyggelige levedage igjen fremover.

*

«Nei saa bætterdø om dæ blir sild meir i fjoran før di har faat banlyst kvareinaste posnot». Det er en gammel uforbederlig landnotbas, som river ovenstaaende kraftbemerkning av sig nede paa smaabyens kai, der han staar og skræver i et par for store støvler og gir sine uforgripelige meninger om sildens liv og levnet tilkjende for en flok mer og mindre velvillig lyttende kolleger.

Det er den almindelige antagelse heroppe denne notbasen gir uttryk for. Forargelsen mot snurpenoten tuller villig paa sig, og i aviserne kom mer det med korte mellemrum tilorde, om det er en ny Mehavns-historie statsmagterne vil ha sig oplevet igjen, siden de lar det trække slik i langdrag med at faa «snørpenotsforbandelsen» skysset ut av vore fjorde.

Det gik jo saa vidt, at i valgkampen maatte et par av de opstillede kandidater, som ogsaa var snurpenoteeiere, sværge paa, at de i stortinget vilde sætte snurpenota og forby den aatkomme i hver eneste hæderlig sildfjord.

Nu skal det jo ganske villig maatte indrømmes at det ser ut som om snurpenotfienderne har ret i denne sak. Men de mere fordomsfrie og mest erfarne fiskere hælder dog til den anskuelse, at man her som saa ofte ellers i fiskeriets historie fælder dommen saa altfor snart. Man gir sig ikke tid til at høste de nødvendige erfaringer, bygger bare sin dom paa etpar-tre feilslagne sildfiskesaisoner og gir et sundere ræsonnement paa baaten.

Omtrent som det ikke ogsaa tidligere har været dauperioder for sildfisket baade i otte og ti aar efter hinanden, sier de snurpende sildfiskere og lar nota gaa over baatgavlen til heldig fangst i fjorden.

Men nu har vel den mandsterke fetsildlovkommissionen sat finale under sit lovforslag, og saa blir det da mændene i tingets hal, som faar skille ondt og godt i dette tvistespørsmaal. Og snurpenotfiskerne er vel saa omtrent sikker paa at de blir sat av som fjordfiskere.

*

I de sidste par ukerne har det blaast veritabel vinter over landet. Indlandsfjordene er stivnet i is, landet ligger hvidt og kraakeflokkerne fordeler sig bortover i gaardene og nytter alle høver til en tjuet smule mat fra søppeldyngerne. Den fine milde høsten med tusindfryd i fru Hansens og fru Olsens have til langt ut i november slog pludselig over i en bætterlig kulde, som vel aldrig gir sig mere denne siden av solhverv.

De sidste seige skuterne har pakket sig hjem fra sælfangst og hvitfiskjagt. Havet murrer i en og anden storstorm sin grove strupelyd, efuglflokkerne samler sig i store skarer inde i de tryggere sund og viker og havella forkynder ved sin melonkolske trallende flugt at et nyt aar er nær. Bare lunde og alke holder modig ut i utskjærene, hvor skarven sitter svart og speidende paa sin hvitkalkede holmknause og hvor kobben løfter sin studsede mustasje til lydløse aandedræt i det halvlyse gløt av dag.

En stusslig tid i det solløse landet der nordenfor polarcirkelen. Det er vel i disse dage prester og distriktslæger faar modne bestemmelser om at søke sig sydover. For den nordlandske «mørketid» kan tære mere end vel er paa nerverne, det kan da sagtens ogsaa en som er født og i alle henseender akklimatiseret heroppe bekræfte. Gud vet hvor mangen nordlændinger av begge kjøn det er, som i oktober—februar gaar og fantaserer om Spaniens sol og Ægyptens pyramider, men undertegnede har i dette stykke sikkert mange beslegtede.

For Herregud en skittengraa dag et skrubsulten kraakepar paa søppeldyngen er da ingen attraktion for lyshungrende sind og sjæle.

*

Ellers faar man vel kalde det for at «tiderne» er bra her nordpaa — trods Pedersens dyre monopolmel og den almindelig flaue situation paa verdensmarkedet og i forbudssynagogerne.

Man hører liten tale om arbeidsløshet og kapløp til fattigkasserne, som tilfældet var for et par aar siden, og selv kommunistaviserne har det yderst vanskelig for at holde det gaaende med nogenlunde anstændig stof i denne branche. De mindst opfindsomme av dem maa derfor nu og da grave op gamle stinkende lik og lage en ret mat av for sine hungrende proselyter. Ellers er jo de norske kommunisterne i den svinheldige situation, at ha sig selv at bites med. Overalt heroppe hvor begge fraktioner har sin presse iorden blomstrer ufreden i det røde naboskap. Det er Kaasmoli mot Jaklin, Simonsen mot Tønder, Aune mot Bodin og Skar mot Thornes. Kampen bølger frem og tilbake over den meksikanske slagmark — og jeg haaber en eller anden samler paa de mange nye saltfriske kraftsuperlativer til bruk for et eventuelt norsk skjældsordsleksikon.

Men det er folk, som kan lide og taale. De springer ikke op for en smule skyllebøtte og løper til paatalemyndigheten med injuriesøksmaal og kontra paatale. Forsaavidt foregaar «driften» helt uten løpende utgifter for staten — og burde tjene baade «Aftenposten» og «Dagbladet» til eksempel.

— — Nei, som sagt, tiderne er aldeles upaaklagelige for os heroppe i mørkets rike. Bankerne «staar» mere støt igjen, fiskelagrene ligger uttømte for en sidste torskenakke og priserne i de velsignede vinlande holder sig godt oppe. Ny Lofot-saison staar for døren, den lover efter alle solemerker at dømme, godt. Der rustes av fisker og kjøper med godt mot og stor tillid.

Alt ialt ligger det meget vel tilrette for opadgaaende tider for Nordlandet.

— Og — la saa bare solen synke og dagstunden minke. Snart er det jo jul og solhverv — og efterpaa saa stiger det jo altsammen.

Selv kraakallkroken faar lyst til at løfte sin verkbrudne bak av krakken. Han vil passe paa med salmeboken den første dag nytaarssolen løfter sit store rødmussede ansigt over synsranden i sør og slaa op paa lykke og fromme for at konstatere om han skal nødes at vandre over dødens flod i det kommende solaar.

For at leve det er dog det likeste lell, — selv om man er 80 aar og kraakall og ikke duger til andet end at fortælle de mosegrodde historierne om gyrper og drag, om nøkk og hulder.

Brandulv.

Dagsposten, onsdag den 24de decemb 1924

Et Yttersidens fiskevær.

Lofotbrev til „Nordlandsposten“ fra Brandulv.

Naar man taler om lofotfiske, saa er det vel ikke mange som tænker paa de folk, som driver sit vinterfiske derute paa Lofotens ytterside.

De er noget for sig selv, disse fiskere derute mot det aapne storhav.

Forleden var jeg ute på Eggum. Stedet er en hel liten by av vaaningshuse, fjøser, sjaaer, naust og fiskehjeller — alt sammenrotet til den herligste mixed pickles. Aanei, paa Eggum har man end alle guder ikke været utsat for reguleringsplaner og nærgaaende bygningsvedtægter.

Som fremmed blev jeg set paa med en smule mistænksomme blikke. I alles ansigter stod spørsmaalet tydelig at læse: hvor er den karen fra og hvad vil han her?

Det var sjøveirsdag, men av de maatelige. Truende skyhauser, manet til forsigtighet og strid havstrøm negtet mange at trække sit bruk, samtidig som den varslet storm i anmarsch.

Du må ikke misbruke din tunge med at snakke om nogenslags havn paa Eggum, for den findes ikke — ikke antydningsvis engang. Etpar holmer utenfor gjør rigtignok hæderligt forsøk paa at danne enslags naturlig beskyttelse, men det blir ikke til noget gavn naar det stormer op en smule og havet tar til at rugge paa sig.

Det var min dag derute.

De første baater var alt ilandkommet. Men fiskerne gik ikke hjem til sit og lot kameraterne derute ha det saa bra. Nei de stillet sig op nede ved naustene og fulgte hver seiler derute. Der stak han i skautet, der maatte hin lægge bi for en trækning. De paa land var med i seilladsen derute, diskuterte den og var ikke uten bekymring for de mest, forsinkede kamerater, slik som vinden øket og øket og nu næsten var naadd op i stormens styrke.

Maken til skjærgaard som utenfor Eggum mindes jeg ikke at ha set. Det er en stadig skummende og kokende krans av braat i braat. «Vesterleia» var alt lukket, bare «Nordleia» var end nu passabel; men for mit landkrabbeblik saa den ogsaa jamen lukket nok. — De kom dog baatene, svinget til og smat frelste igjennem brændingernes gap.

Hvorledes man derute i snekavet og nat greier sig helskindet iland, er mig en gaate.

En fyrlygte i fjæren ret nedenfor naustet staar rigtignok og blinker betænkelig med røde og blaa øine ut i natten, men den er intet at fare frem efter, sa man mig derute. — Det er kanske med den som med den moloen og de kaierne staten har bygget derute, den er mere til stas end nytte.

Til at begynde med er eggumsværingerne litt faamælte overfor fremmede; men hører de du er en med forstand paa sjøliv og fiskedont, faar de munden snart paa glid og fortæller på gammeldags truværdig vis om sit fiskerlivs sorger og glæder.

Det er et harsøkt hav der utenfor og mange er de som er blit paa valpladsen. Sidste store mandefald var 31. januar 1910 da 13 mand gik for det utenfor der. — Der en baat og der en, — man viser mig braattene, som ogsaa idag har kræfterne til at begrave en otring med 5 mands besætning i sit blaasorte dyp.

Men spør om Eggumsfiskerne kjender sig lei eller rædde av sit hav. Slet ikke. Her ror de søn efter far. Her staar de ved naustene i utrygge dage fra de er almen lang til op i de graanende dage. Det er deres liv — anderledes kjender de det ikke. — Et modigt folk, driftige fiskere og dygtige karer til at styre sin baat.

Braattene kjender de efter lyden. Det har den, og det den tonen naar det «gaar», saa vet man hvor man er og klarer sig utrolig godt frem gjennem alle farer, selv om natten er svart og fjærens fyrlygte glor med sit allerrødeste øie utover.

— Jeg mindes en stor mand i laget ved naustene. Han var noget av en fyrste. Tryg i blikket og ruvende i ryggen. Høvedsmand som har narret bråt tene derute mer end en gang. Nu står han der litt aldrende i det lange haar og heiser op i buksebaken, vender paa skraaen og har overblik over alt som sker i baater og brænding der utenfor de nærmeste skjær.

De har fisket godt i vinter derute på yttersiden. Rigtignok er sidste halvdel av januar — takket være nordvesten — gaat tapt i fjorten dages uavbrudt landligge; men hjellerne var allikevel store, og der staar fisk nok utenfor — ho, et helt hav av rikdom. Bare det nu sætter ind med godveir og moderat strømsætning er jeg ingenlunde ræd for at ikke ytterside-kallerne berger sit lot av havet.

Og velundt er de sin fortjeneste. De sliter haardt nok og sætter livet ofte nok ind paa at vinde den.

De lever sit stille liv derute disse folk. De roper sjelden paa opmerksomhet, de bare baler med sit og er fornøiet med dagenes dont. — Fiskere av den gamle skole, ærlige og retskafne, nøisomme og tilfredse med det vorherre vil unde dem.

— Portugal, traktater, hetvin og sliktfomoget lot de til at være noksaa likegyldige for. — Det blir vel en raad med det san, mente en liten rettroende venstrekall, og undersøkte mig

fra siden. Venstre faar det nok til paa bedste maaten dette ogsaa, fortsatte han, og var tryg i sin sak.

Jamen sa du smør! — —

Brandulv.

Rædslernes dag.

Et 75 aarsminde.

Det er idag 75 aar siden en av de værste stormkulinger, som nogensinde i mands minde har hjemsøkt Lofoten, herjet blandt fiskerflaaten paa Vestfjorden.

De aller ældste blandt nulevende gamle mindes dagen med gru. — Maaken til nordvestrok har jeg aldrig oplevet, siger den 90-aarige gubbe, der han sitter og rugger i sin armstol og mindes — og mindes. — Det var en av de dage et langt liv ikke kan utviske erindringen om.

Den er dyp og rummelig Vestfjordens kirkegaard, og det kan trænges, for alene den 19. februar for 75 aar siden favnet den henved 500 fiskere. — Den gamle rugger og rugger. Han var med derute paa havets boblende heksegryte hin forfærdelige dag. Han hører de hjerteskjærende rop om hjælp, hvor hjælp er mulig, han ser hænder som holder fast i haab, hvor alt haab er ute. — Stormen og de rasende sjøer skovlet alt løst med sig. De smaa baater laa hjælpeløse i skjæbnens vold.

Den 20. februar 1848 vaaknet der mange enker og faderløse ti ny dag her nord. Mange hadde mistet alle sine. Ingen av dem som drog bort vendte tilbake. Andre fik en søn, en bror eller en far igjen, — men faa var de fiskerhjem som slap uten sorg efter hin rædslernes dag paa Vestfjorden.

Jeg sat paa hvælvet i 8 timer og saa far og bror gli bort i det blaasorte frådende dyp — —. Herren gav, Herren tok! Han folder sine hænder den gamle og skuer ind i fortiden.

Br.

Tyve tusen Lofotfiskere i aktivitet.

Mange om beinet. -- Det blir en mann og en stakkar.

Lofotbrev til Fylkestidende.

I storm på Lofothavet gjelder det kamp for livet.

Her er de møtt fram noen og hver av fiskerstanden, gamle og velbrukte karer som har lagt seg til den bøyen, dere vet, over ryggpartiet og som kanskje er her i Lofoten i vinter for å ta avskjed med skreien og takke for seg — og unge, spreke gutter, såvidt sluppet fra presten og som med ungdommens årvåkenhet har «et øye på hver finger» og sluker med glupende appetitt Lofotlivets mangeskiftende nyanser, skårunger som bør handse og holde inntredelsesfest — om bare ikke brennevinet var så over alle rimelige grenser dyrt. En solid risengrynsgraut med rosiner og et digert øye midt i fatet kunne vel til nød gjøre det, men risengryna ligger valutafast i Burma, og den vesle rosinrasjonen Forsyningsdepartementet bevilget oss til julehelga, rakk vel ikke til første nymåne engang.

Jo, her er de å treffe nesten hele bundten av fiskere som sokner og skatter til kystbygdene på strekningen mellom Vikna i Namdal og Kvenangen i Troms. Møredialekter kan en også høre blande seg i den baylonske språkforvirringen i Lofotværene og det er også innslag å merke fra Finnmark, noen bryter på det samiske og forveksler kjønnene, andre lager klump på lene, og så er de vel fra Salten. Bergenske r-er er det også tynne streif av. Det er et helt og fullt sammensatt filharmonisk orkester av tungemål, men ikke kastet verre hulter til bulter enn at man forstår hverandre og kan komme på talefot, enten det nå gjelder en lun passiar på vegkrysset, en drøftelse i krambua, en kaffeslaberas i fiskarheimen — eller det gjelder litt kjeftbruk på sjøen, når det blir knapt om albuerommet og næringsinteressene kolliderer litt for hardt.

Jau jau sann, det er «liv i lørvan» her, og et tempo som det lukter svidd av, så hett blir det i gjengene. Før fanden får snøret lauparskoene sine er hele fiskeralmuen på morgenføret. Motorer som «moes» harker og småhoster alle vegne i fiskeværshavnene, det ramler fra ankerspill i aktivitet og fra kjettinger som hales inn — og så slippes flåten løs. Hold dere av vegen, det blir trangt ute i havneinnløpene, alle stimer på, og merkelig at flaskehalsene ikke korkes helt til. Men nei det glir og går unna. En må beundre manøvredyktigheten, der beregnes med sentimeters nøyaktighet, og de få, meget få sammenstøt som inntreffer, kan noteres på de hendelige uhells konto — hvis de da ikke bent frem skyldes en slumpskytter som en helst skal ha seg frabedt i et selskap der ansvarsfølelse og førsteklasses faglige kvalifikasjoner samarbeider som et par sledemeier.

Det hektiske står i full blomst — om en kan nytte den vendingen. Her kan statsminister Gerhardsen spare seg sine talerstoloppfordringer til godtfolk landsmenn om å legge ryggen ytterligere til i produksjonen på det at Arbeiderpartiet skal makte å få dratt lasset frem, som står med iallfall det ene hjulet i grøfta --- Fiskerne er oppe før morrasola får bluss på lampa og gløtter over austfjella, og arbeidsgnyet varer ved lenge etter at «dagsens auga» er sloknet vest over Lofotodden.

Garn- line- og juksafiskere gresser fredelig sammen på Vestfjordens beitemarker, de har jo i hundrer av år måttet avfinne seg med hverandre, uten at oppsynet — bortsett fra en og annen sjelden gang — behøvde å opptre i mundur for å hevde lov og retts bestandighet og makt. — Men notfiskerne ser disse gammelredskapsfiskerne på med «mistankens skjerpede blikk». De bent ut sagt liker dem ikke, ikke det fnugg nesten. En tilårskommet Tromsfisker, som sto og skrevet på en brygge, sa med rene ord at «disse nøten di ause have' fritt for fesk, hvis di får drive på uhemma. Det kan dokker ta meg i handa på, sa han og spyttet en klekkelig «Langaard» en tre alens lengde bort i snøskavlen. — Og det er, høres det ut for, mange som

drar med den samme riva. Dokker trur kanskje, sier de, at Vestfjorden er uuttømmelig for fisk, men det er den nok ikke, og får 5—600 notbruk spille fritt noen vintre, så skal dokker få sjå. Vi kan da legge oss heime og måkke snø og sperre kalveromper. — Fisken får ikke gyte og fornye sin bestand, sier de videre, før den ligger dau i saltet eller settes i kasser ned i skipenes kjølerom. Hvor skal det så ende annet sted enn i ødeleggelse og ruin.

Denne slags tale løper nå rundt på strømpelesten i Lofotværene og han står der, en Lenvikværing, og sier at han kunne bli så forbanna over tilstanden slik den nå er vorten, at han kunne gå ut av sitt gode oljehyre — for ikke å si skinn.

Alt har en overgang, sa reven man flådde den, og det er jo en gammel lekse i Lofotfiskets historie, at de nye innslagene blir møtt med uvilje, og en kan vel også si uforstand.

Andre synger på den tonen at nøtene er fremtidens redskap også på Lofothavet, og før en kvart mannsalder er gått vil det være snurpenota, og kanskje også andre slags angripende redskaper som dominerer på feltene langs Lofotveggen.

Vi er inne i en brytningstid for Lofotfisket, derom er det ingen tvil. Torolv Kveldulvsønns, Raud hin Rames og Asbjørn Selsbanes treller og leikarer fisket med håndsnøre (juksa), javel, det gjorde de, og var de heldige «tøymet» de kanskje noen hundre stykker torsk i vinterens løp på båten, og sa det gikk så bra så. Men vi atomalderens barn er ikke tjent med å tøyme skrei og være avhengige av dens forgodtbefinnende, vi må ta den med vold og makt, og det kan nøtene, de er på offensiven, de går ned til fisken der den har klumpet seg og viser den myndighet.

Reidar Carlsen er enig i at slik bør det gjøres, og han viser sitt seierssmil hver gang det innløper meldinger til hans departement om gode notfangster. Men hans partifelle Jens Steffensen er kanskje bare mellomfornøyd, eller knapt nok det, — ja jeg vet ikke så nøye.

Tvers over alle meningsgrenser går Lofotfisket sin buldrende gang. «Sysla» ekkolodder og anviser, fiskerne studerer karter og peker seg ut gode ruter for neste nattsett av garn og liner, eller for notkast, og juksefiskerne er på pletten og lar sine jernsteiner gå ut og til bunns. — Riddere av «Lykkens prøve» er de alle sammen og alle håper de å vinne prinsessen og det halve kongeriket. Torsken betaler godt for seg, den dør med ære og gir stor arv.

Og så skal vi eksportere på stor maner og fange heim mye god valuta. Kanskje det så kunne bli noen klyper Burmagryn til en handsegraut for skårungene. — En reduksjon i polvareprisene er vel ikke til å tenke på. — Men jamen har de ærlig fortjent seg en real dram disse 15—20 000 karene som nå legger kreftene til i kampen på Vestfjordfronten. — Den store brennevinsdagen i Lofoten har fra gammel tid av vært den 25. mars, men jeg vedder på den går til avholdsfolket. Gullet kan som kjent også betales for dyrt — og desuten har ingen nå tid til fest og sjau — ikke her i Lofoten iallfall. Der skal fiskes alt det remmer og tøy kan holde, helt til de tomgytte, slunkne vårskråpene ugger seg utover mot egga og forsvinner i det store hav.

Og heim reiser fiskerne med sine lotter. Prinsessen vant de nok ingen av dem, men en strimmel av kongeriket ble det vel — for de aller fleste da.

Det skal vi da håpe.

Nordlending.

Nr. 25. Tirsdag, 3. april 1951.

Litt rundtomkring i et Lofotens fiskevær

Mitt ærend i fiskeværet i dag er å få opprettet en liten prat med fiskere. — Men det er ikke en fisker å finne, jeg soper og koster hele fiskeværet rundt, alt forgjeves. Her er tomt for fiskere, slikket rent. Det er bare egnere som står i rorbuene og krøker i sine linestamper, og garnbøtere som med morderiske kniver mellom tennene jager i mellom med sine bøtenåler, lapper og heler og støkkerer og gjør rett for sin vinterhyre — den kan være en fast månedsbetaling eller de går med i lottene som prosentkarer. Mange av disse garnbøtere er rene eksperter, den lengste flæren får de nesten på et blunk masket sammen, og går straks iveg med å finne en ny, som kjepper i hjul, så fort og gesvint går det. Øvelse gjør mester. Og vekselvis er det nåla eller kniven mellom tennene. Men flere av disse garnbøterne har den lille kniven fast på sin finger, akkurat som enslags giftering.

Men en veritabel fisker er ikke til å oppdrive. Nei, for i dag er det fint sjøvær langs hele Lofoten, flåten er ute rubb og stubb av den, fra små enmannsbåter til de store skøytene på 50—60 fot, med sine mannsterke besetninger. Det er formiddag ennå, været er skåletomt for fiskere. Bare en og annen landarbeideren slenger imellom, noen kokkgjenter er ute for å gjøre inn kjøp, et par haukjøpere og noen leversamlere stikker sine neser ut i den kalde lufta, og på fiskebrukene gjør man klart til å ta imot dagens fangster.

Skokker av stormåse veiver og skråler over havna, slår ned og finner seg munnfuller av delikat mat. Fiskeværsmåser lever for tiden det rene slaraffenlivet, deres eneste konkurrenter ved matbrya er ærfuglene, som i store og tett sammenstuvede flokker ror seg fram, dykker, fyller sine kråser, ror og dykker igjen og forsyner seg — jeg tror mer enn de har godt av. Når flåten begynner å komme inn fra sjøen, forduftet ærfuglene, det blir da for urolig for dem og for risikabelt, bare måsene aloer videre og hiver seg glupske ned på leverbiter og annen slags torske innmat som faller fra de rikes bord. De blir nå aldri heller så mettet, disse stor måsene, at de ikke kan få skyvd ned ennå en bit mat.

Borte på en telefonstolpe står det en mann og spikrer fast en liten håndskrevet plakat. Jeg leser: «En torums båt mistet natt til tirsdag. Den er oljet blank med hvite riper og er merket med en H fremme i slaget innvendig. Finneren bes vennligst melde fra til undertegnede eller til oppsynet». Mannen tror nå forresten at båten hans er blitt stjålet, og da nytter det ikke stort å skrive en slik plakat, mener han. Her var noen båter innom havna sent i går kveld, forteller han, de skulle austover, og så har vel båten min slått følge med en eller annen av dem. Det var en så godt som ny båt, og nå vet jeg ikke min arme råd. Jeg samler på torskeskolter, og uten båt er jeg arbeidslaus og rådlaus. Hvor i han snyterike skal jeg så bære meg åt, sier mannen. — Senere på dagen treffer jeg mannen igjen. Han smiler til meg: Det hjalp med plakaten. Båten funnet. Det var en nattlauper av en fyr som hadde «lån tatt» den. En gutt kom roende med den for en times tid siden. Han hadde sett plakaten min. Han fikk to kroner — og så var vi begge tilfreds.

Det er mange slike små plakater å se på stolper og vegger. De er fiskeværenes avertissementsblad.

Men nå begynner båtene å komme i land. Først linesjarkene. — Med god fart kommer de settende inn på havna fra de ymse innløp. Her spares ikke på olja. Kjøperne venter, middagsmaten likeså. Gule menn står på dekket og banker nevene, tramper i støvlene. Hundekaldt, sier de, båtene bra overiset, hustri vær, men godt vær. Og ikke så små fangster i dag. Fra en båt blir det kastet opp og lagt på vekta ikke mindre enn 308 fisk, noen riktig store også. Det begynner å gå bra. Leversamleren innfinner seg, hausamleren likeså. De er like påpasselige som måsen og ea. De ror og ror, med en finger på hver vottesnute. Konkurransen i disse næringene er meget skarp. Ingen har så silde kveld i fiskeværet som disse samlerne. Men så kan de til gjengjeld dorme han av lenge utover morgenen og formiddagen også, om de så behøver.

Jo, det går ikke så allerverst nå, sier mannan ombord i linesjarken, de synes vel tilfreds, smiler med sine frosne munner, får sin fiskeseddel og kaster laus fra kaia for å gå til sin fortøyning. Og så er dagens strev endt. — Middagen serveres, dampende fisk og poteter, smeltet margarin i en komme, Trondheimssuppe med rosiner og svisker. Et godt bord, og det blir ikke gjort skam på det. Det minker fort både på fiskefatet og i potetterrinen. Fire sultne menn forsyner seg og svelger med glupende appetitt. Maten er god, skjønner jeg. Sett deg framtil, du også, sier høvedsmannen, — og jeg så gjør. Vi rensker fatene, rydder bordet, så å si.

Kvinnelige kokker var et godt påfunn. Disse gluntkjørvan som før var kokker i rorbuene, var nå ikke alltid å stole på ved buovnen og i matgrytene, det kunne bli «rusk i plukkfisken», suppen svidd og potetene bare halvkokte. Og ikke nyttet det med skjenn heller, sier karene ved bordet. Glunta er nå glunta, veit dokker, sier han. — Kokkjenta hører med tydelig tilfredshet på det ros hun får. Vi takker for maten, og hun svarer med et velbekomme.

Linefisket har kastet bra av seg de siste dagene, får jeg vite. Naturligvis er det nokså ujamnt, men det er jo allslags fiske bestandig. Vi kan ikke klage, det måtte være skam ellers, sier de. Det har rettet seg riktig så bra så, vil det bare fortsette slik fram til påsketid blir det nok en liten lott — ja ikke så rent bitteliten heller, å fare heim med.

Jeg finner en garnskøyte, nylig kom met inn til en annen kai, men her låter det ikke fullt så bra. På mitt spørsmål om hvor det går, lyder svaret: Nei, det er ikke noe å skrompe av. Dokker ser no fangsten. Jeg takserer den til et storhundre eller så, og det er magert utbytte på en lang storgarnlenke. Men kallan er ikke ennu tapt bak en vogn. Mars er vår beste måned, er garnas må ned par ekselense, sier en av de sju mann på dekket. Og det har da kviknet til også for garna i det siste. Og så er det nå sa med garna, sier en annen av mannskapet, at slår det til for dem, går det fort med å ta inn noen krontusen.

Det gjør så ja, sier jeg og ønsker dem bedre lykke neste sjøværsdag.

Lenge må en vente på juksaran. De har den lengste arbeidsdagen her på Lofothavet. Først ved 4—5 tiden ut på ettermiddagen kommer de første av dem sigende inn til kaier og brygger. Middagsmaten har måttet vente lenge på dem, men juksakokker setter da heller ikke sine gryter over ilden før ved 3-tida, — hvis hun kan regne med så pass rolig vær at hilinga kan fortsette dagen ut. Juksa-kokkene må således skaffe seg litt kyndighet om været og regulere sine gryter deretter.

Nei, juksaran gjør ikke så mye tilgagns, deres fiske er særlig umisjamnt i vinter, later det til. Jeg finner en båt som ikke har fått halt over korten mer enn 18—20 torsk, andre har opptil halvannet hundre stykker, men jamnt over er det heller nokså små fangster, og det er derfor ikke å undres på at juksafiskerne begynner å bli mismodige.

Nå skal det såmenn smake med en bit middagsmat og litt røyk. Og så er det å krype på køya og ta seg en forsinket lur under platt-teppet. Linekarene har da alt stått opp fra sin middagslur.

Hele tida står egnerne og krøker og krøker frossen sild. Neste dags setting. Og garnbøterne har sine 10 timers dag, enten «han» blåser og bryter på fjorden, eller «han» er havstille. De blir aldri arbeidslause. Garn rives og får sår både hist og her, må skiftes ut og erstates med bøtte. Så skal de som er tatt ut av lenka tørkes, så skal det kan skje også barkes. Alt er garnbøternes arbeid. En kjedelig jobb, dette, men de sitter tørt og godtt, har fyr i ovnen, kjelen står jamnt og samt og småbutrer borte på ringene, og er aldri tverr med å la seg tappe av en tår nektar ut av tuten. Kaffen den er alle garnbøteres forfriskningsdrikk, mens nåla og fingerkniven gjør sitt arbeid, brenn fort og støtt.

Neptunus.

Mens Lofotfiskerne venter på det store innsiget av torsk

Refleksjoner blant fiskerne

Slik ser det ut i fiskeværene mens Lofotfisket er på det livligste. Men ennå venter man tålmodig . .

I denne tida, mens Lofotfiskerne tålmodig venter på det store innsiget av skrei langs med Lofotveggen, gjør det seg mange og høyst forskjellige betraktninger gjeldende blant den her, stadig økende almue av fiskere. Det er ikke fritt for at mismotet sniker seg inn over sinnene hos noen og hver, og så tyr man til antakelser og tildels rene gjetninger om hvordan det hele vil komme til å arte seg de nærmeste ukene framover. Mange, og formodentlig de fleste henger seg halsstarrig i håpets tynne tråd og lar seg ikke kaste ut av likevekten, andre er sterkt tvilende og sitter til opp over ørene i den svarteste pessimisme. Noen henter fram eldre og nyere spådommer om fisket, forutsigelser som helt pålitelige personer er kommet med ned gjennom tiden, og som har «slått til», eller så omtrent da.

Hvor to og tre forsamlet er i Lofotværene i disse dager, dreier praten seg om utsiktene for årets skreifiske. «Ka du meine», og «ka du trur». Og meningene er mangeartede. Noen hevder ganske bestemt at blir det et noenlunde skikkelig fiske i vinter, så blir det for Aust-Lofoten. Man bygger denne teorien blant annet på den værtypen vi hadde i adventa sistleden haust. Andre er av den stikk motsatte oppfatning, de kaster mørke skygger over hele Aust-Lofoten. Nei blir det overhodet noe fiske som noe er, så «kaverer» de for at det blir for Vest-Lofoten. Og de har sine beviser for dette. Noen igjen, disse som befinner seg på svartsynets ytterfløy, mener som så, at om ikke mange årene kan vi skyte en kvit pinne etter Lofotfisket. Og de har sine gode argumenter på hånden herfor. For eksempel, sier de, dokker har nå vel lagt merke til, at for hver vinter som kommer dryr det lenger og lenger ut før skreien kommer til gyteplassene, både ved Vesterålen og Lofoten. Dette er da også et faktum som ingen kan bestride.

Det kan fortelles at i fars og i alle fall i farfars tid, var skreifisket i gang utenfor Vesterålen og på Lofotens ytterside allerede mellom jul og nyttår, ja flere sesonger hendte det at en tok pene garnfangster allerede i slutten av adventa. Og for Vestfjordens vedkommende hendte det flere år at en allerede ved januar måneds utgang hadde store hjeller uthengt med fisk, flere tønner lever og likeså mange tønner med rogn. Det var temmelig årvisst at en måtte være i full gang med drifta like over trettenhelga, og det var flyttesjau til Lofoten allerede mens nyttårsklokkenes etterklang ennå hang dirrende i lufta.

Nå begynner tilflyttingen av fiskere til Lofotværene ikke for alvor før omkring midten av februar. Det haster sämenn heller ikke før ved denne tid. De siste årene, og det er blitt rett mange av dem, kommer ikke skreien inn på Vestfjordbankene før i fastelavnstida, ikke den store tyngden av den i hvert fall. Det er som hele utviklingen hales ut, lenger og lenger. Men selv om skreien kommer flere uker seinere enn vanlig før i tida, reiser den likevel ved den «naturbestemte» tid, omkring sommermål, eller helst litt før, mens det tidligere rett ofte hendte en kunne ligge i drift og hente pene fangster til henimot slutten av april.

Med andre ord, skreien gjør visittene under Lofotveggen kortere og kortere — hva nå enn årsaken kan være. — Grunnen, den ligger jo like for nesen av oss, sier mange fiskere. Det er trålerne som har skylden, de ligger i massevis utenfor hele kysten vår, fra Vesterålen og langt inn i Barentshavet, ved Bjørnøya, under Svalbard, overalt hvor det er fisk i sjøen hamstrer de med sine svære redskaper, soper med seg alt som ligger i deres veg. Tror dere kanskje at havet er uuttømmelig for fisk. 30—40 trålere på feltene bare utenfor Vesterålen, de ligger der midt i skreiens veg til gytebankene, 30—40 trålredskaper som uten opphør er i arbeide med fangst, det betyr noe, mine herrer. Den fisken som ikke blir tatt, blir i alle fall forstyrret i sin gang til gytefeltene. Grunnen ligger her, uten tvil, hevdes det. Vi kan utvilsomt se fram til den dagen da Lofotfisket må avskrives som næringskilde, i alle fall av noe nevneverdig omfang. Alle fingre peker i den retningen, blir det sagt her i Lofotens rorbuer, ombord i skøytene og ved vegkryssene i denne tiden.

Heldigvis kommer havforskerne til hjelp i denne nedstemmende situasjon. De sier at det ikke er noen grunn til å frykte for Lofotfiskets skjebne — selv om skreien år etter år haler, som det synes, lenger og lenger ut tiden til den innfinner seg på gyteplassene i Vestfjorden. Det er ingen fare for at bestanden av skrei skal minskes. Dertil er naturen altfor ødsel. Og det kan en saktens være enig i. Når en vet at for hver munnfull rogn en spiser, går det ned gjennom våre halser mange nok torskeegg til at det kunne blitt pene mannslotter for minst 500 fiskere — forutsatt at alle eggene hadde hellet med seg etter gytingen og fikk levedyktig avkom.

Slik er situasjonen i dag i Lofoten. En svinger mellom tro og tvil, mens en venter på at fisket skal ta seg ordentlig opp. Det er ingen flere dager å «gi bort» nå. Man er, etter gammel skikk og vane, midt inne i sesongen og totalkvantummet for Lofoten ligger dog på bare 789.000 kilo, mot i fjor til samme tid 1.444.000 kilo. Den rene elendigheten. Og om ikke mange ukene kommer nøtene, disse hemskoene for drifta med de gammeldagse redskaper. Det gjelder om for garn-, line- og juksafiskere at få berget i land mest mulig av fisk før de store gutta, notfiskerne, opptrer på arenaen. Etter den tid, 9. mars, vet de, møter vanskelighetene også opp, havet blir da for trangt likesom, og klumper fisken seg, slik at alle skal fiske på et sterkt begrenset område, jo takk, så vet en hvordan det arter seg, da blir det i enda høyere grad enn ellers, en mann og en stakkar, og mest av stakkarane.

Lofotfiskerne gikk og ventet på skreien samtidig med at storsilderne ventet på sitt bytte. Fiskerne der nede ved Stad fikk imidlertid «forløsning», som en fisker inne på av fiskeværets butikker sa i går, vi framleis går her med ve og v den store uvissa.

Og likevel, hver dag drar båtene skøyter og kuttere, sjarker og en mindre båter, med garn, med line med juksa og svenskepilk, prøver her prøver der, bruker fløyt eller bot setter. De finsikter sjøen fra aust vest, fra nær under land til langt inn (man sier «innpå») om Vestfjorden, bunnen og opp til bare noen fa under kjøldragene. Alle knep tas i b alle erfaringer praktiseres. Men re tatene vil ikke bli bedre — ikke enn hvert fall. Det store innsiget skrei er ikke kommet. Og vil det ko me? Tuseners skjebne avhenger svaret på dette spørsmål. Ikke b fiskeres, men kjøperes, produsent fabrikkers og flere andre grener i fiskerinæringen. Store kapitaler investert på basis av Lofotfisket. det feil, kan det medføre de st økonomiske vanskeligheter. For m er Lofotfisket årets eneste større tektsgiver, det er på det en har b sitt budsjett for 1953.

Men, som en gammel fiskar en sa: Det er alltid håp i hengende s Håpets tid er ennå ikke forbi, men kortes svært av for hver dag som ned i vest, uten at skreien innfin seg, uten at utvalgsformannen kan om seg med store tall i sine fang meldinger.

Lofoten i februar.

Merke

Fem fiskere, et skjær og to kjerringer.

Det hendte på Røst.

Vi lå ute på Røsthavet en vårdag. Det var i april og hundekalt, slik det k a n være også i april. En isnende nordaustvind blåste ut Vestfjorden, den bar med seg alle grensefjellenes frost og sno, og gikk oss arme fiskere gjennom marg og bein. Sola var stengt bak skyer og hver eneste sjøskvett inn i åttringsbåten var størknet straks til is.

.. Og så ingen fisk på lina. Nei, havet var som korket for alt levende den våren. Hvad skulde så fem fattige fiskarkraumer gjøre. Vi hørte ikke til i været og hadde ingen kreditt. Så stod vi der. De få kronene vi hadde med oss fra et så godt som totalt misligt fiske lenger aust i Lofoten tidligere på vinteren, var strøket med. Idag gjorde vi et siste fortvilt forsøk på å «rehabilitere» vår fattigkasse. Men her ser dokker, sa høvedsmannen, bare en og annen hysemorten, som vridde seg på anglen og likesom bad for sitt kjære liv. Og herregud, hvorfor ikke gi den friheten og livet tilbake, den kunne jo så ikke redde vår forkomne økonomi.

Det var en trist dag. For hvert hundre liner vi trakk, svart som arvesynda, sank motet i oss. Røsthavet reddet oss såmen hverken fra lensmannshammeren eller kontrabokskylla hos væreieren der aust i Midt-Lofoten. Og nordausten vilde ete oss med hud og hår. Seså, nå var siste ilsteinen i båten. Det var gjort for denne gang, og nu skulde det være slutt med Røst-fisket, for både tid og evighet. Det svor han på, skottkaren og banket nevene så skarv og alke tok flukten lange strekninger bortover havet.

Men dagen var ikke endt med det. Vi heiste seil, det var en stiv «segels vind», og la stevnen opp mot leia, mellom et utall av holmer og skjær, som Røst har sån masse av. Vi seilte og drøftet situasjonen, og var kummerlige i humøret. Det var heimfartsplaner som ble lagt. Å ta båt og børnskap og oss sjøl med dampen var ikke tale om, vi åtte ikke midler til slik luksus. Og så optatt var vi alle sammen med vår elendighet at vi glemte å «sjå fram». Og plutselig så stod vi der, og stod riktig godt og fast. Båten stanset så tvert at vi fauk av toftene. Da blev det vel kommers. Det var på et solid skjær vi hadde strandet, om ikke under full m u s i k k så iallfall full v i n d. Og la nu det så være, slikt hender jo iblandt, men båten hadde fått en stygg revne, såpass bred på det verste at en kunne stikke støvler ut gjennom den. Først blev det krangel om hvem som hadde ansvaret. Da det ikke gikk å få det veltet på noen egentlig, blev spørsmålet: hvorledes komme herifra? Skjæret lå nokså langt ute, så det var ikke håp om å aloe så høit at folk kunne høre oss fra land. Vår eneste redning var en forbiseilende båt. Men de fleste var alt kommet seg i havn. Et enkelt råseil såes ennu sørvest på, men det kostet opp vesterleia til Glea, og var oss bare et forargelsens tegn.

Vel, noe m å t t e gjøres, og så hujet vi da — femstemmig og av våre lungers fulle kraft. Men vi kunne vel like godt ha anropt mannen i månen etter hjelp, som røstværingene. — Vi forespeilet oss litt av hvert på det nakne skjæret i den bistre vinden som åt seg gjennom både oljehyre og ulltrøyer. Det skulde bli så meget til natt — hvis vi da orket overleve den. Dynget ned i bekymringer gikk det etpar-tre timer. Så kom redningen, overraskende som sluppet ut av en sekk, og den kom i form av to kjerringer, som vel hadde bunød i fjøset og som dessformedelst var ute i en færing for å skjære tang på skjærene. Men den dagen ble det mindre med tang i båten, men desto mere med forliste fiskere.

Det var avslutningen på et Røsthavfiske som nu fortoner seg bare som et svart minne. Vi måtte låne oss hjem. Forliset åpnet godtfolks hjerter for oss, så også her stemte det bra, at intet så galt det ikke er godt for noe.

*

Nøyaktig 473 år tidligere foretok den italienske adelsmann Pietro Querino en stranding ute på en av de små «Antiller» i Røstarkipelet. Det var dog en respektabel stranding, hvilket ikke kan sies om vår, som var, rett og slett, et gapstykke. Querinis stranding førte til betydelige kulturhistoriske aktstykker og bragte oss kjennskap til nordlandske seder og skikker, og folkeliv overhodet i hine tider, vår bragte bare forsmedelse over utøverne og skjeve smil i brave røstfiskeres ansikter. Querini har fått sin bauta derute, men det blir nok aldri sørget for noen lignende æresbevisning for oss, enda vi gjorde det så bra vi kunne.

Når jeg idag ser tilbake på hendingen, fylles jeg med takk til hine to, nu forlengst avdøde kvinner, som satte formange naut på båsen og ved sine kyrs hungersbrøl blev tvunget ut i «tangfjæra». Uten denne matberging vilde nærværende beretning neppe sett dagens lys henved 40 år etter — til skrekk og advarsel for andre som måtte vise likegyldig under seillas i Røsts labyrinter. — Det er ikke så sikkert at ikke også røstværingene er blitt mere fornuftige ved innsetting på båsen om hausten, og uten slik lettsindighet i oktober k a n det gå galt i april.

B—v.

Fra en fiskarbygd nordpå.

Lofotbrev til »Fiskaren«.

Det hender ofte når du spør en mann ute ved kysten hva han er for en kar, at han svarer: Å, jeg er nå bare fisker. Det er noe galt fatt med det svaret. Javel, han er fisker, men b a r e — der vurderer han feil når han deri legger den meningen at en fisker og en fiskers virke er noe så underordnet, noe så lavt nede på rangstigen, at det er — ja, altså »bare« og intet mer. Mange bønder, særlig med mindre og små gårdsbruk, er tilbøyelige til å vurdere seg selv etter samme slags gradmåler. — En bør holde opp med det, ordet »bare« i den forbindelsen tar vi ut av språket vårt.

For hva er en fisker? Og hvor ligger hans virke og hans næringsvei? Jeg ser den høgt oppe, ja mer enn midtfjells slynger den seg, og stadig oppover. Ikke minst gjennom de nylig tilbakelagte krigsårene fikk vi lære å anerkjenne fiskernes betydning og deres bærende evne for samfunnets eksistens. Uten de tapre og uforsakte fiskende fiskere ville det nok mangen gang sett svart ut, ja rent håpløst i godtfolks kokekar og matoppdekning. Stadig hadde vi våre tanker og vegen for våre muligheter vendt mot havet og de fiskende båter der ute. Råd for uråd, det var d e r i første rekke utveien for oss lå, den gikk over fiskernes børnskaper og pågangsmot der ute på bølgerygg og i bølgedale.

Og likevel dette »bare«. Nei, med stolthet og aktelse skal fiskertitlen nevnes, av fiskerne selv og av alle oss andre. Det er fortjent, det er en æressak for oss.

— — —

For tiden bor jeg i en nordlandsk fiskerbygd, omgåes fiskere, snakker daglig med dem og lever meg stadig dypere inn i deres miljø. Og jeg taper ingenting på det, tvertimot, de har meget å lære meg av livs kunst og livs glede. Det er folk, åpne og frie som havet de ferdes på, usårlige i sin optimisme, alltid rede til innsats og til å berge en sjanse i land, og med et humør som gjennom godt og ondt holder uten å briste — merkbart iallfall. De tar livet som det kommer, føyer seg etter skjebnens luner, men styrer den også med sterk hånd på rattet og reiser seg iikke i vrede over et skred og en skade i deres åker, enten det nå er den store ute på blåmyra eller den lille mellom koll og knauser i deres fjellendte bygd. De reiser seg ikke rasende og truer med knyttneve mot himlen. Der står de midt i raset og kan, forlate meg, smile. Slikt er de vel vant til, tenker jeg. — I går hentet de en last fra havet, i dag bare skuffelse på nakne tiljer. Det går sånn opp og ned — og opp igjen, og det skifter med gavene, fra de riktig store til de små og nedover til ingenting. Men mismot og klynk i stemmen, nei, det merker en ikke stort av. Jeg lurer på om folket her har gjort dikterens resonnement til sitt: Hvem teller vel de tapte slag på seirens dag, Og seierslagene kan en telle sammen mange av, både når det gjelder å snyte draugen for en god steik i uværet mellom brott og brenning, som dager da den lyse lykken var andøvsmann og fisken eller silden veltet som gull i digre klumper innover rip og esing.

Nå har også fiskerne lært å skjønne at enighet og samarbeid gjør sterk. Så tømrer og bygger de videre på sin organisasjon og gjør den sterk og urokkelig fra alle sider. Organisasjonstanken vinner stadig nytt terreng her nord og grunnfester seg i alle fiskernes sinn. Den blir dem snart like uunnværlig som båten og solaroljen, som garnet og lineanglene. Skal det bære, ikke bare på sjøen, men også på landjorden, da må fiskerne kunne vareta sine tarv, ikke bare i fiskebåten, men også i den videre forgreningen av deres næring — Men er det nå snaut bare det å fiske en nordlandsfisker skjønner seg på og er i stand til å utføre? Aldeles ikke! Jeg går her og ser meg omkring i bygden og legger merke til, ja, det springer en like i øynene, at disse fiskere er flinke forståsigpåere også når det gjelder jordbruk og gårdsdrift. De kan legge en grøft med omtanke og til nytte for den vatnsjuke mark, og de legger ikke kali der det skal være fosfat, de kjenner salpeterens egenskaper og vet beskjed om fullgjødselens betydning. De driver med mange arter av poteter og planter den på de riktige stedene, etter som de krever tyngre eller lettere jordsmon. De har sine grønnsakhager med en mangfoldighet av nærende og velsmakende urter, skjønt her ligger de nok litt i akterkant — ennå i all fall — mange steder. — Og står de ikke her og sveiver med tunge drag sine treskeverk, så det fullmodne kornet står i en sprut fra maskinens gap og samler seg i en mektig dynge på det gamle råseglet en har liggende på marken til å fange avlen i. De driver sin hesteal etter tidsmessig mønster med premierte alshingster, og det nytter lite å by frem et føll i en handel, hvis ikke foreldrene har sin godkjente stamtavle i orden. Det er fortrinsvis fjordingen som er i vinden og som en holder seg til. Den passer nok best til terrenget — og til høystålet og foringsevnen, og dessuten er den så kjapp i skoklene. — Hva sauen angår er det forlengst slutt med bastarden som bar ragg for ull og hadde spélrompe. Oppe i fjellenes gode og grønne grasganger møter du sau i flokkevis og av beste slag både som ull- og kjøttgivere. Og fiskebøndene her kan sagtens ta ut en god melkeku. Du lurer dem så men ikke i kuhandel. De kan tomme og spanne, kjenne etter melkeårer under buken og i hele tatt anskue en melkeku med kjennermine. — Her er fealslag, hestealsforening, redskapslag og ymse andre landbruksforeninger, og over hele greien et stort hele bygden omfattende landbrukslag. Årlig års holdes her fesjå med sløyfer og hederlig omtale for fjøsenes forskjellige dyr, her er innkjøpsforeninger og alt i orden slik også, og borte i bakken ved vegkrysset ligger det store meieriet med sin lange skorsteinpipe. Det ramler av spann og blikkvogner og lukter av myse og gjærende ost. Herredsagronomer rusler omkring med gode råd og vegledning, og liter en seg ikke med dem, kan en budstikke fylkesagronomen og hans autoritet.

Kort sagt, båten og plogen går hand i hand, og faller det en sesong i staver i den ene næringen har en den andre til å holde seg flytende på, og slår de begge feil, vel, så vet en at bakom neste neset ligger det nye muligheter som venter på å la seg fange inn. En skal bare ikke stå opprådd og slå hodet mot steinen, som han sa en gammel nordlandsfisker, han ligger nå og sover med jord på nesen under gravkorset. — Det er bare strandsitterne som har ansiktene sine utelukkende vendt mot havet. Nei, ikke utelukkende likevel. De aller fleste av dem skraper sammen strå rundt husene sine, i rifter og joter mellom bergknausene, eller de drar til fjells med sine trekvartljåer og sigder, henger oppe i de bratteste liene og klatrer om kapp med geiten over hamrer og stupflåg. Mot kveld kommer de fulle høysekkene rullende, den ene etter den andre og med glade hopp ned til fjellfoten. Så blir det mat og muligheter for noen saueskanker, et par geiter, ja gjerne også en digervommet ku, som gir i bøtte og i munn.

Men først og sist er det sjøen som teller og dominerer og tråkker i tyngde over økonomiens marker her i kyst- og øylandet. Det er fiskerne og fisken som er det bredeste innslaget, som henger tyngst på bismeren. Et »misvekstår« på havet regnes for et dårlig år, selv om eng og åker legger bra fra seg. — Det var for år siden et slagord som gikk gjennom avisene, det hadde visst en politisk opprinnelse. Det het: By og land hand i hand. — Her i kystlandet kan det med full rett hete: Sjø og land hand i hand. De går sammen som søstre og trekker sammen med forente krefter.

— — —

No er det høstens tid igjen. Den nye snø har lagt seg i fjelltoppene og kryper natt etter natt lenger nedover mot skoggrensen. Det fryser is på dam og diker. Fugltrekket sørover er faret forbi, skogen står og lauver av og gjør seg splitter naken mot vinterkulden. Slaktekniver slipes, og det er sauesamling i heiene.

Da er det på tide å ta frem de gamle fiskeredskapene for å se dem over og bøte der det trenges, til kommende Lofot-sesong. Det er meget av filler en finner, av garn som liner. Men nå blir det jo tråd av skikkelig kvalitet, og ellers alt en trenger til fiskebruk. Så kan en få satt i stand og anskaffe nytt etter trangs- og tysketiden. — Og det blir triveligere med selve fisket — meget triveligere, sier fiskerne. Det var såmenn lite oppmuntrende å ligge ute på feltene og vite at storparten av fangsten gikk til fienden, han som rante vår frihet og terroriserte vårt folk. Nå kan en fiske i frihet igjen og som egne herrer. Og friheten — ingen elsker og dyrker den vel mer enn fiskerne, det åpne og frie havs helter og tjenere.

— I dag er det fiskerlagsmøte her i grenda. Og der kommer de, menn av huse, røyker, nevehilser og takker for sist. Så tørker de av støvler og sko på dørhellematta og går inn til møteprogrammet.

Ola Berg.

Mørket indefra og mørket utefra.

Nordlandsbrev til „Dagsposten".

Nu er det svarte vinternatten igjen heroppe i Nordlandet.

Adventmørkets græmmelse og gru tynger sindet og hiver den sidste rest av godt humør ut av døren.

Solen *aner* man saavidt etsteds sør om synsranden, og dagen titter lysræd og urenslig bare i et partre korte timer indom fjord og dalsøk før den blir borte i et sløret smil vestpaa mellem vinterviltre skyer helt nede mot havbarmen.

— Og saa gaar da menneskene og sukker mot jul og solhverv, tæller dagene til aaret har vendt sig — og er fuld av det evige mørkes tungsind og utrivsel.

Til alt det øvrige kommer saa ogsaa de slette tider væltende med sit, — sine tomme mjøltønder og sit mistrøstige tramp av fortvilelsens graanøkne bataljoner.

De sitter der borte i husene nordefter i landet, fiskere, smaahandlere og andre, og kan aldeles ikke begripe hvad enden paa dette kan bli andet end den skindbarlige sultihjel. — Det er som mørket indenfra og mørket utenfra ligger og glor hinanden i øinene og fræser argsint død og tilintetgjørelse utover et forkommen natherjet landskap.

— Det er daarlige tider fortiden i store distrikter opover Nordlandet. Fiskerierne, landsdelens bærende næringsvei, har det sidste halve aar slaat saa totalt feil som vistnok aldrig før paa lange tider.

Og dette skyldes alt sammen at silden i denne sæson er blit praktisk talt fuldstændig borte. — Og det er silden som i aarets anden halvdel skal sætte det hele fiskeri i sving hernord. Den er det man trænger for næsten alt slags fiske. Naar den saa er sporløst væk, saa skal man ha tak.

Nu har havet utenfor Finmarken staat godt sprængt med fisk utover hele høsten, men fiskerne har manglet det nødvendige agn — silden var ikke at faa for guld, og der stod man med sine tomme angler uten at kunne hente saapas som en mundfuld av det daglige brød, som svømmet i store stimer utenfor skjærene, op av det svartblaa dyp.

Akkurat samme situation har fiskerne i Senjen, i Vesteraalen og Lofoten været i. Agnmangel i maaned efter maaned, — og hysen og brosmen, taretorsken og den fete langen kunde leve sit liv trygt og frygtløst dernede paa bankernes rummelige tumleplads, — mens fiskerkallen sitter agnløs og matløs paa sin bænk i stuen og slipper harmelige smaaeder fra sig til bordbøn og kveldslesna.

— Nei iaar har silla været reint besæt, sier han gamle notbasen, som staar paa byens fiskebrygge midt i en klynge ledige kolleger, der alle forlængst har skysset den sidste resten av haap fra sig for iaar. — Nei naar ho ikke kom med nysneen i november heller, saa er det neigu ikke noget at ligge i hyret og omkostningerne længer for, understøtter en anden notbas nede fra Lødingen, som skal være slik en kløpper til at beregne silla.

Og notkarerne faar avsked og skillinger saavidt til en hjemreise. Notskøiterne rusler nord og sør til hjempollen og lægger sig tilro med sne paa dækket og en bøtte hvælvet over ekshausrøret.

Dødt ligger landet.

Og oppe paa bryggen gaar notbaserne og tramper, raadløse om i sine træbotnede støvler og er i ondt humør. — De ser, som alle vi andre og forresten, ingen utvei til at baske sig over denne vinteren paa en nogenlunde skikkelig maate. Gjældstrykket er øket godt ved en ny diskontoforhøielse, skatterestanserne taarner sig op i vældige beløp og pantefolk ligger i dørene som forsultne hyæner. — Smaaaviserne formelig spyr om sig med panteauktioner. Man tar til sidste pindestolen ut av stuerne og vælter familien gemytlig over paa fattigkassen.

Og fattigkassene de er overalt uttørrede brønde, paa hvis kant der sitter en dertil beskikket forstander og viser folket bort.

Hvorhen? — Det blir deres egen sak. Men *her* er det ialfald intet mere at sutinere nogen av.

Sandelig kan man med tryghet si, at mange steder her nord i landet er høsten og vinteren iaar den værste man hittil har hat paa aldrig saa lang tid. — Ialfald er dette tilfælde for de distrikter hvor fiskeriet er den hovedsagelige næringsvei.

Det totalt feilslagne sildfiske har for mange slaat alle haap overende.

Nu er det bare adventsnat, billedlig og bokstavelig, overalt.

Alene de forbudshysteriske overformyndere i landet har idag som ifjor like god raad til at undvære millionindtægter for staten. — Vi har ikke faa av disse blindmandsheroer heroppe ogsaa, som sitter til under næsen i elendigheten selv men allikevel instinktsmæssig holder næverne oppe og knipser sit klippe-klippe med avmagrede fingre. — Av disse „sok"-regjerede samfundspillere, som gaar omkring iblandt os og er jordens og — Gud vet om ikke ogsaa — universets redning.

— — Der maa uventede ting ske skal de mest herjede bygdelag, byer og distrikter hernord komme sig nogenlunde helskindet over paa tryggere grund igjen og kunne by levelige vilkaar for folket.

Og et er ialfald vist: Der maa radikale kure til. Der maa i stat og fylke og kommune indplantes en spareaand, som gir sig utslag i andet end bare den evig pratende sparepolitik for at tækkes en lavpandet vælgermasse.

Og jeg tror at kjende nordlændingen saapas tilbunds, at jeg tør paastaa, at til næste valg vil han nok vite at kappe endda grundigere fra sig al den lodne forbudisme og finansfordærvelige kommunisme som ligger og driver sundhetsskadelig omkring i utkanterne av venstres store, stinkende hængemyr.

Korrespondent.

blonde folk til at tro, at det var saa troldkyndig, at det kunde beherske elementerne med sine sortekunster.

Og mystiken reddet solsidefolket fra undergangen i friktionen med den blonde race. Der blev forsøkt at bygge en uoverstigelig racemur mellem de to folk — men blodet var for hett hos begge. De unge fandt hinanden baade i de mørke høstnætter med uveir og rædsel, og i de lyse sommernætter med rødmende sol over fjeldvidder og flyer.

Og gjennem de unges eventyr kom solsidefolket til at undergrave noget av det blonde folks urinstinkter. De fik dets rastløshet og uro dryppet i blodet, feber.

Og fantasien blev sat i vældige svingninger ved den farlige blodblanding. Der blev dikt og vekhet og brand i sindene.

Og folket i eventyrlandet er endnu belastet med arven efter den rastløse nomade som streifet om paa fjeldet med eventyrglød i sindet, streifet og streifet for at finde lykkens land. Den intense længsel mot det nye og ukjendte og den groteske fantasi er det karakteristiske for alle som kommer fra landet der-nord.

Nordlændingen er et stort barn som sanseberuset av sol og glæde jager efter lykken, som nomaden efter det forjættede land, som han aldrig fandt.

Der gis ingen grænser for nordlændingens fantasi. Og derfor er han baade lykkeligere og ulykkeligere end andre mennesker, en uforbederlig optimist med mange merkelige stier i sit sind, et menneske med brænde av glæde og avgrunde av sorg i sin sjæl.

Havet, Nordlands store næringskilde.

(For «Fiskerens Jul»).

Det å «ro fiske» er vel like gammelt som selve bebyggelsen av landet her nord. — Hvad annet enn litt fiskeri til husbehov var det vel som kunde lokke de første nordboere til det fjerne Hålogaland. Ikke kunde det nu være åkerbruk og fedrift, for *det* syslet våre urfedre neppe større med, — man holdt sig til bue og pil og fiskekrok, det gav mere enn nok mat — og herlig frihet. — Der gikk stor elg i skogene, vildrenhjordene galopperte over høifjellsslettene, op alle skogliene drev årfuglene sitt spill, — og spør om der gikk diger laks og sprettende ørret i elver og vann.

Men der var ikke bare daler, skoglier og høifjellsvidder i Hålogalandet, der var også store fjorde, og milelange sund, — og utenfor myldret av øier og holmer lå det uendelige hav og favnet i blå horisont fra sydvest til nord. —

Var det liv og et godt matstabbur i skogene og på fjellet, stod det vide, vuggende hav såvist ikke tilbake i så måte. Det glitret i sol og det brølte i storm, det virket aldri kjedelig, for det viste menneskene et nytt ansikt for hver dag som kom.

Og slik lå det der stadig og lokket med sitt uutgrundelige dyp, med sin dragende mystikk. —

Hvad gjemte det? undret man sig. — Og nysgjerrigheten har vel ligget oss nordboere i blodet. — De gamle håløyger la ut på — altid længere og længere ut bar det til håløygen — nordlendingen — av idag har underlagt sig det hele Nordishav som virkefelt for sitt fiskeri og sin fangst.

„Millom bakkar og berg."

Det var da ganske naturlig at fiskerierne blev Nordlandets første og viktigste hovednæringsvei. Overalt lå jo havet der, det smøg sig inn i milelange fiskerike fjorde, det krøkte sig i sund og viker og det gav tumleplass i mange og store «havgap».

Overalt gikk fisken, fra Storegg til fjordbotn — og op elvene trosset laksen sig — til fossestupene stanset den. —

Nordlendingene blev snart kjent og aktet som driftige og dyktige fiskere. De var ikke redd for en våt trøie, og mange blev de basketak som måtte tas med havet i uvær, — da der ikke var von om land mere. Men selv efter fryktelige netter overskrevs på en båtkjøl drivende til havs kunde man se den som ved et under reddede legge ut på igjen like uforsagt og dristig — og kanskje om igjen det samme drama: et båthvelv, nogen menn fortvilet klamrende sig til dette, et hav som hylte i storm og freste i styrtsjøer — —.

La oss bare minnes de djerve og dristige brugdefangere ute i Lofoten og Vesterålen for ca. 100 år og mere siden. — Det var ikke andre båter den gang enn de bekjendte fembøringer, og fangstgreierne var, set med vår tids øine, just ikke rare de heller. Men fiskerne dengang var stolte av sine båter og sine redskaper, og de la fortrøstningsfullt utpå med det de hadde, — de bad Gud være med på turen og gjorde store ting. — Der går enda frasagn heroppe om de gamle brugdefangere. Fisket — eller rettere sagt fangsten foregikk om sommeren, og det bar ofte mange mil til havs. Når så brugden satt fast med et jern i ryggen, blev det å begi sig på reise med den. En brugde var jo langtfra død med det samme den fikk «spaken» i sitt kjøtt, den har tøndevis av blod å miste før livet ebber ut, og det tok tid å tappe. Brugden er kjendt som et meget fredsommelig og såre dovent havdyr; men man får tilgi den at den med en alenlang jernspake i ryggspekket blev «obstinat» og følte tilbøielighet til å gå ut av sit gode skind. Med fembøringen og syv mann på slep satte den nu avsted — likegyldig hvor. Time efter time kunde denne bugsering pågå, og den endte da som regel med at brugda lå der overgitt og krepert. — Hvor lange disse slepeturene kunde bli, får man begrep om når man hører at en brugde som blev «skutt» vest ved Lofoten, ikke overgav sig før den og fembøringen lå to mil nord av Andenes, — en reise på rundelig tyve mil. — Men de gamle kunde også fortelle om brugdefangstmenn som aldri kom att mere. Brugden gikk bent til havs og uvær kom på. Ingen så dem mere. —

Nu har brugdefangst her nordpå i mange år ikke vært drevet i nevneverdig utstrekning, til den de par siste år igjen synes å skulle opleve en renessanse. — Fra siste sommer kan der således berettes om etpar brugdefangster med noget av den gamle eventyrglans over. Den ene foregikk i Vesterålen og den annen i Folla, og i begge tilfeller blev det en lengere reise av med skøite og fangstmenn før bestet hadde mistet all «stim på kjelen» og lå der overvundet. —

— — Jo, han har bra å slekte på nordlandsfiskeren, og når han idag underlegger sig nye felter, fra Grønland i vest til Novaja Semlja og Hvitehavet i øst, så bygger han i grunnen bare videre efter den utvikling de eldste fiskende håløyger innledet for kanskje tusener av år siden. De rodde sig ut og ut på storhavet, fant nye fiskeplasser og grunner, opfant nye fangstmetoder og forbedret driftsvilkårene. —

Idag er nordlandsfiskeren med overalt hvor der her fra landet drives fangst og fiske. Og han er efterspurt både som leder og som mannskap. For han har arvet gode egenskaper som fisker — som «dyrker» av det store hav.

Jeg minnes fra siste vinter da den ene fangstkutter efter den annen satte fra byens brygge med kurs for selfangst i Hvitehavet og Nordisen. De visste av bitter erfaring disse gutter at det ikke var til nogen lek de gikk. De var på det rene med at

Hvalfanger utenfor Finmark.

det nu gjaldt liv eller død, ikke bare for hundrevis av selhund men også for dem selv. En 50—60 fots kutter mellem drivisen i Hvitehavet og Nordisen er ikke stort verd, når stormen setter på og de mektige isbjerge klemmer på fra alle kanter. Man får da også stadig høre beretninger om forlis og ulykker deroppefra

Men allikevel, år efter år går selfangerne nordover. Uforknytt og med godt humør svinger guttene sine luer til avskjed. — Hurra!

Farene lokker. Det store havs mystikk drager i hugen og frister til å våge sig lengere og lengere utpå, — idag som ved vår histories morgengry.

Der er meget av en Leiv Eriksons opdagerlyst i den nordlandske og vestlandske fisker og fangstmann. Ingen av Mor Norges sønner har som disse evnet å gjøre landet større, evnet å flytte grensene fra blåne til blåne mot nord og vest.

Fra fjordbotnen, der den første fiskermann engang så ut mot havet der vester og der nord, har hans slekt i sekel efter sekel underlagt sig dette steg for steg til vi idag kan betrakte det som vårt, — selv om der ennu er meget i dets svartgrønne dyp som ikke er opdaget og avsløret.

Ved hjelp av videnskapen og den daglige praktiske fiskeridrift kommer vi det dog stadig nærmere, lærer det å kjenne og forstå og kan utnytte dets uhyre og forhåpentlig uuttømmelige rikdomme.

Ti havet er og blir Nordlandets — det gamle Hålogalands — store og viktige næringskilde — slikt det altid har været fra den grå sagas tid.

Ola Berg.

Nord i drivisen.

Fembøringen.

Søndagsstemning ved fiskerflaaten.

Øksnesfiskerne i fembøringstiden

Det er hardt land der ute i Øksnes, og et hardt folk også. En gang var det ialfall, i fembøringens tid. Da stod det ry av øksnesværingene, ingen kunde stå seg med dem i det å «ta sjøvær». Der var de ganske makeløse. De hadde vel dette sjøsaltet i blodet. Fra barnbein av måtte øksnesguttene være med i fiskerbåten, han fikk ikke gå på land og drive dank. Skinnhyret på, fingra krøkt om årelomen, og så ut til dans på den rullende blåmyra. Den skylte like inn på naustdørstokkene, den var ikke lenger unna. Tidlig ble det krøkt som krok skulde bli, og gode kroker ble det også, de aller fleste.

Havet utenfor Øksnes er ikke å spelle seg med, når det er i dårlig humør. Det ligger mange fall og grunner på lur utenfor, som en måtte ta seg i akt for, om en ikke vilde ha båten einstompet og kjølen i været.

I usiktsbart vær gjalt det derfor om å «kjenne sin lus på gangen», en måtte ha det på følelsen hver farene lurte, og en måtte ha øre og forstand til å ta ut og skjelne mellom de forskjellige fall og grunner etter deres melodier. Heller ikke fallene synger med samme nebb, de har hver sin tone i brottene, og øksnesværingene var rene mestre i å spille på sitt havorgel. Fra 14—15-årsalderen av hadde de lært seg notene.

Men det forhindret jo ikke at det no og da bar galt avsted. En båt med hele sin besetning borte i snøkavet, hvelvet av stormen eller knust i et lumsk brott. Folket i Øksnes har ned gjennom tidene mange ganger måttet motta slike budskap fra sitt hav, som kunne ta så griskt for seg og velte sorg og elendighet innover de mange hus og heim på øyene og på Langøyfastlandet. — Det er kanskje ikke mange bygdelag her nord som har fått så mange av sine lagt til hvile i den våte kirkegården som Øksnes. Det ble arr i sinn og i hjerter etter slike tapte slag, men snart stod fembøringene atter ut til dyst og gjad. En krop ikke under skjoldet og lot seg slå ut. Atter og atter ble der prøvet krefter med gigantene storm og sjø — til seier eller nederlag. —

I fembøringstiden brukte fiskerne der ute ikke kompas med seg i båtene, ja ikke vatnkagge eller matbomme heller, slik som det bruktes i Lofoten. Gjorde vær og andre forhold dagen lang ute på sjøen var det ganske endelt å tørste og svelte, til en atter — ofte først langt på natt — satt ved bordet i robbua, men da ble det også «skaffet» med bukselinningen holdt. Og så var det hodekuls i køyene til snorkesøvn, mens vindens og brenningen i blandetkor fortsatte konserten utenfor og inviterte til ny dans over tilje. —

Jo, det folket der ute i Vesterålens bakgård det var mannfolk-mennesker. Jeg har fra råseglbåtenes tid hørt fortalt så meget om vågemot, djervskap og dyktighet som bekrefter at Øksneshavet det hadde sine menn, sine Einar Tambarskjelvere, som kunde spenne sine buer, no og da så hardt at strengen sprang.

Slik gikk båtene ut og inn og bar levebrød til bygda, som mest bare hadde havet som sitt forrådskammer. Der ble fostret store høvedsmenn og dyktige mannskaper under dem. Barkede never lå traust på styrevollen og satt fast om segiskauten. Våkne, vaktsomme øyne passet på alle værets og bølgenes innfall og luner. Kampen ble ofte hard og tilspisset med spenningen på bristepunktet, men fiskerne så fram, de vilde nå garnsettene, eller hamna, ettersom det var for ut eller oppgående.

No ligger vel de aller fleste av disse fembøringsfiskerne og sover den store søvnen, i moder jord eller der ute i fader Poseidons rike, men deres driftighet og dårskap vil i lange tider kaste ærens glans over den bygd som fostret dem.

Branduly.

Vesteraalens Avis

Tirsdag 22. desember 1942.

OLA BERG

ET LOFOTENS FISKEVÆR – STAMSUND

GUANOFABRIKEN I STAMSUND
EN AV LANDETS STØRSTE —

Seiler vi vestover langs Lofoten fra Svolvær har vi foran til høyre det kjente steile og høye fjell Vågakallen, og i havet sør-aust av denne bergrisen ligger fiskeværet Henningsvær spredt omkring på en rekke holmer, som gir en god om enn trang hamn. Henningsvær er et av Lofotens aller største fiskevær, som samler tusener av fiskere hver vinter. Det eies av Nordland fylke. — Men vi skal videre mot vest og har nå foran oss det harde havstykket Henningsværstraumen, som mot nord fortsetter i Gimsøystraumen, som danner kanal mellom Vestfjorden og Vesterålsfjorden, en arm av Norskehavet. Det tar vårt skip henimot en time å klare turen over Henningsværstraumen, men der framme under bratte, men ikke særlig høye tinder, ser vi klynger av hus, det er fiskeværet Stamsund, og det er hit vi skal i dag.

Vi svinger opp forbi fyret og når gjennom det ganske trange innløpet inn til hamnen, som burde vært en del romsligere og som har ondt for å svelgje trafikken når fisket slår til i disse trakter langs Lofotveggen. Men hamnen har da klart seg, for er den i smaleste laget, så har den det desto mer i lengden, og vel beskyttet og lun er den da, især i den innre delen.

Stamsund ligger så omtrent midtveis mellom ytterpunktene i Lofotfeltet, som strekker seg fra Rinøy i aust til Røst i vest, og stedet har da også forstått å utvikle seg til et slags sentrum i Lofoten, nest etter ladestedet Svolvær. Stamsund ligger her i dag og fanger fra alle fire verdenshjørner. Det løper mange tråder sammen her, og det er i første rekke én mann som holder og trekker i dem og får det hele til å virke.

Det er rimelig å anta at Stamsund har vært fiskevær i flere hundre år. Den godt beskyttede innre hamn bød seg jo ganske enkelt fram som en helt selvskreven båtplass, selv om landskapet som hører til ikke er av den akkurat gemytlige typen — stein og berg, og berg og stein skrudd sammen til så å si en eneste nesten uframkommelig ur. Ja, sånn v a r det altså, men nå har det hendt et og annet her ute. — Det het seg da også om Stamsund i gamle dager at fiskerne der slet mere på hatten enn på støvlene, slik hang altså bergene utover alle steder.

Det er ingen gitt å kunne fortelle når de første fiskerbåter viste seg på fiskefeltet ved Lofoten. Historien har intet å kunde berette herom, bare grå utydelige og meget lite holdbare sagn er alt en har å holde seg til om dette. En kan dog med noenlunde sikkerhet gå ut fra at det ikke gikk lang tiden etter at de første mennesker hadde oppdaget Lofotøyane og slått seg ned der ute, før de var utpå med litt prøvedrift i Vestfjorden, med sine beinangler, eller hva for slags primitive redskaper det nå kunde være de hadde til sin rådighet disse pionerene. Og det gikk neppe lang tid før det ble klart at det langs Lofotveggen gikk en lang fiskeegg, sjelden rik og årviss som selve vinteren og nordavindsrokket. Ryktene herom spredte seg etter hvert utover i landsdelen, og vinterskreifisket tok til å ta fastere form. Det ble da snart spørsmål om hamner for båtene, og her lå da blant andre Stamsundet og bød seg fram. Bak holmene der lå den lune vågen og ga livd og ly mot havsjøen, og vågen lå dessuten svært bekvemt til i ytterkanten av den halv-

øya som stikker seg ut av Vestvågøy. Veien ut til fiskefeltet var kort, og vi kan gjette oss til at de skinnklædte fiskerne snart tok til å bygge seg rorbuer til å krype under tak i for natta. Disse første rorbuene bød ikke rar bekvemmelighet, etter vår tids begreper i hvert fall. Enda så sent som til for 80 à 100 år siden sto det hist og her i Lofotværene gjengangere av disse primitive rorbuer, som viste oss hvordan disse fiskernes hytter og skjul måtte ha sett ut i tiden der langt bak. Det var små, lave skur med jordgolv, grovt sammennaglede bord og benker og et ildsted under ljoren i taket. Det var brisker til å ligge på og en krøbel svalgang til oppbevaring av fiskeredskaper, rogn- og levertønner og kostkister m. m. Dørene var så lave at en måtte lute seg godt for å komme inn, og rensligheten — nå ja, den var ikke etter mer moderne sunnhetsforskrifter, kan vi sikkert regne med. — Som sagt, ennå så sent som i 1840—50-årene var det en og annen av disse forkrøblede rorbuer å se i Lofoten, sammensunket og lave, grå som bergene de ofte sto skoret oppetter. De sto der som tause vitner om forlengst forbigangne tider. Bare i ytterste nødsfall, når husnøden var som mest skrikende under storfiske og stort innrykk av almue, ble de tatt i bruk. Men en dag var den aller siste av dem ikke mer. — Mon tro om det var rorbuer av denne sorten sagaen forteller kong Øystein lot bygge nord i Vågan omkring midten av det tolvte århundre? Trolig var arkitekturen noe lignende.

Stamsund hører sikkert til de aller eldste fiskevær i Lofoten; men — merkelig nok forresten — ennå så sent som i 1820-årene var det ikke eget handelssted, men bare et underbruk av Ramsvik lenger inne på Vestvågøy, hvor det var gjestgiveri og skipperleie. Fiskeværet Ballstad, et par mil lenger vest på samme øya, var et gammelt kræmmerleie, hvor utliggerborgerne holdt til i sommertiden. — Men så begynte Stamsund etter hvert å stå på egne ben. Mens Ramsvik og det nærliggende Petvik, som også var skipperleie, forlengst er gått over til å være alminnelige bondegårder, har Stamsund skutt rask fart framover, til det i dag ligger der som Vest-Lofotens betydeligste bedrifts- og forretningssted, med mange nye utviklingsmuligheter for øye.

Vi går noen ti-år tilbake i tiden, la oss si 70—80 år. Det lå ved den tid noe av et Eldorados glans over Nord-Norge. Storsilda hadde nettopp da fått det innfall å støte under kysten her nordpå, år etter år, og det ble formelig håvet velstand i land langs store strekninger av Nordlandskysten. Tidender om dette ble båret sørover med lastede fraktskuter, og da forholdene der mange steder dengang var nokså små og kummerlige, stort sett, ble snart flyttelassene satt i gang, fra Vestlandet, så langt sør iallfall som til Hardanger, og fra Trøndelagsbygdene og noen av dalene, kanskje især den nordlige delen av Gudbrandsdalen. Det var løskarer, gjenter som søkte seg tjeneste og hele familier som tok alt sitt med seg og la veien, den lange og besværlige, nordover.

Blant de mange innflyttere på denne tid var det også en «søring» som slo seg ned på Vestvågøy, først som fisker, men snart finner vi ham bosatt på Buøya ved Stamsund, der han til å begynne med ganske beskjedent hadde etablert en liten forretningsvirksomhet. Men det grodde og menget seg mellom hendene på denne driftige og innsiktsfulle mannen. Han forsto å få lagt skillingene sammen til ort og dalere, og det ene med det andre, han ble snart en mann som det måtte tas hensyn til og som mange hadde ærender til etter kreditt og hjelp og slikt.

Buøya var ikke lenger uten betydning.

Så kom den dagen da hovedværet i Stamsund var til salgs etter de tidligere innehavere, brødrene Albert og William Schøning. Som kjøper opptrådte en yngre energisk mann fra Buøya, innflytteren Magnus Johansens eldste sønn Julius M. Johansen, han fikk tilslaget og dermed begynte en ny æra for Stamsund.

Alt flere år i forveien var det for offentlige midler bygget vei helt fram til ekspedisjonsstedet i Stamsund, en vei som satte fiskeværet i forbindelse med de etter nordlandske forhold ikke ubetydelige jordbruksbygder på øya. Denne veien hadde det kostet mye både av mynt og krutt og svette å få bygget.

Den måtte stykkevis praktisk talt bores fram gjennom gråfjell og ryddes gjennom stortsteinet ur. Nå, vel var veien et godt pluss lagt til stedet, men ellers var nå Stamsund dengang, bortsett fra at det hadde gått atskillig fram i rang som fiskevær, ikke noe som helst ut over det vanlige blant rorvær i Lofoten.

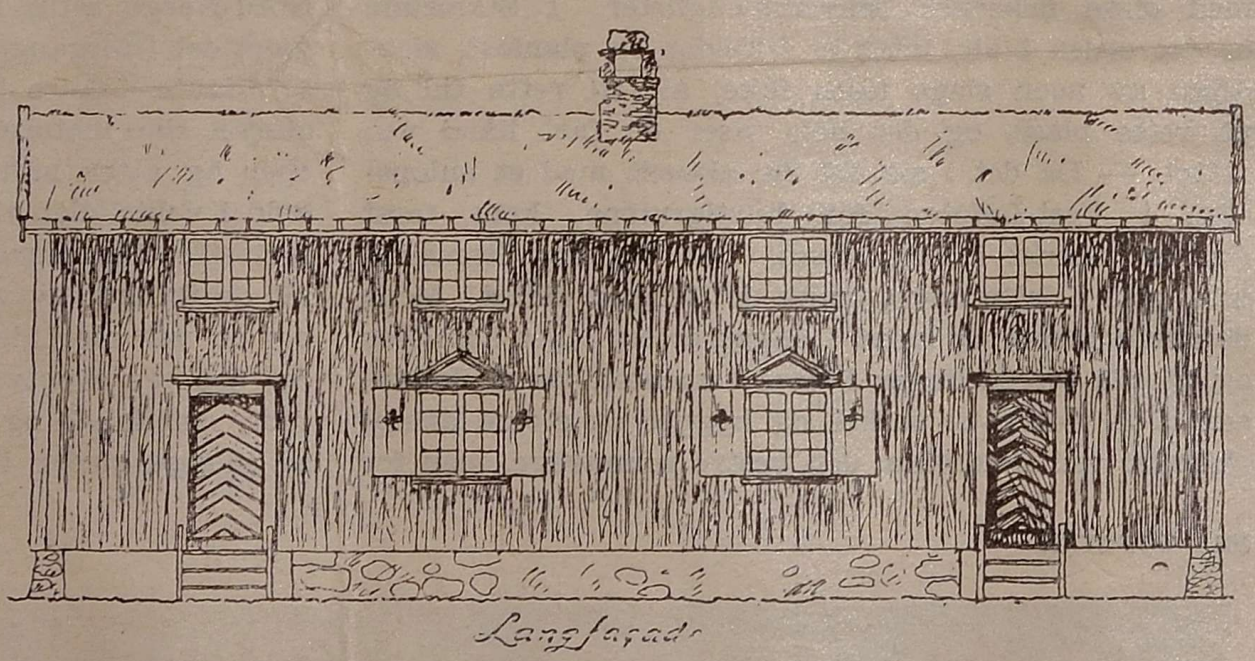

MODERNE FISKERRORBU I LOFOTEN

Med den nye eieren, som trådte til omkring århundreskiftet, kom også viljen og evnen til å gjøre vei i mange retninger for Stamsund; han hadde de skapende krefter i seg, og der folk flest vilde ha nøyet seg med et «håper», der satte han sitt resolutte «skal». Han hadde denne byggende trang, han ivret for ekspansjon og gikk på om det så var selve gråberget — ja, det ikke minst har han forstått å tvinge under sin vilje. Vanskeligheter var det ikke lite av, særlig i terrenget, men de ble alle sammen ryddet til side, feiet bort. Han trengte albuerom og skaffet seg det. Overalt sang det i mange år av feisel mot minebor, og det var ikke lange pusterommene mellom saluttene.

Arbeidere i mur og betong, i jord og stein, med sag og øks og klefthammer var i travel virksomhet året rundt. Snart duret det i en nyoppført guanofabrikk, rader av fullhengte fiskehjeller smøg seg fram alle steder hvor det fantes en ledig plass, helt til et stykke opp i fjellsiden. Det stimet fra trandamperier, og over disken i den store handelsforretningen gikk det varer i alle klasser og arter, fra blonder og silkebånd til groveste tauverk og virer, kull og salt, tønner og petroleum, smøreoljer og maskiner, brødvarer og trevirke, kort sagt alle gangbare varesorter. Der hvor fjellknausene før ruvet og dominerte ligger det nå villaer og vakre hjem med haver av rosenbed og velpleide hekker av prydbusker.

Men først og sist er det jo fisk og fiskprodukter som setter sitt preg på Stamsund av i dag. Firmaet J. M. Johansen er vel Lofotens og dermed formentlig også hele landets største fiskprodusent, særlig i tørrfisk og guano. Utover i vår- og sommermånedene dominerer guanodyngene på kaier og lagerplasser i Stamsund. Hit føres det torskehoder og -rygger fra hele Lofoten og fra flere andre distrikter i Nord-Norge. Da den gamle guanofabrikkens kapasitet ikke strakk til lenger, ble det bygget en ny og meget større. Og der bygges for det meste av stein, hus som kaier, byggematerialer av denne sorten er der mer enn nok av like for hånden.

Fiskerbuene, rorbuene som de kalles, er i Stamsund holdt i mønstergyldig stand, både innvendig som utvendig, og alle er forsynt med tilhørende kaier — og kan for så vidt være følgeverdige eksempler i andre fiskevær, hvor det enkelte steder bare er så som så med disse fiskernes bekvemmeligheter. I Stamsund er det orden i alt, intet er tilfeldig og planløst, slendrian av noen slags tåles ikke, alt til rette tid og på rette plass, og det hele viser en fast hånd ved rattet. — Da det i sin tid ble aktuelt med et anløpssted i Vest-Lofoten for hurtigrutene, kom først Ballstad sterkt i forgrunnen. Det ble dog Stamsund som også i dette høvet trakk det lengste strået. Mens de andre pratet og skrev i dagspressen, laget komitéer og gjorde forestillinger i departementet, skred Johansen uten videre til verket og bygget en større dampskipskai ved Rokkvika, den vestre rommelige, men for pålandsvær noe åpent liggende hamn. Når denne hamn får molobeskyttelse — og det er sikkert bare et tidsspørsmål til så skjer — vil Stamsund dermed være sikret en av de aller største og beste hamner i hele Lofoten. — Hurtigrutene trakk også megen annen trafikk med seg, til lands som til sjøs, og gjorde Stamsund til formidler av en betydelig gjennomgangsfart for passasjerer, post og gods.

Det er det kjedelige bare at dette driftige stedet, hvor så meget er satt i sving, av naturen har fått utlevert så lite av byggegrunn. Praktisk talt hver tomme av tomtearealer har måttet ryddes med stål og krutt, og det var å gå til kamp mot selve gneisen og granitten. Men arbeidet går stadig videre. Mottoet er: stillstand er tilbakegang, hjulene holdes stadig i gang og bergknausene må vike plass for hus og hjem og virksomheter. Fra en beskjeden folkemengde er den vokset til omkring 500 i dag, og den øker jevnt og sikkert. Når normale tider igjen inntrer, vil sikkert Stamsund forstå å ta monnelig del i utviklingen.

Fra den vesle Buøya kom den kraften og det initiativet som, på tvers av ugunstige naturbeskaffenheter, skapte det Stamsund vi kjenner i dag, et sted med mange framtidsmuligheter, som det ligger der bekvemt for et stort så vel sjøens som jordbrukets oppland.

En manns verk ligger her til syne. Her banker livets og arbeidets friske pulsslag, her produseres og omsettes, her er en norsk brygge for eksport og import, her kjøres hva remmer og hjul kan tåle.

— — —

Og i nye århundrer skal fiskere fra alle kanter av Nord-Norge sette hverandre stevne her, slik de har gjort det i forgangne hundrer av år. Her har titusener av staute fiskere heist sine seil, rodd sine båter og startet sine motorer. Hit har de fraktet til land millioner og atter millioner av skrei og lagt sine tunge lodd i vektskålen til mor Norges fordel, og slik vil de fortsette. Stamsund kan by dem alle husrom og hamn, alt de trenger av varer, et velkommen ved ankomsten og et vel møtt igjen ved avskjeden før hjemturen. Se, det var eventyret om Stamsund — hvor pågangsmot, dristighet og seig vilje har satt sitt preg som så mange steder i vårt land — —.

FRA LOFOTEN

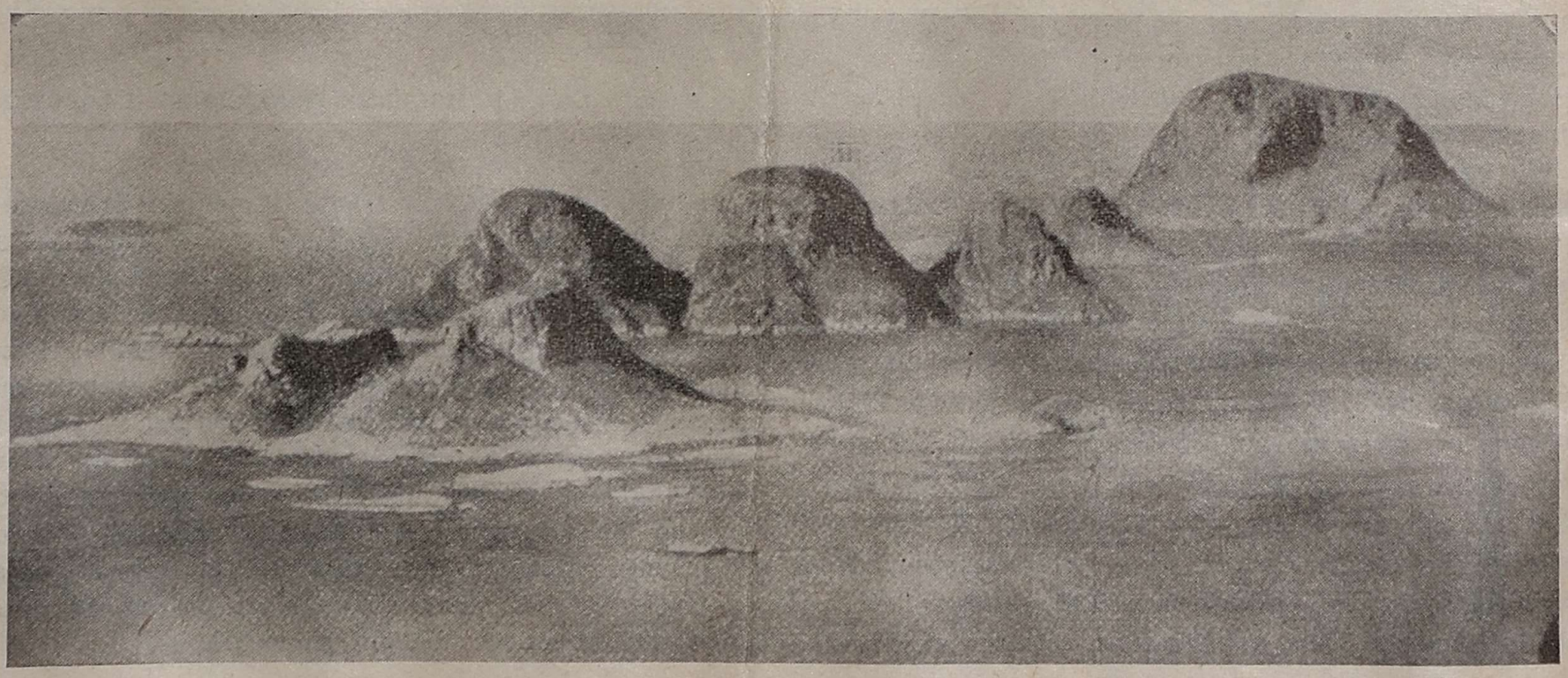

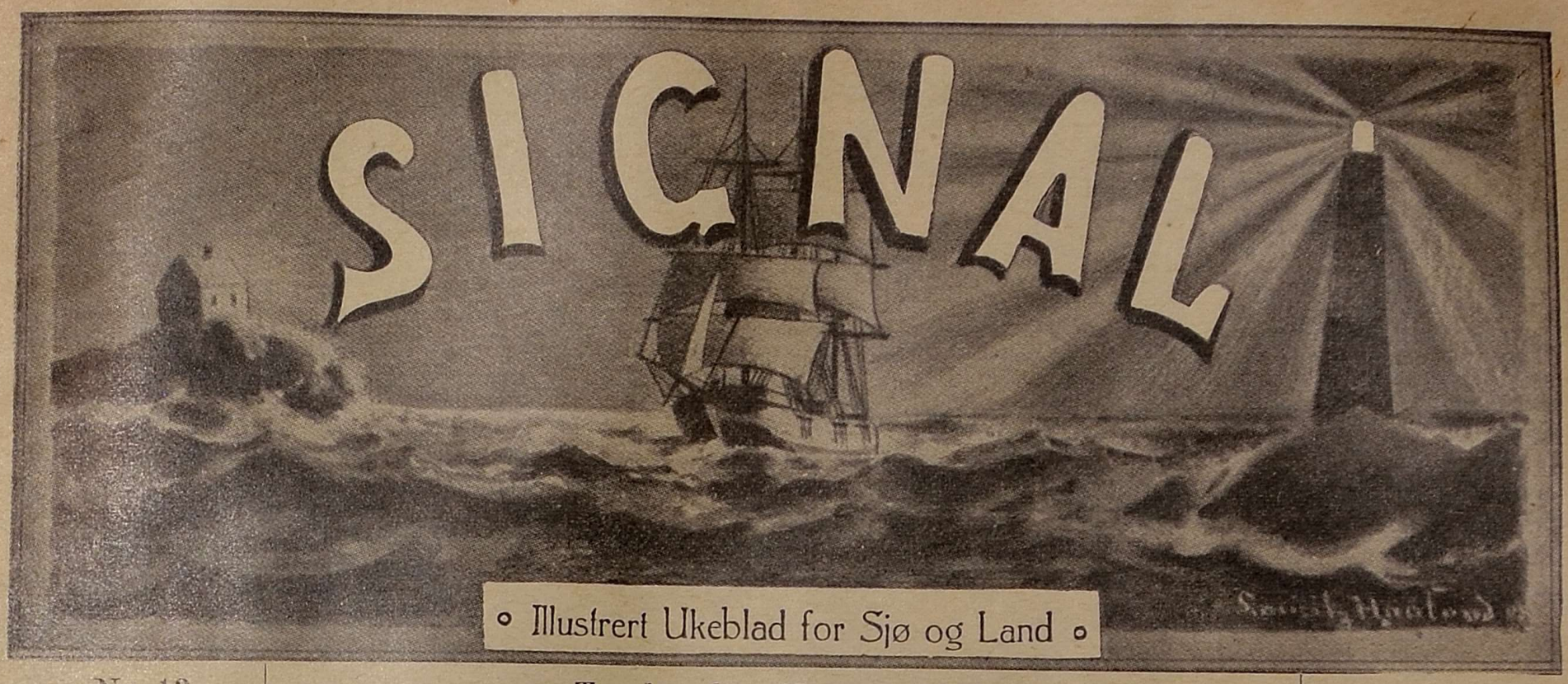

Nr. 13 | Torsdag den 28. mars 1935 | 37. årg.

„Signal" kommer ut i Oslo en gang om uken og koster 3 kroner kvartalet eller 12 kroner året fritt tilsendt innenbys og utenbys. Til utlandet 18 kroner. Til jul får abonnentene det rikt illustrerte julenummer fritt tilsendt overalt. Bladet kan bestilles på alle landets postanstalter samt i ekspedisjonen.
Styre: Høiesterettsadvokat Lorents Rynning, kaptein Chr. Steenstrup og bestyrer J. Hodne som ansvarlig redaktør.

LOFOTFISKET I FORBIFARTEN

Vestfjorden er ikke i godlune idag. Nei, den er alt annet enn det. Vi skal vestover til fiskeværene hinsides Henningsværstrømmen med agn til fiskerne, blodfersk sild, som kanskje kan gi chanse til litt bedre fiske, men det går trådt og tregt med å komme sig frem.

Sydvestkulingen står midt i nesen på vår lille damper, sjøen går høi og krapp, og alt det propellen dreier og arbeider vil det ikke monne stort. Det er ikke lenge mellem hver gang vi får brottskavlene innover oss, så det vasker helt op til kommandobroen, der jeg står ved siden av den gamle agntrafikkskipperen, der er stø som et fjell og vil trosse stormen og komme frem med sin dyre og viktige last.

— Slemt vær idag, sier han ganske likegyldig og dreier hårdt på rattet for å ta en ny styrtning av sydvestsjø direkte på baugen.

Det er landligge for hele Lofoten idag. Selv storskøitene må holde sig ørkesløse i havn.

Fiskeflåten ute på feltet i Vestfjorden.

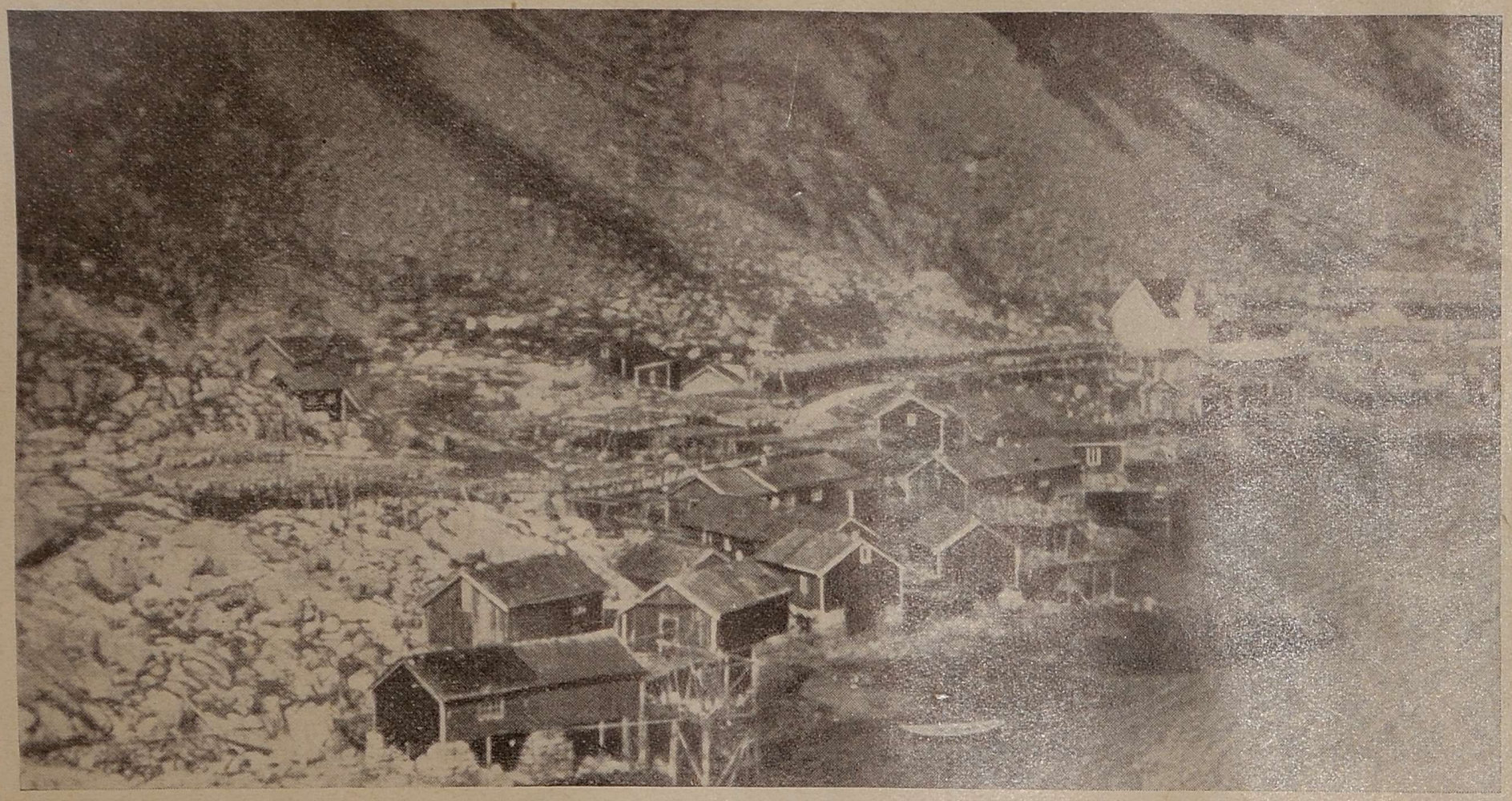

Rorbuer i Lofoten.

Ingen kan i et slikt herrens vær gi sig til å arbeide med fiskeredskaper på sjøen. Nei, han er ordentlig stygg idag.

Bare den vesle agnbåten står hissig i det med å komme sig vestover. Imorgen kan det atter være sjøvær, og så må de tusen fiskere ha agnet idag for å få egnet sine liner til næste morgen. Endelig er vi på høide av Stamsund. Det har tatt oss adskillig over tre timer å klare de par-tre milene fra Henningsvær.

Et større skib kommer seilende over fjorden med storm og sjø på babords låring. Det er hurtigruten. Den kan heller ikke legge sig stille, selv om været er voldsomt og havet som en heksegryte. Post og passasjerer skal frem — helst på klokkeslettet til de forskjellige anløp — og der kommer den lensende unda uværet, duvende tungt i de svære sjøer med svarte røksøiler veltende fremover til le. Vi fløiter næsten samtidig for anløp av Stamsund, men storbåten siger ærværdig forbi oss gjennem innløpet, og ved siden av den vakre skuten føler vi oss små og ringe.

Allikevel, det er v å r ankomst som er mest ventet i fiskeværet idag, det viser alle de båter som ligger ferdig ute på vågen til å ta imot oss. Det blir lossing av mange sildkasser, kontant klarering — og så damper vi videre. Det er langt igjen til Sørvågen, og dit må vi forsøke å nå, iallfall før midnatt.

Det er flinke sjøfolk disse karer ombord i agnbåten, uredde og pågående; om skibet ligger over eller under sjøen, bryr de sig ikke så meget om, bare det monner frem. Jeg fikk respekt for agntrafikkens folk på denne tur langs Lofoten. Det er vikingblod i dem, de er stormfugler på sin hals.

Så, endelig, der gikk ankeret til bunns i Sørvågens lune havn. Klokken var nærmere halv to om natten. Vi hadde nok allikevel ikke greid å holde «ruten». Sydvesten var oss for sterk og sjøene for bratte og voldsomme. Her skal vi sluttlosse, sove ut og vente på ny ordre fra kontoret i Harstad. Kokkens ertesuppe smaker godt, og kaffen like efterpå gjorde varmende undere i en frossen og sjøskaket skrott.

Og dette liv er dagligdags for mange tusen nordlendinger, fiskere, agnbåtmannskaper og mange andre som har sine gjøremål på havet.

Lofotfisket iår, å, det er et mørkt kapitel. Meldingene fra de mange fiskevær er stadig like trøsteløse, og de 27—28 000 fiskere som i disse dager søker næring for sig og sine på Lofothavet får lite og ingenting igjen for sitt slit og slep. Fiskepartiet er hittil det minste på mange år.

Ifjor var det jo et rent elendig fiske, men iår er partiet allikevel bare omkring det halve av fjorårets så skjønner man hvor det bærer hen. En kan da også se det på massen av fiskere, at der ligger mismot og næringssorger over dem.

De stevnet hit fra nord og sør, med garn og liner, med snik og jukse og godt mot for å skaffe til veie en lott, som skulde hjelpe hjem og familie over de første og nærmeste vanskeligheter, og så holder skreien sig borte, stormene raser og det blir minus istedetfor pluss. Tomme kostkister og tomme pengepunger.

Men bankene krever sitt, skattene hoper sig op, hus og båter og børnskap trenger eftersyn og flina. Alt slikt koster penger, og pengene ser man intet til. Torsken, som skulde bringe dem tilveies, går ikke på garn, biter ikke på liner, henger sig ikke på hverken snikens eller juksens kroker; den valoderer sine egne hemmelige veier i havets dyp, hvorhen vet ingen.

De står i klynger, fiskerne, oppe i fiskeværet her i Sørvågen og prater og spytter. Stemningen er trykket, der er ingen muntre og oplivende ord å høre. Nu er det alt snart mot slutten av mars, og ennu har de fleste båtlag ikke såpass engang av fortjeneste at de kan klarere for sig hos væreieren og handelsmannen. De spør hverandre til råds, de drøfter situasjonen og søker å finne ut hos hverandre hvor dette skal ende. Noen går sin vei og andre kommer; klyngen holder sig der i le for uværet bak den store, røde bryggevegg. Skal de flytte øst eller skal de flytte vest? De rådslår og overveier det med hinannen. Men det er næsten like magert fiske alle steder, og ingen ting å fare efter.

Et mislykket Lofotfiske igjen. Og hvad så? Det er ikke greit å være fisker i slike tider. Der ligger skøitene og motorbåtene og duver på havnen. De har kostet mange penger, hele summer, og de hefter for stor gjeld i Fiskeribanken eller andre låneinstitutter.

Så siger de siste av flokken bortover de snemåkede veier mot rorbuene. De går der, seigt og bedagelig i sine tunge sjøstøvler. Nakken er dukket som under en tung byrde de ikke kan få veltet av sig. Natten siger på.

Næste morgen får skipperen vår telegram fra sitt administrasjonskontor. Vi skal med full fart nordover igjen for å hente ny last av agnsild, og kort efter ramler ankerwinchen, stimen settes på og så tar propellen til å rotere og lage en fart på 9—10 mil i vakten.

Det er bra vær idag, bare tungsjøen efter gårdagens sydvestkuling ruller alvorstung innover fra det brede fjordgap. Fiskerflåten er på utreise. Det er som en strøm av farkoster i alle arter, og motorduren kan høres lang vei. En ny dag, et nytt håp.

Solen løfter sin morgenrøde skive over de takkede tinder på andre siden av Vestfjorden, det såkalte Innlandet, farver skyene i purpur og seiler videre for sin daglange reis over himmelhvelvet.

Hele Vestfjorden yrer av liv. Det er 27—28 000 fiskere som er i travel aktivitet med sine redskaper. De sparer ikke på kreftene. Der hales inn iletau — og så er det store spørsmål der atter: Hvad har havet å gi idag?

Men de mange fiskerbåter vi passerer i forbifarten har nok dårlig fangst idag også. Det er grisent mellem torskene. Vestfjorden er som lukket. Og lukket blir også fiskernes sinn. Han ser inn i en fremtid av skodde med stengte veier til alle sider.

Ola Berg.

Vinterliv på landsbygda i Lofoten

Kvinnene i Buksnes klarer alle krasene hjemme. — Snart kan alle børtreene «pensjoneres».

Vinterlivet på landsbygden i Lofoten, nåja, det arter seg heller nokså enstonig. Nei, der skjer ingen merkelige ting, ingen kalver med et hode for meget, eller 6 bein, ingen snøras fra fjellene, ingen hund som biter og skaper redsel, det er hverken kusma eller meslinger, men den rene, skjære sunnhet blant menneskene — hvis en da ikke stikker nesen innom lægenes venteværelser, for der sitter det en hel del som skal ha stillet diagnosen og få resept på de riktige dråpene. Det er også helt slutt med at kjerringene står bøyd med kniv eller sigd og skjærer tang i fjærene som medskjøt til en sterkt og betenkelig svinnende høystabbe på låven. Det er slutt med å utsette seg for vårknipe og måtte ligge våken om nettene i angst og beven for hvordan ho «Gullros» skal berges levende fram på tuva.

Jeg valset noen dager omkring i Buksnes bygd for å «studere» folkelivet på kloss hold, men alle sa de som med en munn at «dokker ser nå, vi strever med fjøs og kjøkken og holder det gående etter det vanlige ritual». Ungene setter på ski utfor bratte bakker, og står eller faller, på veiene møter jeg ut på ettermiddagen kvinner eller eldre menn som frakter heim en torsk eller to på spark eller sykkel fra fiskeværene. Melkebilene farer imellom og bussene har alle setene fullsatt, nesten til enhver tid. Merkelig, tenker jeg, at driften ikke vil bære seg. — Hva kan det stikke i? Jo, sier man, billettprisene er for lave. Og det skal være sikkert, man kan kjøre langt for et par kroners penge med bussene, — men drosjene de tar seg bra betalt og kan sikkert pynte opp med pene beløp på sin bankkonto.

Alle skikkelige mannfolk finner man i fiskeværene, noen som fiskere, andre som fiskearbeidere, tildels også med hest og slede, og ikke så få har etablert seg som fiskekjøpere. Alle brukelige hender er i beskjeftigelse, fra syttiåringen og nedover til den nykonfirmerte, som egentlig kanskje skulle gått på framhaldsskolen og forbedret sine kunnskaper. Ved siden av det kua og meierispannet kan yte, er det fisket og hva som står i forbindelse med det som skal redde den økonomiske situasjonen for et langt år.

Jeg velger meg en eldre kone til en liten prat om vinterlivet, nå som alle mannfolka er nede i Ballstad, i Mortsund eller i Stamsund for å rive til seg mest mulig fra det fiskedekkede bord.

— Dere kvinner klarer fint alle brasene hjemme?

— Ja, bevars, det knirker ikke i en eneste sammenføyning, svarer hun. Vi både slakter spekalver og flår dem og får kjøtt og skinn omsatt i penger. Vi kan også bruke hammer og tang, om uværet river laust et novbord, en vindski eller en vinduskledning, eller det er bås- eller stakkebord i fjøset som det er noe i veien med. Dessuten kommer jo våre mannfolk heim hver lørdag og kan ta hand i med om det er større ting som skal omvøles.

— Jeg ser nesten ingen kvinner som bærer vann nå. Har dere alle sammen kunnet kaste bøttene og børtreet?

— Nei, så vel er det nok ikke, ser du deg bare godt om, vil du nok finne at det fremdeles må bæres vann til flere kjøkken og fjøs her i bygda. Men det er mange som har anskaffet seg enten spring eller pumpe, og om ikke mange årene tror jeg nok de fleste børtreene kan pensjoneres. — Innlagt vann er jo tidens løsen overalt, og her i Buksnes følger vi bra med tiden, slik også.

— Det har vært et slit med den vannbæringen jo?

— Du må ikke snakke. Når en skulle bære opptil 40—50 færer vann i snøgrynne til knes og i motbakke, da var det ikke stort igjen av et stakkars kvinnfolk når strevet var endt. Så vi skal være glad som ei lerke den dagen vi alle sammen bare kan skru på kranen eller pumpe med en stake, og så rinner det.

— Nå begynner vel vårfornemmelsene å merkes?

— Å, jada. Vi er nå begynt å gjøre «vårkvelder», som vi kaller det, det vil si vi steller kveldsfjøset uten lys og lykte. Da kjennes det som vinteren er overstått for denne gang.

— Og så er vel kjelden kommet?

— Jeg så det første paret her nede i fjæra den 21. mars.

— Heldig var du som så to denne første gang, så blir du ikke enke i år.

— Nei, det blir jeg nok ikke. — Han N..... er med sine 74 år fremdeles med i fiskearbeid i Ballstad, og jeg hører ikke annet enn at han gjør rett for dagpengene.

— Dere har sjurereir i hagen, ser jeg.

— Ja, og den har snart bygget ferdig, tror jeg. Og i går kom stæren. Den satt på kassepinnen og trallet sine muntre triller. Om et par ukers tid kommer også sæingen, og da har vi konserten gående: kjelden i fjæra, sjura på taket, stæren på pinnen og sæingen overalt i lufta. Den snakker engelsk først på tiden etter sin ankomst, sier småjenta i nabohuset, som har hørt på skolen at sæingen pleier å overvintre i England og Irland. — Det første grågåstrekket mot nord har jeg også sett for noen dager siden, så alt varsler nå vår, sier den pratsomme kone. — Men, legger hun til ved avskjeden, dokker må ikke nevne mitt navn i bladet, nei, for det vil jeg ikke, da vil nabokonene bare apes med meg.

Nede i veien treffer jeg en annen kone med et stort spann. Hun stanser og spør: Kjøper dokker egg? — Det gjorde jeg nok ikke, dessverre. — De verper godt hønene dine? spør jeg. — Ja, nå har de begynt for alvor. — Jaja, dokker får holde meg unnskyldt, sier hun og går videre med sitt eggspann.

Jo visst hender det et og annet på landsbygda, også vinters tid.

Brandulv.

The Fishing Fleet going out.

OLA BERG:

The Lofoten fisheries

In his best-seller, the title of which in English would be »The Land of Thrill«, the Norwegian bishop Eivind Berggrav, D. D. writes: *»Taken in all, we meet them here north (the North Country people) in the notion: Lofoten. — Lofoten has made Northern Norway. It is the main thread of life here north, the symphony of the orchestra, the leading motive. Historically these fisheries date back to times before Norway became Norway. Traditions have survived more than a thousand years. Lofoten has become like an instinct of the very soul of the people. The toil during these hectic months is the symbol of what people live on and — for. Nature and milieu are concentratedly North-Norwegian. Lofoten is the nerve. It always vibrates of quiet expectations and thrill before the fishing season.«*

These words by the popular bishop give a strong resonance in the hearts of every Lofoten fisherman and every Northerner. They are words that hit the nail on its very head.

I remember from a journey abroad some years ago. When the question arose as to whence I hailed, and I said *Norway*, well, most people knew what country that was. But if they asked from what part of Norway I came, and I answered *Nordland* (the name of the County) a certain bewilderment seemed to be evident in the faces of the curious. But it was not long ere I discovered that when I gave *Lofoten* the honour of being my domicile, smiles of comprehension beautified their countenances. Oh yes, they knew *that*, no matter whether it was the navy or the pastor in frock and black

broadbrimmed hat who asked. Lofoten and the Lofoten Fisheries were familiar to nearly everybody, even if only very few could point out the place on a map. Lofoten is unique, not only because of the great annual cod fisheries, but also by its geographical strangeness.

The Lofoten Islands form a nearly straight line for 20—30 Norwegian miles out into the Norway Ocean. Open and free to all sides, whipped by storm and salt spray and washed by huge breakers, the Lofoten lie there with its high ragged row of peaks. »A Drama in the Ocean« is one of the names given to this gigantic wall of naked storm-lashed mountains, so grotesque of formation, so cold and obstinate, with myriads of stars and cascades of Northern Lights high above, with the booming ocean brim along its rocky shores.

Idyllic is not the word to describe Lofoten on a winter's day. But this archipelago of steep islands in line ahead as if heading for the sea give in a concentrated way the picture of something strong and unimpeachable. And beautiful! Artists from the great Continent and from beyond the Seas steadily return once they have been here, to this Eldorado of brush and easel.

Off the shores of this fairy-land one of

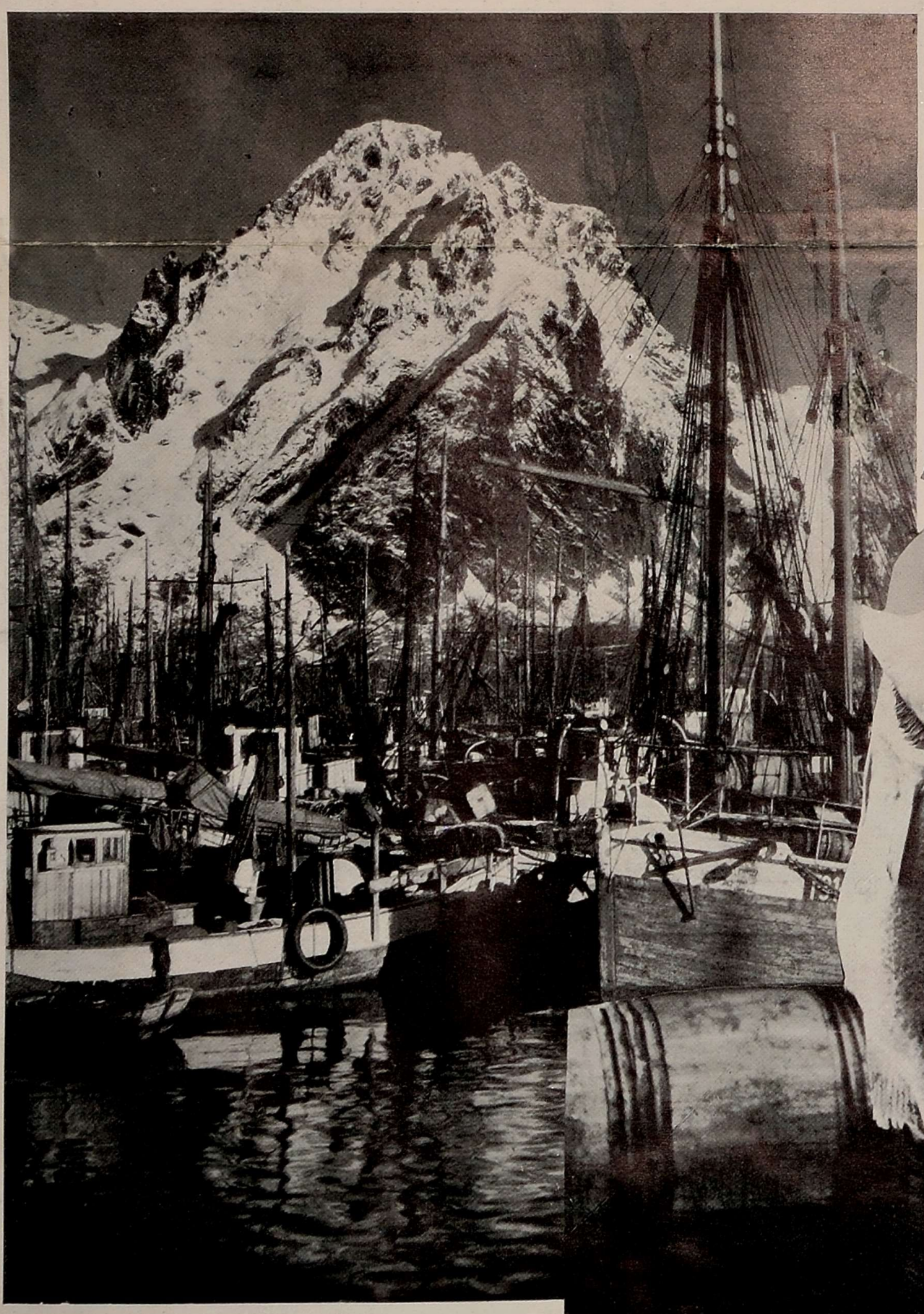

The Fleet in Port. Svolvær.

Fisherman with a goodsized »skrei«.

the greatest and richest cod fisheries in the world occurs every winter, lasting the 3—4 of the first months of the year.

The Lofoten cod fisheries have recurred annually since so far back in time as history is able to record — presumably from far into grey antiquity. Enormous shoals of cod (local: skrei) ready to spawn arrive at the Lofoten banks just as unfailingly as spring comes with flights of geese still heading north, and blue anemones in the sunny copses. In several millions the cod come swimming in from the ocean to spawn, and in thousands the fishermen rush out to try and get as much as possible of the riches. It is a fight, not so much between man and fish as between man and — man!

The fishing fleet is assembled in a comparatively limited area, the boats being so close together as to resemble a solid »shore« with a live forest of masts. The combined crews of all these crafts reach a number of 25—30 thousand men, every one going in for the toil for the daily bread with unparallelled energy. Through the din of the thousands of working motors raucous human voices can be heard. It cannot be avoided that fishing gear go foul of one another, and this, of course means delay, loss of money, worries and bad temper. New-ground hip-knives make a solution of a kind — and not very friendly voices call out the owner's opinions of the culprit's family of present and past in not too parliamentary terms. And in the midst of this mess of boats, people and fishing gear — cod galore! — twisting and writhing to try and get clear of angles, meshes and hooks — cod wherever one's head is turned — fish, people and boats, noise and motion, quarrels and discussions, but also masses of good cheer. That is Lofoten!

It stands to reason that when bad weather

4 Sunday in Port.

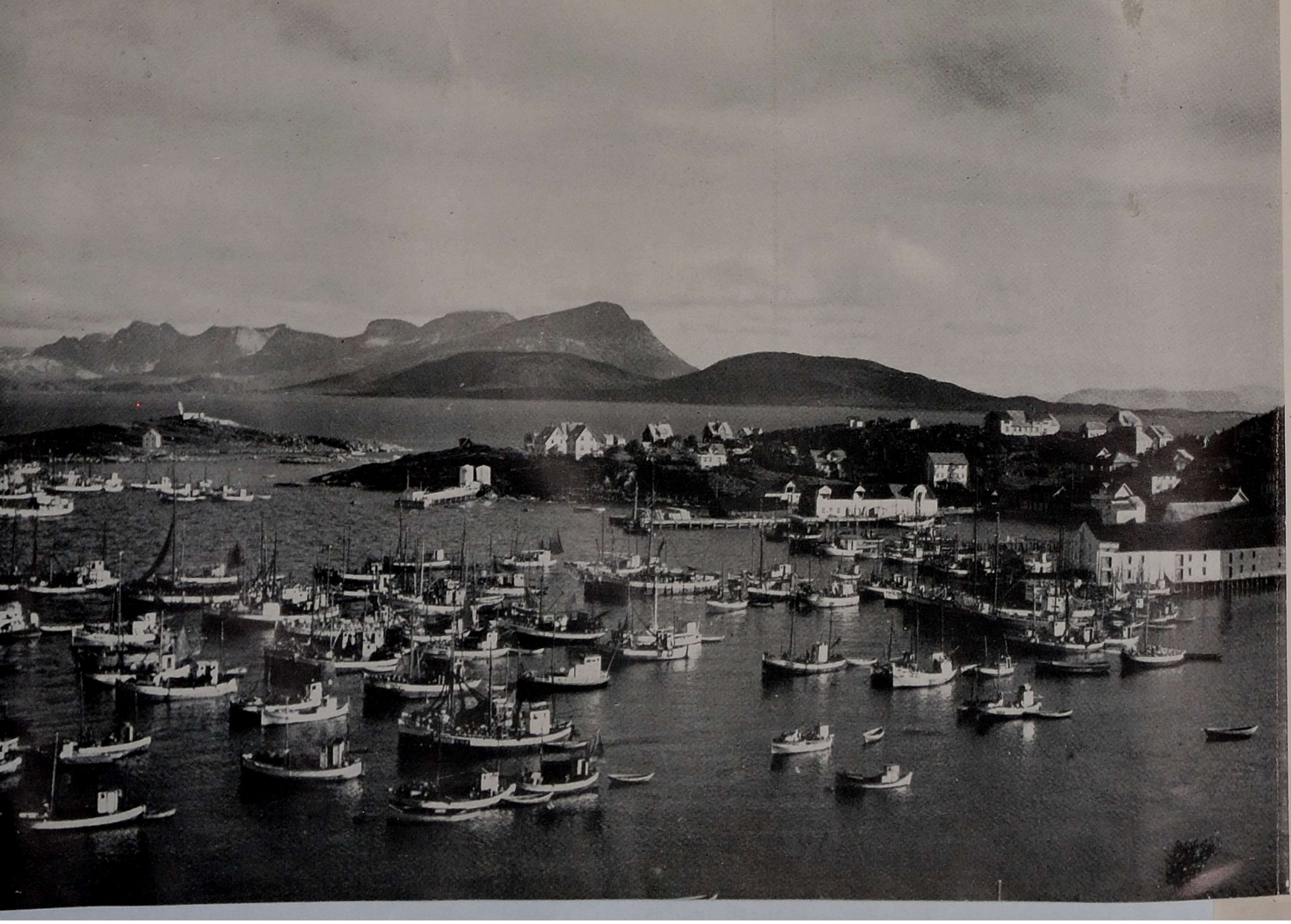

sets in the skipper's skill is put on a still harder test. It is unavoidable that collisions occur. The Lofoten fishermen, however, are experts in getting out of a mess, be it on shore or in a boat. They are a tough lot, who take a winter storm in the same good spirit as they take a sunny summer day. He well knows that the West Fiord, besides being the richest fishing fiord, is Norways largest cemetery. Many a man, young as old, have found their graves »among sea-weed and tangle«. It has happened that nearly one hundred fishermen lost their lives on one single stormy day in the West Fiord.

When the toil of the day is over, a wide stream of lights flows in towards the fishing harbours, where the buyers — on land or in their vessels — are all ready to receive the catch. All of a sudden the noisy life of the fishing banks has been moved into the harbours, which now most of all resemble witches cauldrons. There are many important things to be done. The best price on fish, liver and roe must be obtained, bait for next day's fishing must be procured, the skippers must be on the alert and get hints as to the best place on the bank for to-morrow. The last to arrive in port are the guard boats, who have not been the least busy, rushing to and fro, administering justice — to some extent at least —, and the life saving ketches, the *Samaritans of the Sea.*

Not until after midnight do the fishing harbours quieten down. — Only the riding lights sway to the swell, wavelets chukle against brown-tangled beach, against barnacled pillars, against the boats' side....

During the last 20—30 years the decked boats have been in majority here, as everywhere else, on the fishing banks. But one may still see the old-fashioned, open, slender boats with their characteristic high stems and square rig, which in a way, resemble the Norse Viking ships. But as time goes by these »last of the Viking« boats disappear, to leave room for modern motor craft.

»Lofoten by summer is a sight, but Lofoten by winter is a revelation«, a Swedish traveller once said, and he was right. Those who have not seen Lofoten by winter, seen the life on the West Fiord in the heat of battle, he has not seen the *real* Lofoten. Thirty thousand men aboard ten thousand boats in grim fight for excistence for self and family — a picture of life and vivacity. *That is Lofoten.*

I FISKEVÆR.

En liten skisse.

Fiskeværet som jeg forlot i sommer er næsten ikke til å kjenne igjen idag. Da lå det der så øde og stussligt likesom. Et par halvråtne prammer ytterst i vågen lå og vagget i tungalla som «stønget» op fra nordaustbotningen inne i fjorden, ærfugl rodde fredelig med sine unger langs bryggestolper og kaimur, i krambua hang betjenten over disken, med en åtte tommers Faberblyant over øret og en Akabastump på skakke ut av den ene munnviken. Gode dager. Solen laget førsterangs høitørk på bondelandet, og fiskeværet dovnet sig til den store gullmedalje. Endelig kom «lokalen» og laget litt forstyrrelse i den latente idyll. Folk stimet frem på kaistumpen for å se en handelsreisende i kolonial og kortevarer, etpar kjærringer og en slakteku gå iland. Noen kasser margarin, en dregg og diverse bunter hesjetråd blev i en fei lempet over rekken — og så tre ilske ul i trompeten, klart til maskinen, og hele fornøielsen var forbi. Vi passerte de halvråtne prammene, som vagget og vagget — det var som de drev på med liniegymnastikk for å kunne holde sig i vigør for en eller annen lettsindighet — de gamle hurpene. — «Lokalen» tok som en Oscar Mathisen svingen om den gresstufsete holmen med fyrløkta på toppen og svømte så ivei med kurs for Svolvær. Fiskeværet lå der inne så tomt og livløst. — Nu blir, tenkte jeg, krambusveinen uroet av en mø som skal ha for 50 øre i heklegarn. eller av en kall som er sloppet op for karvabla' til snadden sin. —

Men n u er det blitt andre greier. 3000 fiskere eller så farer frem og tilbake på vågen og i «gatene». De har hundrevis av erender. Ved handelsmannskaien vrimler det av doryer og lettbåter. Man må brøite sig vei frem til trappen. Der faller knubbord, kanskje en liten ed iblandt. Det larmer av aktivitet. Krambusveinen har fått etpar hjelpere. Alle tre har hendene fulle. Faberen flyr mellem ørehylla og kontrabøker, som får mange debetposter. Fisk i sjøen — kreditt ved disken. En og annen kar slår kronen i diskplaten og er fyrstelig kontant. Nu og da kommer chefen selv frem i kontordøren og viser sig med gullorgnetten litt på skrå. Det er vel bare for å ta mål av omsetningen. Det er meget å rette op efter en død og ihukommelig lang sommer- og høstsesong. — Jo, handelen går storveies. Førstebetjenten varsler om tømte sirupsfustasjer og botnvendte margarinkasser. Nu er det fritt for tabletter, så er beholdningen av oljeklær og trebunnsko, av angler og forsyn røket. Chefen får den ene ilbeskjed hodekuls over den annen. Telegrafiske rekvisisjoner står i kø nede ved storbyens engroslager.

Morgen og liv på vågen. Ankerspill og motormusikk lager en arbeidets og energiens symfoni. Imellem hører man de mer dempede bank av årer i tollegang. Robåtenes tid er da ikke helt forbi — enda. Nu er det fjordens tid til å ta støiten. Flåten glir i en bred front innover mot fiskefelt. Det minner om Snorresagaens billede fra slaget i Hafrsfjord. Fiskeværet kan nu ta sig en liten pust i maset. Bare ombord i kjøpefartøiene og i trandamperiene er det travelhet. Der skal kjøres unda for næste leveranse. Noen dagdrivere — de finnes overalt i vår tid — sitter ved langbordet inne på kaffestua og slurper i sig Liberia med nybakte hvteboller til, mens de diskuterer politiske og organisasjonsmessige problemer. Etpar av dem har forniklet hammer i jakkeslaget, og eier ikke tvil i sin sjel om at fiskernes eneste vei til økonomisk frelse går gjennem den faglige organisasjon. Oplagt, sier de og fyller på med Liberia fra den halvrene blikkanne. De får litt motstand og blir høirøstet. Så sveiver de op med alt de har i sitt «faglige» positiv og er godt ovenpå de hine som bare har det sunde folkevett å bære for sig med. — Fløttmannen har det travelt han også. Han spytter og ror, ror og spytter og innkasserer sine 25-ører. Jeg husker ham fra isommer, da lå han med båten sin midt i sundet og lot det drive med strøm og blest. Ingenting å gjøre da, leddiggang og underbalanse. Fy rakker'n, sa han d a og spyttet brunt og kraftig i tollegangene, som gnisset og låt ille, de med. N u — en Krøsus, pungen trinn og tung, en bank, et pengeinstitutt. Årene går, kjeften går — jeg vet ikke hvem verst.

Og der ligger de to gamle prammene, tunge og drektige av ett eller annet i sin buk. Torskehoder? spør jeg. Nei, fisk, svarer fløttmannen og utvikler for mig hvor meget eieren av dette maritime skrammel vil tjene på disse skrogene i sesongen. — Alt gir penger, har jeg inntrykk av. Der går en kolportør og tar op bestillinger på en bok om jordens siste dager, eller noe slikt. Bønder kommer med sine melkespann og fløteflasker, en spekalvskrott eller to slenger kanskje også med i varelageret. Handel og vandel, travelhet og id. Borte i rorbuene sitter unge og gamle garnbøtere. Nålene går ut og inn i maskebrott, og tar sig en rast mellem bøternes tenner mens han bruker kniven til en kutt eller to eller slår knuter.

Flåten kommer inn, først noen spredte forløpere, så tyngden av den. Larmen og aloen stiger, travelheten øker. Et mangestemmig kor, disharmonisk, gudbedre, men fulltonende og klart, og med en egen fascinerende rytme. Mørket siger på, lysene tennes. Havnen og hele fiskeværet blir som illuminert. Først henimot midnatt stilner det hele av. Lysene dør bort ett efter annet. Vågen ligger der ubevegelig. Den sover. Og på land knirker det bare i en værhane på den gamle bakeribygning, og litt slark av et par støvler som fjerner sig innover mot fiskerhjemmet.

Bare sjødraget sukker langs fjellen og lager sin egen melankolske stemning. Det minner om gråt og sukk. — Kolportøren — Jordens siste dager? — — Langt ifra! Vent bare til kl. 5—6 imorgen tidlig!

Br—.

Lofotfisket.

Meget uvær' lite fisk.

Men fiskerne henger fast ved håpets tynne tråd.

Lofoten, slutten av februar.

Skipper Bredesen står i styrehuset på sin 50 fots saltdalskutter og gir ordre til maskinisten å sette Bolinderen igang.

Det har vært åtte dagers landligge over hele Lofoten, og det har da ikke hendt så lenge skipper Bredesen kan huske. Men nu får det også være endskap på dette. Sydvesten er ikke stort bedre idag enn igår, men man er da ikke kommet til Lofotfisket for å ligge i havn i ukevis og slite kjettingklyss og måle influensatemperaturen.

Bolinderen synger op. Saltdalskutteren gjør en flott sving fra ankerplassen og dreier så ut mot fjorden — og sydvestsjøen, som hiver sig med sprøit over skjær og båer.

Eksemplet smitter snart over hele havnen, og på mindre enn en halv time er det liv og bevegelse i hele fiskerflåten. Man vil trosse sig til et sjøvær, — det får, som sagt bære eller briste. Man våger så meget for en lott fra havet.

Fiskeriene nordpå har aldri før i manns minne ligget så nede som denne vinter. Det er ikke bare det at der er lite fisk under land denne sesong, men uværet vil ikke holde op.

Det er ikke bare Lofotfisket som truer med å slå totalt feil denne vinter. Det er minst like galt for de andre store fiskerier, i Senja og Vesterålen. For Andenes, f. eks., dette Nordlands største fiskevær, har man hittil fisket næsten bare en «slikk og ingenting». Fiskerne kommer sig ikke ut til bankene for bare uvær. Og oppe i Finnmark er det vel enda verre. En fiskerby som Vardø måtte for ikke mange dagene siden skaffe sig kokfisk til grytene fra et av naboværene. Uhørt og utrolig, men sant skal det være.

For tiden er det dog Lofoten som samler den største interesse. Det skal jo være høisesong der, og fra alle kanter av Nord-Norge, fra Grense-Jakobselv ned til Trøndelagsdistriktene er der i disse dager samlet fiskere i Lofotværene. De er kommet på egne farkoster eller med ruteskibene. noen for å fiske, andre for å finne sig en jobb i land som fiskeflekkere, hodetredere, egnere eller garnbøtere. Andre tar litt tuskhandel til hjelp, og der finnes vel dem også som driver litt smugling til husbehov. Hver på sitt vis forsøker man å klore litt næring til sig.

Men i vinter går det nok bare dårlig for alle — både de til vanns og landkrabbene.

Det er mørke tider heroppe, så mørke mener mange åt et krakk neppe kan være til å undgå. Men Nordlandsfiskerne er en seig rase. De trosser uværet og driver ufortrødent på. Det man forlanger er ganske enkelt bare et visst rimelig forhold i prisene for det havet vil gi til å selge og det man skal måtte kjøpe hos Staten eller de private. Med andre ord: Det kreves minimumspris for fisk og maksimumspris for agnet og den øvrige utrustning, og det kravet, så rettferdig og rimelig det er, bør man i videst mulig utstrekning søke å imøtekomme. Ellers kan fiskerbefolkningen ikke eksistere.

— — — —

En tur vestover gjennem de tyve—tredve fiskevær i Lofoten i disse dger gir et meget trist billede. Kreditten er stoppet, kostkistene er spist tomme, ovnene er kolde og uværet holder ved med uregjerlig styrke. Folk sulter og fryser — og mange vet ikke engang sin arme råd med å komme sig hjem. De henger dog alle i håpets tynne tråd. — Kanskje går uværet «over stag» imorgen, fjorden legger sig til ro, flåten kommer sig ut til fiskeprøve som viser at havet bugner av fisk. — Ja, kanskje skjer underet imorgen, eller iovermorgen — og da er alle berget over de nærmeste og verste vanskeligheter. I fjorten dager, i tre uker ja i nærpå havlannen måned har man tålmodig ventet på underet, som fremdeles holder sig på avstand.

— Jeg rusler her og der inn i rorbuene til fiskerkallene. Noen tar sig en røik av sterk karvet blad, andre bøter garn eller flikker på sitt linebruk. Praten og diskusjonen er overalt den samme: Den umulige uværsvinter, skreiens merkelige gang i sjøen og de optårnende vanskeligheter til alle sider. — Men hvad skal man gjøre, en kan jo ikke ta fra Vår Herre det han ikke vil gi oss, sier en gammel Helgelandsfisker, som nu ror sitt 55ende fiske og er 72 år gammel. Han skal være årets nestor blandt Lofotfiskerne, påståes det.

Gamlingen biter sig en god tommelang skrå. Så taler han: — Jeg har sett onde og gode år, jeg har trasket Vestfjordens vanne de tusener av ganger i mørke og lyse dager, jeg har ridd på hvelvet tre-fire dager, og smakt både det søte og det sure ved fiskeriet, men i vinter synes jeg det ser så fattigslig ut som aldri den tid jeg kan minnes. — Uværet pleier det alltid ha en overgang med, men jeg tror ikke godværet som kommer efter vil hjelpe stort fra elendigheten. For her er — tro mig godtfolk — ikke stort fisk på gytebankene ved Lofotveggen denne gang. Det er måskje ikke klok tale, men jeg tror nu det, at skreien er gått til tyske og engelske markeder med disse lands trålere, som laster daglig sine skrog like utenfor våre kyster hernord. — —

En Kristiansundsjakt kommer lensende over fjorden fra Bodø, for bare små lapper av seil. En kort halvtime efter ramler den ut sine ankere på ytre havn og dreier op mot været.

Det er et kjøpefartøi. Men hvad vil det her hvor ingen har noe å selge, sier fiskerne og dukker sig mot et villt stormkast fra fjellet. O. B. i Aftp.

Fra "vinterfelttoget" langs Lofotens

Nordlandsfiskeren i arbeide og politik.

Det lysner økonomisk over Nordlandet.

Lofotbrev til «Aftenposten» av Ola Berg.

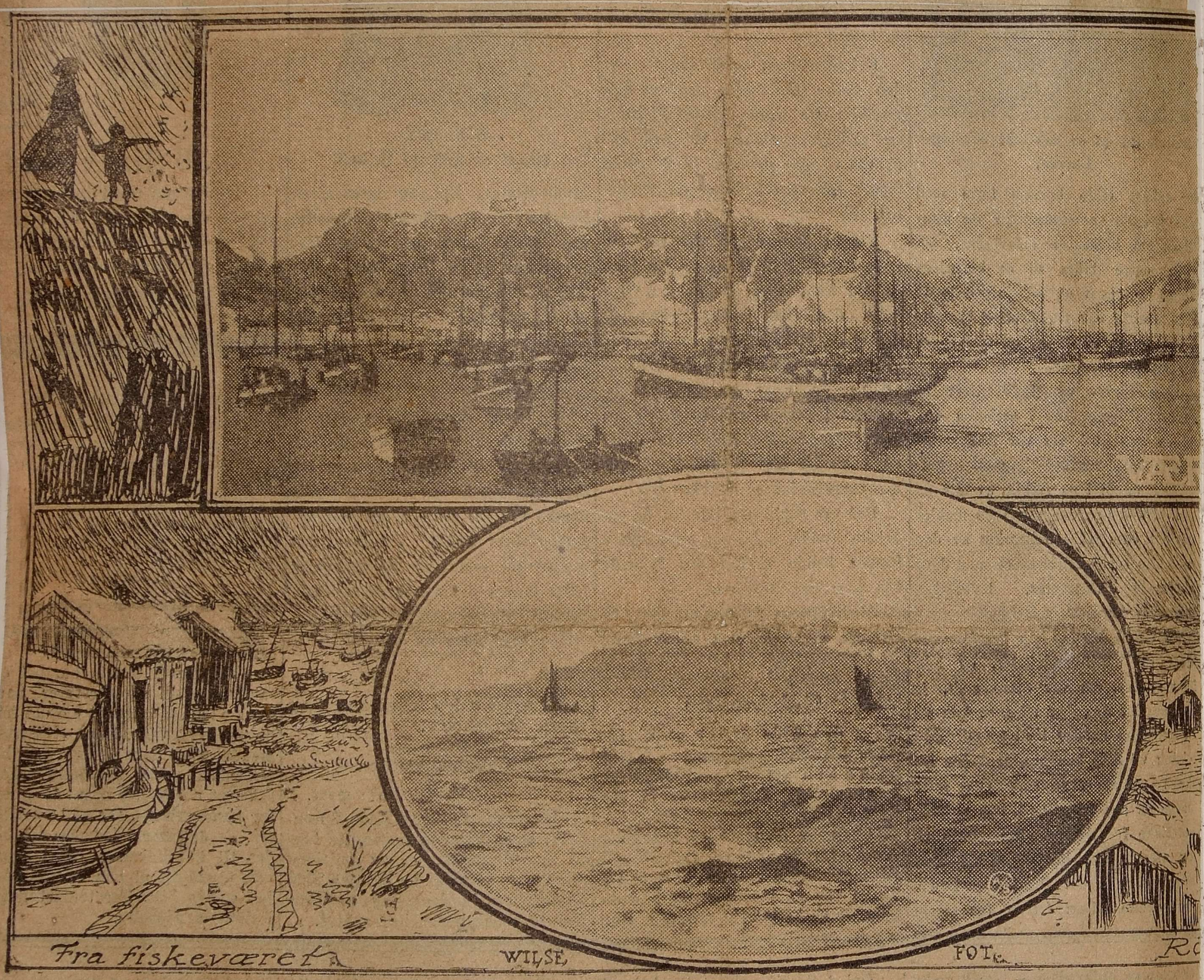

Fra fiskeværet

Jeg vil langtfra paastaa, at det er noget videre hyggelig liv at ligge paa fiske ute i et Lofotens rorvær en lang, svart og gnistrende kold vinter. Jeg har personlig prøvet litt av hvert i saa maate og kan tale som den, der har gode, aarelange erfaringer at bygge paa.

Men allikevel. Trods det slit, som vanker, trods alt, hvad et slikt lofotfiske kræver av utholdenhet, forsagelse og mot — der er dog intet, som slik drar nordlandsgutten som netop flettjenesten paa Vestfjorden vinters dag.

Naar det lakker utover nyaaret, saa kommer uroen i sindet, da er utfærdstrangen der og brænder i krop og sjæl. — Bevares, det er intet eventyr med prinsessen og det halve kongerike i utsikt, det er bare en fjord, som bryter og er farlig at lægge ut paa, og det er ofte en snau netto at dra hjem igjen med efter strævet i de lange maaneder. Men det er nedlagt i blodet hos nordlandsgutten, han skal til Lofoten, det har ellers ikke været nogen skikkelig vinter for ham.

Og saa er det da, naar det lakker mot kyndelsmesse, saa maa kostkistene frem. De fyldes med flatbrød og smør, et lag stomp, ost og vafler, lefse og gomme, ombytteklær og talerkener, og blækhus og penholder i læddikken. Der er noget av hvert i en slik kostkiste, den skal hyre over en hel vinter.

*

I vinter spaar det at bli storfiske i Lofoten. Det er ikke bare det, at prisene er sindssvak høie, men paa mange aar har torsken aldrig været saa jevnt fordelt over hele fiskefeltet som iaar. Han gaar rund og trivelig utenfor de

alpekyst.

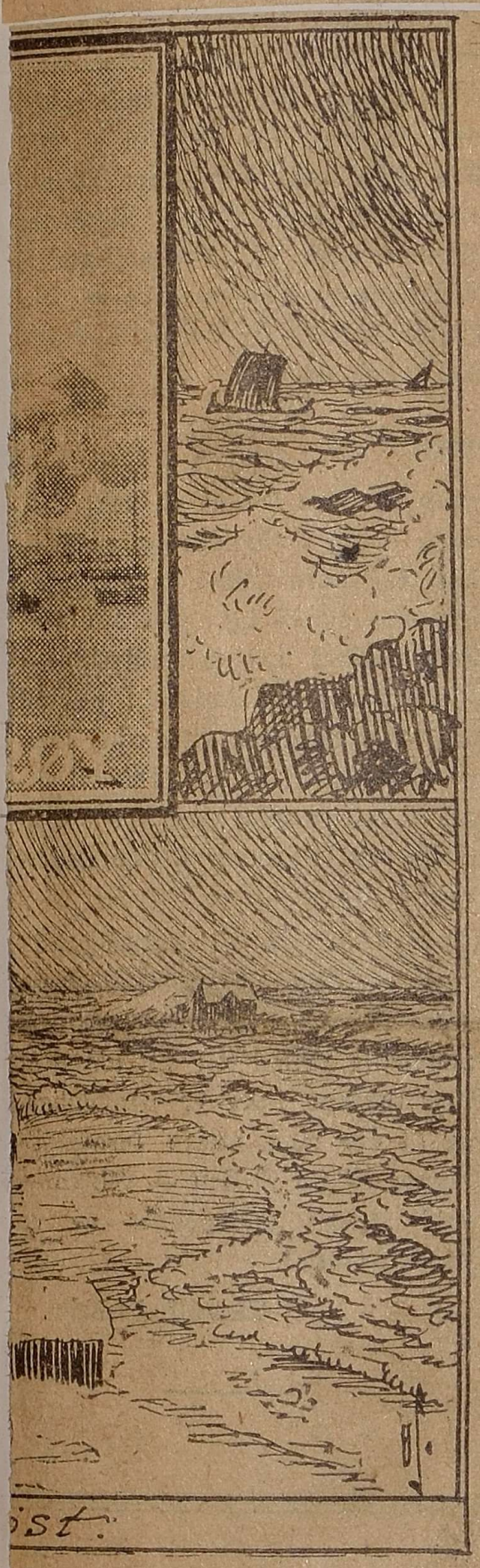

ytterste odder ved Røst, og sætter man sine garn 10 mil længer øst — inde ved Lødingen, saa er torsken tilsvars ogsaa der og ligger rund og trivelig og vælter sig i garnets masker. En fisker med line faar sin fangst like saa vist som en fisker med jukse. Der er en fjord fuld av fisk for alle, som bare umaker sig utenfor skjærene med en stump redskap.

Inde i havnene ligger kjøpefartøiene og blir tyngre og tyngre for hver dag av en dyrekjøpt last. Agnselskapenes smaa dampbaater piler imellem med sin agnlast av sild i kasser. De skal ha sit for umaken, der de flyver indom alle smuthul langs Lofotvæggen med sit sorte flag paa formasten — tegnet paa, at det er en »agndamp«.

Men inde paa Vestfjorden, der selve fisket foregaar, er det en alo og et leven. Det er ofte trangt om plassen, man kommer i veien for hinanden, og grænsene mellem mit og dit er saa merkelig utvisket derute paa fiskefeltet. Alle vet det, og snaulot blir det for den, som kommer efterpaa. Her er det amerikanske slagord »hjælp dig selv« gjældende i al sin uhygge. Derfor maa intet spares for at kunne ligge om ikke mere end et hestehode foran konkurrenten. I hvit hissighet hænger man paa aarene. Fram fangstmænd. Du har ingen anden end dig selv at lite paa.

Kommunistiske partiførere har længe snakket om at faa fiskerne organisert. Det maatte jo være gildt at faa disse mange tusener med i de streikendes rækker under en storkamp. De vilde fylde godt op og sikkert ogsaa gjøre ret for sig i en liten direkte aktion hist og her, hvor det trængres. — Men jeg tror, agitatorene kan spare sig umaken med at faa fanget fiskerne i sine garn.

Fiskeren er av natur og anlæg konservativ. Ute paa havet kan han vaage det utrolige, han kan sætte livet ind, hvor det gjælder ting, som vi andre dødelige vilde synes bare var bagateller, han kan spille hazard med nordvesten gjennem braat og brænding og indtil dumdristighet bite sig ut med en ekte nordlandsk vinterstorm i fortrøstning til bare nogen bord slaat sammen til en baat. Men paa land er den samme mand en ganske anden. Der vil han kjende tryg og solid grund under føttene, og trods alle besnærende tilbud og forlokkende forespeilinger har det til dato ikke lykkes at faa mange nordlandsfiskere ut i den bolsjevikiske hængemyr.

Det kan i saa maate være tilstrækkelig at kaste et blik paa resultatet av siste stortingsvalg. Man vil herav forstaa, hvor uhyre lite fotfæste kommunismen har faat i Nordland. En undtagelse danner dog Troms fylke. Her har den røde farve villet holde sig haardnakket siden Alfred Eriksens dage. Men frafaldet er dog stort ogsaa her. Og en vakker dag staar vel presten Tønder der uten det tilstrækkelige antal tropper, som skal løfte ham ind paa Stortinget.

*

Skreien har det iaar paa et underlig lag ved Lofoten. Her trodde man at ha den godt fat borte ved Henningsvær, og utover landet tikket telegrafen om et nyt Øst-Lofotfiske. Her la kjøpefartøiene sig tilrette, her møtte skøitene frem og fandt sig ankerplas, og hit stevnet alt det ræk av løsere eksistenser, som altid er at finde i fiskernes kjølvand.

Men skreien den er vild ivinter. Den er allesteds og intetsteds. Selv den gamle fiskerveteranen, som er graanet i tjenesten paa baattoften, han har vanskelig for at huske et slikt »vildfiske«. Det er jo akkurat, som man er paa rypejakt, sier gamlingen og tænder sig en sursnadde, mens han tar maal av draat og tungsjø for at »peile« veiret til næste dag.

Bare et sted klaffer det riktig heldig til iaar med fisket. Det er ute i Værøy. Dette fattige herred, som nu i en række av aar har hat mislykkede fiskerier, kan ivinter notere — - det er antagelig ikke for meget sagt — k r o n a a r. Værøyhavet er pakkende fuldt av fisk. Søklastede kommer baatene ind dag efter dag. Kjøperne er overkastet av fisk, hjellene hænger tunge i lange rader og saltfisklagrene brer sig baade i vidden og høiden.

Ho, for værdier. Han farter ikke tungt i støvlene ivinter, Værøy-fiskeren.

Der er overmot i en slik Nordlands-fisker, naar lykken staar ham bi. Han kjender sig med engang saa rik og uavhængig — og saa sterk, at han gjerne kunde ta de store fjeldene paa ryggen og flytte dem. Smalhansen, som her om dagen sat paa dørstokken og skjøt knokler og overveiet med en tynd suppetallerken, han er sat grundig av. Det ryker paa skorstenen, det er trinne melsækker paa sjaaen, og det er aldeles ikke tale om at koke paa gruten. Sterk kaffe maa en Nordlands-fisker ha, sterk saa den river. — Før var det en dram til opstiver efter en tung sjøveirsdag. Nu er det bare kaf-

fen, denne svartbrune kaffen av en procentstyrke, som bare kjendes nord i Lofoten vinters dag.

»Det var realere med drammen«, sier han gamle Torberg Jensa, han vrir med godt lag skolten om paa en diger lub av en skrei. »Men nu, som det bare er kjærringer hele kula her i landet, saa er det formastelig synd at drikke andet end melk og syrblæng og kaffe. Og den kaffen, det er en uterligheit. I min ungdomstid, da var det ikke tale om mavegatar og brøstbetengels; nu er det ihopsydde folk i andethvert hus bortover i gaardene. En dram brændevin, den gjorde godt i en avtaklet skrot, men kaffen, den æter op indvoldene og fabrikerer

patienter. Tvi vore for telstand«.

Han Torberg Jensa er hørt i Værøy sogn. Nogen parlamentariker er han vel ikke akkurat, men han er et mandfolk, og slikt noget som at en prædikant fra Vestlandet skal komme og foreskrive ham, hvad han skal æte og drikke i sit eget hus, det vil Torberg ikke høre tale om.

I 58 aar har han drevet Lofotfiske, og han er ikke laakere karen endda, end at han er med ivinter ogsaa, selvom det sitter gikt bak i ryggen og øinene ikke duger til stort.

*

Ellers er det iaar storfiske paa mange steder oppe i Nord-Norge. I Senjen formelig velter det iland med fisk. Telegrafen har meldt, at maken til fiske ikke har været paa 20 aar, og det er aldeles sandt.

Samtidig meldes det ogsaa om begyndende godt Finmark-fiske. Ishavsfiskerne drar ut med gode forhaabninger baade til Hvitehavet og til Spitsbergen- og Grønlands-traktene. Jordbruket har et bra aar. Alt ialt er det meget, som tyder paa, at det snart gryr av ny god tid igjen over Nordlandet.

Og det kan trænges. For ja-

men er det meget, som nu halter og gaar paa skakke baade for den private og — ikke minst — i kommunene. — Og havet er det at sætte sine forhaabninger til. Naar bare det vil lukke op litt bra for sine rigdomme, saa skal nok alt andet snart komme i det rette spor igjen.

Og nu slaar havet sine porter op. Kom og ta for dere, godtfolk.

Ola Berg.

avtaklet skrot, men kaffen, den æter op indvoldene og fabrikerer patienter. Tvi vore for telstand«.

Han Torberg Jensa er hørt i Værøy sogn. Nogen parlamentariker er han vel ikke akkurat, men han er et mandfolk, og slikt noget som at en prædikant fra Vestlandet skal komme og foreskrive ham, hvad han skal æte og drikke i sit eget hus, det vil Torberg ikke høre tale om.

I 58 aar har han drevet Lofotfiske, og han er ikke laakere karen endda, end at han er med ivinter ogsaa, selvom det sitter gikt bak i ryggen og øinene ikke duger til stort.

*

Ellers er det iaar storfiske paa mange steder oppe i Nord-Norge. I Senjen formelig velter det iland med fisk. Telegrafen har meldt, at maken til fiske ikke har været paa 20 aar, og det er aldeles sandt.

Samtidig meldes det ogsaa om begyndende godt Finmark-fiske. Ishavsfiskerne drar ut med gode forhaabninger baade til Hvitehavet og til Spitsbergen- og Grønlands-traktene. Jordbruket har et bra aar. Alt ialt er det meget, som tyder paa, at det snart gryr av ny god tid igjen over Nordlandet.

Og det kan trænges. For jamen er det meget, som nu halter og gaar paa skakke baade for den private og — ikke minst — i kommunene. — Og havet er det at sætte sine forhaabninger til. Naar bare det vil lukke op litt bra for sine rigdomme, saa skal nok alt andet snart komme i det rette spor igjen.

Og nu slaar havet sine porter op. Kom og ta for dere, godtfolk.

Ola Berg.

Aftenposten, lørdag aften 21de mars 1925

Kvinner selv på skreifiske.

Navnkundige år på Haugvika i Buksnes.

En Nordlending forteller følgende til Fiskaren:

Jeg sitter og minnes noen Lofotkvinner som en gang viste at de kunne mer enn det bare å stelle maten og klærne til sine menn og sønner, de kunne skaffe selve fisken også.

Skreien kan med flere eller ferre års mellomrom få det innfall at den skal søke helt inn på de innerste viker og bukter i Lofoten. Det er vel et naturens lune som narrer den til slikt — kanskje gjør den oftere slike avstikkere fra den vanlige «rute», enn folk er oppmerksom på.

Det var noen år etter siste århundreskifte. Skreien sto til å begynne med inne på egga, og åttringene hadde lang veg ut til meene sine. Men ut i mars en dag var den forsvunnet fra det djupere vann — og hvor hadde den så tatt vegen? Den var jo slett ikke utgytt, ja, ikke engang begynt gytingen, men vekk var den. Hva i all verden var det som hadde hendt her? Fiskerne begynte å leite, noen lenger utpå, andre nærmere under land, og noen båter som hadde satt sine liner helt inne på «støvlehavet», kom i land med en overraskende stor fangst. No, der var den altså å finne no. Det ble storfiske på «Islendingen» ved Sund, på Nappstraumen mellom Ballstad og Nusfjord, oppe i Buksnesfjorden, og andre steder hvor ellers bare gjedden og småseien pleier å valodere.

Inne ved Haugvika i Buksnes bodde det noen kvinner som resonnerte som så, at står «han» på Straumen, så hvorfor ikke også på Vika? Det henger alltid gamle liner igjen heime på gårdene, redskaper som ikke duger til å settes inn i de store slagene på Vestfjorden. Vi prøver, sa den ene av kvinnene, og et par andre var enige. Men så var det agn, hvor skulle man få det fra. Jo, så visste de en utveg med det også. Ute langs fjærene sto albueskjellet tett i tett på bergene, sånn midt i mellom flo og fjære. Den måtte vel gå an. Bevepnet med skarpe bordkniver gikk de til verks og skar løs hundre, ja, tusenvis av «ålbagskjell». Det ble agn i massevis. Noen skrellet skjella, andre egnet lina, og neste dag ble den gamle færingen skyvd ut av naustet. Bruket ble satt på det djupeste ute på Vika. Det var nesten ikke til å få blund på øynene den natta, så stor var spenningen.

Det første kvinnfolksjøvær ble en overraskelse, og en behagelig sådan. Færingen måtte gjøre to vendinger for å få berget fangsten i land. Og no kan det vel hende det kom fart på mange av konene i nabolaget, fram med flere bordkniver, alle bergene i omkretsen ble barbert for sine albueskjell, 4—5 båter, bemannet med bare kvinner sjauet og fisket og og førte gode laster i land av veritabel skrei. Gamle, utslitte mannfolkbukser og støvler kom i bruk, og de gamle kallene som for lengst var gått av bruk som aktive fiskere, måtte så men til pers igjen, særlig med å sette opp hjellbruk. Stokker og støtter kom fram fra sine skjul, halvråtne råvedstenger kom på plass på hjellene, og hjell etter hjell ble fullhengt. Kvinnfolka driftet — ja, som fullblods karer. Anna, Lina, Karen og mange flere, to og to i hver sin båt. Mannkolkene kom dem til hjelp med å føre heim litt agnsild, da det begynte å gå sterkt i mink med skjella. I fjorten dager sto dette konefisket på. Så reiste torsken til siste spor.

Men da var stranda kledt så vakkert med flere fullhengte hjeller. Og da fiskebytet kom den 12. juni, kunne disse kvinnene skjære ned til mange vekter tørrfisk av sine hjeller. Og deres lotter sto ikke til skamme for mennenes.

Noen år seinere gjentok dette Vikafisket seg, men i noe mindre målestokk.

No er nesten alle disse aktive fiskerkvinner døde. Men i mange år satt de rundt kaffebordet og mintes og pratet om den gang da «ålbågskjella» kom til nytte, den som ingen tidligere hadde vørt det minste. Om no bare «tosken» kunne komme igjen på Vika, så skulle de være «menn» for å ta den. — Men den kom ikke. Det er så mange år siden den hadde det lunet. Kommer den, er det sikkert kvinner også i dag, som trekker i støvlene for fangst.

Nordlending.

Nu begynner den store sjøkrig i Nord-Norge

Men den er ikke så farlig som det høres ut til.

Må kvinner ta mennenes plass i fiskerbåtene?

For „Dagsposten" av Br—.

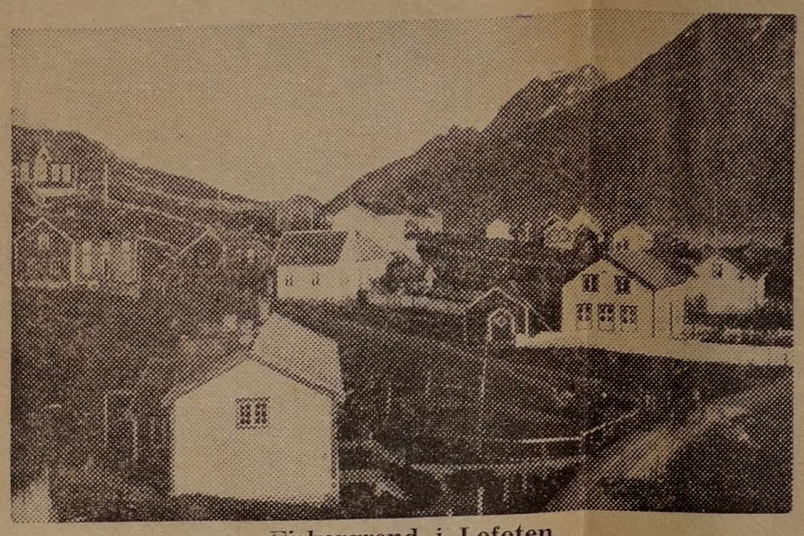

Fiskergrend i Lofoten.

To «vikinger» som har hatt mangen våt trøie.

DET kjennes mest som verden holder på å falle av hengslene. Det blev under forrige verdenskrig sagt, og det var sikkert mange som fullt og fast trodde det, at den storkrigen det var sluttkampen her nede på jordskorpen, for å bruke et Hamsunsk ord. Nu skulde den evigvarende freden endelig komme. — Til stadfestelse av dette fikk man oprettet Nasjonenes Forbund. Det skulde være sikkert som yalelås: Nu var menneskenes ondskap lagt i lenker. Freden var ikke lenger bare alle gode menneskers fromme ønske, den var en realitet.

Men låsen og forsikringene holdt ikke den gang heller, og idag er vi ute i det samme uværet igjen, verre enn noen sinne er verden oppe i alskens elendighet. Daglig skakes vi op av de mest rystende krigsmeldinger, bomberegn, minesprengninger, torpedoskudd, kanondrønn og maskingeværknitren, og meget annet «hyggelig» fra frontene, til lands som til vanns. Vi hører om folkemasser i evakuering, overfylte lasaretter, sjøfolk som stille går nedenom, og titusener av falne ved de forreste linjene. Avisene og kringkastingen har overskudd av stoff, verden er proppfull av redsel.

Midt oppe i denne Ragnarok setter det så i disse dager inn med en ny kamp, det langvarige sjøslag på den norske «nordfronten». — Nu er det kanskje noen av leserne som setter store øine og skvetter hardt til i stolen, og jeg iler derfor med å fortelle, at denne kampen hører til de mere fredelige, selv om den nok kan kreve både mot og manndom, hard pågangsvilje og djervskap — og ikke så sjelden også ofre av dyrebare menneskeliv. Det nord-norske skreifisket står nu like for døren.

— Åh, gudskjelov! sier dere, er det bare det det gjelder!

Ja, heldigvis — men en hård kamp, en krig for næring og liv er det nu like fullt.

Ennu lenge før juleklokkene stemmer i har de nord-norske fiskere så smått begynt å ruste sig til felttoget efter vinterskreien. De setter sig i stand med redskaper, gjør sine farkoster sjøklare, påmønstrer mannskaper og er ute efter den nødvendige kreditt. Også en slik krig koster ganske mange penger. Og i romhelga, mellem drammene og syltelabbene, prates der i hus og hytte, fra Helgelandsflesa i syd til Knivskjellodden i nord, om utsiktene for vinterfelttoget. Fronten er mangfoldige mil lang. Den strekker sig fra Bremsteinen nede ved Vega og så langt nordover iallfall som til Tromsøyflaket, og det store spørsmålet for alle er dette: hvor vil tyngden av skreien sette under land? — Fra Arilds tid har Lofoten vært centrum for dette landets aller største fiske, derfor er det nokså oplagt, at det er på Vestfjorden ved «Lofotveggen» de store slagene, iår som ellers, skal utkjempes. Her samles det noe slikt som 25—30 tusen mann, en hel divisjon fiskere, som bare har ett ønske og ett mål: å kunne knekke nakken på flest mulige millioner skrei. — For i tide å kunne skaffe sig rede på ved hvilke av Lofotens fiskevær skreimengdene særlig vil konsentrere sig, er det sikkert ennu mange nordlendinger som nyttårsnatten setter såkalt «fiskvatn». I gamle dager var det meget almindelig. Det foregår på følgende måte: Nyttårsaftens kveld, like før sengetid, tar man et større fat og bolker det op med streker med passende mellemrum rundt hele øvrige kant. I hver av disse bolkene skriver man så navnene på de ca. 20 fiskevær i Lofoten, slår så vann i fatet til det er blitt omtrent halvfylt og lar det stå i et passe opvarmet rum natten over. Til nyttårsdagsmorgenen har det da dannet sig en masse blærer i fatet, så langt vannet rekker, og de fiskeværbolkene hvor de fleste blærene har dannet sig, der blir også det beste fisket den vinteren. Før i tiden trodde man like sikkert på dette «fiskevatnet» som på almanakkens aspektre. Og var han far sjøl i stua likegyldig med å sette «fiskevatn», sørget mor eller en av barna for at det blev gjort. — Også nyttårsnatten iår var det sikkert i

---

delig i en årrekke. Denne fabrikk lager nu fajanse efter så vel de klassiske som efter moderne mønster, men da alle dens varer merkes med et nytt fabrikkmerke, risikerer man ikke å kjøpe en kopi i den tro at en endelig er kommet over et stykke ekte Delft.

En tysk forfatter beklager sig i sin bok om Delfterfajanse, trykt 1890, over at fabrikken ikke nøiet sig med å kopiere de gamle mesterverk. Det var selvfølgelig utmerket at det blev benyttet kunstnere til å lage utkastene, men han holdt nu en gang ikke av de nymodens idéer. I dag beundrer vi nettop den måte hvorpå fabrikken har kunnet følge med utviklingen uten derfor å bryte med de gode, gamle Delftertradisjoner.

Delfterfajanse er og blir Delfterfajanse, om en ser på Tomes Jansz' store platte eller på en av de siste frembringelser, en liten tallerken, naturligvis i blått og hvitt, med en ung pike som henger op nyvasket tøi, «Krigsåret 1939 — Enhver utføre sin nærmestliggende plikt».

Liv Barfoed.

Nordlandsk fiskerskøite av den vanlige fasongen.

(Forts. fra 1. side.)

stigende grad også fra Bodø. Her vrakes den, sorteres og pakkes. Dette skaffer meget arbeide, som nu kommer nord-norsk arbeidsliv tilgode.Dessverre fremgår størrelsen av eksporten fra Bodø av den eksportferdige fisk ikke i sin helhet av statistikken, idet denne ennu noterer eksporten som utgått fra den by for hvis regning eksporten skjer. Meget av eksporten fra Bodø kommer derfor i statistikken f. eks. Bergen og Kristiansund tilgode. Det er et forhold som vi håper med tiden å kunne få forandret.

Bodø blev i sin tid anlagt for å skaffe Nordlandene, som det da het ‚sin egen eksportby. Langsomt har det gått å vinne frem på grunn av en forbitret, men fullt ut forståelig motstand fra de byer sydpå som i menneskealdre har hatt monopol på å eksportere nordlendingenes fisk. Den naturlige utvikling lar sig imidlertid ikke stanse.

All rundfisk produseres i Nord-Norge og langt den største del av klippfisken. Hvad er da naturligere enn at også eksporten foregår her nordfra?

Det kommer — og Bodø vil da allfall for klppfiskens vedkommende være det naturlige samings- og eksportsted.

Sigurd Koch.

Fiskerne og havet.

Tidens flod strømmer. Med evig liv slår havets bølger i skummende brenning inn mot kysten. Deres rytme er foranderlig, deres tone er skiftende, deres slagkraft varierer, men havets pulsslag er evigvarende.

Og menneskene, krypet der inne langs strendene kommer og går, — krypet ja, i sammenlikning med havets velde. Det v a r engang, det b l i r engang. Slekt følger slekt. Alt fortaper seg i en grå og skyggeløs fortid, og framtiden ruller oss til møte med stadig nye dager og år, med skjebner og tilskikkelser, — livets endeløse kretsløp, som vi bare kan følge i noen korte sekunder, målt med evighetens alen.

I havet er det myriader av fisk og på landjorden er det millioner av fiskere. Disse havets og landenes beboere er i uavbrutt kontakt med hverandre. Menneskenes behov for mat er til enhver tid mer eller mindre skrikende, og fiskene må avgi sin store tributt til de menneskelige stabburskjørler. Derfor har det nok vært slik fra tidenes morgengry at der lå fiskere på lur etter fangst, først i elver og innsjøer, men seinere på alle hav og etter alle slags fisk, fra de små vimsende brislinger og sardiner oppover til de store pesende bardekvaler.

Åja, det har da vært litt utvikling, slik også, og det er fraktet i land mengder av fisk, som vi med vår beste fantasi ikke kan gjøre oss noen forestilling om.

Flytter vi heim og holder oss til våre egne fiskerier og fiskere, har vi såmen ikke noe å skamme oss over, hverken når det gjelder oppfiskede kvanta eller friskt og våkent «følg med» i utviklingen.

Den norske fisker er, foruten å være et gjennombarket folkeferd, som sangeren sier, også meget flink til å forsyne seg fra havets matbinger — men så har han da også de store og uuttømmelige havets forråd å ta av.

Der har vi no f. eks. skreifisket ved Lofoten, hvis ry og berømmelse er båret omkring til nesten alle egner av Jorden. No tar det til igjen, for gud vet hvilken gang. Fiskerioppsynet er satt, de offentlige apparatene er startklare, de første fiskere står alt i støvlene og resten er undervegs til feltet. Her ved Lofoten kunde, som en vet, opptil 25 000—30 000 fiskere slå seg sammen i de store årene om å «avfolke» fiskebygda, metodisk og etter beste evne. Og det skal sies til deres ros at de skar djupt inn i de levende torskeflakene og skånte ikke et eneste av de livene de fikk på krok eller maske, — og det ble da noen millioner, m a n g e millioner, og mat på bord for lange tider både for hvite og svarte klodeinnvånere.

Et gjennombarket folkeferd. Åja, det er nok ikke fritt for det. Dette var nok især tilfelle i de åpne båters tid. Da fikk en tiit nok vasket både skjegget og skinnhyret i saltlakebad, og en måtte segle seg fram gjennom stormenes rosser og bølgenes brekninger med ransakende øyne, sekundnøyaktighet med skaut og styrevoll — og med livet i hendene.

Men fiskerne og havet, de var allikevel venner og fortrolige, selv om det mer enn ofte hendte de røk opp i konflikt og slagsmål på harde livet, med tap og nederlag, så for den ene, så for den andre. Det gikk vel sån opp i opp — også hadde de jo i grunnen ikke noe ubehagelig å skulle ha sagt hverandre. —

Fiskerne og havet, de hører sammen som meiene under sleden, som presten og boka, som nøklen og låsen, ja for den saks skyld også som kjerringa og kaffekjelen. — I ondt og godt hører de sammen. Havet vilde virke øde og livløst uten fiskerne, og fiskerne — ja de kan jo simpelthen ikke tenke seg sin eksistens uten havet, hverken av hensyn til bordets gleder eller til de friske sjøsprøytene det gir

Se no der fiskerheimene. Mange av dem iallfall, og i sær de gamle som enno står igjen fra eldre tider, de ligger kloss ned til sjøen, ute på et nes eller inne inne i en vik. Det lukter tang og fjære helt inn på stua med det kvitskurte gulvet og de blomstrende geranier og oleander i vinduene (piggete kaktusstaur var enno ikke kommet på mote), og havets brummende og skvalpende tone var døgnets og hele livsdagens muntrende, men iblant også forstemmende musikk, når fiskerne kjempet derute og slag for slag forsøkte å berge seg inn til land og havn. Da gikk de pårørende der i bevende og spørrende angst mellom den vesle stua og utkikken, mens uværet ulte og reiv i taktorven, og havet brølte med sine groveste akkorder og dasket til uten nåde og personsanseelse.

Men allikevel, havet og fiskerne, kunde de rive seg løs fra hverandre? Aldeles ikke, ikke dengang, ikke no. Flyttet du en slik vaskeekte fisker fra neset og vika opp i dalen, vilde han gå der med en fortærende lengsel og et par tungsindige øyne stadig vent mot havet. Han vilde savne de gyngende bølgene, den lange, frie horisonten, basketakene og spenningen.

*

Lofotfisket var alle tiders store mønstring, havets dragen-

Tegning på bakside

de Klondyke. Hit skulde de alle som kunde «krype og gå» — også de riktig langvegs fra. En kunde høre staværingers og namdølers og hele skalaen av dialekter nordover til og med Finnmark. De kom fra øyene, fra sundene og fjordene, fra dalene og — ja hvor hørte de egentlig heime henne alle sammen? Alle vegene i Tors og Gjøs måneder førte til dette sagn- og eventyromspundne fiskeriets Roma, til fiskeværene under de nakne Lofotfjell, til tumultene på Vestfjorden.

Det var jo så at mor jords produkter gav mindre av kontanter, mens det lå skinnende orter og dalere i flabben på hver eneste fanget skrei. Siden er det jo blitt anderledes. Dølene blir fast ved plogen i sin dal, og mange av fjordenes og kystens folk har i større eller mindre grad byttet juksasnøret med hestetømmene, båtrommene med kubåser og fiskekleppen med grøftepekka. Der ligger klingende mynt også i osteløpere og smørdaller, i svulmende ullrøyver og i en hundrekilos sekk poteter. —

Men så lenge skreien trenger gryte og til denne akten kjenner seg draget til Lofothavets spesielle egenskaper, så lenge vil det også komme fiskere fra nær og fjern for å blande seg opp i affæren under sjøskorpa — med mer eller mindre hell.

Akkurat i disse dagene kommer skreien og kommer fiskerne. En ser ingen brede råseil ingen krønske nordlandsbåtstammer, ingen skjeggete høvedsmenn med sydvesten fast bundet under haka. Og kostkistene er vel heller i letteste laget, sammenliknet med dengang da de var store som lossementer og huset sin Lofotkars hele vinterforsyning av matvarer og annet — bortsett fra fisken og levermølja. — — Men en hører alarm fra motorer og ser dekkete farkoster hugge nesen tappert inn i skavlet sjø, uten å umake seg med å ta en kontrali vind på bauting.

Rett på er dagens og tidens løsen. Tid er penger også for friske karer på Lofothavet, — og fisk er massevis av penger i dag, så sant en bare kan få nakket over kort og rip noen dugelige båtlaster av den.

Og vi slutter med å si: La oss håpe det.

Br—.

Lofotfisker med mørkt syn på saken.

Nei, storsilda — det er noe annet.

— Nei storsilda den er nu storsilda, sier en fisker her borte i et av Lofotværene. Den blir det fort penger av, ja er det ikke som en p ø s e r pengan inn på lomma, sier han videre. Nesten 180 millioner kroner, og det i en håndvending. Det blir pene lotter av slikt. Og når så all denne silda er gjort om til handelsvare av forskjellig slag, så blir det vel et omtrent dobbelt så stort beløp. Valuta blir det også, bedring i vår handelsbalanse og slikt. Jo, denne Brofossen kan saktens gni hendene og smile bredt. Sier fiskeren.

Men hva som angår oss Lofotfiskere, så ser det ikke ut til at vi skal bli så særlig feit av drifta. Det blir vel heller samme «åredauen» som ifjor. Hittil har vi ikke fått så mye av fortjeneste, netto altså, at vi kan legge på negelen. Det går mye tregere med slikt når det gjelder skreien, Jeg er juksakall, og med juksa er det som å sitte og p i l k e bare, en og en om gangen. Det går i langdrag. Og når en så må sitte dagen så lang og bare t o m h i l e, så blir det mer ergrelse enn fisk, naturligvis. Ja de gjør det ikke stort bedre på garna. Da fisker lina noe bedre, og noen av de mer heldige linekaller har alt fått såpass at det ligger pent oppfor.

Fiskeprisen, spør jeg, hva sier du om den?

Ja, de fikk jo omsider bestemt den der nede i Oslo. Men det gikk svært seigt og sent med det også. Tilfreds med den, spør du. Nei, det er vi naturligvis ikke. Den burde vært satt til 70 øre kiloen m i n s t. Men nu er det jo så at kjøperne regulerer den pent oppover for oss. Sist jeg solgte noen morter fikk jeg uten videre 70 øre.

Du har ingen overdreven god tro på årets Lofotfiske, skjønner jeg.

Nei, det har jeg da slett ikke. Det er vel forresten ingen av oss fiskere som har d e t. Nu er vi kommet flere uker ut i sesongen, og mange av oss har ikke tjent såpass at vi kan betale oljeboksa og havregrynposen. — Nei, storsida det er noe annet. Jeg kom hit til været omtrent samtidig med at de første storsildfangstene ble ført iland sør i Ålesund. Nu snart kommer noen av mine kamerater der sør hjem igjen med tykke lommebøker, og her går vi og har ikke tjent til suppamelet.

Det bedrer seg nok, sier jeg.

Ja, tror dokker det. Jaja, l i t t bedring må det nu vel bli — for ellers så går nok både kua og komoden i skattesluket. Nei vi skulle ikke bry oss så mye med dette Lofotfisket nu mer.

Du hører kanskje til dem som tror at dette fisket synger på siste verset?

Siste eller lestsiste, jeg vet ikke, men at det bærs nedfor med skreifisket, i allfall her i Lofoten, d e t kan dokker skriv opp. Vent nu bare til nøtene kommer settendes hit igjen, så skal dokker få se på spetakkel. Fisken får jo ikke levende fred til å gyte. — Kast alle barselkjerringer på dyngen, så skal dokker se hva det blir til av soldatmateriell. Nei, fisken trenger fred og ro når den skal gyte, og det får den ikke. Det er det som er saken.

Ja, men vitenskapen — —

Vitenskap meg både her og der.

Mannen er blitt bra forarget. Og nu får han det travelt også. Nede i en småbåt sitter en kar og roper på ham: Skal du ikke komme, Olai!

Og så går Olai. Det er altså hans navn. Han var visst fra et eller annet sted i Troms — etter dialekten å dømme, og etter hans friske uttalelser likeså.

Gadus.

Gammelt og nytt i Lofotfisket.

Driftsutgiftene må ned.

For „Nordlandsposten" av redaktør Ola Berg.

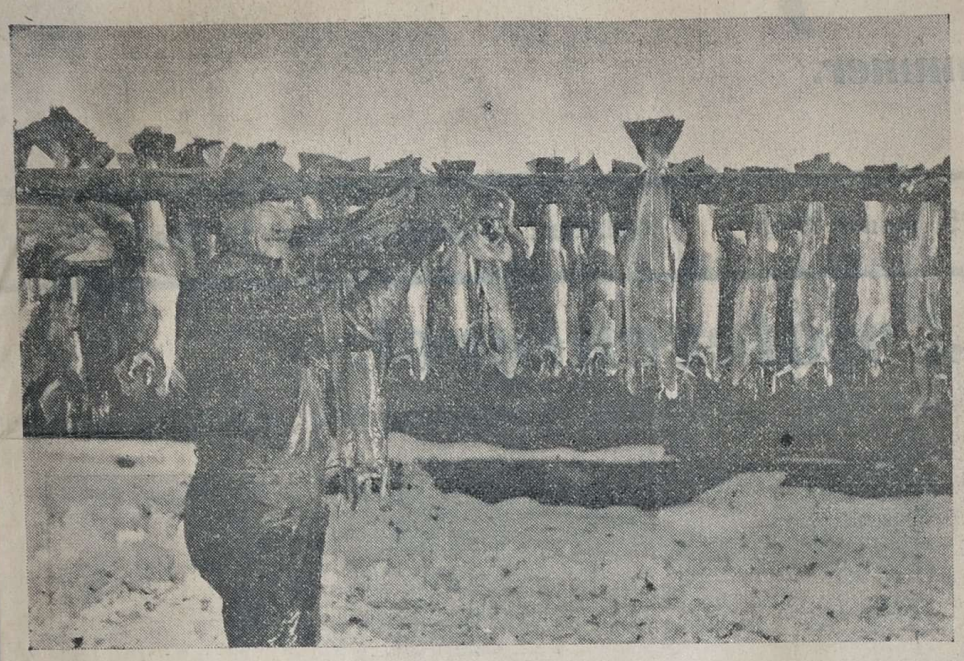

Lofotfisken henges.

Fiskeriene er forlengst ophørt med å være den forholdsvis enkle bedrift som de engang var — i de såkalte gamle dager.

Dengang var driften temmelig primitiv, men det netto utbytte, som det iallfall for fiskernes vedkommende i første rekke kommer an på, var i almindelighet større — selv om det samlede fiskeparti ikke gikk op i så enormt mange millioner.

Det var jo slik, efter den gamle fiskeridrifts metoder, at fiskerne kom, la oss si til Lofoten, praktisk talt helt selvhjulpne på alle måter. Agnet hadde de utover høsten skaffet sig så å si omkostningsfritt. Folk skippet sig sammen og reiste på sildfjordene, og rent galt skulde det være om man ikke fikk skrapet sammen såpass mange tønner av fetsild at det strakk til iallfall for en stund utgjennem vinterfisket. Ved siden av saltsilda hadde de fleste også et større eller mindre parti akkar og akkargor til medskjøt i iagnforsyningen. Kjøp av agn var det i den tiden lite og ikke tale om før ut-

når agn-

børn-

skapen». Den var hjemmelaget og kostet ikke en øre utover det man måtte betale for [illegible]d og smør. Forsynene «la» man selv på førjulsvinteren, garnene «batt» man selv eller fikk det gjort for en billig penge i naboskapet, ja selv det som behøvdes av iler og slikt blev i stor utstrekning gjort istand på egne «reperbaner» borte i bygdene.

Kostkistene var vel fylte, og om det så var en liten «klunk» på flaska, så manglet den vel sjelden i de mere velutstyrte faringskister.

Under slike forhold blev lagsutgiftene selvsagt ganske minimale og nettolottene tilsvarende store og opmuntrende. Selv små sjøvær gav fortjeneste, og rent skralt skulde et Lofotfiske være om det ikke blev i det minste godt og vel «stopptur». — En hørte iallfall dengang aldri om at staten måtte bekoste hjemreisen for fiskere — slik det nu er ved å bli sedvane.

Folket, og fiskerne ikke minst, var før den mere moderne drift satte inn, innstillet på å være i størst mulig utstrekning selvhjulpne, de førte så å si chansene med sig i færingsbåtene til å få et pent utbytte, en rimelig lott, for sitt hårde strev og sin store innsats på Lofothavet — den kunde jo ofte nok gjelde selve livet.

Nu er det så ganske anderledes i alle henseender. Fiskeridrifter er i den grad omlagt og forandret i de siste 20—30 år, at der nesten ikke er til å kjenne igjen

Fiskerne kommer nu gansk tomhendt reisende til fiskevæ rene. De har ikke agn med sig til å kroke på en eneste linean gel. Alt, eller ialfall det væsentligste av redskaper, kjøpes ferdig over butikkenes disker, og bli selvfølgelig tilsvarende kostbar i anskaffelse. Lagskontoene øke daglig med tall som for fiskere av den eldre «skole» vilde virke aldeles paralyserende. Til de mange og sterkt «kontoløftende» poster inngår jo i våre dager oljen og renter for store fiskeribanklån, som trekker store veksler på bedriften. Tidligere slet fiskerne på sine egne muskler, som ikke krevde nogen slags posteringer.

Resultatene av alle disse nye mere moderne driftsmetoder, kan vi årlig lese om i fiskeridirektørenes årsoversikter for Lofotfisket som landets samlede fiskerinæring. Og det er, synes jeg, ikke det man akkurat kan kalde for god underholdning. — Tross — for fremdeles å holde oss til Lofotfisket alene — et totalkvantum av opfisket skrei som ligger omkring høiderekordene, og med et bruttoutbytte som går op i de mange millioner kroner, blir gjennemsnittet av fiskernes nettolotter ganske minimale — ja det rene ingenting når man tar i betraktning driftstidenes lengde, risikoen og den til det ytterste slitsomme og intense arbeidsydelse.

Det er under disse forhold helt forståelig at fiskerne atter og atter snakker om og beklager sig i høie mollstemte toner over det store sluk, som griper så stadig og uforskammet dypt ned i deres egne personlige portemonæer. Nettolottene, gevinstene fra dette havets lotteri, blir som regel både få og små. Det er da de «andre» som trekker avsted med utbyttet.

For å bøte på dette nærsagt skrikende misforhold mellem brutto og netto, søker man efter alle kunstens regler å få fiskprisene i været — delvis ved direkte statstilskudd i form av minstepriser på råfisken. Bortsett fra det, socialøkonomisk sett, rent forkastelige i en slik ordning som å forsorgsunderstøtte en av landets betydeligste næringsveier, vilde vel en stabilisering av bedriftene på den basis

---

Ø. (Forts. fra 1. side.)

stigende grad også fra Bodø. Her vrakes den, sorteres og pakkes. Dette skaffer meget arbeide, som nu kommer nord-norsk arbeidsliv tilgode. Dessverre fremgår størrelsen av eksporten fra Bodø av den eksportferdige fisk ikke i sin helhet av statistikken, idet denne ennu noterer eksporten som utgått fra den by for hvis regning eksporten skjer. Meget av eksporten fra Bodø kommer derfor i statistikken f. eks. Bergen og Kristiansund tilgode. Det er et forhold som vi håper med tiden å kunne få forandret.

Bodø blev i sin tid anlagt for å skaffe Nordlandene, som det da het ,sin egen eksportby. Langsomt har det gått å vinne frem på grunn av en forbitret, men fullt ut forståelig motstand fra de byer sydpå som i menneskealdre har hatt monopol på å eksportere nordlendingenes fisk. Den naturlige utvikling lar sig imidlertid ikke stanse.

All rundfisk produseres i Nord-Norge og langt den største del av klippfisken. Hvad er da naturligere enn at også eksporten foregår her nordfra?

Det kommer — og Bodø vil da allfall for klppfiskens vedkommende være det naturlige samings- og eksportsted.

Sigurd Koch.

være til liten hjelp — og i hvert fall en meget problematisk [illegible] te, samfundsmessig sett. Det vilde bli junglering med statens, d. v. s. folkets penger.

Fiskemarkedene skrumper inn, kravene til de ferdige produkter skjerpes, de moderne, dyre driftsmetoder stryker av med en altfor uforholdsmessig stor del av utbyttet. De enkelte farkostlags budgetter er sprengt. Under disse ugunstige forhold og mot denne seige bøig er det fiskerne nok engang stevner hjemme fra, fra sør og nord, mot Lofoten. De kjenner vanskelighetene, de innrømmer hver for sig at det er dette urimelig store «sluket» som tar chansene fra dem til å kunne gjøre en god Lofotlott; men allikevel, de haster avsted når tiden er inne. De lar sig ikke kue av mismot og slette utsikter; men lar det lysegrønne, stedse levende håp få smile.

Men bør ikke dette med å få de store driftsutgiftene, det såkalte «sluket» redusert vies en større opmerksomhet fra fiskernes egen side?

Å få fiskeprisene *op* er et spørsmål som i aller høieste grad avhenger av internasjonale foreteelser, mens spørsmålet om å *forminske* våre fiskeres driftsutgifter kan løses ganske lokalt. Og det siste er jo, sett fra en fiskers synspunkt, av minst like stor betydning som det første.

Det er nettofortjenesten, og bare den, som teller for disse tusener av «menige» i Vestfjordkampen: *fiskerne.*

Ola Berg.

Husnøden i fiskeværene.

Måten hvorpå den kan avhjelpes.

Bedre sanitære forhold.

Fra lenger enn langt tilbake i tiden melder historien om de årvisse torskefiskerier på lofotbankene, og da fisket dengang kanskje i ennmere utpreget grad enn nu var Nordlandets viktigste næringsvei er det lett å skjønne at det å fare til lofotfiske hører til de gamle grånede tradisjoner.

Vi kjenner dog svært lite til de forhold hvorunder lofotfiskerne arbeidet i hine fjerne tider, hvilken båttype og hvad slags redskaper de brukte og hvorledes de hadde det med husrum i fiskeværene. Vi kan bare som sikkert gå ut fra at det efter vår tids begreper om fiskeri «inte var rare greiene» de hadde å fare med, våre gjeve forfedre i hendenold.

Allerede i Olav Trygvasons saga får vi et glimt av lofotfisket.og med salig kong Øistein, som lot bygge de første rorbuer i Lofoten, trer lofotfiskets historie oss for første gang tydelig i møte

Man savner både illustrasjoner og beskrivelser av disse øisteinske rorbuer, men når man tenker på de rorbuerne som ennu så sent som omkring midten av det nittende århundrede var almindelige i alle Lofotens fiskevær, er det nok til å kunne danne sig et billede av disse eldste buene. De kunde ikke være komfertable. Men allikevel, det var et godt tiltak av kong Øistein og nevnes ham med rette til hæder og ære.

— For 40—50 år siden var det tilstrekkelig med rorbuer i de fleste vær i Lofoten. Det var i væreiernes egen vel forståtte interesse å holde sine buer i så nogenlunde beboelig stand. Det var dengang mere ro over fiskeralmuen og de fleste høvedsmenn hadde sine faste buer som de benyttet under hele sin driftstid, ofte også sønn efter far.

Men så kom det en lang rekke av år da fisket slog mer og mindre total feil for Østlofoten. Fiskerne måtte trekke vestover til værene. Væreierne i Østlofoten fikk ingen buleie, deres huser stod tomme vinter efter vinter, forfalt og blev efter hvert solgt til fraflytning. Omkring århundreskriftet kom skøitene i bruk ved lofotfisket og fortrengte efterhånden de mindre robåter. Fra denne tid blev også buene i Vestlofotværene mer og mer overflødig, idet fiskerne hadde det nødtørftige husrum med sig i sine skøitelugarer, og så begyn rorbusalget også i de vestlige skevær.

Ingen ante jo at den gamle t fiskedrift i meget stor utstrekn skulde vende tilbake. Og den verdenskrigen, som laget det ska

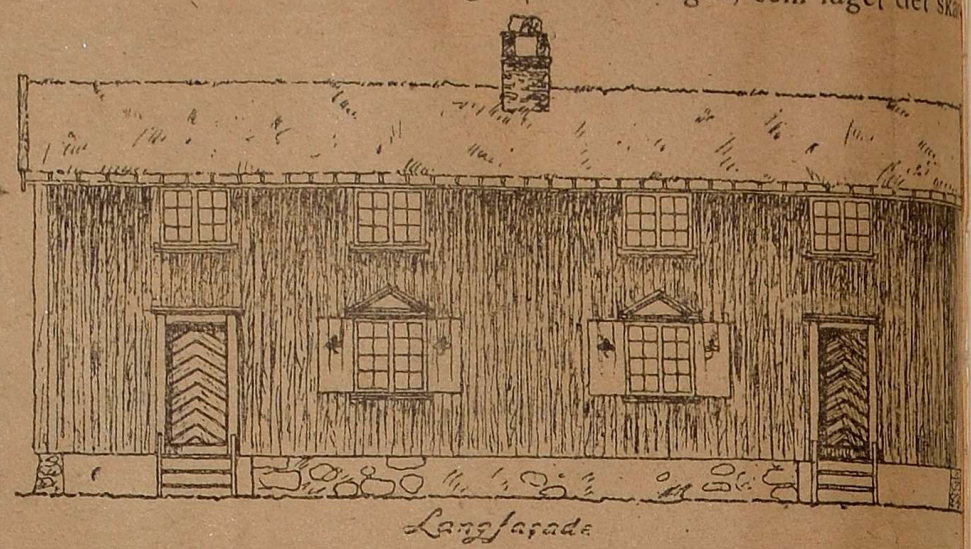

Fasade av den nye rorbutype.

en betydelig større efterspørsel efter rorburum. Værst rammet av husnøden blev Østlofoten, hvor meste rorbusalget hadde foregått og hvor det nu inntraff årvist godt fiske. Der stod fiskerne foran den uhyggeligste husnød midt i biskeste vintertiden. Foruten at en mengde buer var solgt bort fra stedet, var, som f. eks. i Svolvær, en rekke rorbuer blitt ominnredet til familiebekvemmeligheter. Særlig efter 1920 da skøitedriften blev som mest avskrekkende og hvem som bare kunde skippet sig for småbåtdrift, blev rorbunøden skrikende.

Her måtte gjøres noget. Og da er det driftsbestyrer Grønhaug, Kabelvåg går i samråd med nordlendingen, arkitekt Harald Sund og lager utkast til en ny rorbutype, som man nu med offentlig hjelp vil søke opført så mange som mulig av i de mest nødlidende vær.

I det siste har det vært mere stille omkring dette spørsmål, men det kan formodentlig bare opfattes som en pause før stormen, og at man innen rett lenge kan meddele om de første rorbubygg efter Grønhaug og Sunds type. Også i vinter meldes der om husnød fra enkelte fiskevær og de innsmett fiskerne mange steder får er alt annet enn forsvarlige. Det går på helsen løs — hvilket lofotfiskets årlige sykestatistikk gir ganske tydelig beskjed om.

*

Vi skal her vise nogen billeder av den nye rorbutype ledsaget av en beskrivelse.

Den rorbutype hr. Grønhaug har festet sig ved, skiller sig fra de gamle rorbutyper ved at den nye bod er et vakkert hus med loftsetasje, hvor hver mann har sin soveplass. I selv stuen er der i den ene tvervegg innrettet ventilerte skap for hver mann. Øverst i skapene blir der rum for klær, et matrum i midten og nederst plass for fottøi. I forbindelse med skorsteinspipen bygges der luftkanaler.

Med hensyn til selve byggemåten så var det tanken å bygge av rettstående planker med papp og panal utvendig. Taket tekkes med papp og torv. Husene oljes innvendig tjærebredes utvendig på vegger og males på klædninger og vinduer. Buene bygges i nærheten av hverandre, med et felles uthus, avdelt i 10 klosetter, således at de båtmannskap som bor sammen har ansvar for at rummene holdes i or-

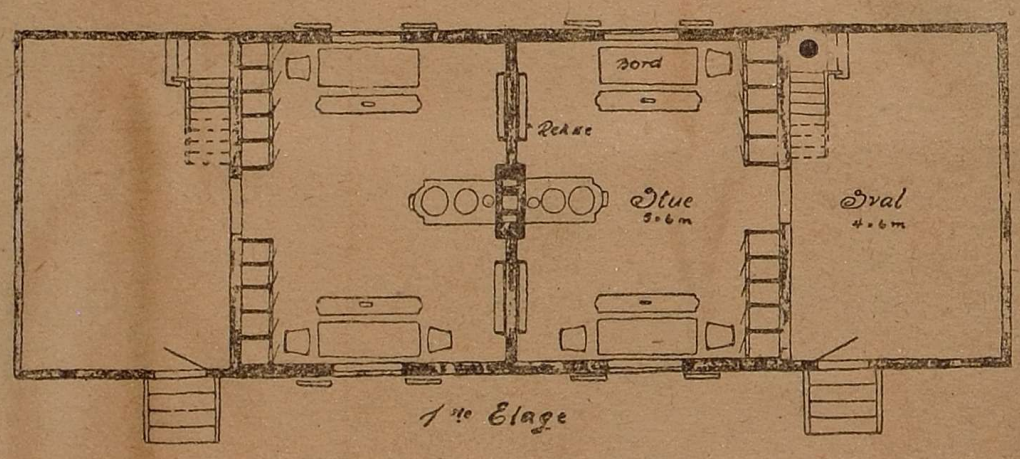

Grunnrids av 1. etasje.

den. I samme uthus støpes også et passende stort rum hvor avfall henlegges.

Husene vil i tilfelle bli opført efter anbud. Til å føre tilsyn med byggearbeidet foreslår Grønhaug en tomannskomite hvorav et medlem utnevnes av fylkesmannen i Nordland ,det annet blir overingeniøren ved statens havnevesen i fylket.

Husets kostende blir 7 a 8000 kroner efter den type man velger. Efter 8000 kroner pr. hus, vil altså de 20 første bygninger, som Grønhaug foreslår opført, bli kostende 160 000 kroner, efter 7000 kroner pr. hus — 140 000 kroner. Elektrisk lys innbefattet.

Der er utarbeidet en rentabilitetsberegning, hvori husleien pr. mann er satt til 25 kroner.

Grønhaugs plan, der er basert på rorbubygningen som en statsforanstaltning, går ut på at der bygges 5 rorbuer i hvert av fiskeværene Skroven, Svolvær, Kabelvåg og Henningsvær, med plass for tilsammen 400 mann.

Buenes beliggenhet i de forskjellige vær hadde man tenkt sig slik: I Henningsvær bygges på Hellandsøy i nærheten av fiskerhjemmet, således at disse fiskere får sine båter like opunder den planlagte molo mellem Heimgårdsøy og Hellandsøy. I Kabelvåg under

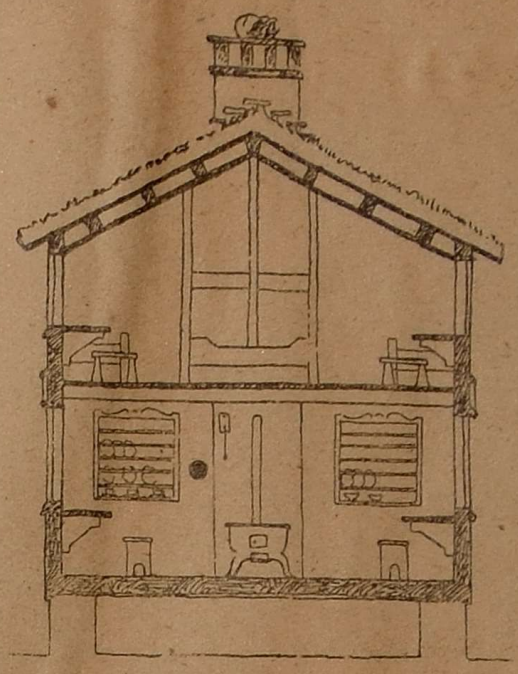

Tversnitt.

Stornakken like ved moloen, da her blir en utmerket båthavn. I Skrova, hvor samtlige rorboder er til nedfalls, på Heimvær. I Svolvær i den vestre del av byen.

Det var da meningen å fortsette siden med passende antall buer i Vestlofoten, Finnmark o. fl. steder, hvor den private byggevirksomhet ikke dekker behovet.

Bestyrelsen av husene måtte overtakes av et av departementet godkjent fiskerlag eller forbund. Dersom vedk. lag eller forbund kan skaffe vilkår for overtagelsen skal staten tilstå 30 pct. som nedskrivningsbidrag. Herved vil husenes kostende bli så rimelig, at der med almindelig husleie også kan skaffes avdrag og midler til å møte dårlige tider med. Forøvrig mener hr. Grønhaug at staten bør opmuntre til privat rorbubygning i fiskeværene ved at der også ydes private rorbuer 30 pct. nedskrivningsbidrag.

Hr. Grønhaugs plan har fått støtte på praktisk talt alle hold og kan forhåpentlig realiseres innen en rimelig tid.

Som man ser er det rent komfertable forhold som bys fiskerne med den nye rorbutype. Her kan man istedetfor de gamle køier på samhaldsbjelkene, gå på loftet og legge sig som andre skikkelige folk. Der blir sørget for «ydre rum» og alle elementære sanitære hensyn er tatt med i betraktning.

Jo, fiskene vil få det bra i alle måter i disse nye rorbuene — såfremt de selv kan forstå å holde renslighetssansen såpas våken, at det ikke er spilt umake å ofre tiltak og penger på det å sette en ny tid i vei også i fiskeværene.

— Her var nevnt sanitære hensyn. Hvilken suveræn forakt hersket der vel ikke for slikt som hygiene mange steder i fiskeværene i den tid nedskrivren herav rodde fiske, og nogen overvettes stor forandring til det bedre siden den tid er det vel neppe å konstatere.

Vi tar for oss rorbuene: De blev benyttet vinter efter vinter uten tanke på noget slikt som et rundvask. Til langt op i stokkelaget formelig valt det med skitt. Men stusset man over det? Åneida, det hørte med til koloriten i en gammel fiskebu. Lukt? spør man. Å ikke noget særdeles sjenerlig. Næsene var så velsignet immun. W. C. var en luksus i de dager, og alt avfall som fiskeslo og agnskall m. v. blev kastet i kortest mulig avstand fra dørene; her og der såpas langt ut i fjæren at springsjøen tok det, men fra buene som stod litt lengere fra fjæren blev det liggende der året rundt. Det er bare vårt klima å takke for at ikke pesten mangen gang rev sig løs og drog drepende gjennem værene og videre utover. — Spytteuskikken skal man ikke snakke om. Når kallerne lå på køiene og koset sig en ledig stund var det aldri så nøie med til hvilken kant de langet en dugelig spytteglose. Høvet det best å sende den fremover køiekanten, så gikk den vei, men passet det bedre med liggestillingen å sende den tvers i tømmerveggen over køien så jamen var det mangen bra fisker som siktet og traff godt også til den kant. Det var derfor ikke sjelden å se buevegger som var meget kunstferdig dekorert med tobakksspytt helt optil mønets umiddelbare nærhet. Det hendte iblandt også at man siktet efter ovnpanna, men råket møljegryten. — Neisåmen, reinsligheta stod gjennemgående ikke eksemplarisk høit.

Men et realt rundvask iblandt — hvad for man med forslags snakk, var det ikke en rorbuvegg dette her. — Nu må det i all rettferdighets navn bemerkes at der fantes mange hederlige undtagelse, men man tar ikke blyanten for «full» når det hevdes at de her skisserte sanitære forhold utgjorde regelen.

Det må derfor noteres med glede at såvel fiskeridirektøren, Norske Kvinners Sanitetsforening som andre interesserte og formående institusjoner nu har tatt sig av den meget viktige opgave å søke gjennemført bedre sanitære forhold i fiskeværene. Og som et meget viktig ledd i dette arbeide fremtrer opførelse av nye tidsmessige rorbuer, en bedre vannforsyning og en mere strengt gjennemført renovasjon langs fjærer og buvegger. Fiskerne må lære og versette renssligheten like høit i fiskeværet og rorbua som hjemme i fjord og sund.

Men fiskeværene har hittil vært et adskillig forsømt felt, sanitært sett. Nu synes det dog som man er gått til verket med fullt alvor og vil angripe ondet ved roten.

Og det trenges.

Br—.

Gunnar Hagen

FERSK FISK,
VILDTSKINN
IMPORTØR

LONDON
8 Harp Lane
Telegr.: »Ferskfisk«

7. aargang

Fra slagfronten ved Lofotveggen.

Brev til „Fiskeren" fra Br—.

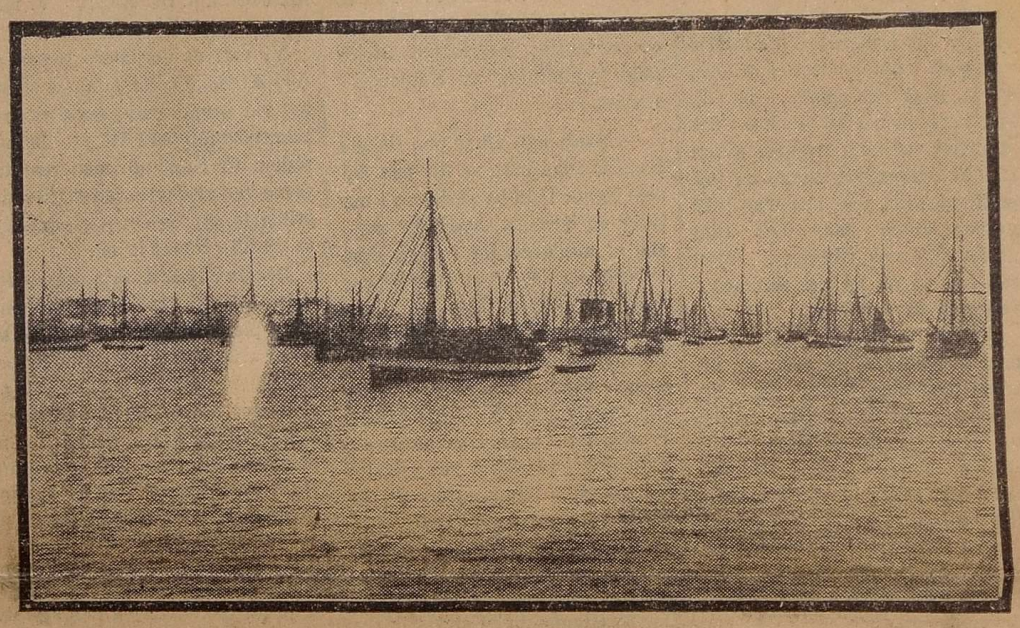

Det er ikke nogen liten armé som i disse dage er samlet til det store, aarlige «slag« ved Lofotvæggen. Sidste opgave lyder paa 24,752 mand ombord paa 8476 farkoster, og det er vel rekord.

Lofotfisket — ordet har en egen dragende magt, det likesom forhekser, det trækker som de store fyrlys paa de natlig flyvende fugle. — Den gamle fisker, som egentlig burde ha lagt op for længe siden, — kræfterne har minket efter aarelangt slit i baaten, ryggen er blit bøiet og gangen ustø; men naar ungdommen tar til at snakke om ny utrusting til Lofotfisket, naar kostkistene kommer frem og baatene gjøres seilklare, da er han ikke god for at bli sittende hjemme. Han vil prøve endnu en vinter, men det skal da ogsaa bli den sidste — absolut. Det samme sa han ifjor og i forfjor.

Mange, mange av disse gamle karer med jern i kroppen og et staalsat sind, de er nu med i Lofotfisket for firtiende, femtiende, ja optil sekstiende gang. De begyndte som kokglunt paa rorbua da de saavidt kunde løfte en gryte, i 16-aars alderen bar det med i baaten, og kanske allerede som 20-aaringer sat de paa agtertofta som høvedsmænd og hadde ansvaret med styrevold og seilskjøte for fire—fem mand i sin baate.

Jeg møter borte i fiskeværene i vinter flere av disse gamle gubber, som jeg kjender igjen fra mine første dage i Lofoten for 28—30 aar siden, og allerede dengang var de gamle, med hvitt skjæg og alle alderdommens ærværdige merker. — Men her gaar de altsaa endnu, styrer sin baat, tar sine haarde sjøvær, slaas ved feltet — og er kort sagt kar for sin hat i de mange basketak, som hører med til livet paa Lofotveggen en vinterdag.

Lofotfisket har troldtat dem, de er ikke god for at bli hjemme — endnu en vinter vil de prøve. Og de klarer strabadserne, de ligger ikke igjen paa nogen maate. Der er endnu staal i deres sener og mot i barmen. Jeg husker gamle Simon. Han fyldte forleden 76 aar; men fremdeles staar han som høvdingen i det lille fiskeværet i Vest-Lofoten. Han var den de andre saa efter, — rodde han Simon, rodde de andre, men saa h a n det »ulekt«, var det heller ikke nogen av de andre høvedsmænd som fandt det raadelig at lægge ut. Og slik som han kunde greie ut paa en linefelt med 7—8 parter! Jo, Simon er ikke tapt bak en vogn endnu, det saa jeg med mine egne øine her om dagen, da han langet efter en agnsildkasse og bar den op den høie kaitrappen, et tak som mangen 25-aaring kunde misunde ham og ikke klare at gjøre ham efter. —

— Mars maaned regner man som Lofotfiskets bedste tid. Da er skreien seget frem til sit bestemmelsessted og har slaat sig til ro mens den venter paa tiden da det vigtige skal ske, at den skal gyte. Torskestimene likesom dovner sig i mars, og de har god anledning til at bite paa lineangler og tulle sig bort i garnmaskene. Mars er derfor Lofotfiskets hovedmaaned. La gaa med en daarlig februar, det tar ikke motet fra fiskerne, man har mars i bakhaanden. Men skuffer ogsaa mars, da kan april ikke rette paa misforholdet. April er ikke at lite paa i nogen retning, og slet ikke naar det gjælder at klore sammen til en lott i Lofoten.

Lofotfisket har i vinter stort set gaat bra — hittil. Til lørdag den 10de mars var det samlede kvantum over 44½ million kilo — et tal saa stort at man maa tilbake helt til 1886 for at finde maken ved tilstvarende tid. Det har været dage da fiskerne har fragtet fisk i land som store skred til mange av værene. Kjøperne er blit overrasket og har maatte si stop med kjøpingen, og det har flere gange hændt at fiskerne ikke visste sin arme raad med at bli av med fangsten. Slikt gjør at prisene falder. —

Der staar skipperen ved rækken paa sin skute og spiller likegyldig. Han ser ret ut i luften og later som han ikke estimerer noget av det som foregaar omkring ham. Han simpelthen staar der og trykker prisen. Og fiskerne m a a være av med fangsten før natten siger paa. De maa være klar til utreise næste morgen for at berge bruket sit og hente ny fangst. Og skidt la gaa, saa faar kjøperne fisken for det de byr, og handelen gaar. —

— Det kryr av liv i alle Lofotværene i disse dage. Motorerne banker ustanselig, aarer slaar og kjæft brukes i en babylonsk forvirring av dialekter. Slik er det i havnene og slik er det ute paa fiskefeltet. Alle er de lyslevende vikinger som kappes om at være første mand paa skansen. Efternølerne gaar det i hundene med, de hanker bare tomme angler og flærrete garn, og lotten blir nul op og niks i mente.

Forleden var jeg ute paa feltet ved Henningsvær paa en fiskeskøite. Det var straalende fint veir og alle de tusen fiskere var i godt lune og i livlig aktivitet. Det var en av de store sjøveirsdager. Fisk i lange baner og alarm og leven utover det hele vide hav. Værst var det dog

der dorryene klumpedes sammen i store »sloger«. Det viste at her var det storfelt at greie ut med, 10—12 parter var filtret sammen, og torskene som snurret og vred sig paa andenhver angel besørget tvinningen av det forheksede taug. Knivene bet med ilske spret og kleppene huket i torskeryg fortere end jeg kunde tælle. Tyve mandfolk, vilde av næringsvet og ophidset av den uretfærdige fordeling av fangsten, brukte mund værre end to snes koner ved en vandpost. De skrek, de bandte og forbandte og hutet til helvede baade Per og Paal som var dem i veien og ikke »bar sig aat« som skikkelige folk. Men da felten var greiet og hver hadde faat »sit«, var humøret kommet paa ret kjøl igjen, og der de for til hver sin kant, takket de for laget og lo og spyttet saa det klasket i sjøen. Friske karer, uten nag og smaalighet.

Det er endnu fortidlig at uttale noget om hvordan Lofotfisket vil arte sig til slut, hvad lottene jevnt over vil bli. For øieblikket er dog utsigterne de bedste. Holder mars maaned hvad den lover er det al grund til at haape paa et bra Lofotfiske i vinter. Og fiskerne er da ialfald ved godt mot. — Det gaar bra, sa de, naar jeg spurte, og du kan bare skrive at vi har det storartet, selv om trøierne av og til blir skammelig vaate og det er hundekaldt paa næverne i 12 graders kulde naar felt skal greies og torsk tilgjøres. Men saa har vi da en hel sommer i vente til at varme os.

Slik er han, fiskeren, let i humøret, oplagt til en spøk og tilfreds med livet, selv om det imillem gaar noget paa skakke for ham og ikke alt fletter sig efter en snor. — Nye dager med nye voner staar jo i kø i fremtiden, og det store havet har vel nu som før sine overraskelser og vil dele av sin rigdom til alle flittige, som fisker i dets dyp.

— — —

Utreisesignalet heises for en ny sjøveirsdag, og som store maaser stevner de, skøite efter skøite indover mot fjorden og fiskefeltet til en ny lykkens prøve. — Slik arbeides der hver dag paa den mange mil lange slagfront fra Røst i vest til Kjeøy i øst av 25,000 fiskere — ofte med selve livet som indsats. — For slik er Vestfjorden, den ikke bare gir, den ogsaa tar. Og vinteren iaar har ogsaa krævet sine ofre av unge, staute fiskere.

Livets gang.

Fiskerliv i Finmarken.

Et folk i kamp for livet uavladelig.

— Brev til Aalesunds Avis —

Det ganske utmerkede resultat Lofotfisket bragte i vinter gav mersmak for fiskerne. Alle som bare kunde krype og gaa drog nordover til Finmarken — ikke bare fra de tre nordligste fylker, men helt fra Møre, fra Sogn og Fjordane kom der fiskekuttere i massevis nordover for at delta i Finmarksfisket. — Og hurtigruterne gik daglig nordover overfyldte av fiskere. — Der kom advarsler fra Vardø, fra Baatsfjord og andre vær om at ingen flere fiskere maatte kom me dit, der fandtes ikke husrum for en rotte mere. Men advarslerne lød for døve ører, fiskerne strømmet like fuldt paa, den ene skibslast efter den anden. De skulde til fiske i Finmarken, de skulde frem dit det rygtedes at fisken stod.

Men Finmarkfisket er hittil blit en bitter skuffelse for de allerfleste iaar. Ikke saameget fordi det har manglet tyngder av fisk i havet, men uveir og agnmangel har lagt sin klamme haand over alt liv og al drift der oppe.

Har man været i Finmarken nogen aar, saa vet man hvordan nordenvinden og nordosten kan grasere deroppe i uke efter uke, uten oph. uten pust i «bakken». Og nordenvinden og nordosten er Finmarksfiskerne værste plage, den sætter styg strømskavl, blaaser haardt og — som nævnt — den er endeløs. — Men værst har dog agnmangelen været for fiskerne iaar. Det er slik under Finmarkfisket, at det er mest bare sildagn det blir spørsmaal om, og nu har det truffet sig saa uheldig fremover vaaren, at der har været liten mulighet for stængning av sild i fjordene. Bare en liten «lop» her og en klat der, og det vilde litet forslaa for en fiskeralmue paa over 20.000 mand og 2—3000 farkoster. Det blev saa nogenlunde likt med en draape i havet. Et faatal fik, men størsteparten maatte gaa paa land og spadsere. I de sidste 3 uker har agnmangelen været særlig skrikende, og da mest for de østlige fiskevær fra Berlevaag og østover.

Nedskriveren herav talte igaar med en mand som netop da var kommet tilbake fra Finmarken. I over 30 aar hadde denne fisker drevet loddefiske for Finmarken, men maken til liv og spetakel som iaar hadde han aldrig set sidestykke til, fortalte han. — De forenede agnselskaper som besørger agnforsyningen saa vel i Lofoten som i Finmarken, har sine agenter i alle større fiskevær. Disse agnagenter optar paa forhaand bestillinger av fiskerne for det agn som er ventende med en bestemt baat, fiskerne betaler samtidig til agenten og faar sin seddel hos denne. Nu i agnmangelens tid kommer der med mange dagers mellemrum en agnbaat med 2—3000 kasser sild, mens der til det virkelige behov trænges 20—30,000 kasser. Naar man saa kjender litt til nordlandsfiskerens paagaaenhet, hans hensynsløshet hvor det gjælder at komme sig frem i driften, saa forstaar man hvordan en slik agntegning arter sig i et Finmarkens fiskevær iaar. Foran agentens hus stimer der sammen tusenvis av fiskere. som alle er opsat paa dette ene at naa frem til luken og faa en sildeseddel. Der viftes med 50-

med 100-, ja sogar med 1000-kronesedler bakover i massen, og i alle dialekter fra Stat og nordover ropes der: «tegn mig for 5 kasser, her gaar pengan», tegn meg for 10 kasser, ta ka daak vel for kassen». Ikke en eneste rute er hel i agentens hus efter et slikt basketak. Man stikker simpelthen næverne ind gjennem vinduerne, vifter med en bundt pengesedler og roper det evindelige «tegn mig». Mange mister sine penger i trængselen, de blir da nedtraakket av de tusen par bredsaalede støvler, og efter «slaget» kan man se mange som graver omkring paa «tomten» efter sine mistede pengesedler. Både i Baatsfjord, som i Vardø og Berlevaag har det under disse optøierlignende batalier forekommet rene slagsmaal, som har endt med ganske stygge kvæstelser paa begge sider. Og ældre, mindre motstandsdygtige fiskere maa ikke vaage sig ind i hvirvelen, det gaar dem bare galt. — Fiskeren som fortæller dette nævnte eksempler fra Baatsfjord hvor tre-fire gamle fiskere maatte gjøre tjeneste som «gulvmatte» midt i trængselen .

Borte i Mehavn hændte det for nogen dager siden, at der kom en agndamper opom paa havnen for at levere endel sildkasser som var bestilt der; men størstedelen av lasten skulde den fortsætte østover med til Baatsfjord og Vardø. Men skibet sparte sig turen over Østhavet den gang, ti fiskerne i Mehavn slap det ikke ut av havnen før hver eneste kasse sild var levert over rækken. Baade kapteinen og maskinisten fik pent lystre fiskerne den gangen.

Man taler om husnød, men man maa reise til Vardø i disse dager for at faa det rigtige billede av husnødens uhyggelighet. Hvert eneste tænkelig og utænkelig sted er optat av tilreisende fiskere, og endda gaar der mange hundreder paa gaten uten nogetsomhelst tak over hodet. Nogen baatlag har uforfærdet bygget sig «hus». De har av kassebord og slikt materiel spikrets ig sammen fire vægger og trukket seil og presenningsstykker over til tak. Nogen komfortabel leilighet i sur noravind paa 71 breddegrad kan jo dette selvfølgelig ikke være; men de var allikevel stolt over «villaen», og andre kjendinger, som bare hadde sydvesten til tak over hodet, var glad for at faa se indenfor til en skvæt varm kaffe. Ellers kan man se hvælvete baater og aapne uthusmure tjene som bekvemmeligheter for de mange husløse fiskere, for hvem det herrens aar 1925 i Vardø vil minnes med gru.

Det lakker nu saa langt ut i sæsongen, at man vel med nogen lunde sikkerhet kan forutsi at Finmarksfisket vil bli saa ganske mislykket. Mange er allerede reist hjem igjen — og med tap efter turen. Andre ligger endnu halstarrig fast deroppe. De har endnu ikke opgit ethvert haap om at der skal bli agn og veir — og fiske. — De tror paa vaaren — for den er endnu ikke kommet saapas langt op som til Finmarken. Der ligger fremdeles sneskavlerne alenhøie, og ny sne vælter sig over den gamle skitne og lager hvit vaar fra fjære til fjeld....

Men vaaren kommer nok. I Finmarken pleier den være snar i snuingen. Paa en uke er det hele fuldstændig forandret, og hestehovblomsten staar og nikker i sneskavlens ytterkant, gløtter op mot midnatsolen og vet at snart kommer den skammelig korte, men velsignet lysrike Finmarkssommer. —

Og vi venter paa den, sier de tusen fiskere, som ikke vil gi tapt for en evig blaasende nordenvind, og som trives op i et realt slagsmaal foran agnagenternes seddelluke. Kamp er det saa allikevel for en driftig fisker hvor han snur sig, saa tar vi den likesaagodt her som andetsteds.

Og de venter — og banker sine næver til varme i en mandag som mere ligner en februardag i det sydlige Norge.

Harstad, 23. mai.

Ole Berg.

Et Lofotens fiskevær — STAMSUND

AV OLA BERG

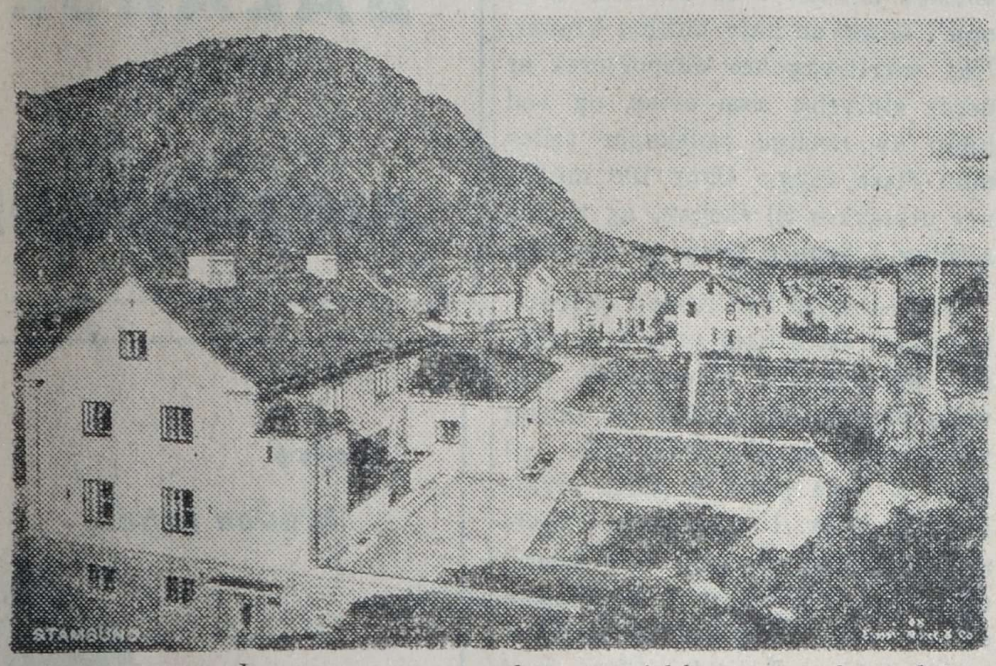

I.

Seiler vi vestover langs Lofoten fra Svolvær har vi foran til høyre det kjente steile og høye fjell Vågakallen, og i havet søraust av denne bergrisen ligger fiskeværet Henningsvær spredt omkring på en rekke holmer, som gir en god om enn noe trang havn. Henningsvær er et av Lofotens aller største fiskevær, som samler tusener av fiskere hver vinter. Det eies av Nordland fylke. — Men vi skal jo videre mot vest og har foran oss det harde havstykket Henningsværstraumen, som mot nord fortsetter i Gimsøystraumen som danner kanal mellom Vestfjorden og Vesterålsfjorden, en arm av Norskehavet. Det tar vårt skip henimot en time å klare turen over Henningsværstraumen, men der framme under bratte, men ikke særlig høye tinder ser vi klynger av hus, det er fiskeværet Stamsund, og det er hit vi skal i dag.

Vi svinger opp forbi fyret og når gjennom det ganske trange innløpet inn til havnen, som burde vært en del romsligere og som har vondt for å svelge trafikken når fisket slår til i disse trakter langs Lofotveggen. Men havnen har da klart seg, for er den smaleste laget, så har den det desto mer i lengden, og velbeskyttet og lun er den da, især i den indre delen.

Stamsund ligger så omtrent midtveis mellom ytterpunktene i Lofotfeltet, der strekker seg fra Rinøy i aust til Røst i vest, og stedet har da også forstått å utvikle seg til et slags sentrum i Lofoten, nest etter ladestedet Svolvær. Stamsund ligger her i dag og fanger fra alle fire verdenshjørner. Det løper mange tråder sammen her, og det er i første rekke én mann som holder og trekker i dem og får det hele til å virke.

Det er rimelig å anta at Stamsund har vært fiskevær i flere hundre år. Den godt beskyttede indre havn bød seg jo ganske enkelt fram som en helt selvskreven båtplass, selv om landskapet som hører til ikke er av den akkurat gemytlige typen — stein og berg, og berg og stein skrudd sammen til så å si en eneste nesten uframkommelig ur. Ja, sånn var det altså, nå har det jo hendt ett og annet her ute. — Det het seg da også om Stamsund i gamle dager at fiskerne der slet mer på hatten enn på støvlene, slik hang altså bergene utover alle steder.

Det er ingen gitt å kunne fortelle når de første fiskerbåter viste seg på fiskefeltet ved Lofoten. Historien har intet å kunne berette herom, bare grå utydelige og meget lite holdbare sagn er alt en har å holde seg til om dette. En kan dog med noenlunne sikkerhet gå ut fra at det ikke gikk lang tiden etter at de første mennesker hadde oppdaget Lofotøyene og slått seg ned derute, før de var utpå med litt prøvedrift i Vestfjorden, med sine beinangler, eller hva for slags primitive redskaper de nå kunne være de hadde til sin rådighet disse pionerene. Og det gikk neppe lang tid før det ble klart at det langs Lofotveggen gikk en lang fiskeegg, sjelden rik og årviss som selve vinteren og nordavindsrokket. Ryktene herom spredte seg etter hvert utover i landsdelen, og vinterskreifisket tok til å ta fastere form. Det ble da snart spørsmål om havner for båtene og her lå da blant andre Stamsundet og bød seg fram. Bak holmene der lå den lune vågen og ga livd og ly mot havsjøen, og vågen lå dessuten svært bekvemt til i ytterkanten av den halvøya som stikker seg ut av Vestvågøy. Veien ut til fiskefeltet var kort, og vi kan jo gjette oss til at de skinnkledde fiskerne snart tok til å bygge seg rorbuer til å krype under tak i for natten. Disse første rorbuene bød ikke rar bekvemmelighet, etter vår tids begreper i hvert fall. Ennå så sent som til for 80 a 100 år siden sto det hist og her i Lofotværene gjengangere av disse primitive rorbuer, som viste oss hvordan disse fiskernes hytter og skjul måtte ha sett ut i tiden der langt bak. Det var små, lave skur med jordgolv, grovt sammennaglete bord og benker og et ildsted under ljoren i taket. Det var brisker til å ligge på og en krøbel svalgang til oppbevaring av fiskeredskaper, rogn -og levertønner og kostkister m. m. Dørene var så lave at en måtte lute seg godt for å komme inn, og rensligheten — nåja, den var ikke etter mer moderne sunnhetsforskrifter, kan vi sikkert regne med. — Som sagt, ennå så sent som i 1840—50-årene var det en og annen av disse forkrøblete rorbuer å se i Lofoten, sammensunket og lave, grå som bergene de ofte sto skoret oppetter. De sto der som tause vitner om forlengst forbigangne tider. Bare i ytterste nødsfall, når husnøden var som mest skrikende under storfiske og stort innrykk av almue, ble de tatt i bruk. Men en dag var den aller siste av dem ikke mer. — Mon tro om det var rorbuer av denne sorten sagaen forteller kong Øystein lot bygge nord i Vågan om-

kring midten av det tolve århundre? Trolig var arkitekturen noe liknende.

Stamsund hører sikkert til de aller eldste fiskeværer i Lofoten, men — merkelig nok forresten — ennå så sent som i 1820-årene var det ikke eget handelssted, men bare et underbruk av Ramsvik lenger inne på Vestvågøy, hvor det var gjestgiveri og skipperleie. Fiskeværet Ballstad et par mil lenger vest på samme øya, var et gammelt kremmerleie, hvor utliggerborgerne holdt til i sommertiden. — Men så begynte Stamsund etter hvert å stå på egne ben. Mens Ramsvik og det nærliggende Petvik, som også var skipperleie, forlengst er gått over til å være alminnelige bondegårder, har Stamsund skutt rask fart framover, til det i dag ligger der som Vest-Lofotens betydeligste bedrifts- og forretningssted, med mange nye utviklingsmuligheter for øye.

Vi går noen ti-år tilbake i tiden, la oss si 70—80 år. Det lå ved den tid noe av et Eldorados glans over Nord-Norge. Storsilden hadde nettopp da fått det innfall å støte under kysten her nordpå, år etter år, og det ble formelig håvet velstand i land langs store strekninger av nordlandskysten. Tidender om dette bares sørover med lastete fraktskuter, og da forholdene der mange steder den gang var nokså små og kummerlige, stort sett, ble snart flytteplassene satt i gang, fra Vestlandet, så langt sør iallfall som til Hardanger, og fra Trøndelagsbygdene og noen av dalene, kanskje især den nordlige delen av Gudbrandsdalen. Det var løskarer, jenter som søkte seg tjeneste og hele familier som tok alt sitt med seg og la veien, den lange og besværlige, nordover.

Blant de mange innflyttere ved denne tid var det også en «søring» som slo seg ned på Vestvågøy, først som fisker, men snart finner vi ham bosatt på Buøya ved Stamsund, der han, til å begynne med ganske beskjedent, hadde etablert en liten forretningsvirksomhet. Men det grodde og menget seg mellom hendene på denne driftige og innsiktsfulle mannen. Han forsto å få lagt skillingene sammen til ort og dalere, og det ene med det andre, han ble snart en mann som mange hadde ærend til et- som mange hadde erænd til et ter kreditt og hjelp og slikt. Buøya var ikke lenger uten betydning.

Så kom den dagen da hovedværet i Stamsund var til salgs etter de tidligere innehavere brødrene Albert og William Schøning. Som kjøper opptrådte en yngre energisk mann fra Buøya, innflytteren Carl Magnus Johansens eldste sønn, Julius M. Johansen, og fikk tilslaget. Og dermed begynte en ny æra for Stamsund.

II.

Alt flere år i forveien var det for offentlige midler bygget vei helt fram til ekspedisjonsstedet i Stamsund, en vei som satte fiskeværet i forbindelse med de etter nordlandske forhold ikke ubetydelige jordbruksbygder på øya. Denne veien hadde det kostet mye både av mynt og krutt og svette å få bygget. Den måtte jo lange stykker praktisk talt bores fram gjennom gråfjell og ryddes gjennom storsteinet ur. Nå, veien var jo et godt pluss lagt til stedet, men ellers var jo Stamsund den gang, bortsett fra at dette hadde gått atskillig fram i rang som fiskevær, ikke noe som helst utover det ganske ordinære blant rorvær i Lofoten.

Med den nye eieren, som trådte til omkring århundreskiftet, kom også viljen og evnen til å gjøre vei i mange retninger for Stamsund, han hadde de skapende krefter i seg, og der folk flest ville ha nøyet seg med et «håper», der satte han sitt resolutte «skal». Han hadde denne byggende trang, han ivret for ekspansjon og gikk på, om det så var selve gråberget — ja det ikke minst har han forstått å tvinge under sin vilje. Vanskeligheter var det ikke lite av, særlig i terrenget, men de ble alle sammen ryddet til side, feiet bort. Han trengte alburom og skaffet seg det. Overalt sang det i mange år av feisel mot minebor, og det var ikke lange pusterommene mellom saluttene.

Arbeidere i mur og betong, i jord og stein, med sag og øks og klefthammer var i travel virksomhet året rundt. Snart duret det i en nyoppført guanofabrikk, rader av fullhengte fiskehjeller smøg seg fram alle steder hvor det fantes en ledig plass, helt til et stykke opp i fjellsiden. Det stimet fra trandamperier, og over disken i den store handelsforretningen gikk det varer i alle klasser og arter, fra blonder og silkebånd til groveste tauverk og wirer, kull og salt, tønner og petroleum, smøreoljer og maskiner, brødvarer og trevirke, kort sagt alle gangbare varesorter. Der hvor fjellknausene før ruvet og dominerte ligger det nå villaer og vakre hjem med haver av rosenbed og velpleide hekker av prydbusker.

Men først og sist er det jo fisk og fiskeprodukter som setter sitt preg på Stamsund av i dag. Firmaet J. M. Johansen er vel Lofotens og dermed formentlig også hele landets største fiskeprodusent, særlig i tørrfisk og guano. Utover i vår- og sommermånedene dominerer guanodyngene på kaier og lagerplasser i Stamsund. Hit føres det torskehoder og -rygger fra hele Lofoten og fra flere andre distrikter i Nord-Norge. Da den gamle guanofabrikkens kapasitet ikke strakk til lenger, ble der bygget en ny og meget større. Og der bygges for det meste av stein, hus som kaier, byggematerialer av denne sorten er det jo mer enn nok av å ta av like for hånden.

Fiskerbuene, rorbuene som de kalles, er i Stamsund holdt i mønstergyldig stand, både innvendig som utvendig, og alle er forsynt med tilbehørende kaier — og kan forsåvidt være følgeverdige eksempler i andre fiskeværer, hvor det enkelte steder bare er så som så med disse fiskernes bekvemmeligheter. I Stamsund er det orden i alt , intet er tilfeldig og planløst, slendrian av noen slags tåles ikke, alt til rette tid og på rette plass, og det hele viser en fast hånd ved rattet. — Da det i sin tid ble aktuelt med et anløpssted i Vest-Lofoten for hurtigrutene, kom straks Ballstad sterkt i forgrunnen. Det ble dog Stamsund som også i dette høvet trakk det lengste strået. Mens de andre pratet og skrev i dagspressen, laget komitéer og gjorde forestillinger i departementet, skred Johansen uten videre til verket og bygget en større dampskipskai ved Rokkvika, den vestre rommeligere, men for pålandsvær noe åpent-liggende havn. Når denne havn får molobeskyttelse — og det er sikkert bare et tidsspørsmål til så skjer — vil Stamsund dermed være sikret en av de aller største og beste havner i hele Lofoten. — Hurtigrutene trakk også megen annen trafikk med seg, til lands som til sjøs og gjorde Stamsund til formidler av en betydelig gjennomgangsfart for passasjerer, post og gods.

Det er det kjedelige bare at dette driftige stedet, hvor så meget er satt i sving, av naturen har fått utlevert så lite av byggegrunn. Praktisk talt hver tomme av tomtearealer har måttet ryddes med stål og krutt, og det var selve gneisen og granitten å gå til kamp mot. Men arbeidet går stadig videre. Mottoet er: Stillstand er tilbakegang, hjulene holdes stadig i gang og bergknausene må vike plass for hus og hjem og virksomheter. Fra en beskjeden folkemengde er den vokset til omkring 600 i dag, men den øker jevnt og sikkert, og når normale tider igjen inntrer, vil sikkert også Stamsund forstå å ta monnelig del i utviklingen.

Fra den vesle Buøya kom den kraften og det initiativet som, på tvers av ugunstige naturbeskaffenheter, skapte det Stamsund vi kjenner i dag, et sted med mange framtidsmuligheter, som det ligger der bekvemt for et stort, såvel sjøens som jordbrukets oppland.

Et mannsverk ligger her til syne. Her banker livets og arbeidets friske pulsslag, her produseres og omsettes, her er en norsk brygge for eksport og import, her kjøres hva remmer og hjul kan tåle.

Jeg gjentar: En manns verk — et storverk.

Og i nye århundrer skal fiskere fra alle kanter av Nord-Norge sette hverandre stevne her, slik de har gjort det i forgagne hundrer av år. Her har titusener av staute fiskere heist sine seil, rodd sine båter og startet sine motorer. Hit har de fraktet til land millioner og atter millioner av skrei og lagt sine tunge lodd i vektskålen til mor Norges fordel, og slik vil de fortsette. Stamsund kan by dem alle husrom og hamn, alt de trenger av varer, et velkommen ved ankomsten og et vel møtt igjen ved avskjeden for hjemtur ved vår.....

er blit reduceret ved den utnyttelse den hittil har været gjenstand for. Men det er klart at det fra verdensøkonomiens standpunkt vilde være større fordeler forbundet med at indrette sig saaledes at fangsten, selv om den blev betragtelig utvidet, ikke kunde medføre nogen alvorlig formindskelse av bestanden. Det vil dog bli meget vanskelig at indrette en international beskyttelsesordning for denne verdensomspændende næringsgren som er effektiv paa samme tid som den ikke gjør uret mot nogen nation. For hvalfangstnæringens vedkommende gjælder det ikke at forby et eller andet umenneskelig eller værdispildende fangstredskap; de fremgangsmaater som brukes for at dræpe dyrene er tvertimot meget sikrere og hurtigere end tilfældet var i tidligere hvalfangstperioder. Det gjælder om at indskrænke tallet av dyr som dræpes — i den utstrækning som tilsies av hensynet til bestandens opretholdelse.»

I denne sammenhæng fremfører forfatteren flere forskjellige slags forholdsregler som der kan bli spørsmaal om at drøfte:

Fuldstændig forbud mot fangst av de store finhvaler saavel indenfor som utenfor territorialgrænsen i tropiske og subtropiske farvand, fordi dyrene erfaringsmæssig i disse farvand er magre og gir litet spæk pr. dyr, og fordi knølhvalhunner i samme farvand meget ofte er ledsaget av nylig fødte unger.

Forbud mot dræpning av hunner som er ledsaget av unger eller ungene selv.

Bestemmelse om at skytteren og mandskapet paa hvalbaaten forøvrig ikke skal faa sin part bestemt utelukkende i forhold til antal fangede dyr, men ialtfald delvis i forhold til den utvundne oljemængde.

Bestemmelse om at oljen skal utvindes saa effektivt som det med rimelighet kan ske av alle deler av skrotten, deriblandt kjøt og ben, og at alle faste eller flytende kokerier i den anledning skal være utstyret med presskjeler av en tilstrækkelig stor samlet kapacitet som fastsættes i forhold til hvalbaatenes tal og hestekræfter.

Indtil videre forbud mot fangst av visse slags hval som paa grund av sine livsvaner er særlig utsat for at bli decimert.

Naar man overhodet kan tænke sig muligheten av at gjennemføre et slikt beskyttelsesprogram saa er det først og fremst fordi de moderne hvalfangstforetagender er saa store enheter at man kan tænke paa at la offentlige opsynsmænd følge med hvert enkelt av dem, idet de kan anbringes enten ved landstationens hovedkvarter eller ombord paa de pelagiske ekspeditioners moderskib.

Dr. Arnold Ræstads bok: «Hvalfangsten paa det frie hav» er saavidt mig bekjendt det første større indlæg hittil utkommet til klargjørelse av disse meget vanskelige, men høist interessante spørsmaal som maa forutsættes at fremkalde en hidsig diskussion ikke bare inden hvalfangstkredser, men ogsaa blandt videnskapsmænd, jurister og politikere i de forskjellige land.

Vi nordmænd har selvsagt grund til at følge denne saks videre utvikling med den allerstørste interesse.

Thor Iversen.

Høisæsong paa Lofothavet.

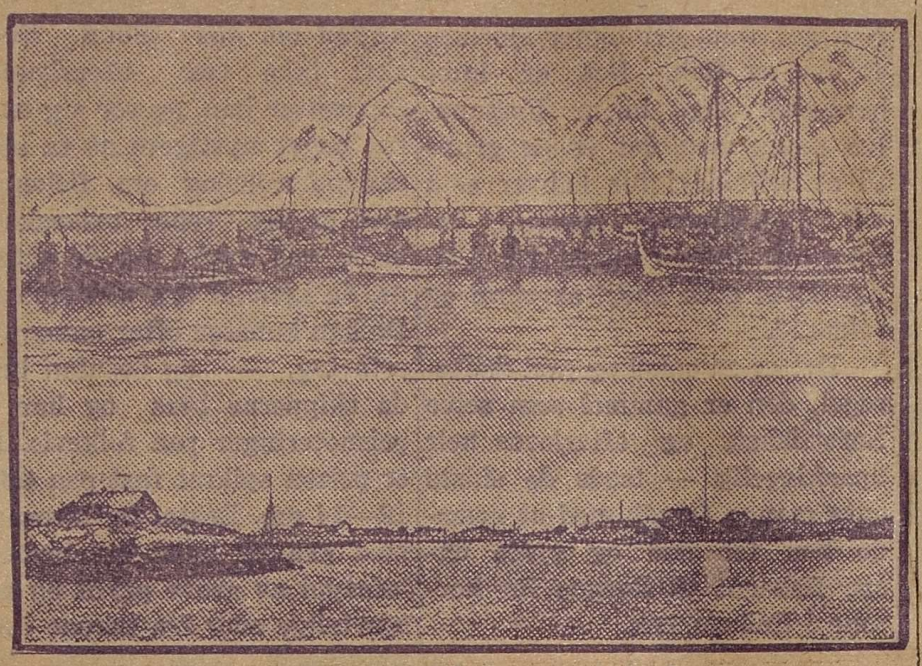

Øverst: Paa fiskefeltet en godveirsdag.
Nederst: Røst i Lofoten.

Av

Ola Berg.

Hver vinter saan under jul hører man om og om igjen i pressen at slik det ligger an i a a r med dyr utrustning og elendige fiskepriser, blir der neppe nogen stor deltagelse i Lofotfisket fra distriktene heroppe. Folk flest kan ikke magte økonomisk det som kræves for at staa nogenlunde rustet i kampen paa skreifeltene ved Lofoteggen. Det er det stadige omkvæd, avliret til kjedsomhet og med takdryppets monotone klukk-klukk. — Saa er sæsongen inde. De første fiskerygter spredes til hver eneste krok i det vidstrakte Nordlandet, og dermed er der uro og faringsfeber i hver gudskapte fiskersjæl overalt i gaarder og grænd, fra langt sør til Lekamøy til nordover der Tanahornet raker frem i synskredsen.

Hvor klynket ikke kommunistavisene saart og sørgmodig, truende og larmende omkring aarsskiftet: Tar ikke staten godt i med utrustningen til de tusener trængende fiskere, maa størstedelen nødtvunget ligge hjemme fra fisket denne vinter. Det blir elendighet og svæltihjel i mange hjem, og en kunde formelig høre hvor det smaaskvulpet mellem linjene: Stem med arbeiderpartiet, saa skal det ogsaa bli statshjælp som forslaar. Men staten hadde vel ikke saa godt for at hjælpe, — den hjalp ialfald ikke noget at snakke om, ikke destomindre staar det i utvalgsformandens sidste ukeberetning fra Lofoten, at antallet av aktive fiskere nu er naadd den anseelige høide av 22,500 mand, fordelt paa 6609 skøiter og baater av mange slags, — tal saa store som aldrig paa længe i Lofotfiskets historie.

Der sitter de da, kommunistavisene, og kan klynke og klage, true og trosse til sin egen underholdning; fiskerne, de er næsten hver eneste duelige kar faret til det aarlige store sjøslag over en ca. 25 mil bred front paa Vestfjorden.

Naar torskerygtene i januar reker dør forbi, pakkes kistene, fyldes tønder og stamper, og motorene ramler løs for Lofotreise. Det blir nu altid en raad, og er man ikke saa komplettert for turen som man egentlig burde, farer man ivei allikevel i haapet om en ordning underveis eller ved fremkomsten til fiskeværet. Det blir da altid noget for den flyvende fugl. Skulde en bare sætte sig rolig ned paa den kommunistiske pinde og kvidre i kor om statshjælp til baade det ene og det andet, vilde det vel snart bli smalhans baade i kar og kande.

Aarets Lofotfiske har hittil ikke artet sig videre lyseblaat, hvilket totalpartiet pr. 3die mars tydelig viser, som da laa mere end 4 millioner under fjoraarets parti ved samme tid. En uhyggelig stor forskjel, et minus som i al enkelhet beretter om magert utbytte for de 22,000 mand i felttjenesten.

Men — og gudskelov at man i grunden aldrig er opraadd for et godt men — endnu er det ingen av de 22,000 mand som sætter sig ned paa sin baattoft og blaaser i moll paa kommunistfløite — endda det ikke mangler paa at kordirigenten svinger sin taktstok og geberder sig paa vanlig vis. — Til Lofoten reiser man utelukkende for at fiske. Det er til det bruk Vestfjorden er om vinteren. Man kan til nød slænge sig med paa en resolution til Storting og regjering, det koster jo intet bryderi, og noget skal da departementene ogsaa ha at sysle med, — men det som interesserer, som ubønhørlig river med og saa at si tar fiskekallene i nakken, er d r i f t e n, det ustanselige mas med liner, garn og jukse, med aarer og klepp og ristekniv. Dag efter dag lodder man efter lykken derute hvor mulighetene skjuler sig paa ca. 100 favner vand.

Mars er fiskemaaneden par excellense i Lofoten. Med den staar og falder aarets skreifiske. Da har hele tyngden av fisk samlet sig ved eggen, da gyter torskemutter, da kan alle kluter sættes til for et drivendes daglinefiske, da skraar de[illegible] smaat nedover mot vaar[illegible] lange dager og lettere vei[illegible] er det klimaks i kampen paa den myretuelignende Vestfjords arena. Da er — ikke Johan Bojers — men de sande og egte nordlandske fiskervikinger i form for et basketak som kræver til sidste tomme av gaapaamot og utholdenhet.

Som nu forleden dag. Var det sjøveir? Det var i k k e

sjøveir, saasandt det skal være l i t t respekt tilovers for fire klørs vind og en fjord som biter rovgrisk med hvite tænder, tæt i tæt. Men allikevel, storskøitene lot sig ikke lægge død i havn for en slik liten orkan av sydvest. Der maatte prøves — og det gik. De oljeætende staalhester stampet skrogene frem, sagte, men sikkert. Og slik er det paa Lofothavet, at enhver faar passe sit, her er alle kold og beregnende, sig selv nærmest. Torsken havner i den mands rum som først faar haand i den — som regel, og redskapene sliter ikke godt i en felt paa Vestfjorden, saa sandt ikke eiermanden er tilstede og varetar sit tarv. — Altsaa: Gaar storskøitene først ut, har heller ingen smaabaatfisker levendes fred den dag i sin rorbu, han m a a, han pligter at prøve. Fire klørs sydvest ret i næsen ut mot fiskefeltet er alvor for selv den djærveste viking; men der seiles, der bautes, der øses. Tvi for en tilstand! Vaate til skindet trods det bedste oljehyre, sultne som prærieulver allerede før man kan «ta ihop» og begynde slitet med redskapstrækning og andøving; men ikke en klage, ikke et ord om overanstrengelse, om møre muskler og hungerskrikende indvolder. Torsken vælter villig over linekorten, den fyller i rummene, det blir for mange en hel last. Og hurra glunta, moter høvedsmanden op, la os bare tøie paa. Det er fisk i sjøen og børr mot land.

Se, slik trodser fiskerne sig til sjøveir i mars. Vaagsom trafik, javel. Men tiden iler, torsken blir for hver dag som gaar mer og mer «laus paa rogna», — snart gyter den og gjør sig reiseklar til andre havtrakter, der ingen kan naa den. En faar smie mens jernet er varmt, er en arbeidsregel fiskerne sandelig altid faar mindes og holde sig efterretlig.

Ivinter ser det forresten ut til ikke at være nogen overvettes stor fisketyngde tilstede langs Vestfjordeggen, men den er velsignet jevnt fordelt over hele kamplinjen, fra Kjeøy længst i øst til utposten Røst i vest mot den blaanende Nord-Atlanter, og det letter og forenkler driften betydelig og gir jevnere fangster og mindre brukstap.

22.500 fiskere arbeider idag paa Vestfjorden, med garn, med liner og jukse, et evig bal og stræv fra morgenens graalysning til længe efter en ny nats komme. Enhver gjør sit bedste — og endda litt til. Der skal fiskes til lott; men en Lofotlott ræker ikke med vinden langs rællingen eller op i rorværenes baatstøer og er høflig og sier: Værsaagod, umak dig med at putte mig i din lomme. Lofotlotten kommer heller ikke frankert i posten som svar paa en masseresolution fra et kommunistmøte, likesaalitt som den blir til ved en interpellation av Tønder eller Alfred Madsen. — Nei, godtfolk, der ligger fjorden, et hav av fisk. Det er intet bord dæk dig, ingen Fortunatus pung, men det er en grube til at arbeide i for enhver som vil. Det kræver personlig insats, men det gir ogsaa den driftige hans gode andel av skrei og velstand.

Det er en enkel og grei driftsregel, den er gammel som selve Lofotfisket, og efterleves helt upaaklagelig — trods de sidste aars mange forsøk med at spænde ben for den og gjøre ogsaa fiskerne til livegne for herrene i Folkets hus.

— — —

Jeg skal si det er liv bortover rorværene i Lofoten i disse dage — i høisæsongen. En durrende larm av foretagsomhet er at merke overalt. Havnen er en myretue av skøiter, ottringer, sjøldragere og en forvirret masse smaabaater, som kroker og ror sig frem alle vegne. Det er braak og alo av skitne, skjæggede fiskere som huter frække leversamlere av veien i det trange havneløp, som skal sælge fangst og spør priser med tordenstemme, som skal tørne og fortøie for natten, Ho, hvor der ramles løs med kjættinger og kjæft, med aareslag og en aldrig hvilende larm av motorer, som stanger hissige efter regulerte taktslag i sine cylindrer. Men midt i alt lurvelevenet og den anmassende trafik ligger mer og mindre lastede kjøpefartøier som værdige matroner, som urokkelige øer i havnens krapsjø. Og skipperen staar mavebred ved sin skuterække og er fast i prisen, en sfinks med cigar i munden. 12—14 øre kiloet er en pen pris, en stiv pris, en pris uten utsigter til fortjeneste for mig, heller det motsatte, forklarer skipperen og anstiller sig likeglad om alle tilbud. Dokker skal ikke vær uforskammet, fortsætter han, og ser sig om efter noget nyttigere at ta sig til end akkordering om fiskepriser som er det rene toskeskap at holde ved med. Aa de skipperne, de kjender bra nok sine folk. De kan kunsten efter mange aars erfaring, — og desuten holder da skipperne børs og har sine prisnoteringer paa folkevis. Idag er prisen spikret fast paa tallene 12—14 øre. Basta. Og leveransen maa gaa til hvad der bydes — ledsaget av grove grynt og smaa hjertelige eder fra karene i skøiterummet, som langer torsk klask i klask ind paa kjøperens dæk. Leverkjøperne har derimot endda ikke forstaat at indrette sig med prisavtaler og sligt noget. Her holdes den fri konkurranse fremdeles i hævd, og de saakaldte leverroere — trandampernes opkjøpere og samlere paa havnen — er fiskeværenes jødehandlere tilsjøs. Tre ting er nødvendig for at være en godt brukbar leverroer: En let baat, et decilitermaal og evner til prisjunglering, det sidste er betingende for at kunne slaa sig frem i konkurransen paa dette felt. Derav kommer det at leverprisen varierer samme dag i samme fiskevær fra 30—48 øre pr. liter. Da er rognen en ganske anden solid vare — i pris. Den holder sig standhaftig paa tallet 12, med bare bitte smaa utflugter 1 øre op eller ned. En elendig pris forresten; men det skyldes vel det feilslagne sardinfiske nede i Middelhavslandene, trøster fiskerne hverandre, bøier sig lydig for de økonomiske love og lar rognen maales til leveranse for den slik og ingenting av en pris.

Naa, alt i alt er fiskeproduktenes priser slet ikke saa daarlige, og med det netop nu ganske rike og lovende fiske er det haap om rimelige mandslotter — selv om det er 22,500 fiskere at dele paa. Vestfjorden er rummelig baade i vidden og i dybden, og er det ikke mer end halve mars og et godt stykke ut i april til fisketid endnu! Ingen ser sig forbalt over et totalutbytte pr. 3die mars paa bare godt og vel 3,5 millioner stykker skrei opfisket. Man leter bare 20—30 aarganger bakover i Lofotfiskets historie og finder flere tilfælder av lignende art, — men allikevel staar den endelige slutsum ved fiskets ophør der med mange og respektable sifre.

Tallene, de kan være saa smaa og tarvelige de bare vil i begyndelsen av mars, de skræmmer ikke en Lofotfisker. For nu først begynder det for alvor. Det er mars maaned som pleier gi lott paa lommen. Og der er ingen grund til at anta den skulde svigte netop iaar. En ægte fisker t r o r til sidste time — og endda en liten stund, tviler aldrig paa lykken og arbeider som en bjørn. Han egner sig vel derfor ikke noget videre for faglig kommunistisk information og til brækstang i arbeidet m o t vort produktionsliv.

Ialfald gir dagens billede fra Lofotfisket, det brogede liv og kraftige arbeidstempo som raader her ingen grund til antagelser i retning av nye politiske utviklingslinjer inden denne erhvervsgren.

Ola Berg.

SØNDAGS novellekonkurranse.

Vi faar stadig forespørsler om vor novellekonknrranse, et bevis paa at den omfattes med den største interesse. Novellene skal som før nævnt være 4–5 folioark og maskinskrevet. Premiene er 200, 100 og 50 kroner. Desuten forbeholder vi os ret til for almindelig honorar at kjøpe endel av de noveller, som ikke blir prisbelønnet. De tre seirendes billeder vil bli offentliggjort i „Søndag", naar bedømmelsen er færdig. Bedømmelseskomiteen vil komme til at bestaa av tre medlemmer, hvis navne senere vil bli offentliggjort.

Indleveringsfristen for novellene er sat til 1ste mai.

Uventet svar.

I den elektriske sporvogn sitter en liten pike, hvis næse er mindre proper. En venlig dame sier til hende:

— Har du ikke et lommetørklæde, lille ven?

Den lille ser op paa damen og svarer raskt:

— Jo, jeg har, men jeg laaner det ikke ut.

•

Hun: — Hvad er det Komponisten spiller?

Han: — Jeg tror det er «Napoleons død».

Hun: — Bevare mig vel for en frygtelig død han maa ha hat.

•

— Mor, jeg vil at bedstemor skal gi mig medicinen min!

— Hvorfor det da?

— Jo, hun slaar ut saa meget.

Sommerbrev fra Nordland:

Mindre bra utbytte hittil av seifisket i Nordland.

FISKEN MANGLER ÅTE, BITER BARE MOTVILLIG, OG HAR DÅRLIG «NOTGANG».

Men et rikt størjefiske er begynt på Helgeland.

Sommerdagene går, den ene etter den andre, det blir uker og det blir måneder — men det blir ingen sommer, iallfall ingen ordentlig sommer. Det skifter med vinden, men likegyldig hvilken kant den blåser fra, regne gjør det fra alle fire verdenshjørner, og skodda henger alle dager langt nedover fjellene, ja ofte soper den kloss ned i marken så en ikke kan se over til naboen. — Nå, dere vestlendinger har det jo ikke et hår bedre i så måte, særlig da med regnet og de minimale varmegradene, for denne årstid å være. For så vidt er vi her oppe og dere der nede i samme båten.

Skal det så ikke snart bli en forandring med dette? spør menneskene hverandre og søker etter det trøstende og forløsende ordet. Men hvem kan svare? Ingen. Nei, det er ikke som i gamle dager, da kunne både mannen bak plogen og han på fiskebåttofta tyde almanakkens «hieroglyfer» og forutsi været for så lang tid framover at de moderne værvarslingsfolkene bare beinast kan gå heim og legge seg. Og forresten så er de nye almanakkene lite å finne ut av med slike ting. En fiskar av den gamle garden sa forleden til meg: Almanakken, sa han, den har ødelagt for oss, jeg estimerer ikke heile boka. Ikke står det om amperdagene og ikke finnes det en eneste hverken hekte eller krok som en kan beregne været etter. Og gjennom kringkastinga gir de oss mest bare gale etterretninger, enda de ikke våger seg til å ta lengre sprangene fraover enn til «i morgen kveld» eller « imorgen natt». Far min, når han satte seg til med almanakken og studerte den, så kunne han forutsi været for minst fjorten dager.

— Men stemte det så?

— Javisst stemte det — iallfall som regel da, legger han til.

Nåja, enten er nå kan lese almanakken på den riktige eller bare på den mer mangelfulle måten, så kommer det vel ut på ett, værgudene synes denne sommeren å arbeide etter en langtidsplan, hvis grunndrag er regn med lite varme i luften.

I morgen er det Marit Vassause dag, og like om hjørnet ligger Jakob Våthatt og lurer, begge skilter med fuktighet, og kan man så ikke gå ut av sitt gode skinn? Jo så

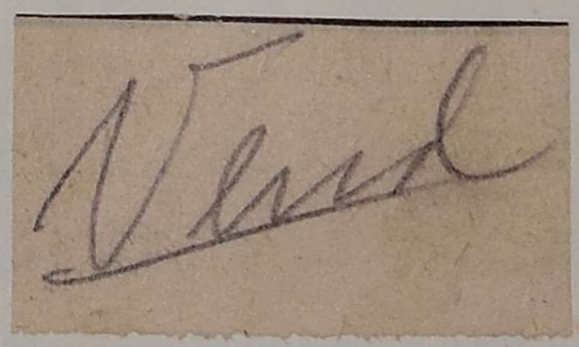

men kan man det! — Det er ikke bare de med en større eller mindre jordlapp som skal høstes, som sliter opp alle restene av sitt gode humør, også fiskerne huter kaldværet og regnet lengst mulig «ned og nord», uten at det merkes noe forandring til det bedre. Det er nå for eksempel dette med åte i sjøen. Blir det ikke åte, og helst av den riktige sorten, så blir det heller ikke noe ordentlig «bit» på seien, og heller ikke får den den riktige «notgangen». Havet er så å si stappende fullt av sei, sier en fiskar ute fra Lofotens ytterside, jeg kan ikke minnes å ha sett slike svære «vøer» av sei som i år, men den mangler åte, og dermed også matlysten. Den er sjelden eller aldri «oppe», og dermed er dorgefisket ute av spillet.

— Men du kom jo med lastet båt i land for noen dager siden, sier jeg.

— Sant nok, det gjorde jeg, men det var nå også bare denne ene gangen at «reven satt på gruvsteinen», som man sier. Den ,seien altså, hadde fått tak i en åteknute, og straks var det rene lystarbeidet å ro med dorgene. Jeg hadde fem angler på hver av dem, og det hendte jeg tok fisk på dem alle ti i hvert og penger, og man kan slå seg til innhalan. Da blir det jo både fisk en timesbetaling som ligger fullt på høyde med den som nå, etter sigende, betales for arbeide på de militære nyanleggene. Men gjennomgående blir vi ikke akkurat så feite av å ligge etter seien, hverken vil med hilen og dorga, eller de med nøtene. Siden lenge før St. Hans har vi gått her og ventet på varmere vær med bedre tilgang på den rette sort åte, men — ja du vet nå sjøl hvordan denne sommeren har artet seg.

— Jeg ser ordføreren i Moskenes spår en svart haust for mange av fiskerne i sin kommune.

— Nå, gjør han det. Jaja, vinterfisket ble jo ikke så feit for en stor del av folket der vest, og nå klikker det også med sommerfisket, og hausten er alltid en mer stille tid slik. Det var dumt av oss at vi ikke fór til Finnmarka i vår, der ble det pene lotter for stormassen av fiskerne, men vi la oss igjen her heime og trodde på seien, og sommeren går uten at det vil bli noe som noe er.

— Men prisene på seien er da god?

— Ja, du store min, d e n skal så visst ingen kunne klage på, den ligger jo nesten opp mot torskeprisen, så blir det bare litt ordentlig «bit» på gråen (seien), så kan det saktens i en fortgang hankes inn en pen lott, og det samme for notfiskerne. Vi henger nå vårt siste håp til hundedagene, om de kan bringe forandringen.

— Dere seifiskere burde gå over til fangst av størje. Nede på Helgeland «bryter» de jo nå størje i land?

— Ja, det hører jeg, men hit nordenfor Vestfjorden er den ennå ikke kommet. Og dessuten så er det nå ikke alle som makter å ruste seg ut med størjefiskebruk. Det er en kostbar affære. Ja, jeg skulle ønske størjebåtene kunne få gjort noe tilgagns denne sesongen. Mange av disse folkene har nok mye gjeld på nakken, både fra i fjor og i forfjor, da størja skuffet stort for mange av dem.

Det er nå mer enn 70—80 båter som deltar i størjefisket på Helgeland, og stadig nye båter strømmer til dette feltet, både fra sør og nord. Både Myken og Træna er blitt de rene størjefangststasjoner, med stor trafikk og intens travelhet. Det er gjort fangster på opptil 400 stk. i kastet, og gjennomsnittsfangstene sies å ligge på omlag 200 stk.

Enten—eller — —

Det er slik at de fleste fiskerne her i Nordland har litt jordbruk ved siden av sjødrifta, og nå er det slåttonn, den er litt forsinket i år, på grunn av regnværet, men nå må slåmaskinene og ljåene settes i gang — og i mens ligger seibåtene stille. Kommer så akkurat nå åta med «friskopp» i seidragingen, så er det ikke så greit for j o r d b r u k e r e n i en handvending å skape seg om til f i s k a r. Ett av jernene vil da brenne opp for ham.

Jeg snakket med en driftig kar av en fiskar, som samtidig har en 6—7 kyr, en sprek fjordinghest og mer enn dusinet av sauer som skal ha vintermaten sikret.

— Ja, det skulle egentlig ikke være slik, men enten—eller, enten bare fiskar, eller bare gårdbrukar. Med vår tids drift er det forkastelig å stå med den ene foten i fiskarbåten og med den andre i kubåsen. Jeg for min del har gjentatte ganger tapt penger til begge sider på den kombinasjonen. Det er derfor riktig at det nå for nybrått skal være såpass vidde at gården kan fø sin mann. Selv om jordveien ikke er større enn på et par kyr, så hefter den fra fisket, og så blir det «slinger i valsen».

Da Stortingets finans- og tollkomité nylig var på kombinert ferie- og befaringstur her oppe i forbindelse med Nord-Norge-planen, falt det fra noen av dens medlemmer bl. a. uttalelser om det uheldige ved at fiskeri- og jordbruksnæringen i så stor utstrekning var koblet sammen her nordpå, og det vakte alminnelig forbauselse at det f. eks. i Lofoten fantes et så stort og helt moderne meieri som det nyanlegget i Leknes på Vestvågøy. Man hadde kanskje gått ut fra at det i Lofoten er b a r e stein, så omtrent — og guanofabrikker.

Fiskerne er aktivister.

De braut ned kvalfabrikkene i Mehamn, tok langerne i kragen og feide bort skytebanen. — Et tilbakeblikk i korte trekk.

Fiskerne er ikke så greie å komme ut for. Det er et kampglad folkeferd, og kommer det en breislede til gene for dem, og den blir stående der for lengere tid, uten at «vedkommende» flytter den unna, så gjør de det sjøl — og ikke alltid så lempelig.

Og fiskerne er konservative. Så påståes det iallfall. De kan godt være temmelig raufarga i politikken og det der, stemme lengst mulig til venstre, men i sin næring er de «ortodokse.»

Eller stemmer det ikke? — Jo, så omtrent, svarer en dagens fisker og legger ikke skjul på sin innerste og ærligste mening.

Vi har hørt om og vi husker hva det er hendt ut gjennom bare de siste hundreåra. Da Ketil Motzfeldt hadde laget i stand den nye Lofotloven som fikk skikk på mangt og meget av det som skakt og galt var før ved Lofotfiskt, ble det snart knurr blant fiskerne, de ville ha det på gammelmåten, de ville ikke vite av denne ommøbleringa, og de samlet seg i landliggedager til massemøter med protest mot den loven som fiskerne i dag ikke kunne tenke seg å unnvære. For det var en god lov, først og fremst for fiskerne.

Og var det ikke slik at da de første dampskipene, disse med hjul på siden, begynte å svabbe over Vestfjorden, vakte de samtlige fiskeres forargelse. De skremte fisken, og no kunne man naturligvis skyte den bekjente kvite pinnen etter alt som skrei het, no var det reine undergangen — hvis da ikke myndighetene fikk stanset denne trafikken, og det litt faderlig fort. Og den b l e stanset. En tid måtte disse dampbåtene ikke vise seg på fiskehavet i den tida skreien holdt til langs med Lofotlandet, ikke lenger vest enn på Høla kunne de komme. No, det varte jo ikke så svært lenge dette forbudet — og skreien den lot ikke til å ta noen notis av den uroa skipene forvoldte oppe i havskorpa.

Den gang noen fiskere begynte å drifte med liner og garn — ja det er jo svært lenge siden det — ble det også anskrik fra de andre fiskere, med klage og med protester — og med forbud for en tid. Og så var det motorene da. No var det ingen måte på hvordan fisken ble skremt. No kunne man helt brennsikkert ta fram den kvite pinnen igjen og skyte den, for no var det slutt med alt som het Lofotfiske, ingen tvil om det. Men alt dette med motstanden mot motorene husker jo alle av oss litt eldre mennesker

Motstand mot er noe som går igjen i fiskerienes historie, ikke bare her nord, men også nede på Vestlandet hadde man de samme tilstandene.

Og så var det dengang da fiskerne gikk til samlet aksjon på kvalfabrikkene i Mehamn, det berømmelige «Mehamn-slaget». Det var om våren i 1903, og altså godt og vel for femti år siden. Finnmarkfisket hadde flere år forut slått feil, og fiskerne mente dette ikke kunne skyldes noe annet enn kvalfangsten, som dengang ble drevet i ganske stor stil der nordpå. For kvalen jaget lodda under land, og med lodda fulgte fisken. Derfor krevde fiskerne at kvalen skulle fredes. Ingen kval, ingen skrei og dermed intet fiske og ingen fortjeneste å hente på havet.

Men alle henstillinger herom var fruktesløse. En mannsterk deputasjon, som ble sendt nedover til Kristiania, vendte tilbake med uforrettet sak. Stortinget utsatte saka med 63 mot 23 stemmer.

No var det ingen annen råd. fiskerne måtte ta saka i sin egen hånd. Og den 2. juni 1903 gikk den store styrken av fiskere til angrep på fabrikkene, med hissige tilrop og kraftige hurraer. I løpet av natten var det hele fabrikkanlegg jevnet så å si med jorda. Det skulle være omlag 700 mann som deltok aktivt i dette åtaket, men det var alt i alt kanskje mer enn 1000 mann forsamlet, 300 valgte altså å spille rollen bare som tilskuere.

Myndighetene erklærte straks Mehamn i beleiringstilstand, befalsskolen i Vardø ble beordret til fiskeværet og kanonbåten «Heimdal» ble dirigert nordover til slagfeltet. 8 fiskere ble arrestert og stillet for retten, etter i lengere tid å ha sittet i varetektsarrest i Vardø. Fiskerne samlet inn penger til hjelp for de arrestertes familier — samtidig med at borgerpressen rettet hissige angrep på den sosialistiske presten i Karlsøy, Alfred Eriksen, som man beskyldte for å ha hovedansvaret for affæren.

Tre av de tiltalte ble dømt til 20 dagers vann og brød, 1 fikk 15 og 4 10 dagers fengsel, mens to slapp med 80 kroner i bot hver. 6 av de tiltalte ble frikjent og tilkjent erstatninger for «tort og svie».

Og så ga Stortinget etter, vi fikk kvalfredningsloven.

De to nestfølgende år, 1904 og 1905 ble det godt loddefiske, og fiskerne var ikke i tvil om at dette skyldtes kvalfredningen. — Men det tror de sikkert ikke no.

Vi kan med det samme også nevne opptøyene i 1890-årene i Stamsund. Men disse hadde en annen årsak. Det ble i dette fiskeværet drevet med en hel del langing, og dette ville de anstendige fiskere ha en slutt på. Da en hadde ventet forgjeves herpå en lengere tid, gikk fiskerne til aksjon. I store flokker dro de til «bulene» og ryddet grundig opp. Politiet sto maktesløs og «saken» måtte ha sin gang, som det heter. Men det ble slutt med langingen. Samme sted hadde fiskerne sett seg harm også på en skytebane som narret penger av ungdommen. Den måtte vekk, og fiskerne i samlet flokk fikk det gjort.

Slik var de, fiskerne våre, aktive, ikke bare på havet, men også på land, når de fant det nødvendig — med eller uten rimelig grunn.

I dag er de nok mer liberale. — Det er ikke så mye som skremmer fisken, og en stakkars skytebane lar de være i fred — kanskje ville de ikke ta så hardt på en langer heller.

Da nedskriveren herav for noen år siden snakket med en av aktørene under «Mehamn-slaget» og spurte ham om han no ville ha vært med på den sjauen, svarte han, etter å ha betenkt seg en stund: Ånei, det ville jeg vel ikke. Vi vet meire no enn dengang. Men vi handlet i god tro og mente vi kjempet for vår eksistens.

Og det gjorde de jo alle gangene når de laget motstand mot. Det var ikke kamp for kampens egen skyld, men fordi de så sin næring skadet, ja kanskje totalt ødelagt. Og som de handledyktige menn fiskerne er, lot de ikke hendene ligge i skjødet, men brukte nevene. For det var og er de vant til.

Filius.

Havneplanenes „Kari Trestakk".

Det er vel Lofotens ytterside, det.

Den gang Vårherre skapte Lofoten glemte han nok å ordne til med noen skikkelige havner derute på yttersiden. Innersiden blev derimot rikelig utstyrt med velbeskyttede havner langs hele lengden av Lofotveggen. Tett i tett ligger de og gir ly og livd for allslags vær og vind. Uten disse gode havner vilde jo Lofotfisket ha vært ganske utenkelig.

Men det er gode fiskebanker også på yttersiden av Lofoten. Like rike, like årvisse som eggen i Vestfjorden. Men yttersiden er havnemessig sett stedbarnet, ho «Kari Trestakk». Her kan havet skylle fritt på over alt. Det kan havet så mange andre steder langs vår kyst. Men andre steder har Staten gjort meget for å rette på det skaperen lot være. Hundrevis av gode havner er bygget av menneskehender — fra Kiberg til Halden, — det ene millionanlegg efter det annet. Og det er all right. I de aller fleste tilfelle er dette vel anvendte penger.

Bare Lofotens ytterside ligger der den dag idag forglemt og forsømt — så godt som iallfall.

Det er ikke det at folket og fiskerne derute har undlatt å kreve havneutbygging. I departementsskuffene ligger det sikkert buntevis av slike krav fra yttersiden. Mange av dem er nok både gulnet og glemt, men nye er stadig kommet til. Og allikevel: Havner er det like fritt for på yttersiden — skikkelige havner.

I Buksnes har vi Æsholmene som nok kunde gi en brukelig skøitehavn. Havnekravet derfra er visst snart like gammelt som alle haugene, og det har ynglet adskillig ut gjennem årene. Men noen havn er det ikke blitt. I Vågan i Buksnes lar det sig vel også gjøre å skape en bra havn. Den er krevet, visstnok gjentatte ganger, men det jeg vet er det ennu ikke blitt rørt eller rikket med en stein.

I Borge og i Gimsøy finnes det ennu mer høvelige steder for mer moderne havneanlegg. Noe er vel gjort derute, men langtfra tilstrekkelig. En kan godt si at hele Lofotens ytterside den dag idag er så dårlig stelt med hensyn til havner som vel noen kyststrekning i dette land.

Og en må så spørre: Har Staten råd til å holde det gående med denne «brakkmark»?

Hver eneste vinter leser vi i Lofotberetningene om skøiter som har driftet på yttersiden og som kommer inn med gode fangster — tildels de aller beste i hele beretningen. Dette forteller oss, at det her ligger et fiskefelt som ikke på langt nær kan utnyttes som det burde, alene fordi det ikke er havner å søke inn til, og som følge herav heller ikke avsetning og kjøpere å finne. En død kyststripe — som kunde være spillevende nok, og gi rik havets næring året rundt, bare en ting var tilstede: Havner.

Æsholmene for eksempel. En gang i fembøringens og åttringens tid, et betydelig fiskeværr. Disse båtene kunde trekkes op på land. Men da driften efter hvert blev omlagt til dekkete farkoster, døde fiskeværet Æsholmene fort ut, og idag er det ikke annet enn noen svake spor igjen fra storhetstiden.

Men Æsholmene kan ennu bli et betydelig fiskeværr. Bygg bare havnen derute, så kommer nok fiskerne tilbake til det fiskerike hav. — Og på samme vis er det med stedene i Borge og Gimsøy — ja, Flakstad med. — Fire — fem ordentlige havner på Lofotens ytterside, såvidt mulig fordelt over kyststrekningen derute, og en god havets provins vilde være lagt til landet, en provins som engang var, men som herved kunne vinnes tilbake i betydelig øket omfang.

At Staten har råd til å undvære denne provinsen? spør jeg atter. — Fiskerne har det i hvert fall ikke.

Jeg har her ikke nevnt noe om den risiko både for gods og liv som mange løper ved å trosse sig frem til fiske på dette havområde. Den er så lett skjønnelig, at det skulde være overflødig å tegne den av i ord. — Dersom noen vilde gi sig til å telle sammen de ulykker og de tap av menneskeliv som i årenes løp kan tilskrives mangelen på havner, så vilde nok vedkommende få et vektig materiale å legge frem på Stortingets og regjeringens bord, til støtte for de havnekrav fra denne forglemte kyststripen, som sikkert ennu hviler i en eller annen plans skjød der nede.

«Kari Trestakk» stakkar, du er bare steddatteren.

Når kommer mon prinsen til dig?

O. B.

Nordlandsbrev til «Fiskaren»:

Alaska-fisker forbauset over utviklingen her heime.

Han minnes gamle, slitsomme dager. Og hilser sine nordlandske standsfeller med et «good luck».

Fiskarstanden e r løftet opp i et høyere plan, sier han.

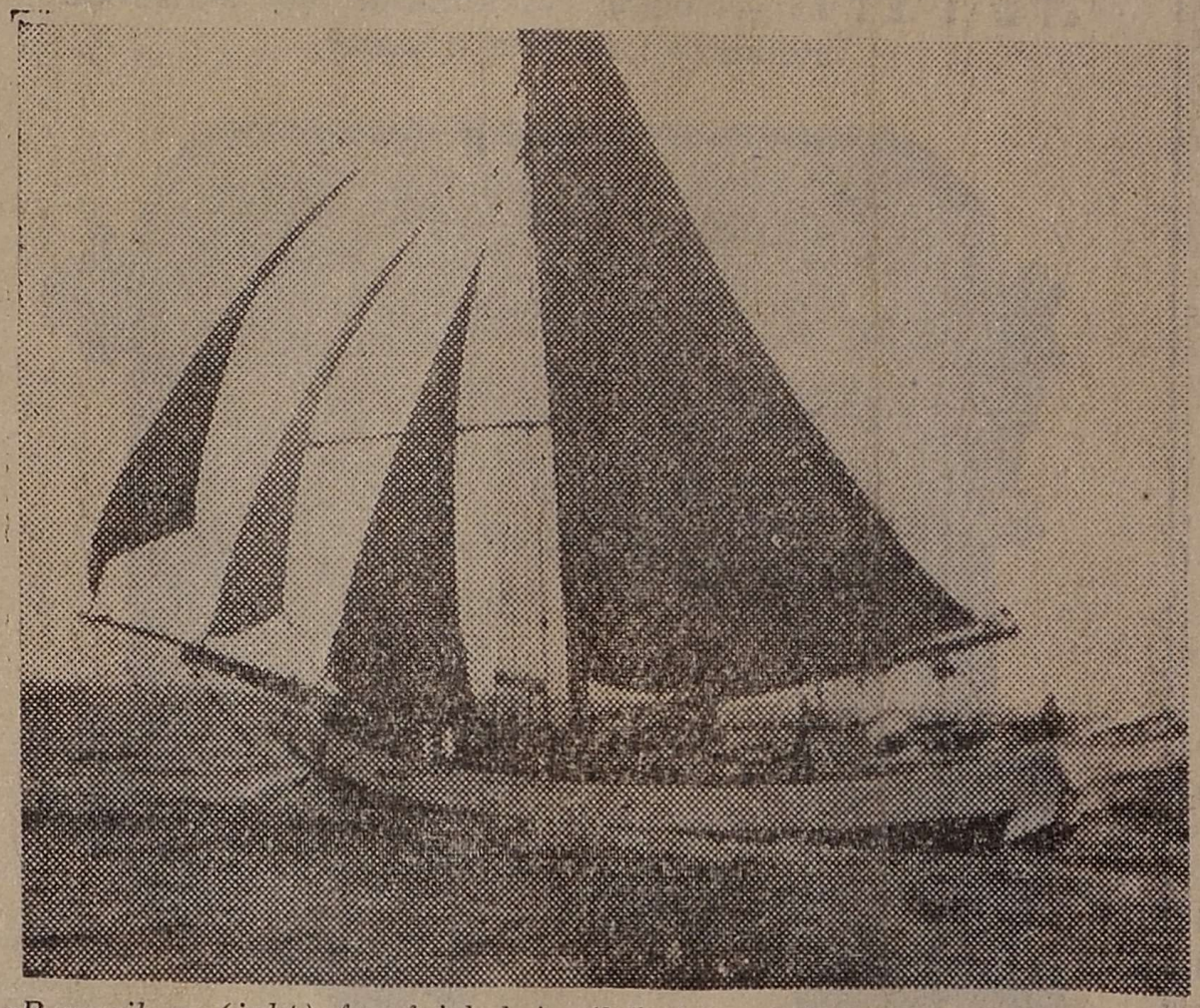

«Bomseiler» (jakt) for frisk bris til Lofoten i januar. — I april seiler den sørover, søkklastet med fisk.

I 1906 reiste han, Jakob Mathisen, fra sin heimbygd i Nordland, og det var langferd han tok ut på denne gangen, nesten halve kloden rundt aktet han seg. Og nå er han her igjen, i gamlelandet. Gråhet, men rank og tettbygd og rask i sine bevegelser kommer han inn av døra, det er liv i de blå øynene bak de uunngåelige amerikanske hornbrillene.

— Go'morn, hilser han, og takk for sist! Nå, jeg skjønner du kjenner meg ikke igjen. Det gjør nesten ingen, så du er i godt selskap slik. 43 år går ikke sporløst hen over oss. Du også har tatt kulør av tiden, ser jeg, mye grått hår — —. Jo, ser du, dette er Jakob, Jakob halskar. Vi rodde jo tre lofotfisker sammen, og alle de tre vintrene var jeg halskar ombord i åttringen hans Petter Olsa, og du var framromsmann, og så kalte vi oss, for spøk, Jakob halskar og Ola framromsmann. Vi var jo «naboer» i båten, vet du — og nå kjenner du meg, ikke sant?

Det ble ikke bare håndtrykk, det ble omfavnelse, gledesfuktige øyne, og hender som ikke ville slippe hverandre. — Jeg stod igjen på brygga den dagen han reiste, det var i mai 1906, en evighetslang tid siden. De var fire karer som dro i vei. De trakk hardt i meg som kamerat. Bli med, du også, bad og lokket de. Her er ikke noe å gå etter. Men der var forhold som bant meg til heimen.

De par-tre første årene veksledes brev, så døde korrespondansen bort. —

Men nå stod han her igjen, Jack Mattson. Og han forteller, mens vi nyter vår kaffe på en restaurant: — Jeg begynte som maler i Chicago. Hadde aldri før holdt i en malerkost, men det gikk, jeg smurte og fikk det så noenlunde og satte flotte farger på små villaer i byens utkant. Men så kom mesteren en dag og satte meg til arbeid på en tietasjes gård inne i byens sentrum. Jeg hadde litt høydeskrekk, husker du nok, og da jeg hadde klatret stigen opp til sjuende høgda, var jeg ferdig som maler. Nesten lammet av skrekk ruslet jeg ned på jorda igjen, takket for meg og gikk — med en god del kaldflir etter meg. Jeg ville ikke, som han møringen — han også hadde høydeskrekk — foreslå å begynne nederst og så øve seg med kosten og malingspøsa oppover. Jeg ganske enkelt gikk — og det bar inn i skogene som tømmerhogger. Men en vinter der gav ikke videre mersmak, og så ble det vestkysten og fiskarbåten. Jeg var havnet i mitt rette element igjen. Og nå har jeg drevet fiske som eneste geskjeft der borte i over 40 år.

— Hva slags fiske?

— Litt av hvert, kveite, sild og laks, mest det siste. Heimen min har jeg i Seattle, men fisket driver vi nord i Alaska.

— Da har dere jamen langt på sjøen!

— Haha, ler Jakob, ja, du kan så si. Husker du i Lofoten på de åttringene, hvor vi syntes det var urimelig langt å ro eller seile, når torsken stod inne på Fortråtta eller Snøtindbotn? — Men du skjønner vi «ror» ikke heim hver kveld fra Alaska til Seattle. Den første tiden der borte, da vi brukte seilbåter, tok det alminnelig halvannen måned å karre seg fram fra Seattle til Bearensea i Alaska, hvor jeg har hatt min stasjon den lengste tiden. Da det ble dampbåter, klarte vi turen på 9—10 dager.

— Og fisket har kastet godt av seg?

— Jo, jeg kan ikke klage. Laksefisket f. eks. varer bare omlag en måned hver sommer, og i løpet av denne korte sesongen tjener vi alminnelig ca. 3000 kroner, d. v. s. noe slikt som 12—13 000 kroner i norske penger, etter gammel kurs.

— Gull i Alaska —?

— Har vært aldri så lite borti det også, et par vintrer bare, men det gikk skitt. Det var før jeg slo meg til som huseier og slikt i Seattle. Tiden utenfor fiskesesongene tar jeg meg et eller annet slags arbeid — eller jeg rett og slett driver dank. — Men jeg har også drevet annet slags fiske der borte, på havgående, større båter — og revefarming, la meg ikke glemme det. Det ble litt «gryn» på den jobben også. Men det er fisket jeg driver, og det er fisker jeg i bunn og grunn er. Vi er vel født til det, vi nordlendinger.

— Nordlendingene gjør seg kanskje bra som fiskere derover?

— Det er mange av dem, ja, og jeg tror nesten en kan si de setter sitt preg på standen der borte. Det er flere av dem som har arbeidet seg godt opp og driver stort med egne båter og er redere for en hel flåte. Nei, vi gjør ikke skam på våre fedre, vi som representerer dem på den andre siden av kula, så meget tror jeg å kunne si, uten å bli mistenkt for å fare med amerikansk skryt. — Noter med det samme — jeg ser du sitter og lurer med en blyant under bordet — at når vi er forsamlet i våre fiskerbuer, vi kan kalle dem så, etter endt dagsverk, så går praten gjerne om Norge og Nordland og fiskeriene der. Noen hver av oss har minner å varte opp med, fra Lofothavet, fra sildefjordene, fra Finnmark når vårsol i bakkane blenkte, og fra sommerhav der vi dorget eller «hilte» etter seien. Det er alle slags bilder vi tryller fram for hverandre ved slike høve, de i svart ramme, og de i gullforgylt. Og så ender det gjerne med «Å, eg veit meg eit land» eller «Millom bakkar og berg», eller «Der stig av hav eit alveland». Og det blir lagt følelser i sangen vår der borte — mer, tror jeg, enn her hjemme.

— Og så måtte du heim?

— Ja, så måtte jeg hitover. Jeg har tenkt på denne turen i mer enn 35 år, men det var stadig et eller annet hefte om beina mine, jeg kom ikke avgårde. Nå har jeg vært nord i heimbygda nesten to måneder, og fartet litt ellers om i landet her nord. Da jeg sto på «Gløsen» i vårt gamle fiskevær i Lofoten her om dagen, kom der mange minner. Herregud hvor vi sleit med de åttringsårene, og seilet for livet. Opp klokka 4—5 om morgenen, og mang en gang ikke i seng før fram mot midnatt. At vi holdt det ut, du? Ja, at vi orket det! Og hva fikk vi som lønn? En vinter, husker jeg, var min lott 163 kroner, hundre treogseksti kroner, etter tre og en halv måneds bloddryppende slit. Lite fisk å få, og enda mindre priser. Stod han ikke der, fartøyskipperen ved sin rekke, og bød 20 kroner for et hundre stykker lubben skrei, som vi hadde hentet et par mil ute på havet, rodd og rodd, til det verket i armene, til fingrene så å si var «naturlig» krøket om årelommene og til vi var så ømme i baken at — ja, du vet jo alt dette. Tyve kroner bød han. Vi rodde til et annet fartøy, og der bød skipperen atten kroner. Det er dagens pris, sa han. Så tilbake til den første, men nå ville han ikke gi mer enn 19 kroner — og for den prisen måtte vi la den gå. Solgte vi ikke hysa for 2,5 øre kiloen, og så videre! Vi slet oss fordervet, men var stadig like fattige. Det var likesom så nyttesløst med altsammen. Livet som innsats de mange ganger, dyre ofre, men intet eller det minst mulige til vederlag og oppmuntring. — Så reiste vi, husker du, vi var fire, og alle har vi gjort det bra derover, men vi er bare to som ennå lever. En av oss «satte til», som vi sa her i Nordland. Jo, det hender slikt der borte også. Havet tar der også.

— Og hva finner du så ut om fiskerforholdene her heime nå da?

— Store forandringer, veldige forandringer. Det er som å gå på fremmed grunn, slik. Båtmateriellet er blitt et helt annet. Jeg har nesten ikke sett et seil siden jeg kom herover, og ikke for mange årer heller. Og prisene på fisken er jo kommet nesten over stjernene siden «min tid» her. Jeg kjøpte en flyndre, en eneste middels stor flyndre her om dagen. Den kostet 6 kroner. Jeg kunne i 1906 velge meg den fineste flyndre for 20 øre. Tre flyndrer utgjør med andre ord nå det samme som 100 stykker skrei «dengang»! Dette er illustrerende for utviklingen. — Og jeg kommer inn i en fiskarheim og møter fine møbler, gode skinnstoler, fine skjenker og skap, kanskje et piano. Vann og vask og water og bad. — Hvordan var det før? Noen pinnestoler, et klaffbord, kanskje en plysjduk på bordet i «bestestua», en kommode og et «blomsterbord». Plysjduk var en stor stas.

— Nå, vi var lykkelige dengang også, det skal ingen kunne benekte, men fattige var vi såmen, storslagent fattige de aller fleste av oss fiskere.

Jo, jeg har virkelig gått her og gledet meg sammen med mine norske fiskarbrødre. Det er organisasjonen, sier de alle, det er organisasjonen vi kan takke for dette. Det at vi omsider fikk tatt saken i vår egen hånd. — Nå nytter det altså ikke for skipperen å stå ved sin fartøyrekke og gi skambud på fisken. Han får den ikke. — Og så det at man har kunnet kaste årene. Herregud hvor vi rodde, jeg kan ikke glemme det. Buksebaken var silvåt av svette. Nevenes treller tykke som lauparskosåler. Godt at man er over den tiden, at den bare er minner og sånt.

— Går veien tilbake til Seattle?

— I januar tar jeg «laust» her hjemme — for annen og vel også siste gang. Men egentlig skulle jeg ikke hatt noe imot å blitt her heime, — jeg sier heime, Norge er og blir vår heim, iallfall vårt heimland. — Men jeg har så mye å ordne der borte, og enda en sesong, minst det, må jeg nord til Bearensea og hilse på laksen, før jeg «suler opp», som vi sa her heime, og gjør meg til «Plassbakkall».

— Du tar med deg gode minner her heimefra?

— Det kan du trygt notere, bare gode minner. På fiskeriets område har det vært en forbausende god utvikling i disse 40 år. Fiskarstanden er løftet opp i et høyere plan, et friere plan. Og for dens videre framsteg ønsker jeg «good luck»! **Br—.**

Litt etterslett fra Valberg

Gjetergutten fra Rolfsfjorden lar minnefuglene fly . . . . .

I dag har jeg å takke for et hyggelig brev jeg fikk i posten i går. Det kom fra Gildeskål, og avsenderen er en gammel hederskronet mann som trådte sine barnesko i Borge, men også en del i Valberg. Og det er mine artikler om Valberg som har fått minnebjellen til å ringe for den 76 år gamle mann. Som 11 års gutt ble han sendt hjemmefra til Rolfsfjorden i Valberg for å gjete en bondes buskap. Det var våren 1888 og oppholdet i Valberg kom til å strekke seg over fem år. Her fikk han også prøve seg som kokkglunt i Skokkelvikøyan, og senere som matros ombord i fembøringen. Det var mange prektige fembøringer i Rolfsfjorden og ellers i Valberg i de dagene ,med sine staute høvedsmenn og øvrige mannskaper. Først på vinteren drev man fiske for Vikarøya i Gimsøy, for å nå ut til yttersidehavet. Senere ut på vinteren flyttet man så til heimeværene, Skokkelvik- og Valbergsøyan, til dels også til fiskevær vestenfor i Lofoten, bl. a. til Æsøya utenfor Stamsund, som den gang var et meget benyttet fiskevær, men som siden er gått mer i «glemmeboka».

Det var å krysse og ro fra Rolfsfjorden til Sundklakkstraumen, men selve straumen — den er jo så trang — måtte en ta «på årene», men så kunne seilet heises (vettes) for den videre tur til Vikarøya. Så lenge båtene «rodde» i Skokkelvik- og Valbergsøyan kunne karene fare heim til Rolfsfjorden hver helg for å få fline og stell, men fra Vikarøya ble turen for lang. Også fra Stamsund var det helgebesøk heime.

Så forteller han om de mange gangene han gikk eller helst hoppet den slemme Valbergsura, den lå der jo den gang helt «jomfruelig» og uforstyrret av veiarbeideres redskaper. Men han rodde også rundt ura i en jolle, når han var til skole på Valberg. Ble det for sterk kuling for gutten og jollen, dro han jollen på land og satte avsted tvers over fjellet med dets bratte stigning. Det var altså tre utveier å velge mellom, og den beste var nok ikke den slemme ura.

Når båtene, som regel i februar, flyttet «innom» fra Vikarøya var det å ta alt med, like til torskehodene, — de skulle vel, mange av dem, gå i ku-magen, så det var mye pargas en måtte stuve inn på fembøringsrommene. Ja, du store verda, sier min brevskriver, for mang en herlig seilas vi hadde fra Sundklakkstraumen og vest gjennom øygaren utfor Valbergsfjerdingen. I Skokkelvikøyan var det å kaste dreggen, få seg en kjeft kaffe, og så videre heim en snarvisitt i helga, før en satte i gang innersidefisket. Det var saktens mye å streve med den gang for en fisker, han hadde bare sine armer og Guds vær og vind til sin hjelp. Men det gikk, ja, gikk det ikke aldeles utmerket som oftest.

Brevskriveren kommer tilbake til Sundklakkstrømmen. Han ble siden med sin gjerning flyttet over til Gimsøy, men hadde jamt og samt nødvendige ærinder til Nord-Borge, og uvær kunne ikke stagge ham. At jeg ikke ble liggende ute i Sundklakk-straumen, er i alle fall ikke min skyld, er det ikke meg å takke for, skriver han. Men det vil jo som kjent og heldigvis helst gå bra.

Vedkommende er enig med meg i at Rolfsfjorden er Valbergs «blomst i knapphullet». Det er bedårende vakkert der inne ved sommertide, skriver han.

Så gikk det mange, mange år før gjetergutten i Rolfsfjordens utmarker fikk se stedet igjen. Men det hendte omsider i 1947, og da var det sikkert blitt meget annerledes også der, nye mennesker, nye hus, men gjetermarka lå der som før, fjella var de samme, den slemme ura ut-under Valbergstinden også — bare med den forskjellen at nå var det boret en kanal gjennom den. Den gamle mannen slapp å hoppe gjennom ura nå, slik han måtte gjør det som 13—14 års gutt, og det va ikke nødvendig å ro jollen i sti kuling. Vær så god, sa sjåføren, o så rullet det avsted som henover e parkettgulv.

Gledelig gjensyn og gode barndomsminner strømmet sikkert sterk på. En og annen kjent var det ve også å hilse på der inne i den grøne fjord, folk som hadde stått det ut med livet like lenge og like trutt som min vennlige brevskriver.

Brandulv.

Rorburum og skøitelugarer.

Det kunde vel gå på helsen løs i de gamle rorbuer i fiskeværene borte i Lofoten mangen gang. Rensligheten var det nå bare så som så med, og knapt nok det. Men merkelig nok holdt karene sig godt på bena, og en spurte sjelden at noen kreperte av mangel på næring, hverken til maven eller lungene.

Merkelig nok forresten. For når 10—12 mann efter en strid dag hang sine hyrer, fra ytterтrøie til støvvellester og strømper, rundt den glødende ovn, og så alle sammen krabbet opefter stigen til sengbellene på bjelkestokkene, da kunne det vel henne det blev atmosfære. Men det var «lur» på taket, og den som sover han hverken synder eller smaker på luften.

Våknet én en gang imellem for å koste efter en for nærgående loppe, eller for å få snudd sig på de hårde belfjelene, kunne det vel hende at en snufset for litt nærmere analyse av eimen fra det skitne gulv og de dampende klær, men en fiskers sovehjerte, efter en travel dag på Vestfjorden, overgår alt av fordragelighet og fred. Snart snorker man atter i takt med de andre, og lar sundhetsregler og sanitære forhold være hvad de vil.

Morgenfrisk kom vi iallfall famlende ned stigen, klar til å gå ut til ny strid og møie. Appetitten var førsterangs og musklene stod som fiolinstrenger, når vi spente dem for årene til kapproing eller et inmare slit mot frisk bris til kuling fra Bodø med omliggende land. Skal hilse og si det var friske gutter. En skulde bare se dem på linefelten en av de riktig store dager, med mye fisk og enda mere vase, for å være i visshet om at den siste vikingen ikke gikk nedenom og hjem med Johan Bojers Krestaver i Myra — eller hvad det nu var han kalte sig.

Året 1933 var jeg borte i Lofoten som «turist», det var jo alt dengang blitt litt av en mote. Jeg vilde friske op gamle minner; og en krokrygget fløttmann rodde mig rundt på vågen i Balstad for å finne en fiskeskøite, som vilde ta mig med ut på feltet neste dag. Ved femte bording fikk jeg et ja. Jeg skulde komme ombord om kvelden, så jeg slapp løpe støvlene av mig om morgenen. Fiskerne er som kjent oppe med hønsene — og helst litt før den karen, dere vet, får skoene på sig. — Vi var 10 mann som skulde overnatte i den vesle skøitelugaren. Det hadde vært et hart sjøvær om dagen, mye fisk og enda mere sjøskvett, så folkene var våte og tilsølet av slo og slikt annet.

En efter annen kom de firende ned i lugaren. Da vi var blitt syv dernede, skjønte jeg ikke hvor de andre fire skulde få anbragt sig, men de kom — og fant sin plass. Men så kunde vi også henge ut rød lykte. Det var fullt hus. — Allerede før den første mann kom ned i lugaren satt jeg der og kjente mig adskillig nedfor av en ubestemmelig odør fra skutens indre. Den blandet sig med kokende kaffelukt og stanken fra en pøs som stod bak ovnen og gjærte. Men nattens gleder tok først til for alvor, da de 10 våte og sølete fiskerhyrer var anbragt til lufting ved ovnen, og deres innehavere pluss undertegnede var havnet i køiene og gav sig i kast med søvnen.

D e t blev atmosfære. Sier jeg at trykket innen utløpet av den første times tid var steget til ni hundrede «millibar», så tar jeg ialfall ikke munnen for fuill. — For mig som var uten trening, blev dette en meget «begivenhetsrik» natt — og særlig blev den langtekkelig som et herredsstyre. Til slutt kjentes luften så tykk at jeg måtte svelge den som kjøttkaker og poteter. Men de andre klarte den fint, lot det til. De sov som murmeldyr og snorket som en gammel Ford.

— Men også d e n n e natt gav dog en morgen.

Klokken 5 gikk reveljen, en vekkeklokke der larmet som et stenskred i Geiranger. Kort efter stod vi alle 11 mann på dørken, og det blev et kaos av strømper, bukser, busseruller og sjøstøvler, som i en viss fart skulde anbringes på plass. Det gikk for mitt vedkommende så noenlunde med det øvrige, men å få bukseselene over skuldrene i denne bokstavelig talt pakkede sildtønne, voldte mig nesten overmenneskelige anstrengelser. Jeg benyttet det jeg hadde i behold av gamle turnøvelser, passet alle høver, utnyttet alle situasjoner etc., men først efter at 3—4 mann hadde krabbet sig op lugarkappen, fikk jeg såpass albuerum at det lykkes mig å få bukseholderne i stilling.

Aldri har morgenluften smakt mig som denne dag. Jeg pumpesuget den inn, jeg slukte den. — Og jeg tenkte: Kan menneskelunger i lengden holde ut gjennem mange slike netters atmosfære. M i n e vilde iallfall vært gjort til kompost på kort tid. Men det er jo ganske utrolig hvad akklimatisering kan gjøre. Og disse 10 nord-norske fiskere var sunnheten selv. Da de hadde fått harket op og spyttet ut, var de i tigerform.

Men i lengden —. — Jeg vilde allikevel foretrekke rorbua.

Brandulv.

Det er langt mellom „heimefiskerne"

SELV I TJUKKASTE «FISKEBYGDENE».

«Fiskeribladet» intervjuer en av de siste på skansen.

De par siste dagene har jeg gått og tenkt på et lite intervju for Fiskeribladet, men hvor skal jeg finne objektet? Det er det som er vanskeligheten. for det skal jo selvsagt være en *fiskar*. Det ytter nok ikke å komme drassende med en skomaker, eller en bondemann — eller en skogforvalter, d e r i går'n.

Men det er slik nå for tida at fiskerne, utenfor de store sesongene, de vokser ikke hverken på trær eller busker, ja du finner dem heller ikke hverken i båtstøene eller på fiskeklakken. De er så snoft borte, nesten alle sammen. Dette man kaller heimefiske er det ikke mange just som driver nå om dagene. Skal du finne en fiskar, må du søke etter ham enten på et bygg, i et verksted eller på et anlegg — eller nord på Finnmarka. Jeg har da vitterlig min bopel midt i den tjukkeste fiskarbygda, og allikevel er det slik. — Fiskehandlerne må importere fra Senja, Vesterålen eller helst fra Finnmark, ferskfisk av «egen» produksjon er omtrent ikke til å bekomme.

I går tok jeg syklen fatt. Du *skal* ha tak i en fiskar, sa jeg til meg selv, og så tråkket jeg i vei. Var innom her og der, og flere steder hvor jeg visste det tidligere lå karer til stadighet i denne heimefiskedrifta. Nei, småmotorene lå solid fortøyet borte på sundet eller i vika, naustene var stengt, var mannen heime sto han borte i ei grøft og måkket og pikket og var jord mann. Han arbeidet på bidrag, og så å si måkket pengene opp av grøfta. Han har pløyd så og så meget, så skal det grøftes etter planen, og så får han bidragspengene. Naustvegen gror igjen — båten slivokser — og kjerringa krangler over all saltfisken hun må vatne, og aldri en bette fersk. Denne isahysa fra hundenivold nord i Finnmark, er ikke noe å skryte av.

Slik er det over alt. — men jeg har han Martin i reserve. Han bor stygglangt borte, de siste tre kilometrene fram til ham er bare en kronglete sti, gjort av sautråkk og Martin sjøl og hans familie.

Martins kone koker flyndre, og så fersk var den at den sprellet under kniven som skulle bete den opp på fjøla, lagt over linestampen nede i fjæra. Jeg kom akkurat tidsnok tilstede for å kunne overvære anrettelsen, først med Martins tollekniv og siden under Olines hender på stuebordet med hvit duk og papirservietter.

Martin reiser ikke på byggene og dukker ikke ned i grøftene. Han er av den gamle skole, han er fiskar og bare det, så omtrent iallfall.

— Det er som Fiskeribladets mann jeg i dag vitjer deg, Martin, begynner jeg, mens vi går opp fra båtstøa, han med bøtta med den ferske flyndra.

— Jaja, svarer han, du skal nå være velkommen, hvem du så kommer fra og for, og Fiskeribladet er min avis den, legger han til. Det var da heller ikke for tidlig at vi Nordlandsfiskere fikk vårt eget blad.

— Du har vel heile heimehavet så godt som for deg sjøl nå?

— Tja, jeg skal ikke kunne klage på alburom. Det er visst nærmere en måned siden jeg så en «kameratbåt» her i farvatnet. Og sant å si syns jeg mang en gang det er litt aut og stusligt.

— Det var ikke slik før på tida nei?

— Nei, det skal være både sant og visst. I min ungdomstid kunne vi ligge opptil 20—30 båt her utafor, både om våren og utover hausten. Alle dreiv de heimefiske, både gammel og ung, både etter hyse og torsk, flyndre og kveite, ja hva det nå kunne være som i havet gikk av brukandes fisk til folkmat. Vi hadde pene fiskehjeller fullhengte, og i alle husene her om kring, og langt inn på bygda også, for den saks skyld, var det sjelden tale om annet enn som fersk fisk i grytan.

— Hva tror du kan være grunnen til at det er blitt så totalt slutt, kan en vel nesten si, med dette heimefiske?

— Det begynte så smått å gli ut med det noen år etter at mootran var kommet meire ålment i bruk. Du veit det vart da for tungt å bruke åran. — Og etter hvert som tid og år gikk, vart det stadig færre av oss som dreiv heimefske. De som eldre var fortsatte nok, de fleste, men ungdommen tok seg andre veger og gkk ikke i sine fedres spor, som det heter.

— Du vil kanskje ikke bytte — jeg mener da fortjeneste — med dem som står på byggene og i verkstedene og på anleggene og hvor de nå holder til alle sammen i dag?

— Bytte og bytte — jeg vet ikke riktig. Det kan nå være nokså variabelt dette med fiskebåten og lina eller juksa, men somme tider iallfall så vil jeg ikke bytte. Det er jo et ramaskrik etter fisk kvar einaste dag, og med slike priser som vi har nå, skal det ikke så felt mange mortan til før det blir en ganske pen dagsfortjeneste. Du ser nå dagens fangst, ikke noe å skryte av, for nordstraumen tok lina mi bort i avkjeklan, men jeg tror nok at når jeg har veiet og solgt den siste palen, som bergenserne sier, så skal jeg ikke mangle mye på den tredje eller kanskje fjerde tikronesedlen.

— Nei, bytte, ikke tale om, ikke om jeg så til stadig må ligge godt i underkant av kollegne mine som har gitt seg andre slags yrker i voll. Her er jeg uavhengig av klokkerviserne, jeg er den frie mann, går og kommer når jeg vil og når det behager meg — og så er det nå særlig dette med sjøens melodi da liksom, veit du. — Det er gjennom et langt liv i fiskarbåten blitt min musikk, som ikke kan erstates hverken med Beethovens sjuende symfoni, Myllarguttens Fanitull eller gammel-Anes lange kjærlighetsviser.

— Du kan dine musikere, hører jeg, du Martin?

— Åja, du veit jeg har jo helt siden jeg var reine gluntongen knikka på denne fele mi, lært meg sjøl nota har jeg også, og jeg har alltid hatt moro av å lese om store musikanter. Han Ole Bull tror jeg nesten jeg kan på fingra — ja altså levnetsløpet hans, ikke hans fingerferdighet på strengen naturligivs.

— Men du spiller da kanskje ennå en og annen gangen til dans borte i bygda?

— Nei, jeg har slutta med det for lenge siden. Disse nye dansene kan jeg ikke molodonten til, skjønner du, gidder ikke lære dem heller, det er bare juks, heile greia. Dans slikt! Høh! Vrikk og vri bare, ikke noe med futt og fart. Nei, jeg spiller ikke til slikt. — Det er så forgale med alt nå for tida, skal jeg si deg. — Og du fant ingen aktiv fiskar før du kom hit, var det så du sa?

—Stemmer det.

— Nei, det skal du sånen få meg til å tro. Går du bak om husene hos folk, finner du fiskebokser og kjøttbokser i dyngevis, og der ser du hva man spiser rundt om i husene. Men blikket må de også betale, emballasjen og frakta og kjøpmannsfortjenesta. Det sparer jeg dem for med min fisk, som de forresten er som tullat etter. Nei, bak mine hus finner du ikke så meget som en eneste blikkboks. Vi holder oss sjøl med kosten, og jeg akter å fortsette med det.

— Oline ber til bords. Hun har tatt på seg nystrøket kritthvitt storforklæ, sikkert Blendavasket.

Og snakk om mat, dampende feit haustflyndre, med røde små blomster på «røe» (skinnet), traust rogn i buken. «Stille» hva ønsker du mer.....»

Så fant jeg altså likevel en fiskar for mitt lille intervju. Og det som enda bedre var: Et fiskemåltid av standardklasse.

Ingen hermetikkbokser her hos Martin og Oline. Han klarer seg fint som fisker, både i de store sesongene og på «heimebanen».

Neptunus.

Nordlandsbrev til «Fiskaren»:

Trafikken på veiene til Lofotfiskeværene begynt.

«FOLKEFLYTTING» FRA DE GAMLE BRUKSMÅTENE TIL DE NYE. — MEN MANGE FISKERE GRUER SEG LITT FOR DEN STORE NOTDRIFTA I VINTER

AGNSILD SKAFFES FORELØPIG PÅ «HEIMEFRONTEN»

Ennå før den siste julekaka er skåret opp og spist, tar de «innfødte» Lofotfiskere fatt med forberedelsene til å komme seg til værene. De første var på farten allerede 3. januar, men det store raidet sattes i bevegelse mandag 7. januar. De fiskere som skal drifte på yttersiden av Lofoten er vanligvis svært tidlig ute, og drifta der er allerede så smått kommet i gang, men resultatet har til dato ikke vært noe videre, mest oppsigfisk og bare en og annen ekte vinterskrei. Noen vinterskrei ble for flere dager siden også hentet opp av sjøen borte i Aust-Lofoten, og dette «funn» ga folk litt å spekulere på. Merkelig, ble det sagt, at skreien alt har tullet seg så langt austpå, uten å la seg merke for Vest-Lofoten. Hva kan nå dette bety? spurte man seg sjølv — og andre. Er verda blitt bakvendt? Det ser sånn ut.

Det er framleis nota som samler den største interessen blant fiskerne, og notbåtene har lett for å få det nødvendige av mannskap, sies det, mens det for line- og garnbåter ikke er fullt så greitt. Det ser ut til å være en slags «folkeflytting» fra de gamle bruksartene over til den nye, som gjorde slike gode erobringer i fjor vinter. Selv skeptikerne anno 1951 vil i vinter gjerne være notkarer, og fange seg en fin lott, så å si i et blunk. Men likevel er det ennå mange som, med et mildt uttrykk sagt, vanliker dette med notfiske på Lofothavet. Erfaringene fra i fjor var ikke bare gode, og, sier de, i vinter som det skal slippes til enda flere notbruk, vil det sikkert bli enda vanskeligere for oss «småbrukere» på Vestfjordmyra å få tatt hand om vår næring på skikkelig vis. Noen, som utover sommeren og hausten har gått og emnet på tanken om å anskaffe seg notbruk for skreifiske, har tenkt seg redd og iallfall ennå en vinter la det stå til med det gamle bruket sitt, garn eller liner. Det er for risikabelt, mener de, med å satse 40—50,000 kroner til en slik anskaffelse. Det kan komme til å slå feil — akkurat som tilfelle var med størjefisket i 1950, og så er hundre og ett ute.

Juksafiskerne vil, for de lestes vedkommende, fortsette med sine enkle snører, men det er flere linefiskere som vil gå over enten til not eller jukse — til det eldste og det nyeste redskap, til ytterfrontene.

Det stikker nok en del «ondt blod» blant både notfiskere og de på den andre siden. En notfiskar har således gjennom pressen rettet angrep mot fiskerioppsynet i Lofoten. Han mener for det første at reglene for notfiske allerede er blitt foreldet, og dessuten, sier han, opptrer oppsynsfolkene med oppsynssjefen i spissen, fiendtlig overfor nota. Dette hevder han som sin subjektive oppfatning. Fra det andre holdet har det vært sagt at man finner oppsynet har tatt heller litt for mildt på notfiskerne som ikke har holdt seg strengt innenfor lovens ramme. Luften later således til å være ikke så lite oppladet, selv om lynet til dato ikke har slått ned noen steder. — Oppsynssjefen hevder imidlertid at den påstanden vedkommende notfiskar er framkommet med er helt grunnløs. Oppsynet skifter sol og vind så rettferdig og rett som det overhodet er mulig, og det gikk meget godt i fjor. — La oss håpe det vil gjøre det samme i år. Men som sagt, stemningen synes noe amper her og der blant fiskaralmuen.

I mens rustes der til Lofotfisket overalt her nordpå. Nøkler settes i rorbulås, vries rundt, og så stiger trov- eller kullrøyken til værs fra skorsteinene. — Og avisene nesten strutter av avertissementer om folk og båter som det er behov for, garnbøtere, prosentfiskere, kokker og fiskeflekkere, egnere og hjelpearbeidere. Andre trenger føringsbåter, hjelpefartøyer for nota, hovedfartøy, og er det noen som vil ro med garn eller liner, kom her snarest, plasser er å få. Burom tilbys det også. Også slepere er det noen som er ute etter, notslep og annet slags slep. Og der tilbys eller averteres etter salteplasser for fisk. Glasskavl, garnstein, lineangler, juksegreier, — kort sagt de handlende er i sving med Lofotfisket de også. Det er likesom alt nå begynner å dreie seg om det store fisket som skreien foranlediger.

— Og høyrer dokker nokke fiskenytt? spør man hverandre. Jo, så har de fått — det var mellom jul og nyttår bra med fisk på rundtrål for yttersiden av Lofoten, men dessverre, det var bare oppsigfisk, og nå er den bortkommet igjen. Men for Vesterålen fiskes det bra med sei på not, og i kastene er det ikke så rent lite med skrei også. Altså er han der, skreien også, den er på innsig, la oss bare ikke bli heftet med å komme oss i orden her i Lofoten.

Agnsilda skal heller ikke komme til å mangle. Foreløpig tas det pene slomper både i Troms og på Eidsfjorden i Vesterålen. Og siden så kommer jo storsilda fra Vestlandet og gjør utslaget i den «bransjen». Den har da også alltid vist seg å være det mest fiskelige agnet.

Hva vil så Lofotfisket denne gangen komme til å gi? Ingen kan svare på et slikt spørsmål. Jeg retter det til en ung og pågående kar i «lauget». Han bare ryster på hodet og vet ikke det slag om det nei. Vi har bare med å ha trua god, sier han. En eldre fiskar sier det samme, men føyer til at det er merker på at det skal bli et bra fiske. Hva slags merker han støtter sin antakelse til, vil han ikke ut med. Vi får nå se, sier han bare og bøter videre på garnet. Nåla går rapt i maskene. Jeg fikk ikke garna bøtt i rette tid. Det er så vanskelig å få tak i garnbøtere, enda vi betaler dem godt, 100 kroner veka. Nei så min santen om de vil det for den prisen heller, mangedoblet som den er fra før krigen.

Jeg spør en fiskar om han er fornøyd med den nye torskeprisen på råfisken. — Jau seidå, svarer han, det måtte da være skam helst. Og forresten, legger han til, så kan dokker tru meg, at blir det bare litt snaut med fisket, så blir nok 54-øresprisen godt oversteget. Æ for min del rekna nå med å skal få torsken betalt med kanskje opp til 60 øre kiloen — altså hvis det blir rift om den. — Da skal det jo ikke så fælt mange hundre fisk til før dere har lotten, sier jeg. — Nei det er jo blitt slik nå at det er nesten like mye penger som det er fisk. Men det forstår seg, vi får da også betale dyrt for det vi trenger, vi som fiskere er. — En fiskekjøper mener imidlertid at prisen er satt litt stivt opp. Å, sier en fiskar som hører på praten, dokker skal bare tie still dokker kjøpara, dokker tjener stort — selv om det går noen «omfar» over den fastsatte prisen. Og så blir det en liten diskusjon, der kjøparen får minst av «bust på sleden».

Det snakkes om mangel på tønner til Lofotfisket, og det blir nå nærmere undersøkt hvordan det henger sammen med dette. Det er dog den utveien at en kan importere tønner fra Sverige.

— — —

Her i Lofotbygdene svarer nesten alle fiskere jeg treffer på spørsmålet om når de skal flytte tilværs: Det blir nok mandag etter Trettenhelga det, hvis ikke været blir for grovt. Men nå kuler det opp til liten storm, forårsaket av et stormsentrum borte ved Jan Mayen. — Å den går vel over, sier skipperen på «Falken». Og han skal nå bli grom da, hvis vi ikke skal kunne «krøke» oss nedover til fiskeværet. Vi har så mye der nede å sette oss i stand med, ser du. Og rett som det er så kan torsken være her, han er jo så uberegnelig, den karen.

Men notfiskerne kan ennå lenge ta det med ro. Deres tid kommer jo ikke før et godt stykke ut i mars. Og juksafiskerne lar det skure med flyttinga de også, til ut mot slutten av januar. De venter til de første gode tidender kommer. De har det så lettvint med sitt bruk, bare tar det på armen og legger i vei. De er «budd» på timen til å ta imot skreien, den som skal berge levestandarden på bra høyde for det hele år, nesten.

Nordlending.

ONSDAG 16. JAN 1952

Det kastes laust for Lofotferda.

ENGANG VAR ALLE MED, NO ER DET MANGE HEIMESITTERE.

Men Olai, han som ikke kan rekne desimalbrøkk er framleis med.

Nei ingenting er som det var. Verden går framover — går den bare, bykser den ikke? Å vi gjør slike store framskritt, vi er som midt oppe i en virvel av tekniske vidundere. Det som var nytt i fjor, er foreldet i år og må skiftes ut. Og så lettvint som vi har fått det på alle vis, men allikevel er vii så utslitte. Kan du ikke høre hvordan både den ene og den andre, kvinner og menn, klager over alt slitet, for eksempel å slite med en gård. Og motorfiskaren sliter seg ut, han også, enda han ikke tar i en åre det hele år, og bare spiller inn garnlenka. De gamle de klaget visst ikke, jeg hørte det ikke iallfall. De vridde svetten ut av skjorta og gikk videre i sitt slit og sitt virke.

Nei, ingenting er som den gang. No er det Lofotfaretid snart, men her går framleis fullt av mannfolk i sine beste år omkring meg, her i en Lofotbygd. De skal ikke fiske, sier de, vi har slutta med det. Og annerledes er det vel ikke hos dere nede på Helgeland. Slik var det just ikke før i tida, da var det menn av huse til Lofoten, og ikke bare i kystbygdene, men fra langt oppe i dalene kom de, fra Saltdalen og Dunderlandsdalen, fra Bardu og Målselv, ja om det så var Hattfjelldalen så hadde også den sine sønner på Lofothavet. Jakob Bjørkås sitter her og kan fortelle meg at de var mange i følge som hver vinter dro ned til Mosjøen, den lange, lange vegen fra Hattfjelldalen og Susendalen, for å komme seg til Lofoten. Og i kystbygdene fant du ikke en eneste voksen og arbeidsfør kar igjen, når Lofotfaretida var forbi, ikke andre enn presten og lensmannen, kokkaren og gamle kaller som ikke vann mere enn å gå ut på dørhella og glane i været, eller kanskje pikke opp litt ved til gruvsteinen og etasjeomnen i stua. Og forresten så var det flere av lensmennene på Helgeland som også strøk avsted til Lofoten under fisket for å gjøre tjeneste i fiskerioppsynet. Hva skulle de ellers finne på? Kvinnfolkene fikk så lenge holde styr på seg sjøl og laget de noe slags spetakel, fikk det vente med oppgjør og rett til etter fisket. I lang tid var det i heletatt Helgeland som befolket oppsynet, både med betjenter og assistenter, det var helgelendere som holdt styr på fiskerne.

Jo, det var Lofoten her og Lofen der. Skal du i dag skrive om oldingen, han på 80—90, eller kanskje hele hundre år, så kan du trygt begynne biografien eller nekrologen med å si at han i sin ungdom drev fiske på Lofothavet, det er rene uhellet hvis det ikke stemmer. Men skal du skrive om 40—50-åringen så ta deg i akt — selv om han så er født i et naust og vokset opp i en båtstø. Du kan gjøre en bommert ved å plasere ham i en fiskarbåt. Heller sitter han vel med blyant på øret og skriver tall i folianter. Vi skolelærte kan da ikke kaste vår lærdom bort på noe så enkelt som å fiske. Men så var heller ikke det så enkelt, vi måtte ha fiskarfagskoler. Vi stusset litt over dette, vi som satt midt oppe i det. Fiskarskole? Jaha, var det ikke behov for det kanskje, skrikende behov til og med. Var det ikke skoler for alle slags yrker no, skulle så fiskerne gå her og være vanskjøttet med skolegang. Og fiskarskolene ble opprettet. Men det rare var at det ikke var fiskere som ble satt til å drive undervisningen ved disse skolene. Noen av lærerne hadde kanskje ikke dratt så mye som ei hyse eller en seimort opp av sjøen. Og så rystet vi enda engang på vårt toskete hode. Gå på skole for å lære å fiske? Hørt på maken! Lærte vi ikke det, vi eldre, i fiskarbåten sammen med han far eller andre? Neida, svarte man oss, dokker lærte det ikke ordentlig, ikke til gangs. Jo, det vil si at praktisk lærte dokker det ganske godt, men teoretisk, herregud hvor dokker var domme og uvitende i det teoretiske. Her for eksempel, sier fiskarfagskolelæreren, ser du en plansje der? spør han fiskaren. Jo, det gjorde han da, og at det var mange fargelagte fisk på den, så han dessmere. — Kan du no fortelle meg hva slags fisk dette er? spør læreren. Men se, det kunne ikke fiskaren, nei han sto bom fast med svaret. — Jo, det var altså fremmede fisk dette, fisk fra de varme hav, og læreren han kunne dem alle på fingra. — Javell, sa fiskaren, men hva i han søren rager det meg hva disse fiskene heter og hvor de hører heime. Det er godt nok for meg å kjenne våre egne fiske, hysa, seien, brosma, torsken, silla og alle de andre, helt ned til krabben, tangspretten og rækene, og jeg tar aldri feil, og det er altså godt nok for meg. — Men teorien, sier læreren, hva vet du for eksempel om sentrifugalkraften, og kan du rekne desimalbrøkk? Fiskaren godt slått til marka igjen, men han reiser seg fort. Sentrifugalkraften, nei såmen, men jeg har kraft i mine to armer, og jeg kan gjøre opp mellom mine folk uten å rekne i desimaler og slikt. Og så er vi pent hjulpen alle sammen.

Læreren bare ryster på hodet, han oppgir den gamle fiskaren som håpløs. — Håpløs han! Hvem kunne måle seg med Olai i den «kunsten» å fiske? Ikke læreren iallfall. Olai kjenner alle bakker og grunner og egger og silveiter i miles omkrets, han kan nesten lukte hvor det er fisk i sjøen. Han er den fødte fiskar. Og kyss meg rett for alle deres teorier, desimalbrøkker og skittfisker fra det røde og det gule og det svarte hav. — Og dessforuten, sier han til slutt til læreren, så har jeg lagt merke til at mange av elevene dokkers, ja kanskje de fleste, de går ikke tilbake til båten, nei de får seg et veske i handa, de går i kalosjer og ikke i støvler, de går med hansker, men ikke med sjøvotter.

Å Olai hadde sitt å fare med, hadde sitt å føre i marka.

Også i vinter vil man finne han Olai på Lofothavet. Han gikk og betenkte seg heile hausten utover, telte på knappene og laget en hel komite inne i sitt hode, skal, skal ikke? Det ble skal, selv om han kjenner det klikker for kroppsmekanikken både her og der. Men sønnen, han som har «frekventert» fiskarfagskolen, han vil ikke på havet mer, han har anskaffet seg portefølje av rødbrut lær og reiser på møter og holder taler. Han organiserer et eller annet, sier gamle Olai, og barberer seg annen hver dag. Men det forstår seg, du kan visst ikke sette ham fast foran, og så et dusin plansjer, og den mest vriene desimalbrøkkregning mestrer han trillende lett. Spør du ham om sentrifigalkraften, så står han visst ikke fast der heller. Han er utlært teoretiker. Men fiske det vil han ikke — ikke no lenger.

Ja hva dokker synes? spør Olai og ser seg om i laget. Teori kan vel, for alt jeg vet, være brå nok, men vi kan ikke eksortere den hverken til Afrika eller Amerika og få valuta for den igjen. Den tingen må vi heimegjorte fiskere besørge.

— — —

Lofotbygdenes fiskere er laus alt for noen dager siden, flytter til Værs, mens de prater not-prat og fordømmer eller forsvarer dette nye redskapet, «som myndighetene har prakket inn på oss», sier han Jens Eilertsa. Og no er det blitt et pent stridens eple. Der har alt sprengt en stor sprekke i fiskarorganisasjonen, høvedsmennene og vi andre kan ikke stå i samme båsen lenger, ikke ro i samme båten. En ny slags krig på Lofothavet er under oppseiling.

Uroa merkes vel også nede på Helgeland, tenker jeg. Kostkistene kommer fram, fylles — og om ikke så svært mange dagene banker det ute i leia. Nordtrekket begynner og kursen ligger på Lofoten, den gamle slagmarka, der så mange har både seiret og tapt, kjempet — og kanskje falt. Men noe går heime. Slik var det dog ikke engang. Da var alle med.

Brandulv.

Det var engang våre fiskerier –

det må også, og jo før jo heller bli engang.

«Nordlandsposten» har bedt mig om et bidrag til sitt fiskerinummer; men der satte bladet mig visst i grunnen godt i bet. — Det er da ved denne tid nøiaktig 29 år siden jeg, forhåpentlig for alltid, gikk ut av fiskerbåten som praktisk deltager i denne «våte» og nu så problematiske næringsdrift, og meget er jo, ikke minst kanskje innen våre fiskerier, blitt så ganske annerledes siden dengang.

Visstnok er sjøen den samme, bankene holder sig på plass, fisken har beholdt sin fasong og sine vaner og uvaner, og redskapene er vel heller ikke så s v æ r t meget forandret — og allikevel er fiskeriet som helhet noe ganske annet idag enn for en liten menneskealder siden.

Dengang jeg satt ved åttringsårene og andøvde eller «kleppet» torsk over båtsripen, var vi iallfall ikke særlig brydd med å få endene til å rekke sammen, ja det blev da av og til anledning til en god knute også — med lange «slørvender»; — med andre ord: det gikk rent så bra, som regel. 5000 stk. skrei sikret en meget pen mannslott, efter datidens forhold og blev det optil 7—8000 stk. av vinterens strev, ja, så var det jo rene velstanden. Men også med et snaut 3000-tall rakk endene godt sammen.

Det var billig å drive fiske enda for 30—40 år siden, og en slapp jo også meget rimelig fra det med skatter, bankterminer og sånt, likesom levemåten kreve bagateller av kontante utlegg sammenlignet med nu. — En mannslott på 2—300 kroner bukket man og takket for med et tilfreds smil. En kom langt med såpass mange penger dengang. Og gav vinterfisket 6—700 kroner «på lott» var det nesten ikke ennskap på velstanden. — Vårherre skulde ha så hjerteligen takk for 4—5000 lofotskrei, — nu er fanden i det hele om så farkostens folk har 18—20 000 torsk å rutte med.

Da mine vinterfiske-kamerater og jeg en aprildag i det herrens år 1907 gjorde op vinterregnskapet, og det viste sig at hver av oss hadde 475 kroner i «klipa», da kjente vi oss «tett» på penger. Et par av oss som hadde gått og fablet om Amerika, slo Wisconsin og Colorado straks ut av hodet. Vi hadde jo pengenes herlighet og det gode utkomme her like utfor stuedøren hos oss selv.

Små forhold og lav levestandard, vil man kanskje si. — Kan hende det. Men forholdene var dog alt ialt rummeligere, og fremforalt f r i e r e enn de er det idag. Det var ikke så mange lovparagrafer og kongelige resolusjoner å holde sig klar av, og slikt fanteskap som fagorganisasjonsgjerder og reisesekretærer for disse samme innretninger hverken så eller hørte vi noe til. — Av «uvedkommende» i fiskeværene fantes det stort sett ikke andre en emissæren på fiskerhjemmet eller i bedehuset, som spilte gitar og la ut om ordet, jøder som snøt så passe på ankergangs lommeur og bomullstrikotasje, og russiske eller svenskfinske skjærslipere og «spioner» (alle skjærslipere var dengang d e t) som trødde sin rokk» og skrøt av sine evner til å lage kvass egg på selv den elendigste kniv eller sag.

Og vender vi oss til levestandarden, så er det visst og sant at den idag krever det mangedobbelte av p e n g e r; forsåvidt er den utvilsomt høi nok. Men må det være tillatt å måle den også efter almindelige sunnhetsregler, synes jeg vi bør tale så sakte om standardens «høide» for tiden. Dertil ligger de mange sykehus og sanatorier oss litt for nært inn på livet. De er vel ikke kommet her bare for å vise hvad vi kan greie av storbygg.

Hvor møter en de tilfredse fiskere idag? Ingen steder. Undertegnede har i allfall på mange år ikke truffet en eneste fisker som var riktig helt tilfreds med utbyttet av sitt arbeide mellem liner og garn. Og regelen er det, at det har gått «bare skitt». Det blir lite og ingenting å ta med hjem. Og det er nok sant som det er sagt. Fortjenesten blev — og blir — tilbake på feltet eller i omkretsen av det, — den havner i «sluket».

Nu kan en jo gi sig til å spekulere over hvordan disse tingenes tilstand henger sammen. — Flere av årsakene ligger ganske klart i dagen, mens andre holder sig mere i det skjulte og ikke er så endefrem å finne. Men hvor de nu enn ligger, ett er iallfall sikkert og visst: V å r f i s k e r i n æ r i n g e r f o r t i d e n s y k.

Ved inngrep fra forskjellige, sikkert velmenende hold, politiske som merkantile, er den blitt skjøvet ut av sitt, skal vi si naturlige spor, og jo mere våre politiske, såkalte faglige og forskjellige andre arter av kvakksalvere får tuklet med å «kurere» på patienten dessto illere blir det med ham. Resultatene av kuren (kurene) hittil viser tydelig at vi bare arbeider feberen opover. — Krisen holder sig temmelig konstant i en passe bred stripe langs vår kyst, og dens problemer øker proporsjonalt med tiltakene til lindring.

Legger man fornuftsmessighetens målestokk ,på det hele kommer man fort til den overbevisning, at det å statsstøtte en næringsvei med mangfoldige millioner kroner om året — det være sig nu fiskeriet eller en hvilkensomhelst annen — det har sig omtrent på samme måten som med kjerringen som klippet av stakken oventil for å skjøte på den i sidden.

Vi er kommet langt inn i Molboland når vi ordner oss slik at staten praktisk talt er landets uten sammenligning største fiskekjøper — uten dog å få en eneste mort hverken i saltebinge eller på tørkehjell. Den får det bare på budgettet, og derfra spredes så «hjelpen» — (støtten) utover til folket igjen — fiskerne med, som kan hilse den «velkommen att!» men nu på en annen måte.

Staten pådrar sig gjeld, fiskerne pådrar sig gjeld. De siste må, sammen med alle oss andre, betale lur og hensynsfullt over duk og disk, eller åpenlyst og forargerlig på skattesedler.

Kvakksalveri og kunstig næring går ikke, derom bør det nu ikke lenger herske noen tvil. Her må det en veritabel operasjon til, utført av fag-, men ikke bare f a g o r g a n i s e r t e -folk. — Fremgangsmåten avhenger

jo av diagnosen. Og den får det bli sakkyndighetens sak å stil'e.

For noen dager siden leste jeg om en stortingsmann m. m. m. at han hadde latt sig forlyde med, at det var slett ikke så galt fatt med dette fiskeriet vårt allikevel. Det hadde lyktes ham et eller annet sted å få kik på et lyspunkt. Og da vedkommende må formodes å ha gode «rådbøter» i sikte bl. a. universalmedikamentet organisasjon i tilslutning til Den faglige Landsorganisasjon, som vet råd for alt, får en henge i håpet så lenge. — Det hender jo at blind høne også finner korn.

Det kan dog, inntil videre, gi adskillig av et knekk at fiskerne øser rekordmessige kvanta f'sk op av havet, men allikevel kommed hjem og sier at det har gått bare skitt.

— Kaffen i Brasil, hveten i United States, fisken i Norge. Problemet er det samme overalt: God fold skaper vanskeligheter og fattigdom.

Hold fast mens jeg spytter i hendene, bad molboen.

Hvad er riktigst for o s s: holde fast eller slippe taket og prøve komme oss inn på det gamle riktige, en kan vel si n a t u r l i g e sporet igjen, med sin kanskje noe «lavere» levestandard, men iallfall en levestandard som mere svarer til ydeevne og behov.

Heri ligger ingen som helst bebreidelse til fiskerne. De karene gjør i sannhet sitt beste. Det viser vinterens Lofotfiske og forøvrig hele det nordnorske fiske iår til overflod. De kan s i n e ting. Det er videre utefter i denne næringsgren det knirker og går i surr med hjulene. Og det nytter ikke å kaste hauger av penger inn i et galt montert maskineri, det går ikke bedre for det. Tvertimot.

Jeg så igår noen gutter som rullet sneball i vårkram sne. Det gav et billede: Vi kan slite oss fordervet, den sneballen vi nu strever med i fiskerinæringen kommer vi aldri op bakken med. Den blir oss for voldsom.

Men hvad skal en så g'øre?

Spørsmålet går videre.

Ola Berg.

En prat med den gamle „byfisker".

Lang og tro tjeneste, men ingen medalje der, nei.

Jeg treffer en gammel byfisker nede ved kaien. Han er nettop kommet inn fra fiskefeltet her utenfor et sted og er i ferd med å sort. fangsten sin i kasser. Det ser ut til at han har hatt hellet

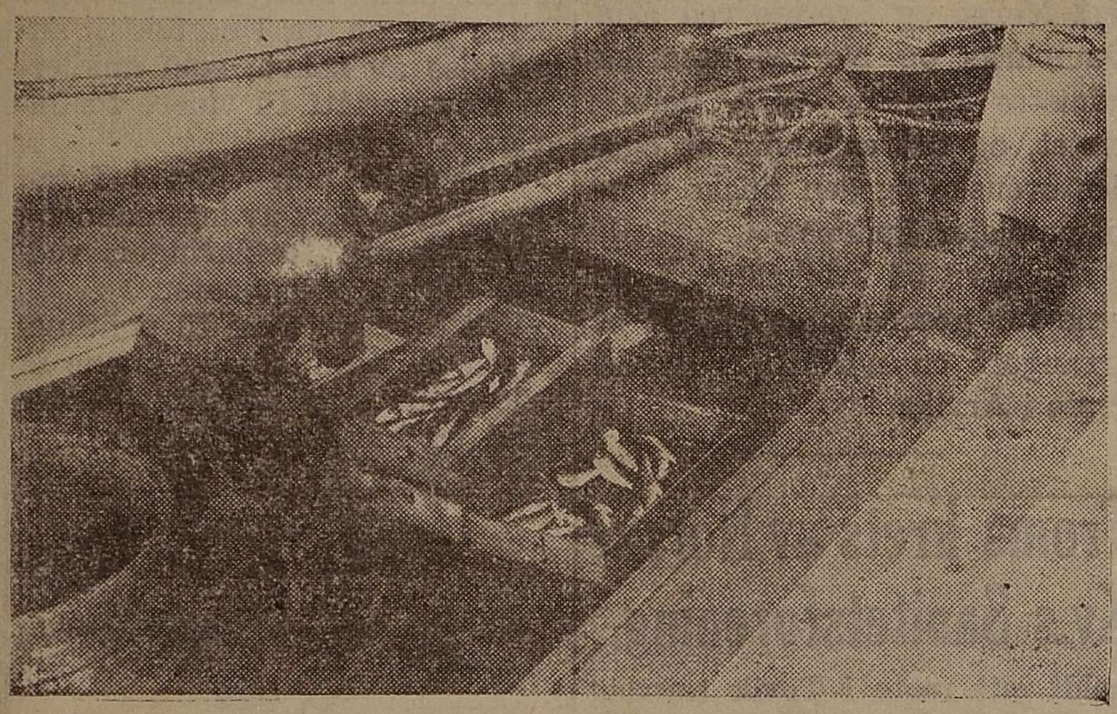

Han var ivrig optatt med, å sortere fisken i kasser.

med sig denne gang, og han smiler fornøid i skjegget da jeg hilser «Go-morn» og ønsker velkommen av sjøen.

— Takk skal du ha, svarer han og smiler nok en gang.

Jeg går ned i båten til ham, kjenner på fisken, fine greier. Her er noe for enhver smak: hyse og taretorsk, noen flyndrer, en mannbisk steinbit, og et knippe delikat uer rødmer i en kasse for sig.

— Han bet ganske villig i natt? spør jeg.

— Ja, ikke så værst, svarer han. Jeg traff heldig på, skjønner du. Det gjør en såmen ikke alltid. Fisken snasker imellem den, akkurat som menneskene. Der hvor det en natt kan være bra fangst å hente, kan det være svart den næste, — og så må en til å lete sig frem. Den som bare kunne kjenne fiskens vei i havet, sukker gamlingen og kveiker på pipen.

— Du har vært såkalt byfisker lenge, du?

— Nåja, ikke så værst lenge. La mig se, sån en 25 år, antar jeg.

— Du har altså ikke drevet på med dette slags fiske hele din tid da?

— Nei kor var det likt sig. Ånei, det var nok engang jeg også var ordentlig fisker som for på Finnmark og Lofoten og knivdes med de store gutta. Men så veit du det har sig slik at man blir gammel, og da er det ikke annet å gjøre enn å skaffe sig en småbåtskarv og begynne heimefiske. Man er blitt et slags kårmann på sjøen.

— Det er gjilt å være fisker, ikke sant?

— Ja ka du meine? — Ånei, så felt gjilt er det nok ikke, men noen må nu også dra fisken op av havet, veit du. Vi har hver vår «hylle» her i livet. Og min hylle har nu alle dager vært en båttoft og et fiskesnøre. — Ja, det vil si det var engang jeg for ute også, som sprek -ungdom. Du veit norrønnafolket det vil fare. Jeg var en liten tripping utalands, med seilskib, først til England og så videre over et formektig stort hav. Vi skulde til Afrika, — men fullt så langt kom vi nu ikke da.

— Hvorfor det?

— Det skal du saktens få vite. Da vi hadde seilt i over tre uker, og var vel kommet noe sån bortimot ekvatrorlina, røk det en kveld op med et uvær, som jeg for min del ikke har sett maken til. Dækeln han busti kor han blåste. Skipperen sa det var tornado, men jeg for min del tror nå det måtte være noe enda værre. Kor som er, vi fikk mesanmasten blåst overbord, de fleste seilene blev revet i stykker så det gikk for stumpene, hunden veit hvor hen. Vi trodde oss bokstavelig ferdig med detta livet. I samfulle tre dager og netter drev vi slik omkring på må-få. Stormen gav op omsider, men skuta var mest vrak, så vi hadde ikke annet å gjøre enn å gi oss skjebnen i vold.

— Det var på nære nippet at du holdt på å bli en Robinson Crusoe kanskje?

— Ånei, ikke det heller, for det var ikke såpass klatt av land å se at du kunde legge det på en brødskive. — Men plutselig fikk vi da land i sikte, og vi drev rett på det. Da jublet vi, og kapteinen samlet oss til takkegudstjeneste. Nu var vi frelst. Det var en øde strand vi kom inn til. De kalte det Elfenbenkysten, men ikke så jeg noe til elefanter og elfenben. Efter et par dagers marsj kom vi frem til en negerlandsby og derfra blev vi lost frem til en slags by, hvor det var hvite og hvor vi blev hjulpet såpass at vi kunde komme oss heim til ho mor Norge. Og det var godt den gangen ialfall å komme heim. Jeg gjorde ikke det arbeidsstykket om att. Jeg blev fisker igjen, og driver på med det den dag idag, som du ser.

— Du lever kanskje bra av det som byfisker?

— Lever og lever, det er to ting det, far. En uke kan det gå så noenlunde, det blir tilmed kanskje en klatt skillinger å legge til side. Men næste uken går det bare skitt, og så må reserven til pers. Ånei, kan jeg klare mig såpass at den eine handa vasker den andre, så er jeg riktig så glad så. — Du vet disse byfruene knauter og prutter stadig på prisen. De tror sig ikke med å kjøpe etpar hyser hvis de ikke får litt avslag. Det er nok gått dem i blodet at de skal prutte. Og jo finere de er, desto sværere er de til å prutte — som regel. Jaja, så vet du vi må jenke oss litt med prisen for at handelen skal gå. Vi trenger pengen, og de trenger fisken. Vi må rime oss med hverandre. Men noen bankkonto eller andre fine greier blir det ikke for en byfisker — ikke for mig ialfall. Det kan du skrive, dersom du vil.

— Det er mange tusen kilo fisk du i disse 25 år som byfisker har fraktet i land?

— Ja det blir nok mange tusen, det. — Det har kostet mangen våt trøie og megen verkerygg. Jeg snakker nu ikke om de frosne fingrer. Ja du kan nu selv se hvordan de ser ut.

Han rekker frem etpar velbrukte arbeidsnever. Fingrene er krøkt efter årelom og knivskaft.

— Jeg er ikke god om å rette fingra mine bein, sier han og smiler til sin lille vanførhet.

— Og når nu fangsten er solgt hvad gjør du så?

— Da rusler jeg heim til kjerringa og kaffekjelen, får mig mat i skrotten og en durabel middagskvil, — og så er alle sorgene slukket og glemt. — Bare en kunne bli kvitt denne gikta. Den er bra når været er «innpå» landet, men gud trøste mig hvor den regjerer når han

går «ytli» og setter inn med kaill-vær og slikt. Da er jeg næsten ikke kar om å komme mig op av sengen om morgenen. Det knaker i leddene som i rustne dørhengsler — og dokterene de kan ikke gjøre noe åt for slikt svineri heller. — Neinei, de har vel ikke lært det. Det skal jo faktisk ikke være råd for gikta. Det er vind i blodet, sier han kvakksalveren her oppe i Markå. Han har saumfare mig med en tollekniv, som han eldet varm på torvglørne i ovnen. Jau skjit hjalp det. Nei, den plagen får jeg nok dras med til min døandes dag.

Hvis du ikke vil forsmå, så leit dig en kokning av den peneste hysa her i kassen, bød han. Jeg sa takk og gav ham en krone for den.

— Neida, neida, det skulde være g å v e, skjønner du.

— Javisst skjønner jeg, men nu vil jeg også være spandabel og gi dig gåve igjen.

Så ler vi begge.

Han har fått kassene sine op på torvet, og så bærer det til som kjøpmann. — Etpar fruer kommer bort til. De stikker en fingerspiss borti fiskedyngen og spør om prisen.

Da gikk jeg. Jeg orket ikke høre dem prutte. Han fortjener sin pris, den gamle slitte fisker, som må op med hanen, som har krøkte fingrer, og som bærer kroppen sin full av giktsmerter. Men som kan smile midt i elendigheten.

Han gir sig ikke over, ikke så lenge han eier rest av krefter til å ro og håndtere sine fiskesnører.

Var det noen skal tro som snakket om medalje for lang og tro tjeneste? — Ånei, det var det nok ikke — ikke her. —

Br—.

Blant fiskere mellom Røst og Eggum.

Borge-fiskaren som sakner sprøyteveske for nyhengt sei og ravnene som er en syndens plage.

Ute på Røst. Leven over all måte ved fuglebergene. En ørn kommer seilende høgt oppe, tar seg et par runder over fuglesvermen, står stille et øyeblikk, og no, tenker jeg, sikter den vel inn for et nedslag. Men nei, det blir ikke til noe, den seiler videre, går i litt lavere høyde, står igjen stille — og så slår den ned, det er som den drukner i et hav av fugl, og vekk er den, men bare en kort stund, så arbeider den seg med sterke vingeslag ut av myldret, like nede ved havskorpen. — Hva fanget den så? Gudene vet det, men helt snau var den nok ikke blitt, den bærer med seg noe i klørne, en alke kanskje, eller en lundefugl. — Det viste seg siden å være et seks uker gammelt lam. Og den satte kursen med sitt bytte utover til Nykene for å kunne holde sitt måltid i fred og ro.

Men for et spetakkel på de tusener av fugler ved Vedøyas fugleberg da ørnen slo ned. Polsk riksdag blekner fullstendig i sammenlikning. Vi sitter to mann i vår båt og må rope til hverandre over midttofta mens det går som best for seg over våre hoder.

Stille på Røst, sier De og tenker på denne avsides bygda ute i havet. Da kjenner De ikke lokalitetene. Det er tvertimot et aldeles makeløst liv og leven her.

Vi møter båtene som kommer inn fra seisjøen, med en eller to mann ved årene, eller det er en liten motor som besørger arbeidet og framfarten. — Ja, no er det seien langs hele Lofoten, fra Røst til Raftsundet, ja til helt inn til Narvik nesten. Men fangstene her for Røst er ikke kilo på snøret i «børtingen,» som en røstfiskar uttrykte det, han mente da sjøværet. Men andre, og større båter ligger ute på «Skallan» med lina og tar lange og brosme, og litt kveite blir det også, og atter andre, men det er visst bare et par stykker, er helt ute på Banken. Linefangstene er heller ikke noe å skryte av akkurat, men det blir da såpass i allfall at det «ligger oppfor», og så får man håpe på bedring.

Enda mer intenst drives seifisket for Værøy, hvor omtrent hele flåten er etter seien, og de siste dagene er det også blitt endel tilflytting av båter annet steds fra. Det er nesten som vinterdrift her. Men heller ikke her har seifisket til dato gitt noe særlig bra utbytte. Der på Værøy er det også ganske mange seinøter, og endel av seinotbåtene har tatt redskapen ombord, men forholdene ligger enno ikke slik an at de finner det lønnsomt å begynne drifta.

Vi venter på mere varme i lufta, sier en Værøyfiskar, og mere åte i sjøen. Sei er det nok av i sjøen, så bare den vil lette seg litt mer, og det gjør den sikkert straks sola får mere makt, har vi notfiskere sjansen — og tar den av alle krefter.

Setter vi over Moskstraumen til Moskenes, finner vi også her mange seibåter med sine fiskere i aktivitet. Og sei snakkes det om alle steder, og sei spises det i alle hus og heimer, fersk sei med lever, og det er vel mat. Vi fikk den servert på et Vest-Lofotens gjestgiveri i går, så «blodfersk», at den levde enda da kokka satte kniven på den.

Så setter vi kursen ut gjennom Sundstraumen, den smale og stride, og den som klyver mellom Moskenesøya og Flakstadøya, «Vargfot» som den sistnevnte het i riktig gamle dager. Og herute ved Fredvang møter vi mange fiskere av en annen «klasse», det er slik driver med rundfisktrål. Disse Flakstadfiskerne har spesialisert seg på dette slags fiske, og gjør det godt. I fjor tok de seg riktig pene lotter utover våren og sommeren, og det samme blir sikkert tilfelle i år. Men det kreves grundig kjennskap til havsbotnforholdene og det kreves også bra vær, helst godt, når en skal drive dette slags fiske. Fremmede fiskere ville ikke oppnå så gode resultater som de lokalkjente, som kan komme inn med opptil 4000—5000 kilo i heldigere tilfeller.

Andre fiskere her i distriktet ligger ute i egga med lina. Også her er det mest lange og brosme man får, men også annen slags fisk slenger det en og annen av, naturligvis, og aller mest kjærkommen er selvsagt den dyrebare kveita, som er tung både på vekta og i prisen. Som agn til kveita brukes den fiskede, ferske brosme, og det sies at enkelte båter kan bruke opp til flere tusen kilo brosme hver omgang en ligger ute, sånn 4—5 dager. Brosma er det beste agn for kveita, hevdes det.

Flakstadfiskerne har sitt eget grep på anordningen av sine rundfisktrål. Slik de kommer fra fabrikken duger de ikke særlig, sier de, og så omordner de dem, gjør dem bl.a. betraktelig djupere, slik at de kan ta fisk i masser. — Også hilingen etter sei foregår på en ny måte, både her og i Værøy, og vistnok også enkelte andre steder. Man nøyer seg ikke med bare en eller et par angler på juksasnøret, men fester 20—25 stykker opp etter snøret, og noen favner ovenfor der igjen festes en 8 toms glasskavl, og så går det hele på sjøen, nederst er det festet en liten svenskepilk for å tynge det hele ned, hvorpå man legger seg stille og venter på bit, mens man hele tida holder et våkent øye med kavlen. Når den begynner å duppe og vise uro, tar man til med å hanke inn på snøret, og det hender en kan kleppe inn sei på samtlige angler. Det er med andre ord et slags fiske med snik, akkurat som etter torsken. En Værøyfisker forteller, at den gamle måten med hiling etter sei er helt blitt avleggs.

Fra Fredvang tøffer vi nordover til Borges ytterside, og finner seibåter også langs hele denne Lofotens «bakgård». Og fangstene er både bra og mindre bra. Endel båter, helst såkalte sjarker, ligger også med lina her utenfor Borge, og ganske langt til havs, 3—4 timers gang av land. Fangstene er ikke dårlige.

Seien henges for det meste på hjell, og det kan vi trygt gjøre enno en tid, sier en Borgefiskar, for makk floga melder seg som regel ikke før over Sankt Hans. Når dens tid kommer (makktida), da er det jo som han meisk sjøl er på ferde, sier den gamle fiskaren, da er det ikke å nyte noe som på hjell henger. Vår eneste fiende er stormåsen — åja rammen og ho kari er i like måte nokken gode krabater. Vi må passe på som smeder å ha hjellene godt tildekket med gamle torskegarn, ellers eter fuglan både oss og fisken helt ut av skinnet. Man finner no opp så mangt og meget, sier fiskaren videre, men enno har man ikke kunnet hjelpe oss med en veske eller nokke sånt som vi kunne sprøyte over fisken just som vi henger den på hjellen, så vi kunne holde i allfall makkfloga i age.

— — —

Vi har ikke sett ørn siden vi forlot Vedøya fugleberg ved Røst, men her nord ved Eggum «står» det to av dem over et brattfjell, de nesten ikke rører seg — og der slår de ned. Er det lammestek igjen?

Di helvetes ørnan, sier folk som mister kje og lam, og det samme sier fugleværeierne. Men Carl Schøyen han sa, som kjent, noe ganske annet. Og forresten så er det no ikke mange ørner å se i lufta, vi så den ikke mellom Røst og Eggumsaksla. Og er det ikke ravnene som er verst til å lage ugagn, disse kullsvarte fuglene som det ikke har vært annet enn juks og fanteri med, helt siden syndeflodens dager. Og ravner og kråke vrimler det av, ikke minst ute på Røst, men de har fulgt oss hele vegen, disse tyver og mordere, som mange mener det var et mistak av Vårherre at han skapte.

Filos.

F i s k e r f o l k .

Sendt Signalis jutenr. 1941

"Ondt ofte lider den fiskermann", synger en av våre gamle diktere, og andre diktere har i kvad og prosa skildret hvordan fiskerne under din daglige kamp ofte setter livet inn - den dyreste innsats et menneske har å gi. Sannheten i dette er bekreftet av fiskerlivets mange nevnte og unevnte tragedier frem gjennem tidene. Titt er ingen med som bringe kan beskjed. De blev der ute alle sammen, og en kan bare gjette hvor og hvorledes ulykken har foregått.

Teller en sammen bare det siste århundres små og store dramaer, blir det uhyggelig mange av disse mørke dager i fiskernes historie. - Men hullene som opstod i de oljehyredes geleder fylles snart igjen. Nye krefter settes inn der de falne falt ifra. Sønner trer i fedres sted. Livet skal leves videre, årenes og motorenes våbengny ikke förstumme. Fiskernes nedarvede og inngrødde kjærlighet til sjøen og deres yrke der kjølner ikke ved de såre tap meldingene om tunge tragedier der ute på feltene bringer til fiskevær og hjem. Sønnen tar det rattet faren måtte slippe, ved opnådd aldersgrense eller ved ulykken - og livet går, tilsynelatende uforstyrret, sin gang.

Jeg sitter og blar i gamle optegnelser fra fiskerlivet i Nord-Norge. Det er lyse sider og det er mørke, ja helt svarte er mange av dem. En gang har uværets demoner slått ned her, en annen gang der. Jeg kan se stormbygene, se de hvitfaksete brottskavler, høre vindens ul og menns håpløse rop fra båtkjølen, der de sitter, ferre eller flere, og holder sig karmpaktig fast til et håp, som efter hvert ebber ned i den våte grav ....

Vi kjenner fra våre gamle lesebøker fortellingen om den stormen over Vestfjorden vinteren 1849, som alene i Buksnes prestegjeld gjorde 30 hustruer til enker. Det var i fembøringens tid, og det var nordvesten, en fryktet fiende på de nordnorske fiskerhav, som denne store ulykkesdagen spilte op med en voldsomhet som gjorde det næsten umulig å ferdes ute også på landjorden. Vestfjorden tok rikt bytte den dagen. Nordvesten gikk formelig amokk i sin villskap, og fiskeværene langs "Lofotveggen" lå som fordervetslått og lammet de nærmestfølgende dager. Men smått om sen kom driften igang igjen. Fiskerne sturet en dag eller to, så rystet de sorgen av, denne gang som så ofte både før og siden.

Det er imidlertid mange, mange av slike ulykkesdager en støter på i de nordnorske fiskeres saga. Storm, veltede båter, rop efter hjelp - inntil det aller siste før havet lukket sig over et oljehyret menneske - og knuste båtrester driver op i fjæren som en siste tause hilsen, et siste stumme farvel derutefra, hvor menn kjempet og døde på

sin post. -

Og det var ikke bare i de årene forholdsvis små og åpne nordlandsbåters tid havet krevet sin tribut. Også nu med motordrevne dekksfarkoster hører vi med bare korte mellemrum disse sørgelige tidender om fiskere som har funnet sitt siste hvilested blandt tang og siv. Det er vist ikke mere enn tre år siden det bare under Lofotfisket omkom henimot 60 fiskere, de fleste vi sine beste år.

Det er alle disse årvisse ulykker, disse følelige tap av menneskeliv som gjør at redningsskøitene har slik en høi stjerne hos vår kystbefolkning, ikke minst kanskje i Nord-Norge. Nedskriveren av disse linjer kan fra egen tid som fisker i Lofoten huske hvilken trygghet det gav å se skøitene med den karakteristiske store ringen i seilet krysse omkring på feltet. Og blåste det op litt kraftigere enn egentlig ønskelig var, blev det straks spurt om, mannskapene i mellem, om de kunne se noe til redningsskøita.

Men fiskernes historie har heldigvis ikke bare mørke blader å vise frem. Den har også sine lyse sider, som legger patina over yrket og gjør det farverikt og vakkert.

Fiskerne er som regel storfeldte folk, rumslige karer - som det havet er de tumler sig på og hvorfra de henter sin næring. De kan spøke midt i alvoret, de kan sette rygg mot overmakten og ta innspurten med en storm av stort kaliber. I et knipetak setter de alt på ett kort og tar chansen på å vinne.

Jeg sitter og prater med en mann fra Ytre Vesterålen. Han er gammel nu og har fra fjorten årsalderen vært med i fisket derute, først i mange år som fembøringsmann, senere som skøiteskipper. Vesterålshavet har, helt fortjent må en kunne si, et meget dårlig rykte som manndraper. Her var det, særlig i fembøringenes og åttringenes tid ikke lenge mellem budskapene der ute fra om staute fiskeres siste reis. Bare i min tid som fisker, sier gamlingen, er det så mange dramaer å berette om at en kan bli rent syk av å tenke på det. - Det er urent hav og vriene innseilingsleder mange steder, og når så "kov og dam" stengte for utsikten blev det å ta sig frem på må-få - og så bar det ofte i brott og brenning, og en bratt ende på det hele.

Kystens største kirkegård det er havet, sier den alderstegne vesterålsfisker, mens han blar i minnenes bok og ser for sig så meget av ondt og trist som hendte . - Men plutselig tar lyset ham, og han forforteller om de mange, mange ganger da livet lå i gyllent skjær, da lykken var med og bar hjem til velstand og herlighet. Da vinduene glitret i nattsolens rødlige stråler, da røken steg ende til værs fra de små stuene langs stranden, mens havet dovnet av lik et speil som

strakte sig blankt og henførende helt dit ut der det tok den synkende sol i sin favn...

Fiskerlivets billedbok er mangesidig og sterkt variert i sin tekst. Den veksler med dag og natt, med lys og skygge, med liv og død. Den fortryller og forskrekker, den har de lange, rolige dønninger og de styrtende brottskavler, den nynner og hyler, spiller med sordin og setter hele orkestret inn. - Og fiskerne er en ganske tro avspeiling av dette miljøet, de smiler med solen, rynker bryn mot uværet og går i mørk tross til kampen mot døden.

Men fiskerne er - de fleste av dem i hvert fall - ikke bare fiskere. De har gjerne også sin lille jordvei å sysle med. Det kan jo være bra å få trukket støvlene av en gang imellem. For manges vedkommende er det dog noe vist keitet ved dem bak plogen eller med ljåen på slåtteengen, og de holder gjerne et godt øie, også da, med sjøen. Det er heller ikke lenge mellem hver gang de må utpå og prøve sig med juksa, en stump liner, seidorgen eller noen garn, eller hvad det nu kan være - ennog midt i travleste onnetid. Havet kaller på dem, og så må de avsted. Jordbruket og det som dets er reker nu ikke bort, sier de. Bønder i egentlig forstand kan de ekte nordlandsfiskere bare sjelden bli. Da føler de sig nærmest som en bandhund. Det er båten og sjøen, tummelen med årer og seil og vaskende hav som er deres rette element - hesten og bikkvogna hører til i annen rekke, i "annekset" for deres livsutfoldelse. Og mens båten og fiskeredskapene alltid er i mønstergyldig stand, kan det ofte være bare så passe med stellet på vogna og grøftespaden.

- Det kommer dog en dag da fiskeren må legge op, da han må tørne iland for godt. Kreftene vil ikke strekke til lenger for det tunge slitet. Han må sale av. - Jeg har i tidens løp sett mange av disse "tiloversblevne" fiskere som alderdommen har kastet i land, fordi de ikke lenger kunne forsvare sin plass, klare de karstakene som krevdes. De blir gående i mismot og vantrivsel mellem naustet og stua, mellem båten og kaffekjelen, og kjenner sig med ett så ferdig, så tilovers. Og så går de til hverandre og lever i minnenes verden, frisker om gode seilaser, om redningsdåder, om de mange ganger da en såvidt klarte sig unna draugens revestreker. Det blir prat i tak om tak frem gjennem et liv i strev og møie, i motbakke og godt unnarenn, der det bar og der det sank, der fattigdommen satt på båtsripa den ene s esongen, men velstanden på mastetoppen den næste. -

Noen enkelte få fiskere holder dog ut på båttofta lenger enn gjennemsnittet, og så er det noen ytterst få som mest ikke er til å få

bakset på land. - Siste vinter døde helgelenderen Gabriel Gabrielsen som rodde fiske i sier og skriver nærpå 80 år. Ennu nær opunder de nitti satt han som juksefisker på Lofothavet og mestret skreien med det håndlagget etpar menneskealdres øvelse gir. Og jeg nevner også Kristian Gudmundsen fra Trondenes i Troms som siste vinter var, helt alene, i Lofoten som juksefisker på en torums båt. Det var hans sekstiende Lofotfiske, men han kommer nok igjen. Og det er mange fler av denne malmen, som års slitt og sjøsprøit ikke kan få tatt knekken på. - Dette er dog undtagelsene som bekrefter regelen. Og regelen, særlig i robåtenes tid, var den, at når mannen begynte å ta i bruk femtiårene og nærmet sig de seksti, så begynte kan å bli kassabel i slites fylking og burde tenke på heimetunet og treskoene. Nu som motorene gjør mesteparten av grovarbeidet er vel aldersgrensen forhøiet endel. Men så regner nu også de ekte fiskere av den gamle skolen, den fra seilet og årenes tid, våre dagers fiskere som ikke helt fullverdige efterkommere å være. De er bare måtelige roere, og til å håndtere seil er de bare knapt halvbefarne. De står i hus og styrer med ratt og dreier på reviseringshjul for ditt og datt, der deres fedre satt i åpne båtrummet og tok hele styrtene innover sig, mens de hårfint passet styrevoll og skaut, om det ikke skulde bære overende og under. - Nei, dengang, sier de gamle og ranker sig, til tross for at de er "drevet" i land, da var det greier. Da fikk en ta det på ryggen og helsa, og en fikk balansere på knivsegga med skjebnen, når den var ute og gikk med ljåen. -

Men stormen flenget i det svarte skylaget, så det blev lyst att. Og navet det var grovt til å ta, men det var iblandt også storslått til å gi. Og fiskernes lodd er den, som dikteren sier, å ta sin Gud i sinn og sette livet inn.

===

75 år siden «Mehamn-slag

Fiskerne er ikke så greie å komme ut for. Det er et kampglad folkeferd og kommer det en breislede til sjene for dem, og den blir stående der for lengere tid, uten at «vedkommende» flytter den unna, så gjør de det sjøl — og ikke alltid så lempelig.

Og fiskerne er konservative. Så påståes det iallfall. De kan godt være temmelig raufarga i politikken og det der, stemme lengst mulig til venstre, men i sin næring er de «ortodokse».

Eller stemmer det ikke? — Jo, så omtrent, svarer en dagens fiskar, og legger ikke skjul på sin innerste og ærligste mening.

Vi har hørt om, og vi husker hva det er hendt ut gjennom bare de siste hundreåra. Da Ketil Motzfeldt hadde laget i stand den nye Lofotloven, som fikk skikk på mangt og meget av det som skakt og galt var før ved Lofotfisket, ble det snart knurr blant fiskerne, de ville ha det på gammelmåten, de ville ikke vite av denne ommøbleringa, og de samlet seg ilandliggedager til massemøter med protest mot den loven som fiskerne i dag ikke kunne tenke seg å unnvære. For det var en god lov, først og fremst for fiskerne.

Og var det ikke slik at da de første dampskipene, disse med hjul på siden, begynte å svabbe over Vestfjorden, vakte de samtlige fiskeres forargelse. De skremte fisken, og nå kunne man naturligvis skyte den bekjente hvite pinnen etter alt som skrei het, nå var det rene undergangen — hvis da ikke myndighetene fikk stanset denne trafikken, og det litt faderlig fort. Og den b l e stanset. En tid måtte disse dampbåtene ikke vise seg på fiskehavet i den tida skreien holdt til langs med Lofotlandet, ikke lenger vest enn på Høla kunne de komme. Nå, det varte jo ikke så svært lenge dette forbudet — og skreien, den lot ikke til å ta noen notis av den uroa skipene forvoldte oppe i havskorpa.

Den gang noen fiskere begynte å drifte med liner og garn — ja, det er jo svært lenge siden det — ble det også anskrik fra de andre fiskerne, med klage og med protester — og med forbud for en tid. Og så var det motorene da. Nå var det ingen måte på hvordan fisken ble skremt. Nå kunne man helt brennsikkert ta fram den kvite pinnen igjen og skyte den, for nå var det slutt med alt som het Lofotfiske, ingen tvil om det. Men alt dette med motstanden mot motorene husker kanskje en og annen av de eldre mennesker.

Motstand er noe som går igjen i fiskeriets historie, ikke bare her nord, men også nede på Vestlandet hadde man de samme tilstandene.

Og så var det dengang — som vi egentlig hadde tenkt å fortelle om her — da fiskerne gikk til samlet aksjon på kvalfabrikkene i Mehamn, det berømmelige «Mehamn-slaget». Det var om våren 1903, og altså for 75 år siden. Finnmarksfisket hadde flere år forut slått feil, og

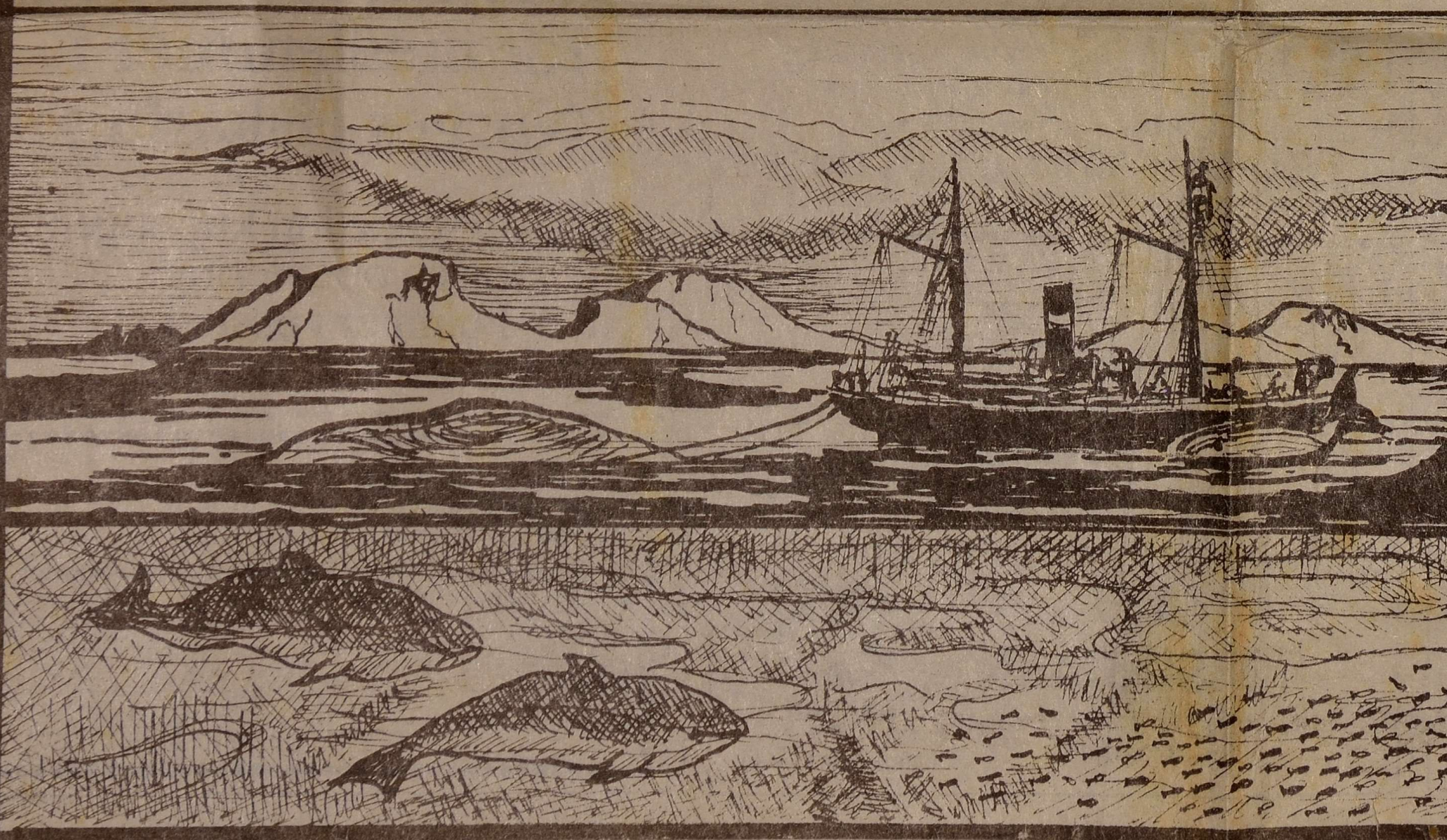

get»

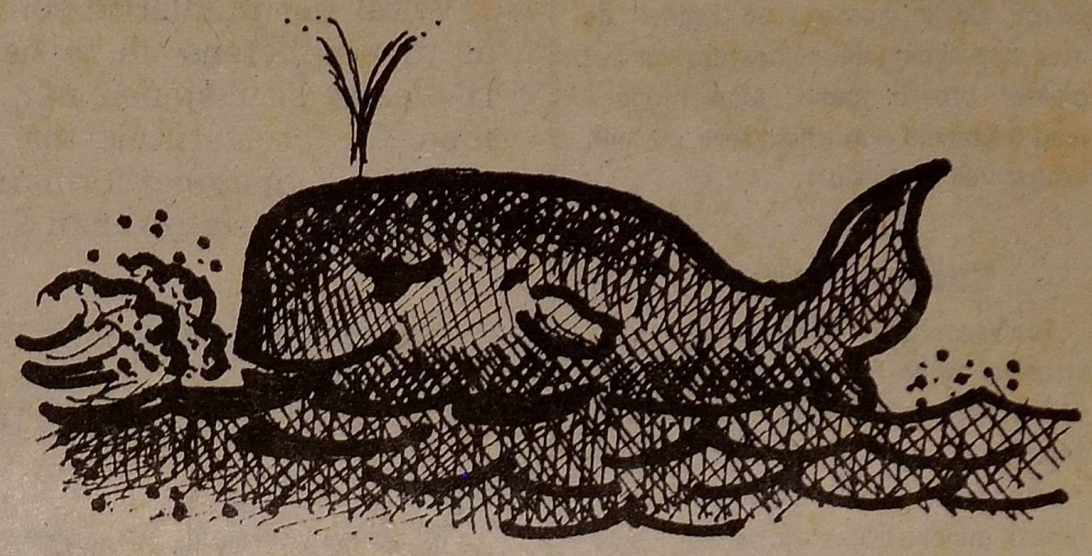

fiskerne mente at dette ikke kunne skyldes noe annet enn kvalfangsten, som den gang ble drevet i ganske stor stil der nordpå. For kvalen jaget lodda under land, og med lodda fulgte fisken. Derfor krevde fiskerne at kvalen skulle fredes. Ingen kval, ingen skrei og dermed intet fiske og ingen fortjeneste å hente på havet.

Men alle henstillinger herom var frukteløse. En mannsterk deputasjon, som ble sendt nedover til Kristiania, vendte tilbake med uforrettet sak. Stortinget utsatte saken med 63 mot 23 stemmer.

Nå var det intet annen råd, fiskerne måtte ta saken i sin egen hånd. Og den 2. juni 1903 gikk den store styrken av fiskere til angrep på fabrikkene

med hissige tilrop og kraftige hurraer. I løpet av natten var hele fabrikkanlegget jevnet med jorden så å si. Det skulle være om lag 700 mann som deltok aktivt i dette åtaket, men det var alt i alt kanskje mer enn 1000 mann forsamlet, 300 valgte altså å spille rollen bare som tilskuere.

Myndighetene erklærte straks Mehamn i «beleiringstilstand», soldatene ved Vardøhus festning ble beordret til fiskeværet, og kanonbåten «Heimdal» ble beordret nordover til slagfeltet. 8 fiskere ble arrestert og stilt for retten, etter i lengere tid å ha sittet i varetektsarrest i Vardø. Fiskerne samlet inn penger til hjelp for de arrestertes familier — samtidig med at borgerpressen rettet hissige angrep på den sosialistiske presten i Karlsøy, Alfred Eriksen, som man beskyldte for å ha hovedansvaret for affæren.

Tre av de tiltalte ble dømt til 20 dagers vann og brød, 1 fikk 15 og 4 fikk 10 dagers fengsel, mens 2 slapp med 80 kroner i bot hver. 6 av de tiltalte ble frikjent og tilkjent erstatninger for «tort og svie».

Og så ga Stortinget etter. Vi fikk kvalfredningsloven.

De to nestfølgende år, 1904 og 1905, ble det godt loddefiske, og fiskerne var ikke i tvil om at dette skyldtes kvalfredningen. — Men det tror de sikkert ikke nå.

Vi kan med det samme også nevne opptøyene i 1890-årene i Stamsund. Men disse hadde en annen årsak. Det ble i dette fiskeværet drevet med en hel del langing, og dette ville de anstendige fiskerne ha en slutt på. Da en hadde ventet forgjeves herpå en lengere tid, gikk fiskerne til aksjon. I store flokker dro de til «bulene» og ryddet opp. Politiet sto maktesløs, og «saken» måtte ha sin gang, som det heter. Men det ble slutt på langingen. Samme sted hadde fiskerne også sett seg harm på en skytebane som narret penger av ungdommen. Den måtte vekk, og fiskerne i samlet tropp fikk det gjort.

Slik var de, fiskerne våre, aktive ikke bare på havet, men også på land når de fant det nødvendig — med eller uten rimelig grunn.

I dag er de nok mer liberale. — Det er ikke så mye som skremmer fisken, og en stakkars skytebane lar de i fred — kanskje ville de ikke ta så hardt på en langer heller.

Da nedskriveren herav for noen år siden snakket med en av aktørene under «Mehamnslaget» og spurte ham om han nå ville ha vært med på den sjauen, svarte han, etter å ha betenkt seg en stund: Ånei, det ville jeg vel ikke. Vi vet mer nå enn den gang. Men vi handlet i god tro, og mente at vi kjempet for vår eksistens.

Og det gjorde de jo alle gangene, når de laget motstand mot noe. Det var ikke kamp for kampens egen skyld, men fordi de så sin næring skadet, ja kanskje totalt ødelagt. Og som de handledyktige menn fiskerne er, lot de ikke hendene ligge i skjødet, men brukte nevene. For det var og er de vant til.

Reinert.

Nu begynner den store sjøkrig i Nord-Norge

Men den er ikke så farlig som det høres ut til.

Må kvinner ta mennenes plass i fiskerbåtene?

For „Dagsposten" av Br—.

Fiskergrend i Lofoten.

To «vikinger» som har hatt mangen våt trøie.

DET kjennes mest som verden holder på å falle av hengslene. Det blev under forrige verdenskrig sagt, og det var sikkert mange som fullt og fast trodde det, at den storkrigen det var sluttkampen her nede på jordskorpen, for å bruke et Hamsunsk ord. Nu skulde den evigvarende freden endelig komme. — Til stadfestelse av dette fikk man oprettet Nasjonenes Forbund. Det skulde være sikkert som yalelås: Nu var menneskenes ondskap lagt i lenker. Freden var ikke lenger bare alle gode menneskers fromme ønske, den var en realitet.

Men låsen og forsikringene holdt ikke den gang heller, og idag er vi ute i det samme uværet igjen, verre enn noen sinne er verden oppe i alskens elendighet. Daglig skakes vi op av de mest rystende krigsmeldinger, bomberegn, minesprengninger, torpedoskudd, kanondrønn og maskingeværknitren, og meget annet «hyggelig» fra frontene, til lands som til vanns. Vi hører om folkemasser i evakuering, overfylte lasaretter, sjøfolk som stille går nedenom, og titusener av falne ved de forreste linjene. Avisene og kringkastingen har overskudd av stoff, verden er proppfull av redsel.

Midt oppe i denne Ragnarok setter det så i disse dager inn med en ny kamp, det langvarige sjøslag på den norske «nordfronten». — Nu er det kanskje noen av leserne som setter store øine og skvetter hardt til i stolen, og jeg iler derfor med å fortelle, at denne kampen hører til de mere fredelige, selv om den nok kan kreve både mot og manndom, hard pågangsvilje og djervskap — og ikke så sjelden også ofre av dyrebare menneskeliv. Det nord-norske skreifisket står nu like for døren.

— Åh, gudskjelov! sier dere, er det bare det gjelder!

Ja, heldigvis — men en hård kamp, en krig for næring og liv er det nu like fullt.

Ennu lenge før juleklokkene stemmer i har de nord-norske fiskere så smått begynt å ruste sig til felttoget efter vinterskreien. De setter sig i stand med redskaper, gjør sine farkoster sjøklare, påmønstrer mannskaper og er ute efter den nødvendige kreditt. Også en slik krig koster ganske mange penger. Og i romhelga, mellem drammene og syltelabbene, prates der i hus og hytte, fra Helgelandsflesa i syd til Knivskjellodden i nord, om utsiktene for vinterfelttoget. Fronten er mangfoldige mil lang. Den strekker sig fra Bremsteinen nede ved Vega og så langt nordover iallfall som til Tromsøyflaket, og det store spørsmålet for alle er dette: hvor vil tyngden av skreien sette under land? — Fra Arilds tid har Lofoten vært centrum for dette landets aller største fiske, derfor er det nokså oplagt, at det er på Vestfjorden ved «Lofotveggen» de store slagene, iår som ellers, skal utkjempes. Her samles det noe slikt som 25—30 tusen mann, en hel divisjon fiskere, som bare har ett ønske og ett mål: å kunne knekke nakken på flest mulige millioner skrei. — For i tide å kunne skaffe sig rede på ved hvilke av Lofotens fiskevær skreimengdene særlig vil konsentrere sig, er det sikkert ennu mange nordlendinger som nyttårsnatten setter såkalt «fiskvatn». I gamle dager var det meget almindelig. Det foregår på følgende måte: Nyttårsaftens kveld, like før sengetid, tar man et større fat og bolker det op med streker med passende mellemrum rundt hele øvrige kant. I hver av disse bolkene skriver man så navnene på de ca. 20 fiskevær i Lofoten, slår så vann i fatet til det er blitt omtrent halvfylt og lar det stå i et passe opvarmet rum natten over. Til nyttårsdagsmorgenen har det da dannet sig en masse blærer i fatet, så langt vannet rekker, og de fiskeværbolkene hvor de fleste blærene har dannet sig, der blir også det beste fisket den vinteren. Før i tiden trodde man like sikkert på dette «fiskevatnet» som på almanakkens aspektre. Og var han far sjøl i stua likegyldig med å sette «fiskevatn», sørget mor eller en av barna for at det blev gjort. — Også nyttårsnatten iår var det sikkert i

---

delig i en årrekke. Denne fabrikk lager nu fajanse efter så vel de klassiske som efter moderne mønster, men da alle dens varer merkes med et nytt fabrikkmerke, risikerer man ikke å kjøpe en kopi i den tro at en endelig er kommet over et stykke ekte Delft.

En tysk forfatter beklager sig i sin bok om Delfterfajanse, trykt 1890, over at fabrikken ikke nøiet sig med å kopiere de gamle mesterverk. Det var selvfølgelig utmerket at det blev benyttet kunstnere til å lage utkastene, men han holdt nu en gang ikke av de nymodens idéer. I dag beundrer vi nettop den måte hvorpå fabrikken har kunnet følge med utviklingen uten derfor å bryte med de gode, gamle Delftertradisjoner.

Delfterfajanse er og blir Delfterfajanse, om en ser på Tomes Jansz' store platte eller på en av de siste frembringelser, en liten tallerken, naturligvis i blått og hvitt, med en ung pike som henger op nyvasket tøi, «Krigsåret 1939 — Enhver utføre sin nærmestliggende plikt».

Liv Barfoed.

Nordlandsk fiskerskøite av den vanlige fasongen.

Den første barrikade i Norge.

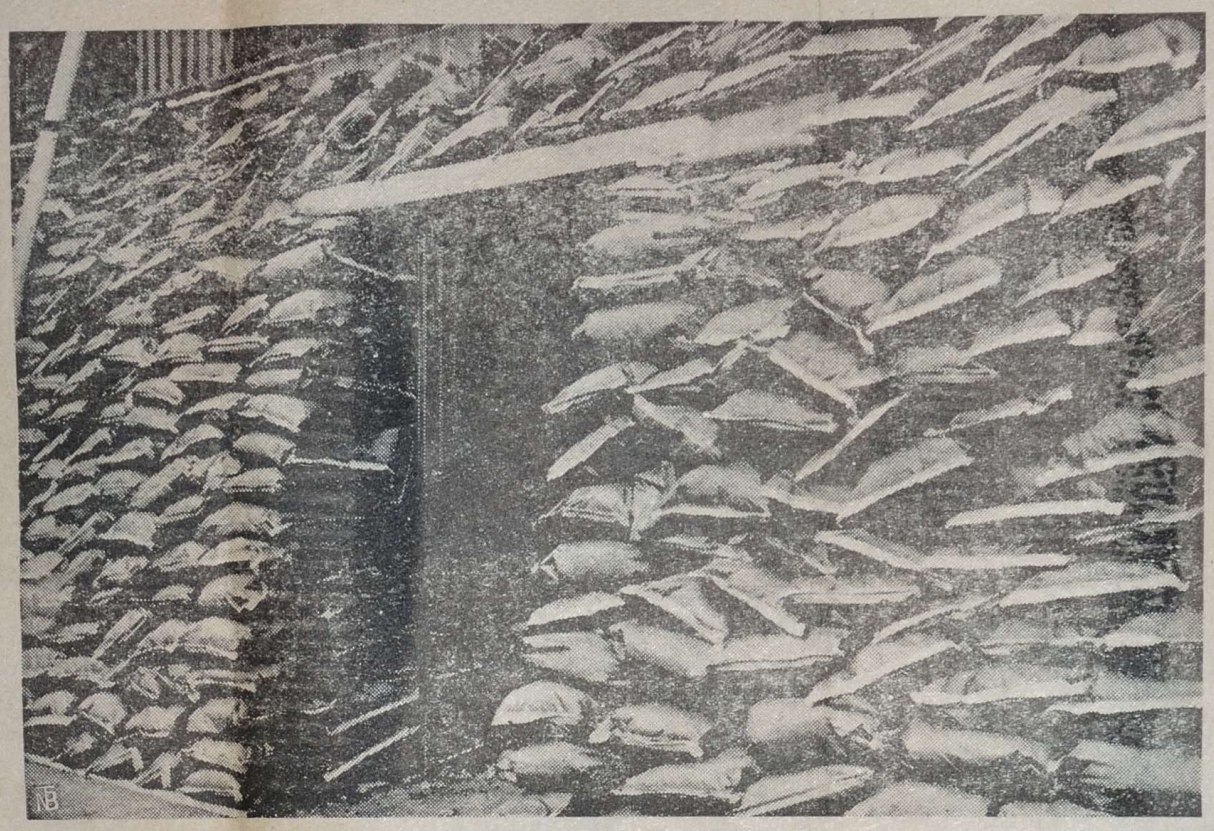

Som et ledd i Oslo luftvern-beredskap blir det i disse dager innrettet flere beskyttelsesrum rundt om i byen, således blir basarhallene på Youngtorvet innredet til bombesikre rum. Det bygges svære barrikader av sandsekker ut mot torvet, en regner med å bruke omkring 7,000 sekker her alene. Sandmuren bygges nedentil i en meters tykkelse. Sekkene er av papir. Billedet vårt viser en del av barrikaden foran den ene av de fem hovedinnganger til beskyttelsesrummet som kan ta 550 mennesker.

Den store sjøkrig...

mange Nordlandshjem satt slike «fiskevatn». Det mystiske fatet var vel helst plasert under et bord eller en benk, for at ingen uvedkommende skulde få snusen i at her ennu rår overtro og slikt omkring i husene. Men fint er det med et slikt lite vink om hvor fisketyngden slår sig til, så kan en straks komme til den skuddhold.

Like over trettenhelgen (6. januar) tar det så smått til å ryke op av skorsteinspipene på rorbutakene i Lofotværene. Det er fiskerne fra selve Lofoten som, først en efter annen, senere i stadig større flokker kommer til fiskeværene og tar sine respektive rorbuer i besiddelse. Når kirkeklokkene har ringt det nye året in, har de ikke ro i sig lenger, disse lofotkarene. De er Lofotfiskets fortropper, som så snart været tillater det reiser ut på feltet med sine liner eller garn på rekognosering i Vestfjordens dyp. — Nordenfor, langs bakker og egg, i Senja, i Vesterålen og i Nord-Troms, og likeså på Lofotens ytterside, den mot Nordishavet, pleier vinterskreien gjerne vise sig allerede i slutten av advent eller iallfall like over nyttår, men det tar den noen tid, ofte optil flere uker å runde vestkanten av Røst-arkipelet og få svinget inn på de store og helt årvisse gytebankene på Lofotens innerside, den mot Vestfjorden.

Også skreien sender bestandig s i n e fortropper i vei, for likesom å undersøke terrenget, og i alle fjorder, langs alle sund og på alle øier og holmer i det langstrakte Nord-Norge sitter i denne årets første måned tusenvis av fiskere, og andre, og venter på de innledende «sammenstøt» mellem fiskernes og skreiens rekognoseringspatruljer i Vestfjordavsnittet. Straks de første pålitelige meldinger fra «fronten» foreligger om at nu kan slaget begynne, blir det liv og trafikk i farledene der nordpå. Fra syd og fra nord kommer de tøffende, skøiter og båter i mange slags fasonger, med skumsprøit for baugen; og det samme målet har de alle: kampplassen langs «Lofotveggen».

Omkring begynnelsen av februar er som regel hele flåten — og hæren — samlet, og så går det slag i slag til utover påsketider med å trekke op og tyne lubben vinterskrei.

Men Lofotfisket, og fisket overhodet, har iår et ekstra problem å klare. Mesteparten av den sprekeste ungdommen er forduftet fra bygdene og ligger her eller der på nøitralitetsvakt. Dette medfører at det kommer til å skorte meget på mannskaper til fiskerflåten. Nå, det er jo ikke annet å gjøre ved den ting enn at de eldre karene som har lagt op, eller nettop iår hadde tenkt å legge op, får trekke i oljehyreuniformen igjen og dra til Vestfjord-fronten. Og de unge guttene, som ennu en vinter eller to til var ment å skulle holde sig hjemme hos «ho mor og kattungene», som man sier i Nordland, de må nok også, helt uventet, mobiliseres i disse dager for å settes inn i geledene. — De kostbare fiskefarkostene kan ikke ligge ute av drift gjennem en hel fiskesesong. Det vil bli loddrett ruin.

Nedskriveren av dette var i romhelga på julebesøk hos en familie ute ved havkanten etsteds i Nordland fylke. Far sjøl i stua er nokså gammel alt. Omkring kyndelsmesse førstkommende runder han sitt 66de år. Det er åtte år siden han «begav» sjøen og overlot den store gilde kutteren og hele fiskeribedriften til sine tre sønner. Men nu er de alle tre på «vakt», og på bukten rett nedenfor stuen ligger kutteren og dupper frisk og ferdig i småbåra innefter sundet. Ingen til å ta den laus i vinter kanskje? — Jo, gamlingen skal selv ivei igjen. Det er nok ikke råd for annet, — men jeg tror han gruet sig en smule. Bare han nu kunde skaffe sig det nødvendige mannskap. Men d e t blev nok bråk, mente han. Kutteren har fire dorryer og trenger således ni mann foruten skipperen. Da det er mest mannfolklaus i hele grenda, ja i bygda med, står man der, noen hver, og klør sig i håret og vet ikke sin arme råd. — Det er to vokse døtre, og to svigerdøtre i det huset jeg nevnte. Gubben slår i spøk frempå om at de nok pent får trekke i skinnstakk og sjøstøvler og bli med på Lofothavet som «lotter». Og tre av de fire sa sig straks villig. — Fra spøk til alvor er ofte ikke så lang veien. Det kan derfor godt hende at det denne vinteren blir ikke så få «lotter» å se på fiskefeltene nordpå, og jeg borger for at de fleste av dem nok vil greie å fylle sin plass. De er jo vokset op derute ved havbremmet, er fortrolig med sjøens liv og luner, og er slett ikke skvetten av sig. Som de finske lottene kan sine ting i kampen på det Karelske neset, vil nok de norske søstrene forsvare sin plass i kampen på Vestfjorden, eller hvor som helst det kommer til basketak mot skreien på den lange nordnorske frontlinje.

Ellers har nok de fleste nordnorske kvinner hendene nokså fulle i disse dager. Det er tusener av fiskeres mer eller mindre velforsynte kostkister som skal gjøres istand før avreisen, og det skal gjerne være en krok eller en leddik med noe ekstra godt der nede i den store kisten, en slags nyttårsklapp fra en myk, og kjær kvinnehånd — til mann eller sønn. Og strikkepinnene rasler og går uavbrudt i hver ledig stund. Karfolkene trenger skifte både av votter og strømper, støvlelester og pulsvanter. Alle andre klær, til indre som til ytre bruk, skal også gåes efter i sømmene. — Nei såvisst, januar er ingen dagdrivermåned i Nord-Norge hverken for karfolk eller kvinner.

Og så kommer da dagen for avreisen og avskjeden. Farkostene ligger der startklare med tendte motorer. Der håndhilses og ønskes god reise og lykke til med alt under fraværet. Ingen kan vite om de skal få se alle sine igjen. Vestfjorden har mange liv på «samvittigheten». Hver eneste vinter krever den sine dødsofre — ofte i hundrevis.

Så svinger båtene og skøitene ut fra heimhavnen og er snart blandt i det store trekk av farkoster — vintertrekket til Lofoten . . .

Br—.

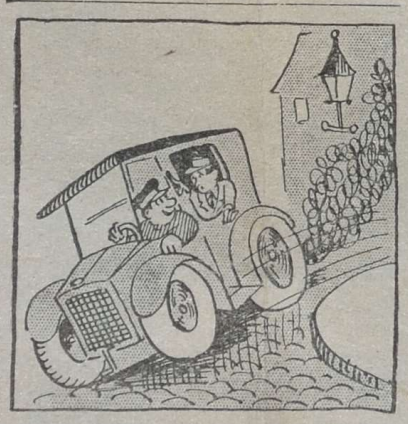

Passasjeren: Kjør nu ikke så hurtig om hjørnene. Jeg blir helt nervøs.

Chaufføren: Gjør som jeg — lukk øinene ved hjørnene.

— Å jo, du, de innfødte er virkelig meget venligsinnede.

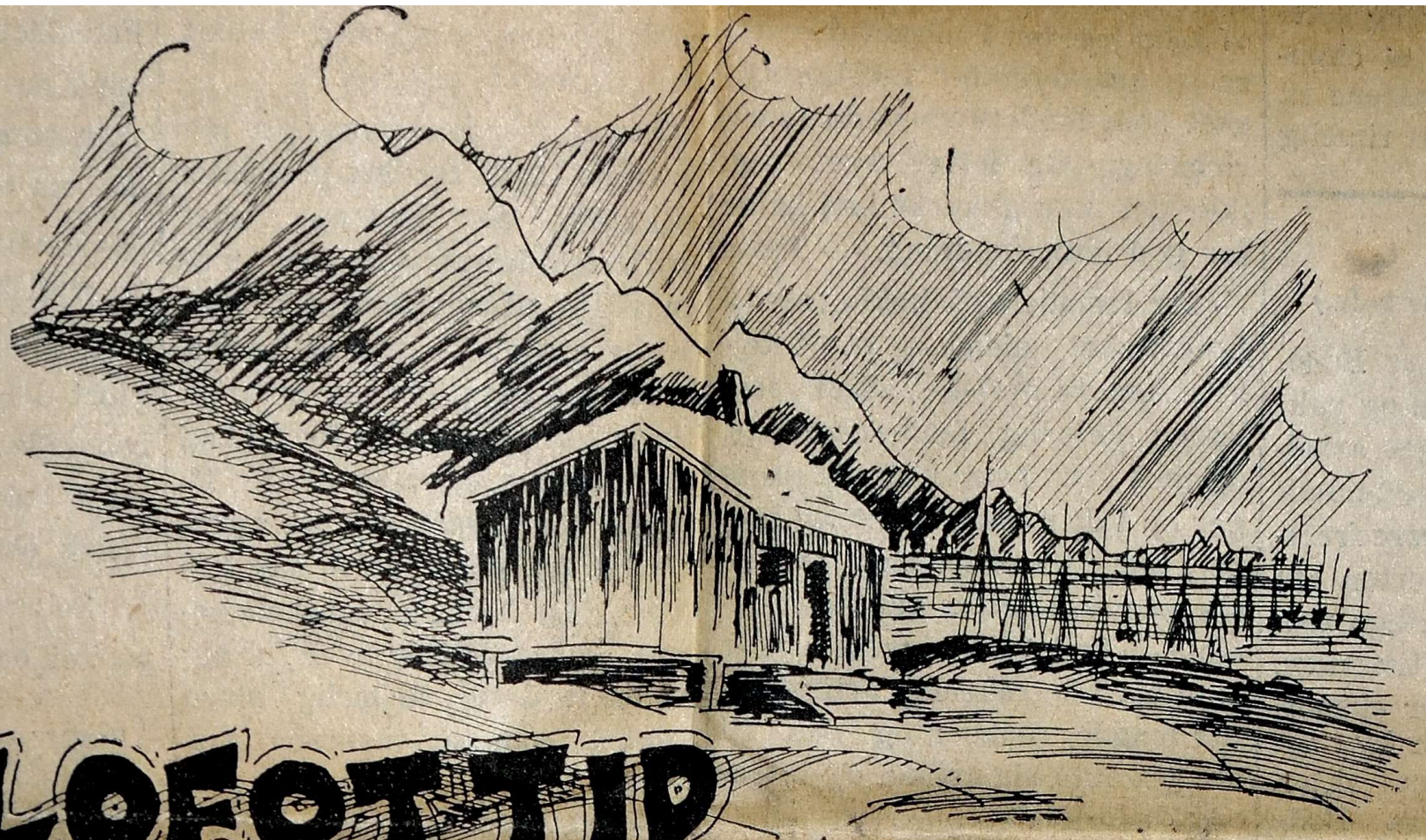

LOFOTTID

FOR NORDLANDSPOSTEN AV BR—.

De kommer fra syd og de kommer fra nord,
de kommer fra øier og langarmet fjord,
og målet er ett for dem alle.
Der banker motorer mot Reine og Røst,
men noen har kursen lagt mere mot øst,
og andre tar Hopen og Kalle.

Fra havet der ute er stimer av skrei
på gyteferd inn efter vanelagt vei
til Vestfjordens egger og bakker.
Der møtes de, skreiens og fiskernes hær,
og slaget begynner med alskens bes ær,
— og mange torsk=knekkede nakker.

Vi ønsker dig, fisker, en lykkelig tur
til kampen der vest under Lofotfjells mur!
Må byttet bli rikt som du henter!
— Vårherre bevare jer alle og èn,
at engang til våren i hjem uten mèn
kan fare til dem som der venter!

BR—.